Secolul 20

PREZENTAREA ARTISTICĂ:
GETA BRĂTESCU

Coperta:

VLADIMIR TATLIN:
Marinarul
(probabil un autoportret)
1911—1912

ecolul 20 Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacţie:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA, MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ REDACTOR-ŞEF, ŞTEFAN AUG. DOINAŞ REDACTOR-ŞEF ADJUNCT, GEORGETA HORODINCĂ, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA

10
[1 0 6]
1 9 6 9

SUMAR

ANDREI BELÎI

MARINA ŢVETAIEVA: *Un duh captiv*, în româneşte de Madeleine Fortunescu • 4

ROMANUL SECOLULUI XX

Andrei Belîi

PETERSBURG

în româneşte de Tatiana Nicolescu şi Marin Sorescu • 11

ZDENĚK MATHAUSER: *«Bufonul mistic»*, în româneşte de Sanda Apostolescu • 62

TATIANA NICOLESCU: *Petersburg*, simbol şi istorie • 65

VASILI AXIONOV

SUPRANORMATIVA

nuvelă cu exagerări și vise, în românește de Aneta Ilie și Ioanichie Olteanu • 73

ROBERT ANDERSON

CEAI ȘI SIMPATIE

piesă în trei acte, în românește de Sanda Râpeanu

VALERIU RÂPEANU: *Drama aspirației spre puritate* • 125

A R T E

VALENTINA HODASEVICI: *Tatlin* • 171

CORESPONDENȚĂ DE LA NEW YORK

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA: *Expoziția Brâncuși* • 180

MĂRTURII

TEODOR VÂRGOLICI: *Despre originalitatea liricii românești în limba franceză* • 183

JURNAL «SECOLUL 20»

Cotidian și spectacol teatral la Budapesta, de Alexandru Baciu; *Literatură și învățămînt; Completări la antologia Baudelaire*, de Geo Şerban • 189

VLADIMIR TATLIN, Relief, 1914

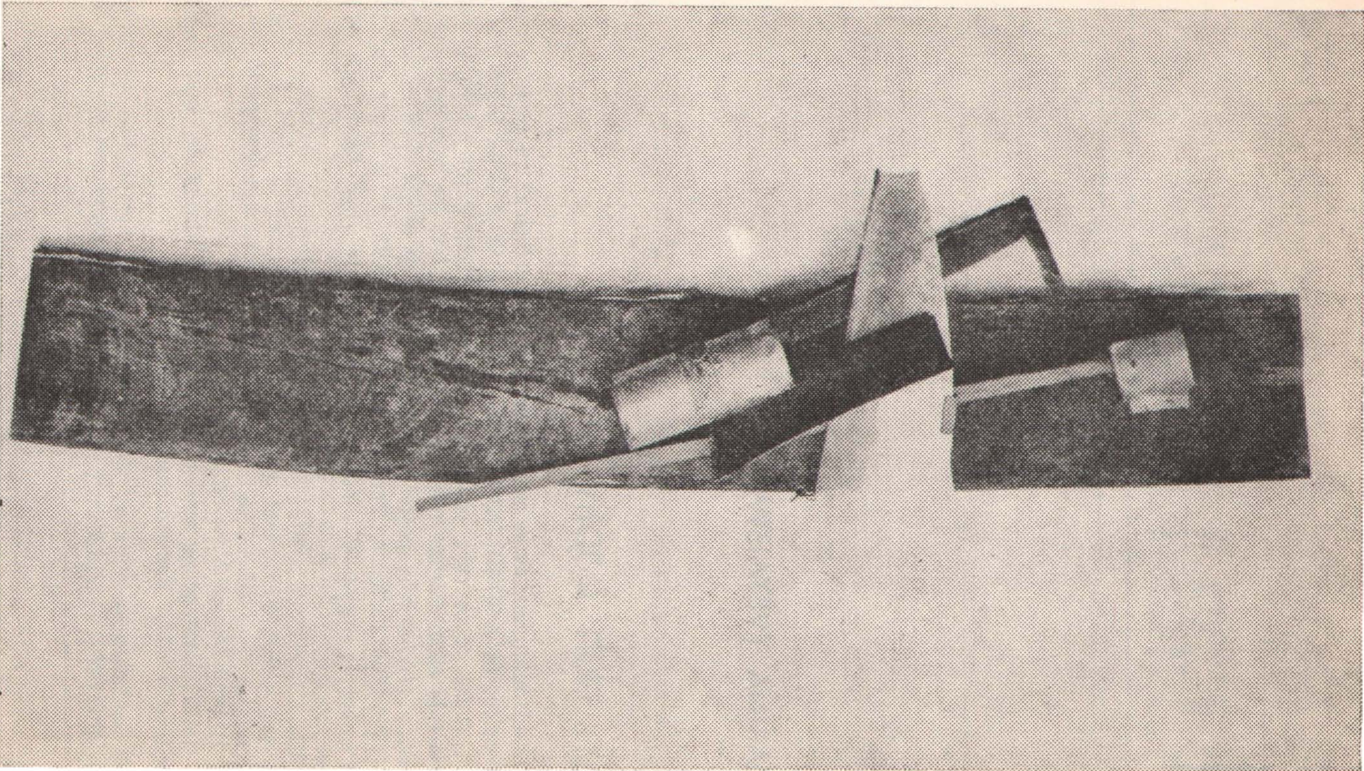

MARINA ȚVETAIEVA

Un duh captiv

— Și mîntuiește-ne pe noi, Doamne, și binecuvîntează pe tata, pe mama, pe doica, pe Asia, pe Andriușa, pe Natașa, pe Mașa și pe Andrei Belîi. . .

. . . De ce se ruga pentru el Alia cea de trei anișori? Belîi nu fusese la noi în casă. Cartea lui, Porumbelul de argint, *era însă pomenită adeseori. . . Și cine oare poate avea un porumbel de argint dacă nu un înger, și cine altul decît un înger se poate numi Belîi?*[1] *Un înger alb cu un porumbel de argint în mînă. Și pentru acesta se ruga fetița mea de trei ani. . .*

. . . .

« Zossen, 16 mai 22.

Stimată Marina Ivanovna.

Îngăduiți-mi să-mi exprim adînca admirație stîrnită de mult inspirata melodie a cărții dumneavoastră Despărțirea.

[1] **Belîi—alb.**

ANDREI BELÎI

O citesc toată seara cu glas tare; și aproape o fredonez. De mult n-am avut o asemenea delectare estetică.

În ce privește melodica *versului, atît de necesară. . . cartea dumneavoastră este* prima *(asta — necondiționat).*

Scriu și mă întreb: oare, nu-mi supraapreciez impresia? Oare, Melodia nu mi s-a năzărit?

Și totuși, nu, nu: deschid cu mare plictiseală toate cărțile noi de poezii. Cu plictiseală am deschis și astăzi Despărțirea. *Și iată-mă o seară întreagă sub imperiul farmecului ei. Iertați-mă pentru exprimarea atît de sinceră a entuziasmului meu și fiți încredințată de totalul meu respect și devotament*

Boris Bugaiev.

Scrisoarea aceasta era scrisă cu litere atît de mari, încît fiecare din puținii cărora le-am arătat-o după moartea lui Belîi, spuneau: « Nu se scrie

așa. Este scrisoarea unui nebun ». Nu, nu a unui nebun, ci a unui om care dorește să rămînă într-un cadru, să ocupe prin dimensiunea literelor acel loc, care ar fi rămas din nemărginire. . . , să dezvăluie printr-o gravitate aparentă — o gravitate lăuntrică. Așa, de pildă, un copil, într-un text obișnuit de scrisoare, deodată. . . apăsînd cu tot umărul: « Mamă, am crescut foarte mult *! » Sau: « Mamă, te iubesc* îngrozitor ». *Iar noi, domnilor, declarăm la un poet nebunie lucrurile cele mai raționale, mai primare și mai legitime.*

. . . .

« . . . *Eu nu citesc* niciodată *versuri. Și nu mai scriu* niciodată. *O dată, la trei ani, înseamnă asta, oare, că ești poet? Poezia trebuie să fie singura posibilitate de exprimare și o necesitate imperioasă permanentă, omul trebuie să fie predestinat poeziei ca lupul — urletului.* Atunci *este poet. Dar dumneata, dumneata ești o pasăre ! Dumneata cînți ! Dumneata cînți în mine cu fiecare vers, eu te cînt mai departe, dumneata cînți în mine mai departe, și eu nu pot să te opresc în mine. De la* aceea *au și trecut două zile. . . Și mă tem (deși nu trebuie să te temi de asta) că acum, în curînd, și eu însumi. . .* »

« . . . *scriu poezii. Da, după* Despărțirea *dumitale, scriu din nou poezii. Mă gîndeam că nu sînt poet. Pot să nu scriu versuri cu anii. Și asta înseamnă că nu sînt poet. Și deodată, după* Despărțirea *dumitale, a țîșnit. Nu mă mai pot opri. Te scriu pe dumneata mai departe. Va fi o carte întreagă:* După Despărțire, *după despărțirea de Ea, după* Despărțirea *dumitale. În gînd, ți-o consacru dumitale și dacă nu pun dedicație, asta numai pentrucă ea îți aparține, face parte din dumneata și eu nu pot să-ți dăruiesc un lucru care este al dumitale, fiindcă asta ar fi o lipsă de modestie. . .*»

. . . .

Poate pentru că era vară, poate pentru că era întotdeauna turburat, în el sălășluind de pe atunci mortala lui boală, niciodată nu l-am văzut palid, ci întotdeauna trandafiriu, de-un trandafiriu galben aprins, de aramă. Din pricina acestui trandafiriu, se adîncea și albastrul ochilor, și argintul părului. Iar din pricina acestui argint al părului, și costumul cenușiu pe care-l purta părea de argint strălucitor. Argint, aramă, azur, — iată culorile în care mi-a rămas Belîi, văratecul Belîi, berlinezul Belîi Belîi al poznașei sale veri din anul o mie nouă sute douăzeci și doi. . .

. . . .

Nu m-a privit niciodată ca persoană, *dar poate c-a simțit mai mult ființa mea întreagă, întregul viu al vigoarei mele decît cel mai atent prețuitor și comentator și, poate, că nimănui în viață nu i-am dat cu toată dragostea mea atîta cît i-am dat lui printr-o simplă prezență de prietenie. Printr-o prezență în cameră. Printr-o tovărășie pe stradă.* Alături.

Lîngă el mă simţeam întotdeauna în siguranţa unui anonimat deplin.

El nu era preocupat de sine, ci de năpasta sa, nu numai dată, dar şi congenitală: năpasta naşterii sale pe lume.

Nu un egoist, ci un egocentric al suferinţei, al boalei incurabile — viaţa, de care nu s-a lecuit decît la 8 ianuarie 1934.

. . . .

Dualismul său nu numai că se vădea în [cele două nume]: Boris Nikolaievici Bugaiev şi Andrei Belîi, dar era provocat de ele. « Cu cine vorbeşti? Cu mine, Boris Nikolaievici, sau cu mine, Andrei Belîi? »... Iar Belîi trebuia să se sfîşie între acel Boris pe care l-a primit şi arbitrar creatul Andrei. A rămas sfîşiat pentru totdeauna.

Fiecare pseudonim înseamnă în subconştient o renunţare la ereditate, la continuitate, la filialitate. O renunţare la tată. Dar nu numai la propriul tată, dar şi la sfîntul sub ocrotirea căruia ai fost pus, şi la credinţa în care ai fost botezat, şi la propria ta copilărie, şi la mama care te ştie de Borea şi nu cunoaşte nici un fel de Andrei, o renunţare la toate rădăcinile, fie ele bisericeşti, fie de sînge. « Avant moi le deluge ! » *Eu sînt eu!*

O deplină şi înfricoşătoare libertate a măştii: masca unui alt chip decît al tău. O totală lipsă de răspundere şi o neajutorare totală.

Oare, nu asta căuta Andrei Belîi în Doctorul Steiner, oare, nu un părinte care să fie în acelaşi timp şi un scutier a ceea ce e pămîntean, şi un apărător a ceea ce ţine de cer, elemente la care, în zorii zilelor sale, a renunţat cu atîta entuziasm şi îndrăzneală?

...Atrăgea privirile, mai precis: oamenii se uitau la el ca la un spectacol, *după care cortina cădea imediat, lăsîndu-l singur ca uriaşul Teatru imperial, unde rămîn numai şoarecii.*

Şi aveai la ce să te uiţi. Orice ţărînă sub piciorul lui devenea un teren de tenis: palma — o rachetă. Ca şi cum pămîntul îl azvîrlea într-o parte, de acolo — într-altă parte, şi pe urmă iarăşi înapoi. Pămîntul şi cerul se jucau pur şi simplu cu el de-a mingea.

Noi: ne uitam.

Credulitatea lui avea ca măsură numai lipsa lui de încredere. El credea — se încredea! — în primul venit, dar ceva *în el îl oprea să aibă încredere în cel mai bun prieten. De aceea, nici nu avea.*

Cît de mult se temea întotdeauna: să nu jignească, să nu stingherească, să nu fie de prisos! Cum dispărea, nu la timp, ci înainte de vreme, imediat, din pricina firii sale suspicioase, născocindu-şi o treabă urgentă ce se dovedea a fi vizitarea primei cafenele întîlnite în cale, de care era sătul pînă peste cap. Ce intrare de om care o ia înainte, ce privire de om care-o

ia înainte și acea spaimă din ochi depășind pînă și ochii, spaimă cu care pipăia ca și cum ar fi avut antene, cotrobăia de parcă ar fi fost o mînă și cu care, cînd ajungea la exasperare, mătura podeaua și pereții — tot solul, întreg văzduhul, toată atmosfera camerei, spaimă care pe mine, prima m-ar fi paralizat dacă, dintr-o dată venindu-mi în fire, nu m-aș fi năpustit asupra spaimei lui ca împotriva unui cîine rău: « Boris Nikolaievici ! Doamne, cît sînt de bucuroasă !

Și ce strălucire lua locul spaimei !

Nu cunosc viața lui de pînă la mine, dar știu că aveam în fața mea un om hăituit. Senzația de hăituială și martirajul n-au nici o nevoie de prigonitori și călăi, ele se mulțumesc cu cei mai obișnuiți dintre noi: cu singura condiție ca în fața noastră să se afle cineva străin de noi; un negru, o fiară sălbatică, un marțian, un poet, un strigoi. Acest cineva străin de noi se naște hăituit.

Despre Belîi se vorbea întotdeauna cu intonația « săracul ». « Ei, cum se simțea aseară Belîi ? » « Parcă ceva mai bine ». Sau: « Astăzi, Belîi se simțea perfect ». Ca despre un grav bolnav. Bolnav fără scăpare. Cu acea nuanță, fie ea cît de infimă, de imperceptibilă, dar negreșit de superioritate: superioritatea sănătății asupra bolii, a bunului simț asupra nebuniei, a normei asupra cazului, oricît de strălucit ar fi acesta.

Rămîne ultimul episod: călătoria nocturnă făcută cu el la Charlottenburg. Și aceasta din urmă a rămas în mine ca un vis desăvîrșit. Tot așa de simplu cum mi-a prins sufletul și nu i-a dat drumul pînă la sfîrșitul călătoriei, tot așa și eu nu i-am lăsat pînă la sosire mîna pe care, de data asta, i-am luat-o eu.

Țin minte doar statuile dîndu-se la o parte, răscrucile spintecate, rotundul piețelor — cenușiul, trandafiriul, albastrul. . .

Cuvinte nu-mi amintesc, afară de acel sacadat: « Weiter ! Weiter ! » care răsuna nu dincolo de Berlin, ci dincolo de pămînt.

Cred că în această călătorie l-am văzut prima oară pe Belîi în elementul său fundamental: zborul; în elementul său vital și grozav — cel al spațiilor goale și de aceea i-am și luat mîna: ca să-l mai țin pe pămînt.

Lîngă mine ședea un spirit captiv.

Cum s-a întîmplat? Nu s-a întîmplat de loc. N-a fost nici o despărțire, A fost o dispariție.

. . . .

Dar a mai existat un salut: ultimul. . .

În noiembrie 1923 — un răcnet, un țipăt scris pe trei pagini din Berlin la Praga: « Columba mea ! Numai dumneata ! Numai pentru dumneata ! Găsește-mi o cameră alături, oriunde te-ai afla, alături, eu n-o să te stin-

gheresc, n-o să intru, trebuie numai să știu că în spatele peretelui există o căldură vie — vie! — Dumneata. Sufăr! Sînt rupt în bucăți. Sub aripa dumitale!» (Și așa mai departe, și așa mai departe, patru pagini, pagini pline de țipăt liric, alternînd cu indicații practice, pueril neajutorate, și chiar cu descrierea camerei rîvnite; să aibă o masă, masa asta să stea în picioare, *să fie o fereastră pe care să te uiți și, dacă* e *posibil, nu spre zidul unei case de locuit, dar dacă* a mea se *află acolo, atunci* e *bună și aceasta, nu-i nimic, numai să fie alături). « Viața mea din acest an a fost un coșmar. Dumneata ești singura mea salvare. Fă o minune!. . . Găsește, găsește camera ».*

I-am răspuns pe loc că există o cameră: alături de a mea, pe o înaltă colină pragheză — Smihova, că pe fereastră se văd copaci și spații. . .

. . . Ce nu i-am scris! I-am scris totul *!*

Camera a așteptat. Și cehii au așteptat. Și prietenii condamnați la scalvie, au așteptat.

Și eu am așteptat.

Peste cîteva zile, deschizînd ziarul Ruli[1], *citesc la rubrica de cronici că, la data de atîta noiembrie* 1923, *scriitorul Andrei Belîi a plecat în Rusia sovietică.*

Data respectivă era data strigătului lui către mine. Adică, plecase tocmai în ziua cînd mi-a trimis scrisoarea la Praga. Poate că în seara aceleiași zile.

— Dar a pomenit, oare, el de mine vreodată? I-am întrebat în 1924 *pe unul din cei veniți la Praga unul din ultimii care-l văzuse pe Belîi la Berlin.*

Acesta, cu șovăială:

— Da,. . . dar într-un fel cam curios.

— Adică, în ce fel curios?

— Așa: « Firește, mi-e dragă Țvetaieva, oare cum să nu-mi fie dragă Țvetaieva: cînd și ea este fată de profesor. . . » Judecați și dumneavoastră că . . .

Eu, însă, tăcînd, am judecat altfel.

Altceva n-am mai auzit despre el.

Nimic decît zvonuri confuze: că locuiește undeva lîngă Moscova. . ., că scrie mult, că publică mult, că nu participă la contemporaneitate, și că. . . e uitat.

(Geister auf dem Gange):
Drinnen gefangen ist Einer!

La 10 *ianuarie* 1934, *fiul meu de opt ani, Mur, punînd mîna pe* Ultimele știri[2]

[1] Ziar rusesc care apărea la Berlin. *Ruli* — cîrmă.
[2] Ziar rusesc care apărea la Paris.

— Mamă, a murit Andrei Belîi !

— Ceee ! ! !??

— Nu, nu acolo la morți. Uite aici.

Între această exclamație a băiețelului meu de opt ani și rugăciunea de atunci a fetiței mele de trei, era cuprinsă întreaga mea tinerețe și, poate, că întreaga mea viață.

Andrei Belîi a murit « din pricina săgeților solare », așa cum proorocise în 1907:

În strălucirea aurului am crezut
Și m-au ucis săgețile solare. . .

adică în urma insolației pe care a avut-o la Koktebel, în fosta vilă a lui Voloșin, astăzi casă de creație. Înainte de-a muri, Belîi l-a rugat pe unul din prieteni să-i recite aceste versuri, depășind astfel pentru ultima oară evenimentele.

Domnilor, uitați-vă la ultimul portret al lui Andrei Belîi, apărut în Ultimele știri.

Spre dumneavoastră, pe niște poduri necunoscute, îndepărtîndu-se de o clădire, cu un baston în mînă, într-o poză de zbor înghețat, pășește un om. Un om? Sau. . . un duh necurat? Da, un duh, îmbrăcat în palton și avînd pe palton șase nasturi — i-am numărat, dar ce numărătoare, ce greutate a convins vreodată pe cineva. . .?

Fotografie întîmplătoare? O plimbare? Nu știu, așa cum nu știu nici alții, dar, aruncîndu-mi în fugă ochii pe această fotografie, am numit-o: trecere. *Așa și nu altfel, cu același pas, cu aceeași pălărie veche, cu același baston, îndepărtîndu-se de aceeași clădire, pe aceleași poduri și, ca întotdeauna, fără să observe trecerea, a pășit Andrei Belîi pe lumea cealaltă.*

În românește de MADELEINE FORTUNESCU

Teritorii redescoperite

Romanul secolului 20

Romanul secolului 20

ANDREI BELÎI

PETERSBURG

roman

(PROLOG)

Excelențe, noblețe, domnilor, cetățeni !. . .

. . . .

Ce înseamnă al nostru imperiu rusesc?

Al nostru imperiu rusesc este o unitate geografică, ceea ce înseamnă o parte a planetei binecunoscute, Pămînt. Imperiul rusesc cuprinde: în primul rînd Rusia mare, Rusia mică, Rusia săracă, și Rusia roșie; în al doilea rînd, regatul Georgiei, al Poloniei, al Kazanului și al Astrahanului; în al treilea rînd el cuprinde. . . Dar — și așa mai departe, și așa mai departe, și așa mai departe.

Imperiul nostru rusesc este alcătuit din numeroase orașe: capitale, orașe capitale de gubernii, orașe capitale de județ și orașe uitate de Dumnezeu; de asemenea întîia cetate de scaun și maica orașelor rusești.

Întîia cetate de scaun este Moscova, iar maica orașelor rusești-Kievul.

Petersburgul sau Sankt-Petersburgul, sau prescurtat Piter (ceea ce-i același lucru), aparține cu adevărat imperiului rusesc, iar orașul țar, orașul lui Konstantin (sau cum se spune Constantinopol) aparține imperiului rusesc în virtutea dreptului de moștenire. Dar asupra acestei probleme nu insistăm.

O să insistăm mai mult asupra Petersburgului. Există Petersburg sau Sankt-Petersburg sau Piter (ceea ce, de fapt, e același lucru). În baza aceluiași raționament, Nevski-Prospekt este prospectul Petersburgului.

Nevski-Prospekt are o nemaipomenită calitate: el reprezintă un spațiu pe care circulă publicul. Case numerotate îi delimitează dimensiunile. Numerele se succed în ordinea caselor și, în felul acesta, găsirea casei necesare este o nimica toată. Nevski-Prospekt, ca orice alt prospect, este o cale de circulație publică, adică un prospect pentru circulația publicului (nu a aerului, de pildă), clădirile ce-l mărginesc de-o parte și de alta, ca niște hotare, sînt destinate. . . hm !. . . ca să zic așa. . . pentru public. Seara, Nevski Prospekt este luminat electric. Ziua, Nevski Prospekt nu pretinde nici o electrificare.

Nevski Prospekt este drept ca o linie dreaptă (între noi fie vorba) pentru că este un prospect european; iar orice prospect european nu este pur și simplu numai prospect, ci (așa cum am mai spus) un prospect european, pentru că. . . da. . .

De aceea Nevski Prospekt este un prospect în linie dreaptă.

---

* Fragmente din roman.

Nevski Prospekt este un prospect nu lipsit de importanță în această cetate de scaun nerusească. Alte orașe rusești reprezintă un morman de căsuțe de lemn.

Petersburgul se deosebește de toate acestea în mod categoric.

CALEAȘCA ZBOARĂ PRIN CEAȚĂ

Chiciura stropea străzile și prospectele, trotuarele și acoperișurile.

Chiciura stropea trecătorii: le dăruia gripă; împreună cu stropii de ploaie se furișa gripa pe sub gulerul ridicat: al elevului, al studentului, al funcționarului, al ofițerului, al indivizilor necunoscuți; indivizii priveau în jur melancolici; admirau prospectul; indivizii circulau pe prospectele fără de sfîrșit fără să cîrtească, alături de alții ca și ei, printre vîrtejuri și bubuituri, ascultînd glasul muzicii de automobil.

Se poticneau de cheiul fluviului, unde totul lua sfîrșit: glasul muzicii, indivizii.

Departe, departe de tot, parcă mai de departe decît s-ar fi cuvenit, insulele se pitulaseră speriate, se făcuseră mici de tot; clădirile se micșoraseră și ele; părea că se vor lăsa în apă și în aceeași clipă vor năvăli peste ele adîncurile și verdele tulbure al apelor; deasupra acestui verde tulbure, prin ceață, tremura și bubuia podul Nikolai.

Într-o dimineață mohorîtă ușile casei galbene se deschiseră larg: ferestrele dădeau spre Neva; lacheul, în livrea, făcea semne disperate vizitiului. Caii suri, zvîcniră, caleașca cu blazon — unicornul străpungînd un cavaler — răsări în fața intrării.

Comisarul de poliție cu aer viteaz, trecea prin fața casei; căpătă o mutră tîmpă și luă poziție de drepți în clipa în care Apollon Apollonovici Albeuhov în palton cenușiu, cu cilindru negru, înalt, cu chipul împietrit, semănînd a presse-papier, coborî în goană scările de la intrare și urcă și mai repede în caleașcă, îmbrăcînd din mers mănușile negre de antilopă.

Apollon Apollonovici Albeuhov aruncă o privire fugară, distrată, către comisar, către caleașcă, vizitiu, podul negru, întinderile Nevei, deasupra cărora se conturau palide negurile, iar în depărtare coșurile uzinelor, și de unde privea speriată insula Vasilievski.

Lacheul îmbrăcat în livrea cenușie, trînti grăbit portița caleștii. Caleașca se avîntă în ceață; comisarul aruncă o privire peste umăr spre negura slinoasă, într-acolo unde se avîntase caleașca; oftă și porni; lacheul privi și el; spre întinderile Nevei deasupra cărora se conturau palide negurile iar în depărtare coșurile uzinelor și de unde privea speriată insula Vasilievski.

Aci, chiar de la început, trebuie să întrerup firul narațiunii pentru a prezenta cititorilor mei locul unde se va desfășura drama.

Acolo unde părea să nu aibă pondere decît mîzga ceţurilor apăru în contururi mate, coborînd parcă din cer, Isaki negru, cenuşiu, afumat; tot căuta să iasă la iveală din ceaţă monumentul călare al împăratului Nikolaie, la picioarele căruia se zări din negură un grenadier cu cuşmă miţoasă.

Caleaşca sbura spre Nevski.

Apollon Apollonovici Ableuhov se legăna pe pernele de atlas; patru pereţi perpendiculari îl despărţeau de vulgul străzii; îl despărţeau de oameni, ca şi de coperţile roşii, ude, ale revistelor ieftine, ce se vindeau la intersecţie.

Caracterul planificat şi simetric al oraşului domoli nervii senatorului, atîţaţi şi de conflictele din familie şi de mişcarea de rotaţie neputincioasă a mecanismului nostru statal.

Gusturile lui se distingeau prin armonie şi simplitate.

Mai mult decît orice îi plăcea prospectul în linie dreaptă; acest prospect îi aducea aminte de cursul vremii între două puncte ale vieţii.

Casele se contopeau — cuburi — într-un şir armonios cu cinci etaje; acest şir se deosebea de linia vieţii: printre peregrinările celui ce purta insigne cu briliante, acest loc se dovedi a fi cel în care şi-au terminat existenţa mulţi demnitari.

Sufletul senatorului era cuprins de inspiraţie, în timp ce cubul lăcuit străpunse linia lui Nevski ; în depărtare se zăreau case şi numere ; în depărtare era circulaţie; acolo, în zile senine, în depărtare, departe de tot, străluceau orbitor: săgeata de aur, norii, o rază roşietică la apus ; acolo, în zile de ceaţă, nu era nimeni şi nimic.

Dar de fapt erau linii acolo: Neva, insulele. Probabil în zilele acelea îndepărtate, cînd din mlaştinile acoperite cu muşchi se înălţau acoperişuri semeţe, catarge, fleşe, străpungînd ceaţa umedă, ceaţa verzuie.

> — cu pînzele sale veni val-vîrtej la Petersburg Olandezul zburător pornit din întinderile plumburii ale mărilor baltice şi germane, pentru ca aci să dureze, prin înşelăciune, pămînturi de negură, şi să dea nume de insule valurilor de nori plutitori.

Lui Apollon Apollonovici nu-i plăceau insulele: populaţia de acolo munceşte prin uzine, e brutală; acolo în fiecare dimineaţă roiuri de mii de oameni pornesc spre fabricile cu multe coşuri; locuitorii insulelor fac parte din populaţia imperiului, recensămîntul general îi include şi pe ei.

VLADIMIR TATLIN, Relief pictural, 1913—1914 ▶

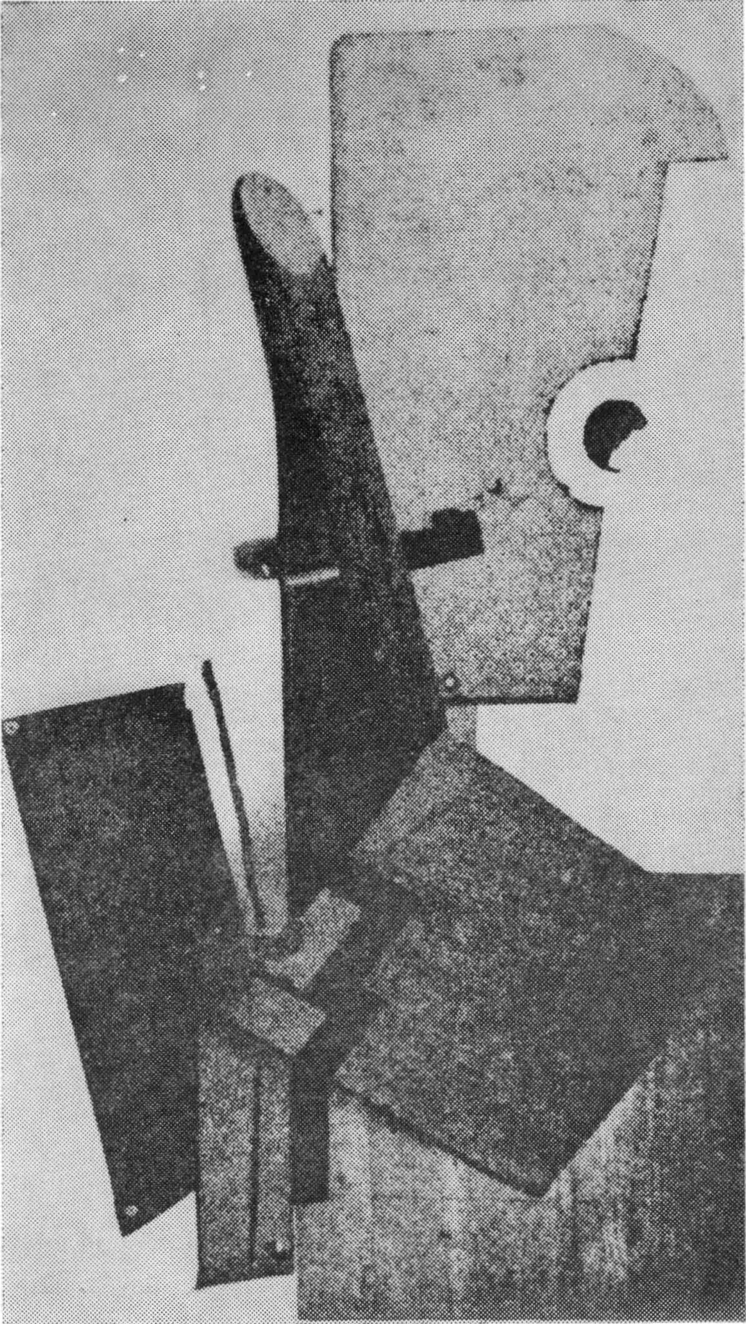

Apollon Apollonovici n-avea chef să meargă mai departe cu raționamentele: insulele trebuie zdrobite! Țintuite cu fierul podului uriaș, străpunse cu săgețile prospectelor!..

Privind melancolic negurile fără de margini, pe neașteptate, se umflă cubul negru al căleștii, se întinse și parcă se înălță deasupra; dorea să-și ia zborul înainte iar, prospectele să-i vină în întîmpinare, prospect după prospect, pentru ca toată suprafața sferică a planetei să fie încinsă, ca de niște inele de șarpe, de cuburile, negre cenușii ale clădirilor; pentru ca pămîntul, strivit de prospecte, într-o goană cosmică pe traiectorii drepte, să întretaie infinitul cu o lege în linie dreaptă: pentru ca rețeaua de prospecte paralele, întretăiată de altă rețea de prospecte, să ia proporții de beznă mondială pe suprafețele pătratelor și ale cuburilor; cîte un pătrat de locuitor, pentru ca...

Figura geometrică care îl liniștea cel mai mult după linie era pătratul.

Avea obiceiul să contemple îndelung cu capul liber de gînduri piramide, triunghiuri, paralelipipede, cuburi, trapeze.

Apollon Apollonovici se desfăta ore de-a rîndul privind pereții în patru unghiuri, stînd în centrul unui cub perfect, negru, capitonat, cu atlas; Apollon Apollonovici era născut pentru a trăi în celulă; numai dragostea pentru planimetria statală îl forțase să accepte multilateralitatea unui post de răspundere.

....

Prospectul umed, lunecos, se întretăie în unghi drept, de 90 de grade, cu un prospect tot umed; la punctul de intersecție se afla un sergent...

Se înălțau case aidoma celor dinainte; aceleași valuri cenușii de oameni treceau; era aceeași ceață verde-gălbuie.

Paralel cu prospectul ce gonea era un alt prospect gonind și el cu același șir de cutii, cu aceleași numere, cu aceiași nori.

Există infinitul prospectelor gonind și infinitul fantomelor gonind și întretăindu-le. Petersburgul în întregimea lui este un infinit de prospecte ridicate la puterea N.

În afară de Petersburg nu mai există nimic.

LOCUITORII INSULELOR FAC LUCRURI DE MIRARE

Era ultima zi a lui septembrie.

Pe insula Vasilievski, în adîncul liniei numărul 17, o casă uriașă, cenușie, privea din ceață; o scară murdară ducea la etaj; uși și iar uși; una se deschise.

Un necunoscut cu mustăcioară ca pana corbului apăru în prag.

În mînă i se legăna un pacheţel, n-aş zice mic, şi totuşi nici prea mare, învelit într-o basma murdară cu marginile roşii.

Scara era neagră, presărată cu coji de castravete şi frunze de varză, storcite de picioare. Necunoscutul lunecă.

Cu o mînă se apucă de balustradă, cealaltă (în care se legăna pacheţelul) descrise un zigzag; necunoscutul ţinea cu tot dinadinsul să apere pacheţelul de o întîmplare neplăcută — căderea pe treptele de piatră, de aceea în mişcarea cotului său se schiţă un gest de acrobat.

Întîlnind portarul care urca scara cu o legătură de lemne sub braţ, necunoscutul manifestă foarte multă grijă pentru soarta pacheţelului, care s-ar fi putut agăţa de vreun băţ de lemn.

Cînd ajunse jos, o pisică neagră, cu coada ridicată, îi tăie drumul, scăpînd la picioarele necunoscutului nişte măruntaie de pasăre; faţa acestuia se schimonosi.

Reacţie proprie domnişoarelor.

Ea mai caracterizează uneori şi pe contemporanii noştri istoviţi de insomnie. Necunoscutul suferea de insomnie: o aluzie era încăperea tăbăcită de fum; o mărturie, reflexul albăstriu al pielei fine de pe chipul său.

Necunoscutul se opri în curtea dreptunghiulară, asfaltată toată, înghesuită de jur împrejur de mormanul cu cinci etaje şi zeci de ferestre. În mijlocul curţii erau aşezate stive de lemne umede; prin gang se vedea o frîntură din linia 17, pe care şuiera vîntul.

O, linii!

Voi păstraţi amintirea Petersburgului lui Petru.

Petru a trasat cîndva liniile paralele; ele s-au înveştmîntat de granit, cu garduri, de piatră sau lemn; linia lui Petru a devenit linia epocilor de mai tîrziu: a Ecaterinei, rotunjită, cu anfiladă de coloane.

Printre clădirile uriaşe au rămas căsuţele mărunte din epoca lui Petru: una de bîrne; alta verde; una albastră numai cu un cat, cu o firmă de un roşu ţipător « Birt »; miresme de tot soiul îţi înfundă aci nasul; miroase a sare marină, a sardele, a odgoane, a haine de piele, a pipe, a foi de cort.

O, linii!...

Cît de mult s-au schimbat: cît de mult le-au schimbat zilele aprige!

Necunoscutul îşi aminti: într-o seară de vară, la geamul căsuţei aceleia parcă smălţuite, o bătrînică molfăia din buze; în august, fereastra se închise; în septembrie fu scos afară un sicriu.

Îşi zise în sinea lui că viaţa se scumpeşte; muncitorii o duc greu; de acolo Petersburgul se înalţă cu fleşele prospectelor şi legiunile de uriaşi din piatră.

De acolo a pornit Petersburgul; din valurile de nori au luat ființă clădirile; acolo părea că domnește un duh rău și rece; de acolo, din haosul în luptă, cineva privea fix, cu ochi de piatră, străpungînd ceața cu craniul și urechile. Toate acestea le gîndea necunoscutul; strînse în buzunar pumnul; își aminti că frunzele cad. Știa totul pe de rost. Frunzele care cădeau erau pentru mulți ultimele frunze ale vieții. Deveni o umbră albăstruie.

...În ce ne privește vom spune: o, oameni ai Rusiei, oameni ai Rusiei! Nu lăsați să năvălească mulțimea de umbre de pe insule! Peste apele Letei s-au și aruncat poduri negre și umede. Desfaceți-le... E prea tîrziu... Umbrele năvălesc pe pod; printre ele, umbra neagră a necunoscutului. În mîna lui se legăna ritmic un pachețel, n-aș zice mic, dar nici prea mare.

DOUĂ STUDENTE SĂRĂCĂCIOS ÎMBRĂCATE...

— «Ați auzit»? răsună undeva în dreapta; dispăru.

Iar apăru la suprafață: — «Se pregătesc...» — «Să arunce...» În spate, șoapte: — «Pe cine?» În întuneric, o pereche rosti: — «Abl...» Perechea trecu: — «Pe Ableuhov?!» Perechea termină fraza undeva în depărtare... — «Abl... pe mine... ziua... cutare... încearcă...» Perechea icni. Necunoscutul încremeni zguduit de ce auzise. — «Se pregătesc?»

CARE CROITOR?

Apartamentul lui Nikolai Apollonovici era alcătuit din dormitor, birou și salonaș.

Tot dormitorul era ocupat de un pat uriaș; o plapumă de mătase îl acoperea; peste ea cuverturi.

Odaia de lucru era tapisată cu rafturi de stejar gemînd de cărți; o draperie de mătase luneca pe inele, dezgolind șirurile de cotoare de piele.

Mobila biroului era îmbrăcată în verde închis; minunat era bustul... bineînțeles, al lui Kant.

De doi ani, Nikolai Apollonovici nu se scula mai devreme de amiază. Cu doi ani și jumătate înainte se scula la ora nouă dimineața și apărea în tunică închisă pînă sus.

Nu se plimba prin casă în halat de buhara, fesul nu împodobea salonașul turcesc; cu doi ani și jumătate în urmă, Anna Petrovna, mama lui Nikolai Apollonovici și soția lui Apollon Apollonovoci a părăsit căminul conjugal, inspirată de-un artist italian; după fuga cu artistul, Nikolai Apollonovici

își făcu apariția în căminul părintesc în halat de Buhara; întîlnirile din fiecare dimineață la cafea, luară, bineînțeles, sfîrșit.

Cu mult înaintea fiului, își sorbea cafeaua senatorul.

Nikolai Apollonovici începu deci să apară în halat, făcu rost de papuci tătărăști și de fes.

Astfel, studentul eminent deveni oriental pasionat.

Nikolai Apollonovici tocmai primise o epistolă scrisă de o mînă necunoscută: niște versuri nenorocite, cu o semnătură pătimașă: « suflet în flăcări ».

Nikolai Apollonovici se sucea prin odaie căutînd ochelarii, mutînd cărțile, condeiele, penițele:

— « A-a-a ! »

— « La naiba . . . »

Ca și Apollon Apollonovici, Nikolai Apollonovici avea deprinderea de a vorbi de unul singur.

Gesturile lui erau repezi ca și gesturile părintelui; ca și Apollon Apollonovici era mărunțel de stat și lipsit de prestanță, ochii trădau îngrijorare pe chipul care zîmbea mereu; cînd se cufunda într-o contemplare serioasă, privirea încremenea: trăsăturile chipului alb de parcă ar fi o icoană zugrăvită, deveneau seci, precise și reci; noblețea chipului o exprima fruntea ca de marmoră, cu vinișoare umflate; pulsarea vinișoarelor pe frunte trăda scleroză.

Vinișoarele albăstrui se armonizau cu cearcănele ochilor uriași, de culoare albăstrelelor (în clipe de emoție ochii deveneau negri: pupilele se măreau).

Nikolai Apollonovici avea un fes turcesc pe cap; de-l scotea, vedeai o claie de păr alb gălbui, care îmblînzea severitatea rece a chipului, cu încăpățînarea întipărită pe el. E greu să găsești această nuanță de păr la oameni maturi, ea se întîlnește adesea la țîncii mici de tot, mai ales în Bielorusia.

Aici, în odaia lui, Nikolai Apollonovici devenea propriul său centru; se transforma într-o serie de premize logice decurgînd din centru, prefigurînd gîndirea, sufletul și chiar această masă: el era aici unicul centru al universului atît posibil, cît și imposibil.

Acest centru făcea deducții.

Dar în clipa în care Nikolai Apollonovici reuși să respingă mărunțișurile cotidianului și prăpastia absurdurilor, care se cheamă univers și viață, haosul pătrunse din nou.

Nikolai Apollonovici ridică ochii de pe carte.

— « Ei? . . . »

Răsună un glas surd și respectuos.

— « Vă caută cineva . . . »

După ce închidea uşa cu cheia, studiind principiile sistemului său năzuind pas cu pas spre unitate, îşi simţea trupul dizolvîndu-se în « *tot* »; capul i se confunda însă cu căpşorul umflat al becului electric.

Transpunîndu-se în felul acesta, Nikolai Apollonovici devenea cu adevărat o ființă creatoare.

Îi plăcea să închidă uşa căci orice foşnet, orice pas de om străin, îi tulbura conştiinţa.

Tot aşa şi acuma.

— « Ce e? »

Din depărtare răspunse glasul:

— « A venit un om. »

. . . .

În clipa aceasta, pe chipul lui Nikolai Apollonovici răsări o expresie de bucurie:

— « A, trebuie să fie de la croitor: Croitorul mi-a adus costumul . . . »

Ridicînd poalele halatului, făcu cîţiva paşi în direcţia uşii de la intrare: în dreptul balustradei se aplecă, privi jos şi strigă:

— « Dumneata eşti? »

— « Croitorul? »

Care croitor?

. . . .

SCANDALURILE SE ÎNTEŢEAU PE STRADĂ

Zile de negură, zile ciudate; trece cu paşi amorţiţi de frig, octombrie cel plin de otravă; la miază-zi arborase neguri putrede; şoaptele pădurii de aur îl învăluiau; şoaptele se aşterneau pe pămînt, şi purpuriul plopului foşnind se învolbura şi fugea de sub picioare, şuşotea împletind din frunze roşcatul vîrtej; dar piuitul acela dulce ce se scaldă în septembrie prin valurile de frunze de mult pierise. Iar piţigoiul se juca orfan printre ramurile negre care toamna întreagă şueră prin păduri, grădini şi parcuri.

Crivăţul îngheţat înainta spre noi cu nori de plumb; dar toţi credeau în sosirea apropiată a primăverii, fiindcă o anunţase un ministru popular.

Plugarii conteniseră să-şi zgîrie pămîntul; aruncînd cît colo plugurile, grapele, se strîngeau pîlcuri pe lîngă case; discutau şi răsdiscutau cum să pornească toţi într-o unire, buzna, spre conacul boieresc cel cu coloane; în nopţile lungi, străluceau la orizont, sîngeriu, incendiile de prin sate.

Da ! Aşa era la ţară !

Aşa era şi la oraş. Prin ateliere, tipografii, frizerii, lăptării, birturi, se tot învîrtea un individ vorbăreţ; căciulă miţoasă trasă pe frunte, de

pe cîmpiile scăldate în sînge ale Manciuriei, un brauning nu se ştie de unde luat, înfundat în buzunarul paltonului, o foiţă tipărită cu greşeli, întinsă în dreapta şi în stînga.

Toţi se temeau de ceva, toţi aşteptau ceva; mulţimile năvăleau în stradă, se strîngeau grupuri-grupuri, şi iar se împrăştiau; aşa la Arhanghelsk, la Nijnikolîmsk, la Saratov, la Petersburg, la Moscova; toţi făceau la fel, toţi se temeau de ceva, toţi aşteptau ceva; năvăleau în stradă, se strîngeau grupuri-grupuri şi iar se împrăştiau.

Petersburgul e încercuit de uzine cu zeci de coşuri.

Dimineaţa pornesc într-acolo roiuri de mii de oameni; suburbia e înţesată. Toate uzinele erau într-o frămîntare cumplită; muncitorii deveniseră nişte indivizi vorbăreţi; printre ei circula brauningul; şi încă ceva.

Frămîntările, ce cuprinseseră Petersburgul ca într-un cerc, pătrunseră şi în interiorul oraşului; puseseră stăpînire mai întîi pe insule; apoi peste podul Liteinîi şi Nikolai— pe Nevski Prospekt; circulau cu mii de picioare; compoziţia acestei mulţimi de picioare se schimba şi un ochi atent ar fi observat apariţia căciulii negre şi miţoase de pe cîmpiile scăldate în sînge ale Manciuriei; scăzuse simţitor procentul de jobene; începuseră să răsune strigătele alarmante ale băieţandrilor antiguvernamentali care goneau cu sufletul la gură de la gară la Palatul Amiralităţii, cu ziarele fîlfîind în mînă.

Zile de negură, zile ciudate; trecea octombrie cel plin de otravă; vîrtejuri cenuşii de praf goneau prin oraş; purpuriul foşnitor se aşternea supus la picioare, ca să se învîrtejească pe sub picioarele trecătorilor, şuşotind şi împletind din frunze roşcatul vîrtej de cuvinte.

Aşa erau zilele. Iar noaptea te furişai oare prin maidanele suburbiilor ca să asculţi aceeaşi melodie monotonă în «*u*»? Uuuuu-uuuuuuuu: aşa răsuna în spaţii, dar era oare o melodie? Melodie cu un sens ciudat, care atingea o forţă şi o claritate rară; Uuuu-uuuuuuu, răsuna parcă şoptit peste cîmpiile din apropierea Moscovei, Petersburgului, Saratovului. Dar sirena uzinei nu suna, vîntul nu bătea, cîinii nu lătrau.

Ai auzit tu acest cîntec de octombrie, de octombrie al lui 1905?

SCUMPUL MEU DELVIG MĂ CHEAMĂ

Sprijinindu-se de balustrada de marmoră, Apollon Apollonovici se împiedică în covor; fără să vrea îşi încetini mersul; lucru perfect firesc; privirea i se fixase pe un portret uriaş al ministrului.

Simţea cum îl trec fiori prin şira spinării; atît era de rece în minister. Se temea de spaţiile largi.

Peisajul rural îl înspăimînta de-a dreptul: dincolo de troiene, de gheţuri, de zig-zagul pădurii, se înţeseau viscolele. Acolo, dintr-o întîmplare stupidă, fusese la un pas de moarte.

Asta se petrecuse cu vreo cincizeci de ani în urmă.

În acea clipă, cînd era gata să îngheţe, nişte degete reci intrîndu-i în piept, îi mîngîiară cu asprime inima: mîna de gheaţă îl îmbiă; el urcă treptele carierei, privind mereu înainte, aceeaşi întindere nemăsurată; de acolo, de sus, îl chema mîna de gheaţă, acolo zbura nemăsuratul imperiu rusesc.

Pentru mulţi ani s-a statornicit Apollon Apollonovici la adăpostul zidurilor oraşului, nutrind ură împotriva depărtărilor stinghere ale provinciei; a fumului căsuţelor de ţară, împotriva stăncuţelor; o singură dată îndrăznise să străbată aceste întinderi într-un expres; cu misiune importantă din Petersburg la Tokio.

Despre şederea sa în Japonia, Apollon Apollonovici nu povesti nimănui.

Ministrului avea obicei să-i spună:

— Rusia este asemenea unei întinderi de gheaţă pe care aleargă lupii înfometaţi după hrană !

Ministrul îl privea, în timp ce-şi mîngîia cu palma albă mustaţa căruntă şi bine îngrijită; tăcea şi ofta; se gîndea cînd o să iasă la pensie. . .

Dar muri.

Apollon Apollonovici rămase singur cuc; în urma lui — veacurile nemăsurate; înaintea lui, o mînă de gheaţă deschidea întinderi nemăsurate.

Întinderi nemăsurate îi veneau în întîmpinare.

Rusie ! Rusie !

Oare, tu eşti cea care boceşti cu vînturile, viscolele şi zăpezile? Senatorul avu impresia că un glas îl cheamă de acolo de pe colină; dar acolo numai lupii flămînzi tăbărau grămadă.

Fără îndoială, senatorul simţea crescînd în el o boală, teama de spaţii largi.

Boala se accentua; de atunci, de la moartea aceea tragică; chipul prietenului îl vizita noaptea, şi noaptea îl privea cu ochii ţintă, mîngîindu-şi mustaţa căruntă şi bine îngrijită:

El nu mai e şi Rusia a părăsit-o.
De el slăvită. . .

Acest fragment de poezie îi revenea în auz cînd Apollon Apollonovici străbătea sala imensă.

Şi gata mie-mi vine rîndul
Mă cheamă Delvig cel iubit

În tinerețe ani de-a rîndul
Prietenul nedespărțit
Și la ospețe...

Recitînd fragmente din poezie, ieșea cu p s grăbit și țeapăn să primească solicitanții: fiecăruia îi întindea degetele.

DISCUȚIA CONTINUA

Discuția lui Nikolai Apollonovici cu necunoscutul continua.

— « Am primit însărcinarea », spuse necunoscutul, luînd din mîna lui Nikolai Apollonovici scrumiera, « să vă predau spre păstrare acest pachețel ».

— « Numai atît? » exclamă Nikolai Apollonovici, căruia nu-i venea încă să-și creadă ochilor; chipul lui căpătă o deosebită vioiciune; se ridică repede, îndreptîndu-se spre pachețel, necunoscutul se ridică și el; cînd Nikolai Apollonovici întinse mîna să ia pachețelul, mîna necunoscutului îl apucă brutal de degete:

— « Vă rog foarte serios să fiți mai cu grijă, Nikolai Apollonovici...»

— « Aha, da, da... » — Nikolai Apollonovici, de fapt nu auzise și apucă pachețelul trăgînd de capătul basmalei.

— « Nikolai Apollonovici, vă repet, aveți mai multă grijă... »

Nikolai Apollonovici se miră...

— « Literatură? »

— « A, nu... »

....

În clipa aceasta răsună clar un sunet metalic de parcă cineva ar fi închis un lacăt; tăcerea fu întreruptă de chițăitul subțirel al unui șoarece; un taburet se răsturnă; necunoscutul se refugie într-un colț.

— « Nikolai Apollonovici, Nikolai Apollonovici », răsună glasul necunoscutului, « un șoarece, un șoarece... Ordonați mai repede slugii: ... așa, ca să zic, e... a... să-l ia de aici: eu... nu pot... »

Trebuie să recunoaștem că Nikolai Apollonovici era ridicol: cu capcana de șoareci în mînă; Nikolai Apollonovici examina cu cea mai mare atenție captivul cenușiu.

— « Un șoricel, zise el ridicînd ochii spre lacheul care apăruse; lacheul repetă:

— Întocmai, un șoricel... »

— Tot umblă, umblă... »

Necunoscutul ieși din refugiul său:

— « Un şoricel. . . », spuse Nikolai Apollonovici: Nikolai Apollonovici nutrea sentimente gingaşe faţă de şoareci.

. . . .

În sfîrşit, Nikolai Apollonovici duse pacheţelul în odaia sa, mirat pentru o clipă doar de greutatea lui; trecînd în birou, se împiedicase de covorul înflorat, piciorul i se încurcase într-o cută; se auzi un zgomot metalic; necunoscutul sări ca ars; în spatele lui Nikolai Apollonovici mîna descrise acea linie în zigzag care-l înspăimîntase pe senator.

Dar nu se întîmplă nimic; necunoscutul începu să-i explice:

— « Singurătatea mă omoară; m-am desvăţat să mai vorbesc, cuvintele mi se încîlcesc. »

Nikolai Apollonovici strecură printre dinţi:

— « Asta se întîmplă multora ».

Pacheţelul fu pitit după o fotografie de birou care înfăţişa o brunetă; acoperindu-l cu chipul brunetei, Nikolai Apollonovici căzu pe gînduri; buzele lui schiţară un rînjet ca de broască.

În spate răsună:

— « Mă împiedic în fiecare frază, vreau să spun un cuvînt şi în locul lui spun altceva; sau, brusc, uit cum se cheamă obiectele cele mai obişnuite; repet într-una lampă, pentru ca, la un moment dat, să mi se pară că nici nu există un cuvînt ca acesta. Iar de întrebat n-am pe cine ».

Referitor la pacheţel: dacă Nikolai Apollonovici şi-ar fi băgat bine în cap cuvintele oaspetelui de a fi mai cu grijă cu acesta, ar fi înţeles probabil că pacheţelul ce părea cu totul inofensiv, nu era chiar atît de inofensiv.

Dar, cum am mai spus, Nikolai Apollonovici era ocupat cu fotografia.

— « E greu să trăieşti în vidul lui Toricelli. . . »

— « Toricelli? » Nikolai Apollonovici nu auzea nimic.

— « Chiar aşa, şi asta în numele colectivităţii. Dar ce fel de colectivitate, ce fel de societate văd eu? Societatea guzganilor. Brrr! Casa mea forfotă de guzgani. . . »

Necunoscutul nimerise ca din întîmplare peste tema sa preferată; nimerind peste tema sa preferată, uitase de scopul pentru care venise, de legăturica umedă şi de cantitatea de ţigări fumate; ca toţi oamenii flecari din fire, obligaţi să tacă, simţea uneori nevoia să vorbească oricui despre orice, prietenului, duşmanului, portarului, sergentului de pe stradă, vreunui copil, manechinului. . . din vitrina frizeriei. Noaptea vorbea de unul singur. În atmosfera acestui salon luxos, necesitatea de a flecări se trezise brusc:

— Se zice că « eu »-l nu există, există numai nişte « noi ». Dar spuneţi-mi, vă rog, de ce oare? Uite, şi memoria mă lasă, singurătatea mă dărîmă. Uneori mă şi înfurii!

În această clipă, necunoscutul se întrerupse. Nikolai Apollonovici care închisese sertarul, întorsese capul spre necunoscut şi-l văzu umblînd prin birou, scuturînd scrum peste tot, şi contemplînd dominoul de mătase ce stătea aruncat; văzînd aceasta, se roşise, numai aşa reuşi să schimbe cîmpul de atenţie al oaspetelui.

— Ce domino minunat, Nikolai Apollonovici!

Nikolai Apollonovici se aruncă spre domino.

Îl smulse de parcă ar fi fost un hoţ prins asupra faptului, îl ascunse în grabă; după ce-l ascunse, se potoli, dar necunoscutul, trebuie să recunoaştem, uitase de domino, reluîndu-şi subiectul preferat.

— « Ha-ha-ha! » şi aprinse din mers o ţigară. « Pe semne că dumneata te întrebi cum pot să mă descurc singur. Acţionez după propria mea chibzuială; ce pot face? Chibzuiala mea determină un drum în activitatea lor; la drept vorbind, nu eu sînt în partid, ci partidul este în mine. . . Asta te miră? »

— « Mărturisesc, mă miră; mărturisesc, n-aş lucra împreună cu dumneata ».

— « Şi totuşi pacheţelul l-ai luat, deci lucrăm împreună ».

— « Ei, ce muncă e asta. . . »

— « Da, aşa-i, aşa-i ». După o clipă, îl privi şi îi spuse franc.

— « De mult voiam să vorbesc cu dumneata de la om la om; văd puţină lume; dumneata cunoşti metodica fenomenelor sociale şi l-ai citit pe Marx; eu nu l-am citit; să nu-ţi închipui, sînt un om cu lectură, dar nu la asta mă refer, nu la număr ».

— « Atunci la ce?. . . Uite, am nişte coniac în dulap, vrei? »

— « Da, de ce nu? »

Nikolai Apollonovici deschise dulăpiorul dînd la iveală o carafă de cristal şi nişte păhărele.

Nikolai Apollonovici îşi tratã musafirul cu coniac.

În timp ce turna, Nikolai Apollonovici îşi zise că i se oferă prilejul să refuze propunerea; dar din laşitate nu voia să pară acum un laş; şi apoi nu ar fi vrut să se împovăreze cu o discuţie, cînd putea să refuze şi în scris.

— « Citesc acum pe Conan Doyle », turuia necunoscutul. Mărturisesc că lecturile mele trebuie să vi se pară ciudate. Citesc Istoria gnosticismului de Grigori din Nissa, pe Sirianul, Apocalipsul. În aceasta rezidă toate privilegiile mele, orice s-ar zice, sînt colonel în mişcare, avansat (pentru vechime) la Statul Major; iar dumneata Nikolai Apollo-

novici, cu metoda şi inteligenţa dumitale, eşti numai plutonier; în schimb, eşti tare în teorie; în ce priveşte teoriile, generalii stau prost; ei sînt ca arhiereii, iar un tînăr absolvent de academie, care l-a studiat pe Harnack, este pentru un arhiereu o anexă bisericească plicticoasă, aşa şi dumneata nu eşti decît o anexă! »

Necunoscutul căzu pe gînduri şi-şi mai turnă un păhărel; bău şi iar turnă.

— « Ai fost exilat? »

— « Da, în Iakutia ».

Tăcură.

Băură un păhărel.

— Din Iakutia am şters-o cu bine; m-au scos într-un butoi de murat varză; acum lucrez în ilegalitate; să nu vă închipuiţi că acţionez în numele unor idealuri utopice, sau al logicei de fier. Nu uitaţi că am fost cîndva nietzschean. Sîntem cu toţii adepţi ai lui Nietzsche. Şi dumneata eşti, dar dumneata n-o recunoşti; pentru noi, adepţii lui Nietzsche, masa frămîntată de instincte sociale (aşa ai vorbi dumneata) se transformă într-un aparat de execuţie, în care toţi oamenii (chiar şi cei ca dumneata) sînt nişte clape pe care degetele pianistului în zbor (remarcaţi expresia mea) gonesc, învingînd toate greutăţile. Aşa sîntem noi cu toţii ».

— « Adică sportivi ai revoluţiei? »

O tăcere jenantă se aşternu din nou. Nikolai Apollonovici scotea fire de păr de cal din pernă; nu se băga în discuţia teoretică; se obişnuise să discute după toate principiile clasice.

— « Totul se bizuie pe contraste: binele societăţii m-a dus în spaţiile gheţurilor veşnice, şi pe măsură ce mă cufundam acolo în pustiu, prejudecăţile de partid mă părăseau treptat; categoriile, cum ai zice dumneata ».

Pe stradă, dincolo de geamuri, prin ceaţa verzuie, trecea o unitate militară. Soldaţi în haine cenuşii, baionetele negre în ceaţă.

Nikolai Apollonovici simţi un fior rece, ciudat. Brusc:

— « Ce-o fi? »

Nikolai Apollonovici ridică privirea.

— « Nimic deosebit. Uite, a sosit tăticul dumneavoastră ».

. . . .

Lui Apollon Apollonovici nu-i plăcea cînd se puneau huse prin odăi; parchetele răsunau strident.

Sala semăna cu un coridor de dimensiuni uriaşe. Din tavanul cu ghirlande, din cercul de sculpturi înfăţişînd tot felul de fructe, cobora o lustră de cristal învelită într-o husă transparentă; picăturile de cristal tremurau.

Parchetul semăna cu o oglindă.

În jurul pereţilor ca de zăpadă fuseseră rînduite scaune cu picioare înalte, cu incrustaţii aurii, tapisate cu pluş galben deschis; de jur împrejur stîlpi mici de alabastru alb; pe stîlpi se înălţa un Arhimede de alabastru; o mînă grijulie atîrnase ici colo rame rotunde; dincolo, o frescă în tonuri deschise imita Pompeiul.

Mîna grijulie fusese a Annei Petrovna; şi Apollon Apollonovici strînse buzele. Trecu în birou cu un pachet mare, rotund, în mînă; închise uşa cu cheia; spaţiile trezeau o tristeţe nelămurită; părea că de acolo, de undeva, fuge un om ciudat.

GREVA

Căciulile miţoase, manciuriene, năvăliră în stradă şi se împrăştiară în mulţime; mulţimea creştea; indivizii cu căciuli manciuriene se îndreptau în aceeaşi direcţie; spre clădirea sumbră cu acoperişul purpuriu: în dreptul clădirii sumbre, mulţimea era formată numai din indivizi şi din căciuli manciuriene.

Şi se înghionteau, se înghionteau pe poarta de intrare, ce se mai înghionteau, ce se mai înghionteau ! Putea fi oare altfel? Muncitorul n-are vreme de politeţuri.

De-a lungul colţului, lîngă caldarîm, intimidată, tropăia o unitate de sergenţi de stradă; comisarul şef era încurcat, cenuşiu tot, într-un paltonaş cenuşiu, striga din cînd în cînd, ţinînd cu respect sabia şi plecînd ochii în jos; din spate, observaţii, replici, rîsete şi chiar doamne, doamne! înjurături vulgare de la mic burghezul Ivan Ivanovici Ivanov, de la nevasta Ivaniha, de la negustorul de rangul întîi Puzanov (comerţ cu peşte şi transport fluvial pe Volga) care trecea pe acolo şi se răsculase împreună cu ceilalţi, iar comisarul striga:

— « Circulaţi vă rog, circulaţi » !

Dincolo de gard, caii cu copitele vătuite fornăiau cu insistenţă, de după parii ascuţiţi cînd şi cînd se ivea cîte un cap lăţos. Dacă te-ai fi ridicat la înălţimea gardului, ai fi văzut: aduşi din stepe, cu biciuri în mînă, cu puşti pe umăr, se umpleau de ură şi de ură, tot mai nerăbdători se foiau în şa; căluţii cu coamă lungă se foiau.

Era un detaşament de cazaci adus de la Orenburg.

Înăuntrul clădirii era o pîclă portocalie, luminată de lumînări. Nu vedeai nimic altceva decît trupuri, trupuri, trupuri: gîrbovite, pe jumătate gîrbovite, puţin gîrbovite şi drepte: trupurile acoperiseră totul, se aşezaseră peste tot; ocupaseră amfiteatrele în povîrniş şi nu se mai vedea tribuna.

— « Uuuu-uuuu-uuuu ! » În spaţiul gol răsuna ca un tunet şi dincolo de acest « uuu-uuuu » se auzea din cînd în cînd:

— « Revoluţia. . . Evoluţia. . . Proletariat. . . Grevă. . . » Din nou « Grevă. . . » Încă: « Grevă. . . »

Zgomotul creştea.

Se spunea într-una că şi acolo, şi dincolo, şi dincolo, şi dincolo e grevă. Şi dincolo, şi dincolo, şi dincolo se pregăteşte greva. De aceea trebuie să trecem la grevă, să declarăm grevă chiar pe loc, fără a ne mişca din loc!

. . . .

EVADAREA

Alexandr Ivanovici se întorcea acasă pe prospectul vecin cu Neva. O flacără se proiectă. Prin bolta Kanavkăi se zărea Neva. Pe puntea concavă aceeaşi umbră.

Alexandr Ivanovici se întorcea în lăcaşul mizer ca să stea în singurătate şi să urmărească viaţa guzganilor. Ieşirea de dimineaţă fusese o evadare din lumea lor; observaţiile făcute de Alexandr Ivanovici îl duseseră la concluzia că liniştea nopţii depinde de felul cum îşi petrecea ziua; cele trăite pe stradă, prin cîrciumi, prin ceainării, le aduci acasă.

Dar el cu ce se întorcea?

Trăirile i se arătau ochilor într-un nesfîrşit convoi; Alexandr Ivanovici îşi retrăia trăirile în ordine inversă, de parcă s-ar fi ascuns după propriul său spate; avea impresia că i se deschisese spinarea, şi din această spinare, ca dintr-o uşă, se pregătea să sară asupra lui un trup gigantic: cele întîmplate pe ziua de azi.

Alexandr Ivanovici îşi zicea că în clipa în care se va întoarce acasă, evenimentele petrecute în cursul zilei vor năvăli pe uşă.

În urma lui rămăsese puntea care lucea.

Dincolo de punte, lîngă catedrala Isaki, stînca se profila în neguri: misteriosul călăreţ întindea mîna grea acoperită de cocleală; deasupra căciulii miţoase a grenadierului ce păzea palatul, calul se ridicase în două copite; sub copite se clătina căciula miţoasă a grenadierului.

Umbra acoperise uriaşul chip al Călăreţului: palma se înfipsese în cerul luminat de lună.

Din nebuloasele clocotitoare a acelor vremuri de cînd a sosit aici în goană acest călăreţ de aramă, din clipa în care şi-a aruncat calul pe granitul finlandez, Rusia s-a despicat în două; în două s-a despicat şi soarta patriei; în două s-a despicat Rusia, plîngînd şi suferind pînă în ultima clipă.

Tu, Rusia, ești ca și acest cal! În întuneric, în gol, ai ridicat cele două copite din față; iar cele două din spate s-au împlîntat puternic în solul de granit.

Vrei tu, oare, să te rupi de piatra ce te ține, așa cum s-au rupt de sol unii dintre fiii tăi fără de minte, vrei și tu să te rupi de piatra care te ține și să rămîi atîrnînd în aer fără frîu, pentru a te arunca apoi în haosul apelor? Sau poate, vrei să te azvîrli sfîșiind negurile, străbătînd văzduhurile ca, împreună cu fiii tăi, să dispari printre nori? Ori, ridicată în două picioare, pentru multă vreme, tu Rusie, ai căzut pe gînduri în fața destinului amenințător care te-a aruncat aici — în mijlocul acestor ținuturi de miază-noapte, întunecate, unde apusul durează ore în șir, iar timpul e cînd noapte cu ger, cînd strălucire de zi? Ori, speriată de salt, îți vei lăsa, oare, din nou, copitele jos, și, fornăind, vei purta uriașul călăreț în adîncul spațiilor întinse spre ținuturi de miraj?

NU, AȘA N-ARE SĂ FIE!

Odată ridicat în două picioare, măsurînd cerurile cu ochii, calul de aramă nu-și va mai coborî copitele: saltul peste istorie se va înfăptui; mare frămîntare fi-va; pămîntul se va despica, munții se vor nărui de mare cutremur; cîmpiile strămoșești vor țîșni spre cer de același cutremur. Pe coaste vor urca Nijni, Vladimir, și Uglici.

Iar Petersburgul se va scufunda.

Popoarele lumii se vor urni din locurile lor; încăerare mare isca-se-va, încăerare cum n-a mai fost; oștirile galbene ale asiaticilor, pornite din cuiburile lor vor înroși cîmpiile europene cu oceane de sînge; Țusima va fi, Țusima! Va fi o nouă Kalka!. . .

Cîmpie de la Kulikovo, te aștept!

Va străluci în ziua aceea și ultimul Soare deasupra pămîntului meu strămoșesc. Dacă tu, soare, nu te vei înălța, atunci, o soare, sub călcîiul greu al mongolului vor coborî țărmurile Europei și spuma mării, va năvăli peste ele; ființele pămîntului vor fi doborîte din nou în fundul oceanelor, în haosul primar de mult uitat. . .

Înalță-te, o soare!

. . . .

Un ochi de cer albastru gonea pe sus; în întîmpinarea lui zbura, printre nori, o pată de fosfor în flăcări, care se transformă pe neașteptate în crai-noi strălucind de-ți lua ochii; totul luă foc: apele, burlanele, granitul, două zeițe deasupra arcului, acoperișul unei case cu patru etaje; iar cupola catedralei Sfîntul Isaki privi luminoasă; luă foc cununa de lauri de aramă; se stinseră luminițele pe insule; în mij-

locul Nevei vaporul misterios deveni o barcă de pescari; pe puntea căpitanului sclipi pentru o clipă pipa marinarului cu nas vinețiu și căciula cu urechi; o mică lanternă a celui de cart.

Pentru Alexandr Ivanovici destinele oamenilor se luminară limpede: putea să vadă ce va fi și ce nu va fi niciodată, atît de limpede era totul; în propriul lui destin nu se încumeta să iscodească; rămase cutremurat.

Luna se propti în nori. . .

Goniră din nou ca turbate, plete de neguri; pata de fosfor clipea misterios. . .

Un urlet asurzitor, neomenesc! Un automobil cu farurile aprinse, duhnind a benzină, trecu sub arcul Statului Major spre fluviu: chipuri galbene, mongoloide, străbătură piața.

ALARMA

Vorbind în limbaj trivial, Apollon Apollonovici Abieuhov nu suporta nici un fel de ieșiri în lume; unica ieșire care-și avea rost era audiența la ministru pentru prezentare de raport, după cum observase odată un director al Ministerului de Justiție.

Apollon Apollonpvici nu suporta discuțiile de la om la om, care te obligau să-l privești pe interlocutor în ochi. De pe masa lui telefoanele își întindeau firele spre toate departamentele. Apollon Apollonovici asculta cu plăcere zumzetul telefoanelor.

O singură dată, întrebînd din ce departament se sună, respectivul lovise cu palma receptorul telefonului și Apollon Apollonovici avu impresia că cineva îl pălmuise.

Orice schimb de cuvinte urmărea un scop evident și direct ca o linie dreaptă. Tot restul era legat de ceștile de ceai și de consumarea țigărilor; Apollon Apollonovici socotea că poporul rus e format din bețivi și consumatori de nicotină. (Pentru folosirea ultimului produs propunea să se mărească impozitele); pe omul rus îl trăda nasul lui roșu, iar Apollon Apollonovici era ca un taur, cînd vedea roșu i se făcea negru înaintea ochilor.

El, personal, poseda un năsuc cenușiu și o talie fină de tot, de domnișoară de șaisprezece ani, lucru cu care se mîndrea.

Ducîndu-se în vizită la familia Țukatov, Apollon Apollonovici urmărise un singur scop: să lovească în departamentul care începuse să cocheteze cu partidul moderat, suspect nu pentru că ar nega ordinea, ci pentru că dorea să schimbe un pic, un pic această ordine. Apollon Apollonovici disprețuia compromisurile.

VLADIMIR TATLIN, Sticla, 1913 ▶

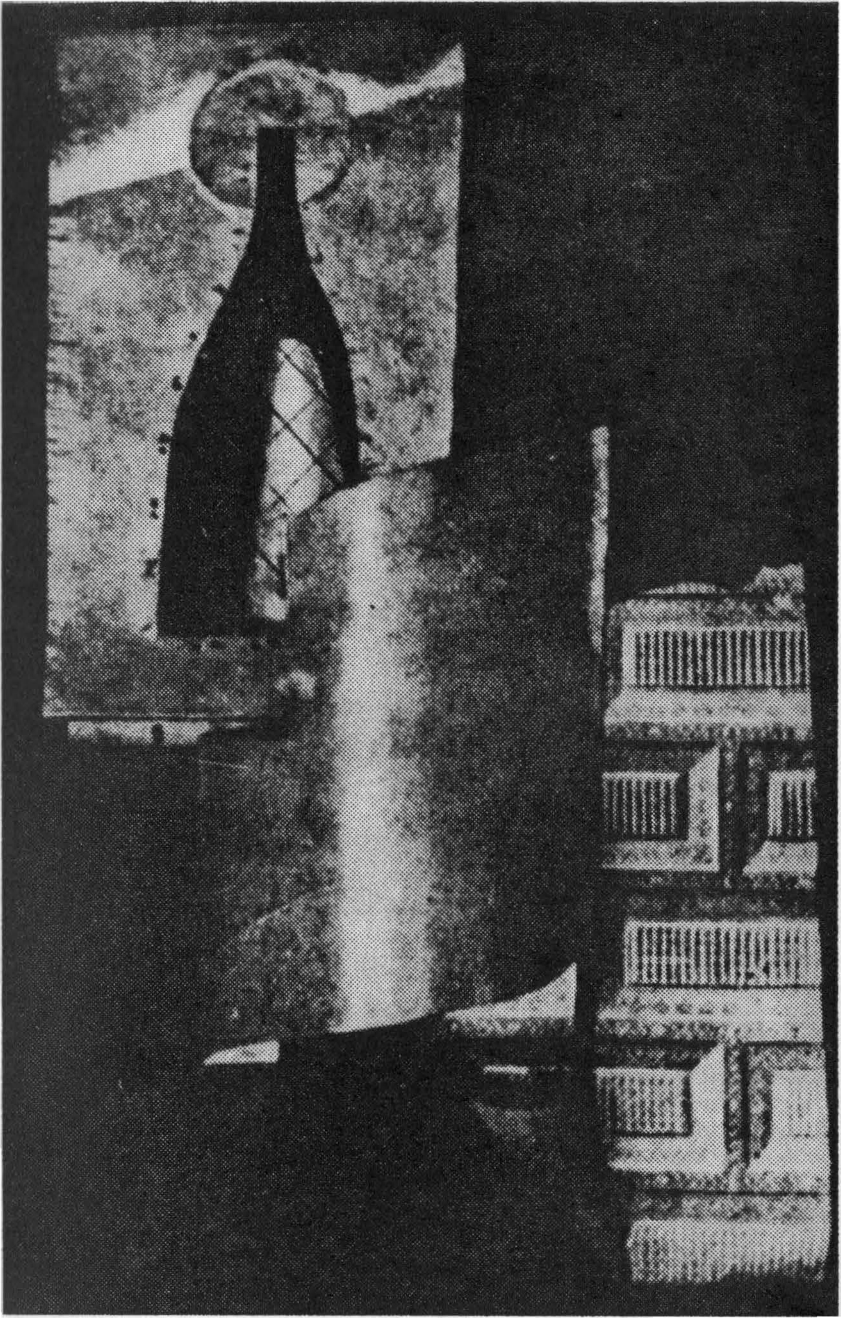

Nemulţumit, Apollon Apollonovici se socoti totuşi dator să rămînă cîtva timp la Ţukatov şi să contemple: picioare în convulsiunile dansului şi pliurile sîngerii ale unor vestminte ridicole; cîrpele acestea, le mai văzuse cîndva în piaţa din faţa catedralei Kazanski; cîrpele se numeau steaguri acolo.

Cîrpe roşii, la o serată, de faţă cu şeful departamentului, i se părură o glumă proastă; picioarele în convulsiile dansului treziră în imaginaţia lui un etalon trist de prevenire a crimelor.

Apollon Apollonovici deveni antipatic.

În sine îşi zicea: dacă îngăduim aceste dansuri nevinovate în aparenţă, dansurile vor continua pe străzi.

Şi Apollon Apollonovici dansase în tinereţe: polcă, mazurcă, ...

O împrejurare accentuă atmosfera tristă: un domino ciudat îi provocase un acces de anghină (fusese anghină cu adevărat? se îndoia). Dominoul — un caraghios — îl întîlnise pe sală şi cu gesturi nefireşti alergase în întîmpinarea lui.

Apollon Apollonovici încercase să-şi amintească unde mai văzuse aceste gesturi nefireşti, dar nu-şi putuse aduce aminte.

Apollon Apollonovici şedea ţeapăn de parcă ar fi înghiţit un băţ; în mînă ţinea o ceşcuţă de faianţă; picioarele i se sprijineau perpendicular pe covor, gambele subţiri formau împreună cu partea de sus un unghi de nouăzeci de grade; Apollon Apollonovici aducea cu un egiptean desenat pe covor.

Apollon Apollonovici îşi expunea sistemul său de măsuri represive; unui profesor de statistică, leader al partidului moderat şi redactorului unui ziar conservator, fiu de popă liberal.

Nici cu unul nici cu altul nu avea ce discuta; amîndoi cu burţi mari; amîndoi cu nasuri roşii (din cauza băuturilor alcoolice). Unul era fiu de popă; Apollon Apollonovici avea o ciudăţenie explicabilă; nu putea suporta fiii de popă. Cînd Apollon Apollonovici discuta în interes de serviciu cu preoţii, simţea întotdeauna un miros urît de transpiraţie de picioare.

Pe neaşteptate, Apollon Apollonovici începu să se învîrte între cele două surtucuri aparţinînd fiului de popă şi trădătorului moderat. Emoţia se datora unei vibraţii puternice pe timpan: pianistul căzuse din nou cu degetele pe claviatură, iar consonanţele sonore erau pentru Apollon Apollonovici ca un scrijelit pe sticlă.

Apollon Apollonovici vedea convulsiile de picioare ale criminalilor; mă iertaţi, ale unor tineri ce dansau; şi iarăşi dominoul îi atrase atenţia.

Apollon Apollonovici încerca zadarnic să-şi aducă aminte unde-l mai văzuse. Dar nu putea să-şi amintească.

Cînd se apropie respectos un domn mîncat de molii, Apollon Apollonovici se învioră la maximum.

Explicaţia consta în aceea că domnul mîncat de molii era un personaj necesar în epoca de tranziţie, a cărui existenţă Apollon Apollonovici în principiu o condamna; da . . . ce să-i faci? De vreme ce personajul exista, trebuia să te împaci cu el. Domnul mîncat de molii avea măcar această trăsătură bună că, ştiind exact cît îi poate pielea, nu căuta să se înzorzoneze cu fraze sonore, cum făcea profesorul; nici nu bătea obraznic cu pumnul în masă ca redactorul; el slujea în tăcere departamentul, fiind în slujba departamentului. Apollon Apollonovici îl aprecia pe domnul mîncat de molii, întrucît acesta nu încerca să se situeze pe picior de egalitate cu el, cu alte cuvinte era lacheu pe faţă. Şi faţă de lacheii pe faţă Apollon Apollonovici era politicos.

Apollon Apollonovici se cufundă într-o discuţie cu personajul.

Ceea ce află din această discuţie, îl lovi asemenea trăznetului: dominoul sîngeriu la care se gîndise cu cîteva clipe înainte, după spusele domnului mîncat de molii, se dovedi a fi . . Nu ! (Apollon Apollonovici făcu o grimasă de parcă ar fi înghiţit lămîie). Dominoul se dovedi a fi chiar fiul său !

Era el oare fiul lui cu *adevărat*? Fiu, poate, fiul Annei Petrovna, datorită preponderenţei întîmplătoare a sîngelui matern; iar sîngele matern, după informaţiile luate . . . se dovedi a fi sînge de popă. (Aceste informaţii, Apollon Apollonovici le luase după fuga soţiei !) Sîngele de popă *murdărise* neamul Ableuhovilor, dăruindu-i un fiu pur şi simplu păcătos; numai un *degenerat* putea săvîrşi *asemenea acţiuni* (în neamul Ableuhovilor nu se mai întîmplase nicicînd aşa ceva).

Ceea ce-l miră cel mai mult pe senator, era faptul că despre purtările păcătoase ale fiului său începuse să scrie deja presa evreiască; Apollon Apollonovici regreta că nu avusese vreme să parcurgă rubrica « Faptele zilei ».

Apollon Apollonovici se ridică intenţionînd să treacă repede în camera vecină, dar de acolo îi ţîşni înainte un elev de liceu în surtuc; Apollon Apollonovici era cît pe-aci să-i întindă mîna; privindu-l mai de aproape, constată că . . . Apollon Apollonovici era cît pe-aici să nimerească cu capul într-o oglindă, rătăcindu-se prin odăi.

Peste măsură de nervos, Apollon Apollonovici se apropie de mesele jucătorilor de cărţi, manifestînd pe neaşteptate şi politeţe, şi curiozitate, referitor la cele mai diverse probleme: pe profesorul de statistică îl întrebă netam-nesam despre gubernia Ploşcegorsk; pe un funcţionar al Zemstvei îl interogă în ce priveşte folosirea piperului pe insula Newfawndland.

În urechi îi răsunau șoapte și rîsete ironice; picioarele dansatorilor se opriră pe neașteptate din convulsiile lor; spiritul lui se potoli pentru o clipă, dar apoi creierul începu să lucreze cu o claritate cumplită; presimțirea fatală se confirma : fiul lui era un ticălos fără pereche, zile de-a rîndul purta domino, își punea mască, indigna presa.

Nikolai Apollonovici ajunsese într-un hal . . (gîndul nu-i spunea clar anume *în ce hal* . .)

În orice caz, Apollon Apollonovici își pierdea postul : nu putea să-l accepte înainte de a fi spălat petele rușinoase aduse de fiul rătăcit.

Apollon Apollonovici întinse fiecăruia cîte un deget și ieși în goană din salon însoțit de gazde; străbătînd odaia privi în jur, zări și lîngă pereți o grămăjoară de matroane cărunte care șușoteau.

La urechi îi ajunse șoapta :

— « Puișor. »

Apollon Apollonovici nu putea să sufere puișorii decapitați care se vindeau în prăvălie.

SCRISOAREA

Nikolai Apollonovici plecase de-acasă cu un sfert de oră înaintea senatorului; se trezi complet buimac în fața casei Țukatov : ca într-un vis negru prin ploaia neagră, socotind mecanic numărul de trăsuri oprite și urmărind mișcările cuiva trist și lung care făcea ordine.

Pe neașteptate, cel trist și lung trecu chiar prin fața lui : comisarul de poliție, mîniat pe studentul în uniformă, își flutură barba cînepie.

De parcă totul ar fi fost vis, prin ploaia neagră privea pata ruginie a felinarului; se vedea un colț din casa vecină; căsuța era neagră, fără etaj, cu sculpturi în lemn.

De-abia se mișcă Nikolai Apollonovici din loc că observă : în băltoacă lipăiau niște tălpi moi; încercă să se stăpînească; tălpile moi nu i se supuneau; aveau toată aparența unor picioare, dar picioarele nu le mai simțea (nu erau picioare), drept care se propti de o ieșitură a căsuței negre.

Lucrul era firesc în situația lui; în chip firesc își descheie mantaua și dezvălui pata roșie a dominoului; începu să-și scotocească buzunarele și scoase un plic mic și mototolit, citindu-l din nou, a nu știu cîta oară, căută să găsească urmă de glumă, sau de ironie :

« Ținînd minte propunerea făcută în vară, ne grăbim tovarășe să vă comunicăm că vi se va da sarcina de a trece la înfăptuirea acțiunii. . . » Mai departe, Nikolai Apollonovici nu putu citi pentru că mai departe

era scris numele tatălui său. Iar apoi: « Materialul necesar sub formă de bombă, v-a fost transmis la vreme într-un pachețel; ar fi de dorit ca sarcina să fie adusă la îndeplinire în zilele ce urmează... » În continuare, urma lozinca: și lozinca era cunoscută, și semnătura; scrisese: Necunoscutul.

Nici o îndoială.

Nikolai Apollonovici își simți mîinile și picioarele moi, buza îi spînzura.

Nikolai Apollonovici încercă să se agațe de gînduri deșarte; cîte cărți sînt pe rafturi, cîte cărți încap pe raftul bibliotecii, ce desen avea dantela care împodobea fustița persoanei altădată iubită (că această persoană era Sofia Petrovna, nu-și mai aducea aminte).

Căuta să nu gîndească, să nu înțeleagă: parcă există înțelegere pentru *așa ceva*? Așa ceva *venise*, *îl strivise*, *urla în el* ei, și — pînă la urmă — îți faci vînt în gîrlă.

În adîncul sufletului cineva mugi plîngăreț de parcă un taur ar fi căzut înjunghiat.

Căuta să se agațe de aparențe: o cariatidă nu e rea... Dar, nu! Așa ceva nu văzuse niciodată: stă spînzurată deasupra flăcării, iar dincolo o căsuță neagră.

Nu!

Căsuța își avea rostul ei și totul avea un rost: totul se încurcase, totul o luase razna; el însuși o luase razna.

Iată picioarele... Nu, nu! Nu sînt picioare, ci niște membre moi care atîrnă de pomană.

Intrarea în fața căreia simțea că înnebunește se deschise larg și de acolo năvăli lumea: caleștile porniră, luminile felinarelor o luară din loc. Nikolai Apollonovici se deslipi și el cu greu de lîngă căsuță și o porni pe ulicioară.

Ulicioara era pustie, la fel de pustie ca și sufletul. O clipă încercă să-și amintească că evenimentele lumii acesteia trecătoare nu-i prejudiciază întru nimic gîndirea, și creierul în funcțiune, raționînd, este doar un fenomen al conștiinței; adevăratul spirit — contemplarea — este în stare să-i lumineze calea: chiar *cu aceasta* să-i lumineze; chiar... *și*... *aceasta*... În jur totul îi amintea de *aceasta*; îi amintea, împrejmuindu-l roată ca un gard; la picioare observă un gang și o băltoacă.

Nici o lumină.

Zadarnic se străduia conștiința să dea lumină; nu se făcu lumină; cumplită beznă! Privind în jur, se tîrî pînă la pata felinarului; sub pată gingivea o șuviță de apă pe trotuar, luneca în vîrtej o coajă de portocală.

Nikolai Apollonovici începu să citească iar.

«Ținînd minte propunerea făcută în vară. . .» citea pentru a nu știu cîta oară Nikolai Apollonovici, căutînd să găsească un nod în papură; dar nu-l putea găsi.

«Ținînd minte propunerea făcută în vară. . .» Propunere fusese; o uitase; o singură dată își amintise, dar atunci venise ca un val dominoul; privi fugar trecutul apropiat: acolo exista o doamnă oarecare, așa, o doamnă.

Nu exista nici un centru al conștiinței: era numai un gang; în suflet o gaură și atîta tot; Nikolai Apollonovici cugeta la gaură. Unde și cînd mai stătuse el așa ca acum? Își aduse aminte: în același chip stătuse în suflarea vîntului de pe Neva, aplecat peste balustrada podului și privise apa infectată de bacili. (Totul fusese cîndva aievea și se repetase de multe ori).

«. . . Ne grăbim să vă comunicăm că. . .» citea Nikolai Apollonovici; întoarse capul; în spatele lui răsunară niște pași; o umbră misterioasă flutură în curentul din ulicioară. Peste umăr privind, Nikolai Apollonovici zări: joben, baston, palton, barbișon și nas.

Totul trecu fără să-i acorde atenție (se auzeau doar pașii și bătaia inimii); Nikolai Apollonovici întoarse capul, privi pîcla slinoasă — într-acolo unde dispăruseră grăbiți pașii; rămase mult timp aplecat (și, totul fusese cîndva aievea), cu gura deschisă ca o arătare destul de ridicolă de parcă i-ar fi lipsit brațele (era îmbrăcat în manta à la Nikolai), pelerina, ca o aripă dănțuia caraghios în vînt.

«Materialul necesar sub formă de bombă v-a fost transmis la vreme într-un pachețel. . .» Nikolai Apollonovici căută nod în papură: nu mi-a fost transmis; nu-i decît o glumă. . . Bomba nu-i la el? !

. . . .

În pachețel? !

. . . .

Își aminti: pachețelul, vizitatorul, ziulica aceea de septembrie; și toate celelalte; luase pachețelul, pachețelul, era ud.

Îl cuprinse o spaimă nemăsurată: simțea bătăile inimii; întunericul îl învăluise; «eul» era o încăpere neagră, dacă nu chiar o pivniță neagră; și aici, în întuneric, în locul inimii, zvîcni o scînteie mică. . . cu o repeziciune turbată se transformă într-un balon uriaș, umflat, roșu; balonul se umfla, se umfla, se umfla; balonul crăpă; totul se desumflă. . . Numai la doi pași de el se opri în fața unui gard vechi un domn mîncat de molii, cu un neg pe nas: să-și facă nevoile; întoarse chipul spre Ableuhov.

— «Probabil, de la bal?»

— « Da, de la bal. . . »
— « Ei, nu-i nimic grav, nu-i o crimă să te duci la bal ».
— « Ştiu ».
— « Aşa? »
— « Sub manta vi se vede o bucată de domino ».
— « Zău? »
— « Şi ieri se vedea ».
— « Cum aşa? »
— « Lîngă Zimneia Kanavka. . . »
— « Domnule. . . »
— « Lăsaţi. Sînteţi deci dumneavoastră dominoul? »
— « Adică, ce domino? »
— « Da, chiar dominoul *acela* ».
— « Nu vă înţeleg: acostaţi un om necunoscut. . . »
— « Cîtuşi de puţin un necunoscut: sînteţi Nikolai Apollonovici şi în acelaşi timp sînteţi *Dominoul Roşu* despre care scrie în ziare »

Domnul nu se oprea din flecăreală.

— « Îl cunosc pe părintele dumneavoastră: adineaori am discutat cu el ».

— « Credeţi-mă, nu sînt decît nişte zvonuri prosteşti », — se înfioră Nikolai Apollonovici.

Terminîndu-şi nevoile, domnul se încheie la pardesiu şi-i clipi familiar cu ochiul:

— « Încotro? »
— « Pe insula Vasilievski », minţi Nikolai Apollonovici.
— « Şi eu tot pe Vasilievski ».
— « Adică, pe Naberejnaia. . . »

. . . .

— « Se vede că nu ştiţi exact unde vreţi să vă duceţi şi în acest caz haideţi să intrăm într-un restaurant ».

TOVARĂŞ DE DRUM

Apollon Apollonovici Ableuhov, îmbrăcat în palton gri, cu cilindru negru, înalt, dădu buzna speriat pe poartă.

Cineva îi strigase numele; conturul negru al caleştii intră în cercul de lumină al felinarului expunîndu-şi blazonul (unicornul străpungînd un cavaler); Apollon Apollonovici se pregătea să sară în caleaşcă şi să dispară împreună cu ea în ceaţă, dar uşa de la intrare fu dată de perete; domnul mîncat de molii, care descoperise adevărul cel mai adevărat, apăru în stradă şi apoi dispăru grăbit în stînga.

Apollon Apollonovici lăsă piciorul pe pămînt şi atinse cu mănuşa bordura cilindrului; dădu poruncă vizitiului să revină acasă fără el; de cincisprezece ani istoria vieţii sale nu mai cunoscuse o faptă ca aceasta: clipind din ochi a mirare, cu mîna dusă la inimă, alergă să-l prindă din urmă pe domn; mîna îi flutură.

Comunic acest amănunt cu privire la comportarea personajului nu de mult decedat, cu unica intenţie de a atrage atenţia celor ce intenţionează să culeagă materiale cu privire la biografia sa, despre care s-a scris de curînd în ziare.

Vîntul îi smulse cilindrul de pe cap; Apollon Apollonovici se aşeză pe vine deasupra unei băltoace să-şi pescuiască cilindrul; strigă din urmă spinării:

— « Ei, ascultă ! »

Dar spinarea nu asculta.

— « Opreşte-te. . . »

În clipa aceea spinarea întoarse capul şi recunoscîndu-l pe senator alergă întru întîmpinarea lui; (nu spinarea alerga întru întîmpinarea senatorului, ci stăpînul spinării, domnul cu neg); se miră şi se apucă să pescuiască cilindrul din băltoacă.

— « Excelenţa voastră ! Apollon Apollonovici ! Prin ce minune?. .. Uitaţi-l, poftim!» (Cu aceste cuvinte, domnul mîncat de molii înmînă bărbatului de stat cilindrul după ce în prealabil îl şterse cu mîneca paltonului.

— « Dar caleaşca dumneavoastră. . . ? »

Apollon Apollonovici îl întrerupse.

— « Aerul de noapte îmi prieşte. . . ! »

Amîndoi porniră în aceeaşi direcţie.

Apollon Apollonovici ridică ochii spre tovarăşul de drum: clipi de cîteva ori, apoi rosti, — rosti cu oarecare jenă:

— « Eu, ştii. . .iţi » (Apollon Apollonovici greşise terminaţia cuvîntului)

— « Ştiţi. . . Aş dori să am adresa dumneavoastră, Pavel Pavlovici. . . »

— « Iakovlevici . . . »

— « Pavel Iakovlevici, n-am memoria numelor. . .

Apollon Apollonovici descheie paltonul, scoase o agendă legată în piele: se opriră sub un felinar.

— « Adresa mea variază : cea mai stabilă este : insula Vasilievski linia 18, casa numărul 17. Cismarul Besmertnîi. Funcţionarului de circă Voronkov».

Apollon Apollonovici ridică arcada sprîncenelor, trăsăturile exprimară uimire.

— « Dar, de ce, începu el, de ce . . .? »

— « Numele meu e Voronkov, în timp ce eu sînt de fapt Morkovin? Cu adevăratul meu nume de familie figurez pe Nevski . . . »

Apollon Apollonovici își zise : «Ce să-i faci, existența unor atari personaje într-o epocă de tranziție, în limitele legalității este o necesitate, tristă, totuși necesitate»

— « Excelență, după cum vedeți, eu mă ocup în momentul de față cu cercetări . . . »

— « Da, aveți dreptate. . . »

— « Se pregătește o crimă care periclitează siguranța statului . . . . Fiți atent: e o băltoacă. . . O crimă . . . »

— « Așa? . . . »

— « În curînd, totul va fi scos la iveală . . . uite aici un loc uscat. Îngăduiți-mi să vă iau la braț . . . »

Apollon Apollonovici străbătea piața: teama de spații largi se trezi în el și-l forță să se lipească de domnul mîncat de molii.

Încercă să-și ia inima în dinți, mîna de gheață îl atinse; îl apucă de braț și-l conduse evitînd băltoacele: mergea, mergea, mergea mereu. Urma brațul de gheață; spațiile îi zburau în față. Apollon Apollonovici aruncă o privire respectuoasă spre păzitorul ordinei existente.

— « Se pregătește un act terorist . . . ?

— « Victima o să fie un mare demnitar . . . »

Apollon Apollonovici primise o scrisoare de amenințare; era anunțat că în cazul în care va accepta postul, va fi omorît de o bombă; Apollon Apollonovici disprețuia scrisorile anonime; scrisoarea a rupt-o și slujba a primit-o.

— « Mă iertați, vă rog. Dar pe cine vizează de astă dată ? . . . . »

Se produse ceva ciudat; toate obiectele din jur se micșorară, se înmuiară, păreau mai aproape decît trebuie; iar domnul Morkovkin părea o veche, veche cunoștință; un zîmbet îi flutură pe buze.

— « Cum pe cine? Pe dumneavoastră, excelență, pe dumneavoastră. »

Apollon Apollonovici nu-și putea imagina cu adevărat că mîna lui pe care mănușa venea ca turnată, că aceste picioare, că această inimă obosită (credeți-mă !) din cauza exploziei unei bombe oarecare . . .

— « Cum așa » ?

— « Uite așa; foarte simplu . . . »

Simplu? Apollon Apollonovici nu putea crede: mormăi enervat din favoriți (favoriți!), și-și bosumflă buzele (buzele nu vor mai fi nici ele); apoi se gîrbovi, lăsă capul în jos și privi cum se scurge pe sub picioarele lui un șuvoi de apă murdară pe trotuar. În jur totul șoptea, gîngurea; șoapte bătrînești de toamnă.

Domnului Morkovin i se făcu milă de această umbră bătrînă ce se cufunda parcă în noroi și adăugă:

— « Excelență, nu vă înspăimîntați, s-au luat toate măsurile de precauție; nu vom îngădui; nici azi, nici mîine nu vă paște nici o primejdie . . . Mai așteptați un pic . . . »

Fără să vrea, Morkovin își zise: «Ce-a mai îmbătrînit; e pur și simplu o ruină . . . » Apollon Apollonovici întoarse chipul său imberb, zîmbi trist.

În cîteva clipe Apollon Apollonovici își veni în fire, întineri și porni prin pîcla murdară, țeapăn ca un baston, cu profilul său care aducea a mumie de faraon.

Noaptea se înnegrea, albăstrea și învinețea jucînd cu petele roșii de lumină ale felinarelor; se înălțau ziduri, garduri, clădiri și de acolo izvorau șoapte.

Of, ce umezeală, ce mîzgă !

. . . .

L-am lăsat pe necunoscutul nostru într-o cîrciumioară. Întoarse capul *brusc*; avea impresia că ceva moale și lipicios îi picura după guler și se prelingea pe șira spinării; întoarse capul; în spate nu era nimeni, dar pe ușă dădea buzna, dădea buzna mulțimea.

În clipa în care necunoscutul întoarse capul de la ușă, intră un grăsan cu mutră respingătoare, se îndreptă spre necunoscut; sub picioarele lui scîndurile scîrțîiau; chipul gălbui, bine ras, puțin aplecat într-o parte înota în a doua bărbie; chipul lucea de parcă ar fi fost uns.

Necunoscutul nostru întoarse iar capul: individul îi făcea semn cu căciula de lutru cu urechi lungi:

— « Alexandr Ivanîci . . . »

— « Lippancenko . . . »

Individul avea gulerul legat cu o cravată — o cravată roșie de atlas, țipătoare, prinsă cu un ștras mare; individul purta o haină maron deschis, în dungi; pantofii galbeni străluceau a lac.

După ce luă loc la aceeași măsuță cu necunoscutul, individul exclamă:

— « O cafea . . . . și te rog niște coniac; am eu acolo o sticlă de-a mea . . . »

În jur se auzea:

— « Tu ai băut . . . »

— « Băut . . . »

— « Ai mîncat . . . »

— « Mîncat . . . »

— « Să-ți spun drept, ești un mare porc . . . »

. . . .

— « Atenție » — strigă necunoscutul; grăsanul căruia necunoscutul îi spusese Lippancenko se pregătea să-și pună cotul său maron deschis pe o foaie de ziar ce acoperea un pachețel.

— « Ce anume ? » Lippancenko dădu foaia la o parte, văzu pachețelul, buzele îi tremurară.

— « Asta . . . asta . . . asta să fie . . . ?»

Buzele continuau să-i tremure de parcă ar fi fost niște felii de somon tăiat, nu galben roșcat, ci galben-unsuroase.

— « Tare sînteți lipsit de precauție Alexandr Ivanovici, ce să vă spun. » Lippancenko întinse spre pachețel degetele sale noduroase pe care străluceau inele cu pietre false, degete umflate, cu unghiile mîncate (iar pe unghii se zăreau urme de vopsea maron corespunzătoare aceleiași culori de păr; un observator atent ar fi putut ajunge la concluzia că individul își vopsea părul).

— « O singură mișcare (dacă aș fi pus numai cotul) se putea . . . întîmpla o catastrofă . . . »

Cu deosebită grijă individul așeză acum pachețelul pe scaun.

— « Ei da, catastrofa ar fi fost pentru amîndoi . . . » făcu o glumă neghioabă necunoscutul.

. . . .

Iar în jur se auzea:

— « Să nu mă faci porc . . . »

— « Nu te fac . . . »

— « Mă înjuri, îmi scoți ochii c-ai plătit . . . »

— « Lăsați, mîncați mai bine, așa e mai bine . . . »

. . . .

— « Uite ce e Alexandr Ivanîci, uite ce-i dragul meu, pachețelul ăsta — și Lippancenko îl privi cu coada ochiului, du-l imediat lui Nikolai Apollonovici. »

— « Iartă-mă, dar pachețelul îl pot păstra și eu . . . »

— « Nu e bine. Dumneata poți fi arestat pe cînd *acolo*, va rămîne în bună stare . . . »

Aplecîndu-se, grăsanul începu să-i șoptească la ureche:

— « S-ș-ș . . . »

— « Pe Ableuhov ? »

— « S-ș-ș . . . »

— « Lui Ableuhov . . . ? »

— « S-ș-ș . . . »

— « Cu Ableuhov . . . ? »

— « Da, dar nu cu senatorul, cu fiul său; lui să-i dai o dată cu pachețelul și o scrisorică, uite-o aici . . . »

Capul lui Lippancenko, cap cu frunte îngustă, se prăvălea peste chipul necunoscutului; ochișorii iscoditori priveau fix; buza tremura; în același timp, parcă sugea; necunoscutul asculta cu atenție șușoteala grăsanului, căutînd să pătrundă conținutul ei acoperit de zgomotul vocilor din restaurant; buzele grețoase foșneau (de parcă ar fi foșnit furnicile fugind dintr-un furnicar dărîmat) părea că aceste șoapte rostesc lucruri cumplite, vorbesc de univers, de sisteme planetare; dar cine asculta cu atenție își dădea seama că șoaptele îngrozitoare erau de fapt discuții banale:

— « Scrisorica să i-o dai » . . .

. . . .

PEPP PEPPOVICI PEPP

Nikolai Apollonovici alergă spre ușă; din mers răsturnă un scaun; ajunse în fugă la masă.

— — « Doamne . . . aoleu . . unde e »?

— « —

— « ? »

— « ! »

— « A ! »

— « . . .

—« Ei uite » . . . .

— « Bine » . . .

—« . . . .

Nikolai Apollonovici discuta de unul singur.

Da ! se grăbise . . . iar sertarul nu-l asculta; zvîrli din sertar un pachețel de scrisori, o fotografie mare de birou; o femeiușcă drăgălașă; o privi; fotografia fu azvîrlită cît colo; dedesubtul fotografiei era un pachețel; îl cîntări în palmă; greu; îl lăsă repede din mînă.

Începu să desfacă basmaua în care era legat pachețelul: se învîrtea încolo și încoace, semănînd cu senatorul, mai bine zis cu o fotografie a senatorului de pe la 1860.

Degetele tremurînde nu reușeau să desfacă nodul; de altfel nici n-avea rost să-l desfacă, totul era clar. Totuși desfăcu basmaua: îl cuprinse o uimire fără margini.

« O bombonieră » . . .

— « A ? ! » . . . .

— « O panglicuță ! . . . »

Iar cînd rupse panglicuța speranța i se nărui (avusese totuși o speranță); în bomboniera sub panglica trandafirie, în locul bomboanelor dulci de la Ballay se afla o cutioară de tinichea.

Tot aici observă un mecanism de ceas aplicat lateral: trebuie să învîrţi cheiţa metalică pentru ca acul negru şi ascuţit să se fixeze pe ceas. Nikolai Apollonovici simţea că nu va putea întoarce această cheiţă: nu exista niciun mijloc pentru a întrerupe mersul mecanismului; şi pentru a tăia pe loc orice cale de retragere, Nikolai Apollonovici prinse cheiţa metalică între degete; fie pentru că îi tremurau degetele, fie pentru că simţea ameţeală, se prăbuşi în bezna pe care dorise s-o evite: cheiţa se întoarse încet... o oră, două ore... iar Nikolai Apollonovici... zbură undeva în colţ; privi chiorîş măsuţa pe care se afla cutia de tinichea ce servise altădată pentru sardele grase (într-o zi mîncase şi el prea multe sardele, făcuse indigestie şi de atunci nu se mai atingea de ele); o cutie de sardele ca oricare alta; rotundă...

— « Nu ! »

Ce conţinut cumplit avea cutia de sardele!

O viaţă cu totul în afara realului izbucni; acul mare, minutarul, înaintau încet; acul secundar, subţire ca un fir, zglobiu, porni să sară pe cadran pînă în clipa în care...

— conţinutul îngrozitor al cutiei de sardele va începe să crească fără măsură; atunci cutia va sări în ţăndări...

— gazele se vor împrăştia iute în cercuri concentrice, măsuţa va exploda cu bubuit straşnic şi va crăpa: trupul va fi sfîşiat o dată cu aşchiile; împreună cu gazele se va răspîndi peste tot ca o masă lipicioasă;

— într-o sutime de secundă zidurile vor cădea, iar conţinutul lor înmiit va fi proiectat spre cerul cenuşiu în aşchii, pietre şi sînge.

Coame de fum vor zbura în goană trimiţîndu-şi cozile pînă spre Neva.

De vreme ce întorsese cheiţa trebuia sau să pună cutia undeva (de pildă în dormitorul alb) sau s-o strivească sub călcîie.

S-o strivească sub călcîie?

Urechile îi tremurară; simţi o greaţă de parcă bomba ar fi fost o pilulă pe care ar fi înghiţit-o: simţi cum i se umflă coşul pieptului. Niciodată n-are s-o poată strivi !

Nu-i rămîne decît s-o arunce în Neva, dar pentru asta mai e vreme: trebuie să mai întoarcă cheiţa de vreo douăzeci de ori şi totul se va amîna; întîrzie s-o facă; istovit se aşează în fotoliu; îl cuprinse o toropeală; mintea slăbită, smulgîndu-se din strînsoarea trupului, desena fără sens inutile arabescuri.

. . . .

Nikolai Apollonovici nu-şi consacrase zadarnic filozofiei cei mai buni ani ai vieţii; era străin de magie; magia înceţoşa, întuneca reprezentarea izvorului perfecţiunii; pentru filozof, perfecţiunea este ideea, Dumnezeu,

ca să spunem aşa. Ca să spunem aşa Nikolai Apollonovici respecta pe creatorii marilor religii.

Da: de ce despre religii? Are oare vreme să se gîndeaască . . . Ultima sforţare a lui Nikolai Apollonovici de a se trezi din toropeală nu fu încununată de succes; nu-şi aduse aminte de nimic; totul părea tăcut . . banal; gîndul slăbit, smulgîndu-se din strînsoarea trupului desena fără sens arabescuri debile.

Nikolai Apollonovici Ableuhov îl respecta în chip deosebit pe Budha, socotind că budhismul este superior tuturor religiilor din două puncte de vedere: psihologic, fiindcă ne învaţă să iubim şi animalele; teoretic — Lama din Tibet a contribuit la dezvoltarea lui pe plan logic; Nikolai Apollonovici şi-aduse aminte că citise logica lui Darma-Chirti cu comentariile lui Darma-Tarra . . .

Asta în primul rînd.

În al doilea rînd: din cînd în cînd, păşind pe uşa de la intrare se simţea cuprins de o stare foarte, foarte stranie: i se părea că tot ce era dincolo de uşă nu era aşa, ci cu totul altfel; dincolo de uşă nu era nimic, dacă dădeai la o parte uşa intrai într-un infinit cosmic . . . unde nu-ţi rămînea . . . decît să te arunci cu capul în jos ca să zbori pe lîngă stele şi planete într-o atmosferă de 273° minus.

JUDECATA

Aceasta era starea în care şedea în faţa cutiei de sardele: vedea şi nu vedea; auzea şi nu auzea; trupul i se prăvăli de pe parchet în atmosfera de zero grade; capul îi coborî pe nesimţite pe masă (peste cutia de sardele); prin uşa deschisă spre coridor privea abisul pe care Nikolai Apollonovici încercă să-l dea la o parte, pornind spre călătoria îndepărtată sau spre vis (ceea ce am remarca noi este unul şi acelaşi lucru); deschizînd uşa, deschidea infinitul cosmic.

Din uşă, din infinitul acela, îl privi: un cap (apăru şi dispăru); un cap de om; strămoşii lui tătari, avuseseră relaţii cu lama tibetani; în sîngele familiei Ab-Lai-Uhov ei foiau de-a binelea.Oare nu de aicea gingăşia faţă de budhism? Se făcea simţită ereditatea; în vinele sclerozate, ereditatea pulsa în milioane de globule.

Visul se întrerupse; cineva înainta chinuitor şi mut; sunete străvechi roiau în cîntece, aducînd a urlete de taxiuri, gata să calce din goană.

— « Potoliţi-vă . .. nelinişti înfocate . . . »

— « Dormi . . beznă neagră . . . »

— « Aaaa, — urlă în dreptul uşii. Să fi fost clacsonul unui taxi? Nu. Era o mutră străveche.

Nikolai Apollonovici sări în sus.

Capul: al lui Confucius sau Budha? În ușă foșnea un halat de mătase în ape; își aminti de propriul său halat de Buhara ca și acesta cu ape și desene în pene . . .; pe fondul lui de un safiriu ceţos se tîrau dragoni. Şapca cu boruri în cinci etaje părea o mitră de episcop; deasupra capului strălucea o aureolă cu mii de raze. În mijlocul ei un chip brăzdat de riduri rînjea *cronic*; un venerabil mongol intrase în odaie; suflau vînturi de mii de ani.

Nikolai Apollonovici își zise: chipul strămoșului mongol îl luase Cronos; în mîna necunoscutului căuta să vadă coasa tradiţională; coasa nu exista: mîna îmbietor mirositoare ca primul crin al primăverii, gălbuie, ţinea o farfurioară orientală și pe aceasta o grămăjoară parfumată de mere trandafirii, merele paradisului.

Raiul nu-l nega: dar raiul sau grădina nu erau compatibile cu imaginea supremei fericiri (era kantian); era un om al Nirvanei.

Iar prin Nirvana înţelegea: Nimic.

Nikolai Apollonovici începu să fantazeze: se simţea un străvechi locuitor al spaţiului turanic; se întrupase în făptura și sîngele boierimii ruse pentru a îndeplini un ţel străvechi; pentru a submina toate temeliile; în sîngele stricat trebuia să crească Străvechiul Dracon și să pustiască cu focul său; străvechiul Orient ploua cu bombe peste epoca noastră și Nikolai Apollonovici era o străveche bombă turanică; acum inima îi era sfîșiată revăzîndu-și patria; pe chipul său apăru o expresie mongoloidă; i se părea că este mandarin al Imperiului de mijloc, îmbrăcat într-un surtuc, căci plecase în Apus (oricum avea o misiune secretă).

Astfel străvechiul locuitor al spaţiului turanic îmbrăcat temporar într-un dominou arian se repezi spre teancul de caiete în care fixase principiile metafizicei sale; toate caietele alcătuiau un dosar uriaș, dosarul întregii vieţi; o faptă mongolică se simţea în însemnările sale la toate punctele și la toate paragrafele: era misiunea ce i se încredinţase.

Musafirul, venerabilul descendent din spaţii turanice, stătea în picioare: mîinile se ridicară în sus ritmic, îmbrăcămintea fîlfîi de parcă ar fi fost niște aripi de pasăre nevăzută; fondul încețoșat se lumină, căpătă adîncime și deveni pe neașteptate cer; privea în aerul sfîșiat al unei odăi de lucru obișnuite; spărtura de un safiriu închis apăru în odaia ticsită de biblioteci (în felul acesta halatul deveni o crăpătură uriașă pe cer); stelele străluceau pe el . . .

Nikolai Apollonovici se aruncă spre musafirul său (amîndoi erau originari din spaţiile turanice) cu caietul în mînă.

— « Kant (și Kant era tot un turanic). »

— « Valoarea ca un nimic metafizic! »

— « Relaţii sociale, întemeiate pe valoare! »

— « Destrămarea lumii ariene printr-un sistem de valori. »
— « În concluzie, misiunea mongolilor »
Bătrînul turanian îi spuse:
— « Sarcina nu e clară; primul paragraf — Prospectul. »
— « În loc de valori, numere: ale caselor, etajelor și odăilor pe veșnicie. »
— « În locul noii orînduiri circulația rînduită a cetățenilor pe Prospect. »
— « Nu dărîmarea Europei — fixitatea ei. » . . .
— « Misiunea mongolilor. » . . .

. . . .

E condamnat; chipul brăzdat de riduri se apropie, îl atinge: privi urechea și înțelese că bătrînul locuitor al spațiilor turanice care îi preda regulile înțelepciunii, nu este altul decît Apollon Apollonovoci; iată împotriva cui îndrăznise el să ridice mîna.

. . . .

— « Cum așa . . . Asta? Cine . . . așa ceva? »
— « Tată . . . »
— « Cine? . . . »

. . . .

Judecata sosi.
Vremea încetase să mai curgă. Totul era pierdut.
— « Tată ! »
— « Ai vrut să mă faci țăndări; totul va pieri. »
— « Nu pe tine, ci . . . »
— « Totul se prăbușește; totul se năruie pe Saturn . . . »
Afară era întuneric: universul se afla într-o stare incandescentă. Se umfla peste măsură, se rotea cumplit.
— « Cela . . . tourne . . . » urlă Nikolai Apollonovici care pierduse pe nesimțite ponderea trupească.
— « Nu, ça . . . tourne . . . »

. . . .

Trupul își pierduse ponderea și totuși îl simțea: centrul invizibil pe care-l prezentase înainte conștiința lui, părea să aibă aceeași întruchipare ca și altădată; logica se transformase în oase; silogismele se roteau în jur sub formă de tendoane; conținutul logicii căpătase trup; «eul » își reluase imaginea sa în carne și oase; în trupul sfîșiat apăru un «eu » străin: fugise de pe Saturn și se întoarsese pe Saturn.
Ședea cum șezuse de atîtea ori înainte pe scaun, dar fără trup, totuși în trupul lui (ce ciudat !) afară, în întuneric, se auzea: turn, turn.
Cursul anilor gonea înapoi.
— « Din ce mileniu sîntem noi? »

Dar Saturn, Apollon Apollonovici, începu să rîdă și răspunse:
— « Din nici unul, nici unul, vremea e în punctul zero . . . ? »
— « Vai, vai, atunci ce înseamnă: eu exist ».
— « Zero . . . »
— « Dar zero? . . . »
— « Bombă . . . »
Nikolai Apollonovici înțelese că el este bomba; crăpă și produse o explozie . . .

. . . .

Se trezi din vis; ședea cu capul pe cutia de sardele.
Ce vis groaznic . . . Dar ce anume visase? Nu-și putea aminti: coșmarurile de copil reveniră: În cutia de sardele Pepp Peppovici Pepp se umfla ca un balon.
— Pepp Peppovici Pepp este o bombă partinică: face zgomot pe tăcute; Pepp Peppovici Pepp se va umfla, umfla.
Și Pepp Peppovici Pepp va crăpa.
— « Ce-i cu mine . . . ? . . . Aiurez? »
În cap simți cum i se învîrte totul: ce să facă? Mai rămăsese un sfert de oră: să mai învîrtă cheia?
Răsuci cheia de douăzeci de ori, de douăzeci de ori se auzi un sunet răgușit; fantasmagoriile dispărură; dimineața rămase dimineață, ziua zi, seara seară; dar la capătul nopții nu se mai putea amîna mișcarea cheiței: zidurile se vor dărîma.

I ICUL BURGHEZ

Apollon Apollonovici se ridică.
Se smulse de lîngă vraful treburilor obișnuite: semne de întrebare, semne de exclamare; mîna tremura ținînd creionul deasupra măsuței de sidef.
Înțelese.
Caleașca cu blazon nu va mai zbura pînă la cariatide; nu-i vor ieși în întîmpinare: umărul de 80 de ani, chipiul cu trei colțuri și sabia; Port-Arthur-ul nu mai poate fi recuperat; China se va ridica în răzmeriță și o dată cu ea călăreții lui Gingishan.
Apollon Apollonovici ascultă; tropot în zare; de fapt nu tropot: umblă Semenionîci; vine, trece.
Lui Apollon Apollonovici nu-i plăcea perspectiva Nevei: norii zburau în roiuri verzui, se concentrau în smocuri de fum coborînd spre mare; acolo, adîncurile Nevei loveau ca oțelul în granit; săgeata se înălța în ceața verzuie; . . . Apollon Apollonovici privi îngrijorat în jur: zidurile, căminul familial, activitatea, totul s-a terminat.

Şi ce-i de făcut?

Sloiuri nu ziduri! Puţin cam reci... Ei, ce să-i faci? Viaţa de familie e viaţă de familie; adică, Nikolai Apollonovici este un îngrozitor, ca să zicem aşa...; iar Anna Petrovna, care la bătrîneţe devenise... o

— Beee.

Joc de gînduri!

Totul părea să fugă dincolo de graniţele conştiinţei; îşi aminti: Nikolai Apollonovici scund, cu ochi iscoditori şi cu o încîlceală (trebuie să recunoaştem că aşa e) de tot felul de interese intelectuale.

Îşi aminti de o fată (poveste de acum treizeci de ani); o ceată de admiratori; un om relativ tînăr, consilier de stat, suspina după ea.

Prima noapte: o expresie de repulsie ascunsă sub un zîmbet supus; în noaptea aceea, Apollon Apollonovici, consilier de stat, a înfăptuit o ticăloşie cu acte în regulă: a violat o fată; violul a durat un an; a fost conceput Nikolai Apollonovici printre zîmbete, desfrîu şi supunere; e oare de mirare că Nikolai Apollonovici a devenit o îngemănare de repulsie, teamă şi desfrîu? Ar fi trebuit ca ei să se ocupe de educaţia acestei ticăloşii, căreia i-au dat naştere. Să-i dea un chip uman.

Dar ei nu făceau decît s-o amplifice...

Amplificînd pînă la maximum ticăloşia, o rupseseră la fugă care încotro; Apollon Apollonovici să conducă departamentul, Anna Petrovna să-şi satisfacă poftele sexuale cu Mantalini (artistul); iar Nikolai Apollonovici se refugiase în filozofie, în întruniri, în mustăcioare.

Căminul familial se transformase într-o scursoare de ticăloşii.

În această ticăloşie se întorcea acum, dar în locul Annei Petrovna întîlni o uşă încuiată care ducea în apartamentul ei; avea cheia (dar în partea aceea a casei intrase doar de două ori şi făcuse guturai).

În locul fiului vedea ochii sinilii, clipind, evitîndu-l; o privire de hoţ sau o privire de om speriat; ticăloşia stă pitită.

. . . .

Un impuls de nebiruit îl împinse spre odaia fiului; uşa scîrţîi; se deschise salonul; se opri în prag; mic, bătrîn; jucîndu-se cu ciucurii roşii ai halatului, examina harababura: colivia cu papagali verzi, taburelul arab din fildeş cu incrustaţii de aramă; văzu absurdul: de pe taburet atîrnau pulpanele dominoului căzut lîngă capul leopardului bălţat cu botul rînjind; rămase o clipă morfăind, îşi frecă bărbia argintie de parcă ar fi căzut promoroacă pe ea; scuipă a dezgust (istoria cu dominoul o cunoştea); domino de bufon, fără cap, se lăbărţa cu pulpanele de atlas şi mînecele fără mîini; pe o săgeată sudaneză ruginită atîrna masca.

Lui Apollon Apollonovici i se păru că în odaie e zăpușeală: în loc de aer simțea plumb topit; parcă cineva ar fi turnat aici gînduri groaznice, gînduri de nesuportat... Neplăcută încăpere... Grea atmosferă...

Iată gura cu un zîmbet de om suferind, iată ochii sinilii, iată părul însorit și vîlvoi: îmbrăcat într-o tunică, cu talie foarte fină, strîngînd în mînă o mănușă albă de antilopă, Nikolai Apollonovici, bine ras (poate parfumat) cu sabia în mînă, suferea în ramă: Apollon Apollonovici privi cu atenție portretul făcut în primăvara trecută; trecu în odaia vecină.

Biroul deschis îi reținu atenția; sertarul era tras afară; Apollon Apollonovici dădu dovadă de curiozitate instinctivă; se apropie de birou și apucă o fotografie uitată pe masă, pe care începu s-o răsucească, pierdut în gînduri (fiind un om distrat uită de conținutul sertarului); fotografia înfățișa o brunetă.

Era distrat pentru că medita asupra unei probleme foarte înalte, ce evolua pe o traiectorie a gîndurilor, iar senatorul gonea pe urmele ei; mașinal, coborî privirea și văzu: nu mai răsucea fotografia, ci un obiect greu; iar gîndul fixa un tip de om de stat, care în limbajul popular este denumit de obicei carierist.

Mîna senatorului trase obiectul; apucă mecanic fotografia și se trezi din gînduri ținînd obiectul de formă rotundă: înăuntrul lui era un zgomot; ultimul lucru la care s-ar fi gîndit era pieirea (adesea ni se întîmpla să bem cafea cu frișcă stînd pe marginea prăpastiei); examină obiectul rotund cu cea mai mare atenție ascultînd tic-tacul ceasului: înăuntru era un mecanism de ceas! un mecanism într-o cutie de sardele?...

Obiectul nu-i fu pe plac...

Pentru o mai atentă examinare, duse obiectul în salon; îl duse cu capul plecat...; se gîndea la același tip de om de stat; oameni de acest fel se apără întotdeauna cu fraze ca: « *precum se știe* », atunci cînd de fapt nimic nu se știe, sau « *știința ne învață* », atunci cînd știința nu ne învață nimic.

Apollon Apollonovici se repezi în colțul celălalt al salonului unde se înălța pe niște labe de leu o statuie de bronz cu picioare lungi; așeză obiectul greu pe o tavă chinezească; își plecă chelia uriașă; deasupra ei se lăbărța abajurul de sticlă al lămpii cu desene violete, fine.

Sticla se afumase de vremuri; desenul fin era și el înnegrit.

. . . .

SUB UN MORMAN DE OBIECTE SE CLĂTINA...

Ușa fu dată de perete. Nikolai Apollonovici se trezi în vestibulul din care cu atîta grabă fugise mai înainte; pe pereți străluceau ornamentele: arme vechi; săbii ruginite, halebarde plecate; Nikolai Apollonovici părea

cu totul altul; cu o mişcare bruscă smulse o pălărie italiană cu boruri mari; trăsăturile figurii sale albe, uscate şi reci, aveau precizia unui chip zugrăvit pe icoană; o clipă rămase îngîndurat, privirea îi lunecă spre scutul coclit alături de care strălucea un coif lituanian, şi arunca scîntei mînerul în formă de cruce al unei săbii de cavaler.

Roşu la faţă, cu pelerina mototolită, schiopătînd puţin, în goană, de parcă ar fi zburat, urcă treptele scării acoperite de covor; sufla greu; avea febră, tremura; într-adevăr, stătuse cam prea mult în ploaie; curios era însă că piciorul care şchiopăta avea genunchiul dezgolit, stofa pantalonului zmulsă, o bucăţică îi atîrna; între pulpana teafără şi cea zmulsă ieşea la iveală un capăt de cordon; Nikolai Apollonovici părea şchiop, cocoşat, cu codiţă; alerga cît îl ţineau puterile pe treptele tăcute ale scării, căciula umflată de păr cînepiu flutura prin faţa pereţilor pe care un pistol se încrucişa cu o puşcă.

Complet năuc, dădu buzna în odaia sa pestriţă; strigară disperaţi în colivie, bătură din aripi papagalii verzi; ţipătul lor îl opri din goană; pentru o clipă privirea fixă un leopard pestriţ, cu gura larg deschisă, zăcînd sub picioare; scotoci prin buzunare (căuta cheia de la birou).

— « A? ! »

— « La naiba . . . »

— « S-o fi pierdut? »

Începu să se frămînte neputincios prin odaie, căutînd cheiţa uitată, cheiţa blestemată, cotrobăind printre bibelouri, apucînd scrumiera de aur cu trei picioare, mormăind de unul singur; ca şi Apollon Apollonovici, Nikolai Apollonovici avea obiceiul să vorbească de unul singur.

Dădu buzna în odaia de alături, drept la birou: răsturnă cu zgomot taburetul arab; se miră că biroul nu era închis; sertarul blestemat era pe jumătate tras; simţi că-i vine rău: cum de uitase să-l închidă? Trase sertarul afară . . . l-i-i . . .

Nu ! Nu e !

Lucrurile zăceau în dezordine: fotografia de pe birou; cutia de sardele — ioc ! deasupra sertarului apărură trăsăturile unui chip cu ochii complet negri din cauza pupilelor mărite; stătea între fotoliu şi bust: bustul era, bine înţeles, al lui Kant.

Trase sertarul afară; pachetele de scrisori, hîrtiile erau în ordine; scoase totul pe masă; cutia de sardele — ioc ! . . .; picioarele i se muiară; cum era, cu pelerina italiană, cu galoşi, căzu în genunchi, capul înfierbîntat se lăsă neputincios pe braţele umede şi reci; rămase ţintuit locului: părul umflat ca o căciulă părea al unui mort, albicios în semiîntunericul odăii, o pată de lumină încremenită.

Sări în sus ! Se repezi la dulap ! Îl deschise larg; pe covor zburară unul după altul obiectele: cutia de sardele — ioc !; se rotea ca un vîrtej prin odaie; gesturile lui iuţi aminteau pe excelenţa sa părintele; soarta îşi bătuse joc de el; de la pat (scotocise totul sub perne) alergă spre cămin; îşi murdări mîinile; urmară rafturile de jos ale bibliotecii : cercetă printre cărţi; volume după volume zburară cu foşnet.

Cutia cu sardele — ioc !

Chipul mînjit de cenuşă, de praf, se clătină stingher deasupra obiectelor aruncate claie peste grămadă, degetele lungi ca de paianjen le scormoneau într-una; mîinile se întindeau de sub pelerina italiană şi foiau pe podea; tremurînd, leoarcă de sudoare, semăna cu un paianjen pîntecos, vînător de muşte; cînd fără să bage de seamă rupi ţesătura fină a pînzei de păianjen, insecta uriaşă, speriată, coboară tremurînd din tavan şi aleargă încolo şi-încoace pe podea.

Fu surprins asupra faptului :

— « Nikolai Apollonovici ! »

Aşa cum era, pe vine Nikolai Apollonovici întoarse capul : văzîndu-l pe Semionîcî acoperi cu pelerina grămada; aducea cu o cloşcă pe ouă.

— « Îndrăznesc să vă anunţ . . . »

— « După cum vedeţi sînt ocupat ! »

Cu gura pînă la urechi, era leit capul leopardului ce rînjea pe podea :

— « Caut nişte cărţi . . . »

Fără să-şi dea seama se ridică : chip mînjit de cenuşă, praf şi pulbere, obrajii îi ardeau; era ridicol în uniforma de student cu o singură pulpană şi cordonul atîrnînd.

— « Cum ai spus? Mama? Anna Petrovna? »

— « E dincolo în salon cu Apollon Apollonovici . . . Numai ce-a sosit »

. . . .

În această încăpere cu cîteva clipe înainte Nikolai Apollonovici fusese centrul universului, subjugat în întregime propriei sale fiinţe; din centru decurgea o serie de premise logice, prefigurînd totul : sufletul, ideile şi chiar şi acest fotoliu; pînă de curînd, fusese singurul centru al universului; de atunci trecuseră zece zile; acum conştiinţa de sine i se înfundase ruşinos în grămada de obiecte aruncate brambura : întocmai ca o muscă liberă, care tot rotindu-se pe marginea farfuriei se prinde pe neaşteptate cu lăbuţele şi aripile în mierea lipicioasă şi densă.

. . . .

— « Ssst ! Semionîci, Semionîci, ia ascultă » — Nikolai Apollonovici sări peste taburelul răsturnat, îl ajunse repede din urmă pe Semionîci şi-l prinse pe bătrîn de mînecă (ce degete apucătoare !).

— « Nu cumva ai văzut pe aici . . . să vezi că . . . — » se încurcă, lăsîndu-se pe vine îl trase pe bătrîn din dreptul uşii ce dădea spre coridor . . . « — Am uitat . . . nu cumva ai văzut aici un obiect . . . aici în birou . . . un obiect aşa, o jucărie . . . »

— « O jucărie? »

— « O jucărie de copil . . . o cutie de sardele . . . »

— « O cutie de sardele? »

— « Da, o jucărie . . . (în chip de cutie de sardele) grea, cu un mecanism, ceasul ticăia . . . Am pus-o aici, e o jucărie . . . »

Semionîci se întoarse agale, îşi eliberă mîneca din strînsoarea degetelor, pentru o clipă privi peretele (pe perete atîrna un scut african din piele de rinocer) cugetă o clipă şi răspunse fără pic de respect:

— « Nu! »

Nici măcar « nu, vă rog », ci pur şi simplu « nu ».

— « Eu credeam că . . . »

Ei, poftim! O zi ca asta, bucurie în familie; boierul însuşi, *ministrul*, străluceşte de fericire; o ocazie ca asta . . . Şi aici, poftim: o cutie de sardele . . . grea . . . cu mecanism . . . o jucărie; iar el e cu pulpana ruptă! . . .

— « Deci, îmi îngăduiţi să vă anunţ? »

— « Îndată, vin îndată . . . »

Uşa se închise; Nikolai Apollonovici rămase locului; nu înţelegea unde se află; alături taburetul răsturnat — lemn maron închis — în faţă un serviciu de narghilea; pe peretele dinaintea lui atîrna un scut african din piele cenuşie, de rinocer, alături agăţase o săgeată sudaneză ruginită.

Fără să înţeleagă prea bine ce face se grăbi să schimbe hăinuţa care-l dădea de gol, cu un surtuc cu totul nou; în prealabil se spălă pe mîini şi pe faţă de cenuşă, iar în timp ce se spălă şi se îmbracă repeta maşinal:

— « Doamne, cum aşa, cum aşa . . . Unde am putut s-o bag? . . . »

Nikolai Apollonovici nu-şi dădea încă bine seama de groaza care-l cuprinsese şi care decurgea din dispariţia întîmplătoare a cutiei de sardele; bine că deocamdată nu-i trecuse încă prin cap *că în absenţa lui cineva fusese în odaie şi descoperind cutia de sardele cu conţinutul ei cumplit, i-o luase, preventiv.*

CINEVA CÎNTA O RULADĂ

Nikolai Apollonovici intră în odaia sa; privi taburelul arab, urmări incrustaţia de fildeş; se apropie încet de fereastra prin care se deschidea priveliştea depărtărilor: fluviul curgea, barca se clătina, apele plescăiau; din salon, venind parcă de undeva de departe, o ruladă străpunse tăcerea;

aşa se mai cîntase şi altădată; în sunetele acestea adormise, de obicei, pe vremuri.

În picioare, Nikolai Apollonovici se înălţa deasupra grămezii de obiecte, chinuindu-se să înţeleagă.

— « Unde să fie oare . . . Cum aşa? . . . Într-adevăr, unde oare? »

Nu-şi putea aminti. Umbre şi iar umbre, fotoliile în umbră erau verzi; din umbră răsărea un bust: bineînţeles, al lui Kant.

De abia în clipa aceea observă o foaie împăturită în patru; cînd nu te găsesc acasă, musafirii au obiceiul să lase pe masă un bilet; luă maşinal hîrtia în mînă; recunoscu scrisul, era al lui Lihutin; da, da, uitase cu desăvîrşire; în absenţa lui venise Lihutin; el scotocise peste tot.

Iscodise în odaie.

Respiră uşurat — scăpase. Totul era clar: Lihutin! Nici vorbă, nici vorbă: cotrobăise pe aici, căutase şi aflase; după ce a dat de ea, a plecat; văzuse biroul deschis; aruncase o privire înăuntrul lui; cutia de sardele îl mirase; şi prin greutate şi prin aspect şi prin mecanismul de ceasornic: sublocotenentul Lihutin luase cutia de sardele. Nu încăpea nici o îndoială.

PEPENELE E O LEGUMĂ

După doi ani şi jumătate prînziră iar împreună.

Cînta cucul; lacheul aduse supiera fumegîndă; Anna Petrovna strălucea de bucurie; iar Apollon Apollonovici . . . apropo, dacă aţi văzut de dimineaţă pe bătrînul ramolit, nu aţi fi recunoscut acum în el pe acest bărbat fără vîrstă, puternic, care se ţinea drept şi lua cu o mişcare fermă şervetul; mîncau supă; o uşă laterală scîrţîi; în tunică de student, cu un guler de dimensiunui uriaşe (ce amintea de gulerele vremurilor de altădată ale lui Alexandru I), Nikolai Apollonovici puţin pudrat, bărbierit, spălat, se alătură, şchiopătînd, familiei.

— « Mon cher » — spuse pe un ton afectat Anna Petrovna, ducîndu-şi pince-nez-ul la nas. « Văd că şchiopătezi. »

— « Cum . . . ? » Apollon Apollonovici aruncă o privire către Kolea şi întinse mîna să ia piperul. — « Da, într-adevăr . . . » turnă prea mult piper în supă.

— « Ah, maman, m-am împiedicat . . . Mă cam doare genunchiul . . . »

— « Nu ar fi bine să pui o compresă cu apă de plumb? »

— « Dragă Kolea, » — Apollon Apollonovici duse o lingură de supă în dreptul gurii şi-l privi pe sub sprîncene. ! « nu lua în glumă loviturile la rotula genunchiului; o lovitură poate avea cine ştie ce consecinţe . . .»

Înghiţi lingura cu supă.

— « Ce înseamnă suflet de mamă » — Anna Petrovna își holbă ochii, și așa mari, ca de copil, plecînd capul pe spate. « N-ai zice . . . e un om în toată firea, iar eu tot îi duc grijă ! . . . »

În chip firesc toți uitară că timp de doi ani și jumătate nu lui Kolea îi dusese grija; locul lui Kolea îl luase un bărbat cu mustăți lungi, cu ochi negri ca niște măsline; acestui bărbat străin îi legase în fiecare zi cravata violetă de mătase, acolo în Spania; îi dăduse purgativ.

— « Suflet de mamă; ți-amintești, cînd a fost bolnav de dezinterie . . . »

— « Întocmai . . . »

— « Consecințele dezinteriei » — se auzi din farfurioară glasul dulce al lui Apollon Apollonovici . . . « Mi se pare că și acum mai suferi ? »

— « Țin să vă raportez că și acum . . . dumnealui pînă acum . . . îi face rău . . . să mănînce fructe . . . » se auzi în această clipă glasul lui Semionîci; trăgea cu ochiul de după ușă, dar nu servea la masă.

— « Fructe ! » răsună basul lui Apollon Apollonovici; se întoarse pe neașteptate cu tot trupul spre Semionîci.

— « Fructe », morfoli acesta.

Lacheul care servea (nu era Semionîci) zîmbi dinainte cu o expresie de parcă ar fi vrut să spună tuturor:

— « Ehei, ce se mai întîmplă acum ! »

— « Semionîci », spune-mi, pepenele este un fruct ? »

— « Pepenele, excelența voastră, nu este un fruct, este o legumă . . . »

. . . .

Mic, chel și bătrîn, Apollon Apollonovici, abia luminat de ultimele licăriri ale tăciunilor, așeza o pasiență pe măsuța cu incrustații de sidef. De doi ani și jumătate nu mai făcuse pasiențe; așa rămăsese el în amintirea Annei Petrovna; înainte de discuția fatală cu doi ani și jumătate în urmă; același omuleț chel șezuse la aceeași masă, făcînd aceeași pasiență.

— « Zece . . . »

— « Nu dragă, am dat . . . uite ce aș zice eu . . . ce-ar fi Anna Petrovna să mergem în primăvară la Proletnoie» (Proletnoie era moșia Ableuhovilor; Apollon Apollonovici nu mai dăduse pe acolo de vreo douăzeci de ani).

Dintr-o întîmplare stupidă fusese cît pe aci să înghețe acolo între troiene, munți de ghiață și linia frîntă a pădurii, să tot fi fost cincizeci de ani de atunci; în clipa aceea cînd era gata să înghețe, niște degete reci îi mîngîiaseră inima; mîna de ghiață îl îmbia; în spatele lui veacurile goneau spre infinit; în față mîna deschidea spații infinite; infinitul îi zbura în întîmpinare. Mîna era de ghiață !

Dar acum ghiața începuse să se topească.

Eliberîndu-se de povara slujbei de stat, Apollon Apollonovici își aduse aminte pentru întîia oară că există depărtări stinghere de provincie, că

există sătucuri, rotocoale de fum şi stăncuţe; simţi dorinţa să vadă sătucurile, rotocoalele de fum şi stăncuţele.

— « Să mergem la Proletnoie !. . . sînt atîtea flori acolo ».

Însufleţindu-se, Anna Petrovna porni iar să povestească despre frumuseţea orbitoare a palatelor din Alhambra; cuprinsă de entuziasm, trebuie să mărturisim, nu-şi dădu seama că apucase pe o cale greşită. Spunea mereu « noi » în loc de « eu »; « noi » adică « eu » cu Mindalini (sau Mantalini, aşa se pare că-l chema).

— « Am sosit dimineaţa într-o căruţă adorabilă trasă de măgăruşi, hamurile erau împodobite, Kolea dragă, cu nişte pompoane, uite aşa de mari, şi să vă spun drept Apollon Apollonovici, ne-am deprins să. . .»

Apollon Apollonovici asculta, aşezîndu-şi cărţile într-una; renunţă în cele din urmă — pasienţa rămase neterminată; luminat de purpurul strălucitor al tăciunilor părea gîrbov şi mic; de cîteva ori apucase mînerul fotoliului în stil empire cu gîndul să se ridice; dar la momentul oportun îşi dădea seama că ar fi lipsit de tact; întrerupînd torentul de cuvinte, se prăbuşea din nou în fotoliu; căsca.

În cele din urmă observă blînd :

— « Trebuie să mărturisesc că sînt cam obosit. . . »

Şi se mută din fotoliu în balansoar.

. . . .

Nikolai Apollonovici se oferi să-şi conducă mama pînă la hotel; ieşind din salon, se întoarse să-şi privească părintele; din balansoar o privire foarte tristă îl fixă (aşa i se păru); da, Apollon Apollonovici şedea şi se legăna în balansoar, în ritmul capului şi al picioarelor; a fost ultima imagine conştientă; la drept vorbind, nu şi-a mai văzut părintele; şi la mare, şi pe munte, şi în oraşe, şi în sălile orbitoare ale celor mai de seamă muzee europene privirea aceea nu l-a părăsit; avea senzaţia că în clipa aceea Apollon Apollonovici îşi luase în mod conştient rămas bun de la el, înclinînd capul şi mişcînd ritmic picioarele : un chip de bătrîn, un balansoar care scîrţîia, şi ce privire, ce privire !

CEASUL

Îşi conduse mama pînă la hotel; o luă apoi pe Moika; ferestrele apartamentului erau cufundate în întuneric, Lihutinii lipseau; nu era nimic de făcut, o porni spre casă.

Cu chiu cu vai se tîrî pînă la dormitor; rămase un timp în întuneric : umbre, umbre şi pata de lumină de la felinar; ca de obicei îşi scoase ceasul de la mînă şi privi, — era ora trei.

Totul izbucni din nou.

Era limpede: spaimele nu fuseseră biruite; încrederea pe care o cucerise în timpul serii se prăbuşise din nou nu se ştie unde; totul deveni confuz; vroi să bea un pic de brom, dar nu găsi; vroi să citească, dar nu găsi... în aceeaşi clipă urechea îi surprinse un sunet alarmant: tic-tac, tic-tac, un tic-tac în surdină: cutia de sardele!

Gîndul acela îl acapara tot mai mult.

Dar nu el îl chinuia, îl chinuia altceva: amintiri vechi, fantasmagorii uitate în timpul zilei; reapărute noaptea:

— « Pepp... Peppovici... Pepp... »

Venind de undeva din a patra dimensiune, casa galbenă apărea uriaşă, umflată; gonea prin odăi; se lipea de suflet cu suprafeţele sale plane; sufletul devenea şi el o suprafaţă plană: uriaş ca un balon creştea repede, se umfla, era orbita lui Saturn... Vai, vai, vai; Nikolai Apollonovici simţea cum îl cuprinde frigul; vînturile îi loveau fruntea; totul se destrăma.

Nikolai Apollonovici făcea eforturi să atingă sunetul ce-l chinuia; îi căuta locul; cizmele scîrţîiau uşor; se furişă spre birou, zgomotul plicticos deveni mai clar, dar lîngă birou începu să se stingă.

Era tic-tacul ceasului.

— « Tic-tac » răsuna încetişor din colţul cufundat în întuneric, şi Nikolai Apollonovici se furişă în partea cealaltă a odăii: de la birou pînă în colţ; numai umbre şi umbre; tăcere de mormînt...

Nikolai Apollonovici gîfîia, obosise alergînd încolo şi-ncoace prin odaie cu lumînarea în mînă în mijlocul horei umbrelor; voia să prindă sunetul zburător. (Aşa aleargă copiii mici după fluturi galbeni).

Părea că a pornit în direcţia bună; sunetul ciudat se auzea; tic-tacul răsuna clar; încă o clipă — îl va prinde (fluturaşul nu va dispare).

Unde, unde, unde?

Începînd să caute mai cu îndîrjire centrul de emisie al sunetului, îl găsi în propria-i burtă; într-adevăr o povară uriaşă îl apăsa în abdomen.

Se află lîngă noptieră; iar la nivelul abdomenului, pe suprafaţa noptierei se aude un tic-tac... Ceasul pe care-l scosese de la mînă; îl priveşte distrat, arată ora 4.

Reveni la normal (da, da, sublocotenentul Lihutin luase cu el bomba blestemată); pieri sentimentul că ar aiura; pieri povara îngrozitoare din abdomen; îşi scoase costumul: desfăcu cu plăcere tot ce era apretat: gulerul, cămaşa; îşi trase jos ismenele: de pe picioare, de pe genunchi; genunchiul era umflat; picioarele dispărură în cearceaful alb ca zăpada; iar Nikolai Apollonovici căzu pe gînduri, sprijinindu-şi capul în palmă.

Lumînarea se stinse.

Ceasul îşi continua tic-tacul; în jur beznă să-ţi scoţi ochii; în întuneric tic-tacul adie din nou ca un fluture ce a părăsit floarea; uite-l ici,

uite-l colea; gîndurile urmau tictacul; în diferite colţuri ale trupului incendiat, toate gîndurile pulsau; în gît şi în ceafă, în mîini, în creier; chiar şi în împreunarea solară a părului.

Părăsind trupul, ele se desfăşurau în afara lui; pornind într-o iradiere în jurul său, formau un contur conştient, pe o rază de jumătate de metru; chiar mai mult de atît; înţelese: nu el e cel ce gîndeşte, adică nu gîndeşte creierul, ci acest contur conştient care pulsează şi trăieşte în afara creierului; din contur fac parte pulsaţiile şi proiecţiile lor — totul, totul se transforma în gînduri care se inventau unele pe altele; da, da, în albul ochiului se desfăşura o viaţă furtunoasă; punctele obişnuite se aprinseră în mii de scîntei; se proiectară din orbite în spaţiu; începură să joace hora în jur, fleacuri plicticoase, roiuri de larve de lumină: la distanţă de jumătate de metru; la mai mult de atît chiar; era o pulsaţie, se aprinse şi ea.

— « Tic-tac-tic-tac ».

Trecu o nouă undă. . .

Se gîndea la evidenţa situaţiei pe care creierul o nega şi împotriva căreia lupta cu îndîrjire: cutia cu sardele e aici; da, — cutia cu sardele e aici; acul ceasornicului aleargă; acul ceasornicului a ostenit să alerge; şi iată-l ajungînd la punctul fatal (punctul e aproape). . . Fluturînde, pulsaţiile de lumină se împrăştiară ca turbate, întocmai cum se împrăştie scînteile unui foc în pădure, cînd dai cu bîta peste el; se împrăştiară, dezvăluind dedesubt un albastru imaterial; centrul sclipitor se înfipse pentru o clipă în capul numai broboane de sudoare al omului ce zăcea, acele sale tremurînde de lumină aminteau un păianjen uriaş, coborît din alte lumi, reflectîndu-se în creier, —

— Vor răsuna zgomote îngrozitoare pe care poate nici nu vei avea răgazul să le auzi, pentru că înainte ca ele să-ţi lovească timpanul, timpanul tău va fi spart (şi poate şi alte părţi ale trupului vor fi sfîşiate).

— Albastrul imaterial dispăru; o dată cu el centrul sclipitor deasupra haosului de lumină; în această clipă Nikolai Apollonovici zbură din pat într-o mişcare dementă: deveni într-o clipă pulsaţie torentul de gînduri nu de el gîndite; pulsaţiile se învălmăşiră: în tîmplă, în gît, în ceafă, în mîini. . . în afara organismului.

Păşi desculţ; nimeri într-un colţ al odăii.

Se crăpa de ziuă.

Îşi trase izmenele, tropăi prin coridorul întunecat: de ce, de ce? Ah! pur şi simplu se temea... Îl cuprinse o spaimă animalică pentru viaţa lui; nu voi să plece din coridor; nu avea curajul să-şi privească odaia; nu mai avea putere să caute bomba: totul era învălmăşeală; nu mai ţinea minte cîte minute, cîte ceasuri; orice clipă putea deveni fatală.

Retrăgîndu-se într-un ungher se aşeză pe vine.

Clipele curgeau încet; minutele păreau ceasuri; multe sute de ceasuri se scurseră; coridorul se albăstri; coridorul deveni cenuşiu; se crăpa de ziuă.

Nikolai Apollonovici se convinse de absurditatea gîndurilor depănate; birui creierul; şi cînd îşi zise că termenul trecuse de mult, versiunea după care cutia de sardele ar fi fost şterpelită de sublocotenent se răspîndi în jurul lui într-un noian de imagini euforice: Nikolai Apollonovici şedea pe vine în coridor: ca să se simtă în siguranţă ori poate de oboseală; abia-abia apucă să aţipească.

Se trezi simţind pe frunte o atingere rece: deschise ochii, văzu botul bălos al buldogului; buldogul sufla greu şi dădea din coadă; cu o mînă indiferentă îl împinse la o parte şi încercă să revină la vechea preocupare; să continue; vroia să mai adauge ultimele volute ale spiralei pentru a ajunge la descoperire. Atunci înţelese: de ce pe podea?

De ce în coridor?

Tîrîş-tîrîş porni în odaie; apropiindu-se de pat continua ultimele volute ale spiralei visurilor.

— Bubui! înţelese totul...

În zilele prelungi de iarnă Nikolai Apollonovici va relua nu o dată firul întîmplărilor revenind la bubuitul surd: fusese un bubuit deosebit, ce nu semăna cu altul: asurzitor şi surd: cu o nuanţă metalică, ca de bas, apăsătoare; apoi totul se stinse.

....

Într-o clipă se auziră voci, lipăit de picioare desculţe, urletul surd al buldogului; telefonul sună; se deschise uşa; vîntul rece năvăli în rafale; fumuri galbene, de culoarea lămîii umplură odaia; luptînd cu vîntul se împiedică de o aşchie, — o bucată din uşa făcută ţăndări.

Ici o grămadă de cărămidă rece, dincolo gonesc umbre: umbre de fum; dar bucăţile astea de covor ars, cum de-au ajuns aici? O umbră zbieră:

— « Ei, ce te învîrţi, nu vezi că în casă s-a întîmplat o nenorocire? »

Se auzea:

— « Eu pe toţi ticăloşii ăştia... »

— « Eu sînt », încercă el.

Dar fu întrerupt imediat.

— « Bombă. . . »
— « Vai de mine !. . . »
— « A explodat. . . »
— « ? »
— « În biroul lui Apollon Apollonovici. . . »
— « ? »
— « Slava domnului. . . »

Să amintim cititorului. Apollon Apollonovici, distrat, dusese cutia de sardele în birou. Apoi uitase de ea; bineînțeles, nu-i cunoștea conținutul.

Nikolai Apollonovici goni spre locul unde cu cîteva clipe înainte fusese o ușă; ușă nici pomeneală să mai fie; era o gaură; prin ea năvălea fumul valuri, valuri; dacă ai fi privit în stradă ai fi văzut: droaie de lume; un sergent care îmbrîncea oamenii de pe trotuar; toți gură-cască priveau cu capetele ridicate în sus: prin spărturile negre ale ferestrelor și prin crăpăturile casei încercau să-și facă loc afară valuri de fum galben ca lămîia, rău prevestitor.

. . . .

Fără să știe de ce, Nikolai Apollonovici se retrase din fața găurii unde fusese ușa; nimeri nici el nu avea idee unde. . .

— Pe pat (chiar pe pernă) ședea Apollon Apollonovici turcește și-și strîngea la piept piciorușele goale, gălbioare; era în cămașă de noapte; își cuprinsese genunchii cu mîinile și plîngea; în zgomotul general nimeni nu-și aminti de el, nimeni nu-l consola; singur-singurel. . . hohotea cuprins de disperare. . .

— Nikolai Apollonovici se aruncă spre trupușorul acesta fără de puteri cum se aruncă doica spre copilașul de trei ani încredințat ei, și de care uitase; dar trupușorul plăpînd, copilașul, văzîndu-l, sări în sus de pe pernă și începu să agite în disperare brațele; cu o groază de nedescris și cu o energie nefirească pentru un copil.

Apoi o porni la goană din odaie, străbătînd ca un bolid coridorul.

Nikolai Apollonovici se luă după el, strigînd « opriți-l »; amîndoi se îndreptau în goană spre fundul coridorului (unde cineva tocmai stingea un obiect în flăcări); cele două figuri urlau ciudat, produceau o impresie de groază: cămașa flutura în fugă; călcîile tropăiau, apăreau și dispăreau; Nikolai Apollonovici gonea din urmă, sărind într-un picior, lăsîndu-se greu pe piciorul drept; cu o mînă ținea un crac al izmenelor; cu cealaltă încerca să prindă poalele fluturînde ale cămășii părintelui său.

Fugea şi striga:
— « Stai !. . . »
— « Unde te duci?. . . »
— « Stai o clipă !. . . »

Cînd ajunseră în dreptul uşii care ducea în locul acela neasemuit, Apollon Apollonovici înşfăcă cu o viclenie de neconceput uşa; intră în locul acela; dispăru acolo.

Nikolai Apollonovici se trase pentru o clipă din faţa uşii; în amintire îi rămase: gestul capului, fruntea transpirată, buzele, favoriţii, — şi ochii, ca piatra topită; uşa se închise; totul era pierdut; dispăruse în locul acela.

Nikolai Apollonovici bătea cu disperare: striga pînă la răguşeală, pînă la isterie, să-i dea drumul.

— « Lasă-mă să intru !. . . »

Apoi:

— « Aaa, aaa. . . aaaa ! »

Căzu lîngă uşă.

Îşi prinse capul în mîini; leşină; lacheii tropăiră; îl duseră în odaia lui.

Şi aici punem punct.

. . . .

N-o să descriem cum s-a stins incendiul, ce-a discutat cu poliţia, senatorul, cuprins de un cumplit atac de inimă; după această discuţie s-a întrunit un consiliu de medici, care a declarat că senatorul are aorta mărită. Totuşi, în tot timpul zilelor de grevă se plimbă epuizat, prin cancelarii, cabinete şi apartamente ministeriale; basul lui bubuia convingător prin cancelarii, cabinete şi apartamente ministeriale cu un accent surd, apăsător. Să zicem că ceva a reuşit să dovedească; cineva a fost arestat, apoi eliberat; s-au pus în mişcare relaţiile şi chestiunea a fost muşamalizată, nimeni nu a avut de suferit. În tot acest timp, fiul lui a zăcut de nervi: nu-şi venea în fire; iar cînd îşi veni văzu: doar el şi mama; în casa împopoţonată nu mai era nimeni. Apollon Apollonovici se mutase la ţară; toată iarna cît fusese de lungă şi-o petrecuse acolo printre troiene; îşi luase concediu fără termen, iar din concediu trecuse la pensie; fiului îi pregătise un paşaport pentru străinătate şi o sumă de bani. Ableuhova, Anna Petrovna, îl însoţi pe Nikolenka. Se întoarse de abia vara. Nikolai Apollonovici nu mai reveni în Rusia pînă la moartea părintelui său.

În româneşte de TATIANA NICOLESCU şi MARIN SORESCU

VLADIMIR TATLIN, Relief, 1917 ▶

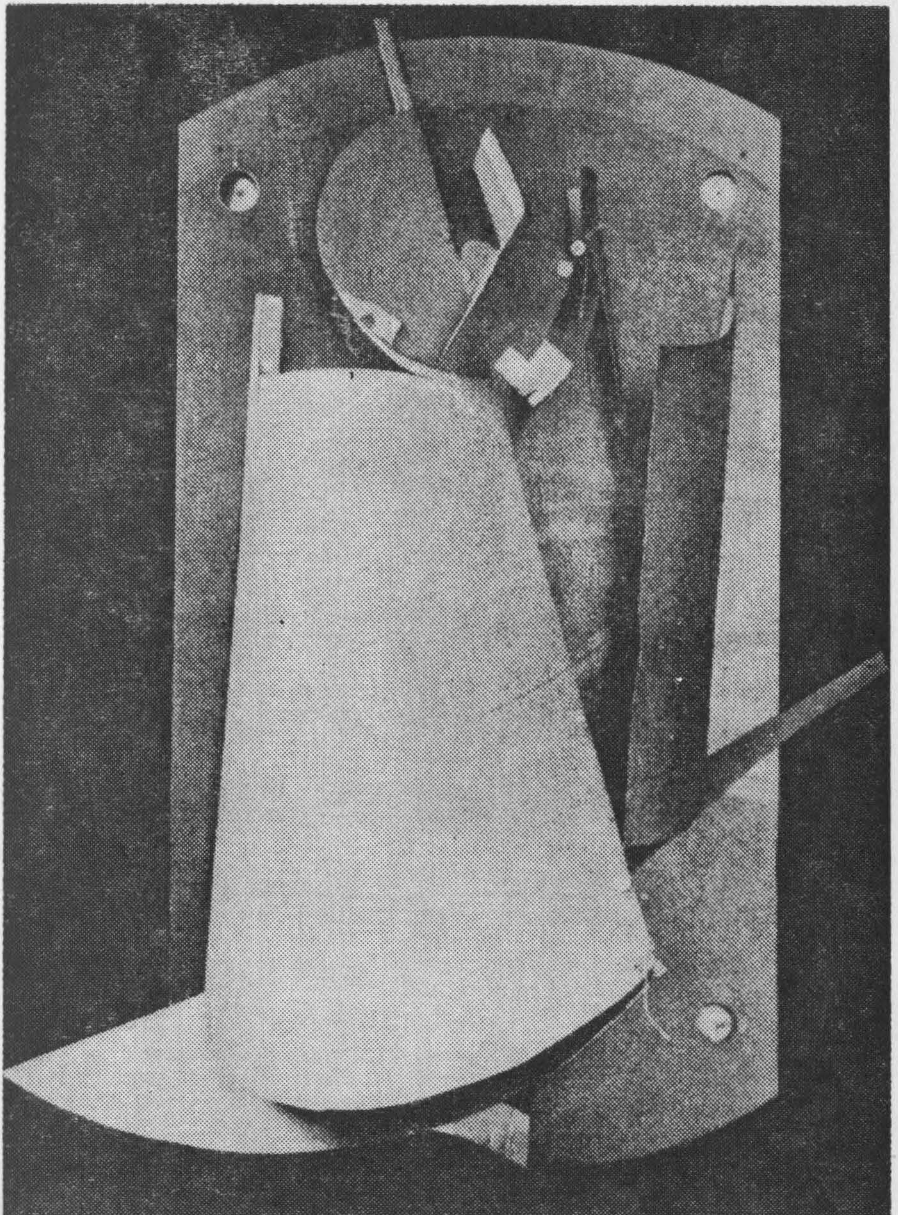

ZDENĚK MATHAUSER

«Bufonul mistic»

Simboliştii aşa-numitului al doilea val şi, printre ei, în primul rînd A. Belîi au fost aceia care au luptat pentru crearea unei culturi integrale, sintetice şi totale. În plus, Belîi părea parcă predestinat sintezei prin originea şi educaţia căpătată în familie — lupta pentru orientarea fiului purtîndu-se incontinu între mama artistă şi tatăl matematician. Cultura integrală a simboliştilor nu viza doar apropierea poeziei, prozei şi dramaturgiei în cadrul literaturii, ci şi în cadrul artei în general, apropierea tuturor ramurilor acesteia de muzică şi — în ultimă instanţă — contopirea artei, ştiinţei şi religiei. Frumosul, adevărul şi bunătatea se unesc în spiritul învăţăturii lui Vladimir Soloviov în mitul Înţeleptei Sofia, al « eternei feminităţi », care se reflectă nu numai în cunoscutele versuri ale lui Blok despre Frumoasa Doamnă, ci şi în chipul Nadejdei Lvovna din *Prima întîlnire* a lui Belîi.

Oricine a luptat cîndva pentru o cultură care să cuprindă întreaga lume s-a aflat în faţa a doua posibilităţi: sau să pornească de la o extremă obiectivitate, de la enciclopedism, sau dimpotrivă să cuprindă lumea în el, în eul său subiectiv şi în autobiografia sa. Ce-i drept, cele două puncte de pornire se întretaie adesea, simbolişti ca Briusov şi tocmai Belîi au făcut mult şi în acea « enciclopedie a culturilor », dar principala tendinţă a lui Belîi este de a cuprinde totalitatea lumii în autobiografia sa. Poemul autobiografic *Prima întîlnire* şi proza autobiogrfică *Kotia Letaev*, au în opera lui Belîi o poziţie întrucîtva diferită faţă de majoritatea cazurilor în care autobiografiile fac mai degrabă loc dominantei propriu-zise a lumii creaţiei autorilor. La Belîi, aceste opere împreună cu alte cărţi de amintiri, indică direct linia principală a creaţiei sale. În cazul lui *Kotia Letaev*, apărut iniţial ca o proză antroposofică, această încadrare este subliniată şi de importanţa deosebită pe care antroposofia lui Steiner o acordă amintirii. Aşa se face că în secţiune orizontală întregul lumii, la A. Belîi, este calchiat de curba autobiografiei.

Aici se impune însă o altă întrebare: Care e sursa vieţii? Ce creşte din ce, ce îşi are rădăcinile în ce? Şi în această secţiune verticală, simboliştilor, şi deci şi lui Belîi, li se dezvăluie ca sursă Cuvîntul, Logosul: . . . cuvîntul prin corp este înfăptuit . . . şi omul a fost creat prin cuvînt . . . prin cuvînt, prin denumire, omul însuşi crează mai departe lucruri . . . Deci întregul lumii este cuprins în capacităţile limbii de a crea cuvinte. Aceasta are, desigur, o importanţă retroactivă pentru poezie: devreme ce cuvîntul poate orice, aceasta înseamnă — pe de altă parte—că poezia se poate răspîndi în toate direcţiile activităţii şi gîndirii umane.

Astfel poemul *Prima întîlnire* este şi reminiscenţa autobiografică pomenită şi reconstituirea mediului în care au apărut cîndva *Simfoniile* lui Belîi, este şi un omagiu (chiar dacă cu elemente ironice) adus amintirii filosofului şi poetului Vladimir Soloviov, părintele simbolismului rus, şi o nomenclatură mistică a simbolismului, o teorie postschopenhaueriană a Muzicii ca boltă a tuturor artelor, o imagine (cu elemente de satiră antiburgheză) a Petrogradului începutului de veac, este şi o variantă nouă (postblokiană) a Frumoasei Doamne (care e reprezentată de data asta, în această lume, de tînăra soţie a negustorului şi mecena-ului Morozov,

dragostea platonică din tinereţe a poetului), este o expresie a interesului lui Blok pentru ştiinţele naturii, este şi o manipulare simbolistă a timpului şi o modificare a « semnelor lui reale » (trecutul devine în chip mistic prezent, viitorul capătă puteri miraculoase), este şi un apocalips, incluzînd şi previziunea bombei atomice . . . În lărgirea ariei tematice a poeziei, aportul lui Belîi la începutul secolului este neîndoielnic, aport continuat apoi mai ales de futurişti şi de Maiakovski, ca să nu vorbim de poezia anilor 20.

Dar cuprinderea întregului lumii în capacităţile creatoare ale limbii nu are doar urmări tematice, ci şi stilistce: creaţia lui Belîi îmbrăţişează cele mai surprinzătoare extreme: patosul şi grotescul, nobleţea şi nonsensul, misticul şi satira, iluziile şi deziluziile, eternitatea şi actualitatea, aşteptarea romantică şi parodia, extazul şi autoironia. Şi atenţie: toate acestea nu reprezintă o totalitate mecanică, cantitativă, ci o totalitate în felul ei — într-un fel simbolic — structurată. Simbolic dedublată.

Tocmai acest lucru este subestimat de încercările de a-l explica pe Belîi « de jos în sus », nu pornind de la « totalitatea lumii », ci de la « detaliu », bazîndu-se prea mult pe « fenomenele realiste » la Belîi şi pe autoironia cu care Belîi urmăreşte — *Prima întîlnire* aduce suficiente dovezi în acest sens — propriile situaţii de extaz spiritual. Aici se trece cu vederea de ce Belîi poate fi pe alocuri atît de realist: în spatele situaţiei sale presupune întotdeauna un al doilea plan, superior, îndepărtat. Prin aceasta se explică un paradox aparent: Belîi şi aşa numiţii « argonauţi » (unul din grupurile simboliştilor ruşi), presupunînd cu cea mai mare încredere că dispun în fiecare clipă de un plan superior, puteau pe de altă parte să explice cît se poate de realist, de biografic, diferite fapte din poezia lui Blok; în schimb Blok, cu picioarele mai pe pămînt, oscilînd ca poezie mai degrabă în « mijlocul noetic » dintre două planuri, era foarte nemulţumit de această explicare biografică a poeziei sale . . .

Ne-am opune categoric esteticii simboliste dacă am vedea în « simbolurile ei reale » un fel de expresie alegorică a poziţiilor suprareale şi dacă le-am sprijini de contactul real cu viaţa. Intenţia simboliştilor era cu totul alta: experienţei interne pe care simbolul curent nu face decît s-o obiectivizeze, să i se adauge prin simboluri speciale întregul plan al *experienţei directe exterioare*; să se desfiinţeze simbolul ca reprezentant speculativ alegoric al « lumii superioare » şi să i se încredinţeze contactul cu o asemenea lume doar atunci cînd simbolul însuşi este autentic, descoperit intuitiv, cînd este transformabil, cînd are sensuri multiple; să atingă situaţia în care sensul ascuns al simbolului să se contopească cu frumuseţea lui « atît de uşor şi de firesc, cum în dimineţile de vară apa rîului se contopeşte armonios cu lumina soarelui » (Balmont).

O situaţie identică cu cea a « realului », « pămîntescului », « inferiorului » găsim la Belîi şi în cazul ironiei şi al autoironiei: nici acestea nu desfiinţează la Belîi acel plan superior, pe care poetul ni-l impune mereu în extazul său exaltat, căci ironia ţine cu aceleaşi drepturi de acea stare a spiritului ! Belîi însuşi recunoaşte că e un « bufon mistic ». În *Prima întîlnire* scrie: *Am dezlănţuit distracţia şi pe loc mi-am ridicat-o în cap: cu zîmbetul undeva: în veşnicie.* El poate rîde de exaltarea lui — ştie că prin asta nu-şi atinge « sfinţenia ». Dar dacă « unilateralul » Blok rîde de fosta credinţă mistică comună, e de mirare că nu ajunge la un duel cu Belîi . . .

De altfel poziţia dualistă a lui Belîi nu reprezenta în Rusia o excepţie. Ironia şi exaltarea, spasmul hilar şi seriozitatea nu se excludeau de nenumărate ori. Să ne amintim de confesiunea lui Levin din romanul *Anna Karenina*, şi mai ales de multe din scenele operelor lui Dostoievski, de exemplu audienţa fraţilor Kara-

mazov la Zosima cel cu frica lui Dumnezeu. La simboliști o asemenea unire nu e posibilă numai fiindcă la ei nu se schimbă nimic din structura lumii simboliste (superiorul și îndepărtatul rămîn neclintite pe locul lor, întocmai ca ridicolul și inferiorul), ci în plus concepția simbolistă cere chiar o sinteză a superiorului cu pămîntescul, a absolutului cu ironizatul.

Prin proza lui Belîi se revarsă un torent aproape nemărginit de conștiință, o lavă de elemente verbale și de fantezie pitorească, concepția autorului despre un univers plin de mituri și a cărui esență herakleeană este mai sigură decît realitatea sa vizibilă.

Toate acestea la un loc dau un labirint de poziții și puncte de vedere, întîlnim aici trăirea propriilor stări ale copilăriei dar și alegorizarea lor, și autoreflexele interioare ... Întîlnim observarea « fenomenologic » interesantă a *premisei* diferitelor date de conștiință, conținutul lor involuntar comun — dar necesar din punct de vedere noetic — (de ex. în *sensul* unei amintiri poate fi cuprinsă și preîntîmpinarea altei amintiri), întîlnim aici analiza apariției « eu-lui » în conștiință, a deosebirii lui de « non-eu » etc.

Dar tocmai toate acestea nu sînt numai știință, numai psihanaliză și numai « fenomenologie ». Belîi aruncă înapoi în copilărie imaginația sa « adultă », limbajul său « adult », și ajunge la o autentică stare de spirit prin intermediul acestui experiment *verbal*, « literar » ! Așa că abordarea lui Belîi prin *cuvînt* este la fel de importantă ca prin psihologie și ne dezvălue alte paralelisme, mai literare, ale lui Belîi: cu expresionismul, cu suprarealismul, dar mai ales cu originalul curent din literatura rusă care folosește — altfel în creația lui Hlebnikov, altfel la Țvetaieva, altfel la Belîi — calitatea poetică a rădăcinilor de cuvinte; acest curent are o serie de adepți și în poezia rusă contemporană.

În românește de SANDA APOSTOLESCU

TATIANA NICOLESCU

PETERSBURG: simbol și istorie

Nu putem înțelege toată complexitatea mișcării literare și chiar a întregii mișcări culturale din Rusia de la începutul secolului 20, din acel deceniu și jumătate care a premers Revoluției din Octombrie, dacă facem abstracție de creația lui Andrei Belîi, după cum la rîndul ei opera literară, întreaga activitate a lui Belîi, nu pot fi descifrate în afara contextului epocii care a generat-o. Deși partea finală a drumului său scriitoricesc se încadrează în viața literară sovietică a « anilor douăzeci » și din prima jumătate a « anilor treizeci » (născut în 1880, moare în 1934) perioadă în care el se îndeletnicește mai ales cu proza (*Însemnările unui om ciudat*, *Măști*, un ciclu memorialistic) sau consemnează în lucrări cu caracter teoretic rezultatele experiențelor sale de înnoire a versificației și a analizei literare (*Ritmul ca dialectică*, *Arta lui Gogol*) personalitatea lui ca om și scriitor atestă o puternică înrîurire a acelui « început de veac » (cum e intitulat unul din volumele sale de memorii) cînd Boris Nickolaevici Bugaev, student în « științele naturii » a devenit Andrei Belîi.

Versurile lui din acei ani (culegerile *Aur și azur* — 1904, *Cenușa* — 1908, *Urna* — 1909) poemele în proză (*Simfonia Nordului* — 1901 — 1903, *Simfonia a doua dramatica* etc), sau romanele și nuvelele (*Columba de argint* — 1910, *Petersburg* etc.) sînt impregnate de frămîntările și căutările febrile ale intelectualității ruse, pe plan filozofic, politic și artistic. Ele sînt una din expresiile cele mai pregnante ale acestei perioade scurte, plină de contradicții și de oscilații, în care avîntul și entuziasmul conviețuiau alături de pesimism, încrederea în viitor alături de conștiința tragică a unei catastrofe iminente, iar aspirațiile spre ideal se concretizau pentru unii în lozinci optimiste, revoluționare, pentru alții în teorii mistice sau în pasivitate totală. Varietatea și bogăția de talente în mai toate domeniile vieții artistice și intelectuale, au făcut pe unii contemporani să stabilească analogii cu Grecia sau cu Italia și să vorbească despre « Renașterea rusă ». Dar această efervescență spirituală nu putea ascunde toate fisurile care existau și se adînceau mereu în organismul politic, economic și social al Rusiei, așa cum splendidele decoruri fastuoase ale lui Golovin nu puteau șterge amprenta tragismului din destinul lui Boris Godunov, în interpretarea de neuitat a lui Fedor Șaliapin.

Andrei Belîi s-a autocaracterizat foarte bine prin cuvîntul « seismograf ». Într-adevăr opera sa a fost seismograful angoaselor și speranțelor, al răbufnirilor violente și al derutei, al iluziilor și dezamăgirilor pe care le-a cunoscut Rusia în anii ce au premers Revoluției din Octombrie.

Alături de Alexandr Blok și Veaceslav Ivanov, Andrei Belîi a făcut parte din triumviratul reprezentativ al « generației tinere » de simboliști ruși. La început, ca și ceilalți doi, discipol fervent al filozofiei mistice a lui Vladimir Soloviov, pe care o așeza la temelia concepției sale estetice, așa cum Veaceslav Ivanov va construi pe ea teoria « simbolismului realist », specific rusească (« *a realibus ad realiora* »), Belîi va ajunge curînd să acorde noțiunii de simbolism o sferă și o accepțiune mult mai largă decît cea de școală sau curent literar. Simbolismul devine viziune asupra vieții, concepție de viață, înglobînd cultură, gîndire, artă. Înclinat spre abstracție

în virtutea solidei sale culturi filozofice, spre speculații mistice datorită înrîuririi lui Vladimir Soloviov, Belîi caută în orice element al realității un mister, o expresie a transcendentalului, lumea concretă fiind pentru el numai o aparență, ce ascunde adevăruri veșnice, un univers absolut, imperceptibil pe calea simțurilor, dar unicul real. În mod firesc, simbolismul trebuia să-l atragă.

Toate mărturiile și amintirile celor ce l-au cunoscut ne vorbesc despre Belîi ca despre un om al contrastelor, al evoluțiilor neașteptate, al gesturilor uluitoare, al antitezelor și exploziilor. Salturile sale erau surprinzătoare, manifestările uneori de-a dreptul extravagante (« am zvîrlit cu ananasul în soare » — cum va spune el însuși într-o poezie) dar mai puțin din dorința de a epata — așa cum o vor face curînd futuriștii — cît mai ales din pornire înnăscută, funciară. Unul din contemporanii săi va asemăna gîndirea lui Belîi « cu exerciții efectuate pe trapeze în zbor ». Cuvinte ca « jonglerii », « poză » l-au însoțit nu o dată și fără justificare, căci Belîi era totdeauna sincer. Atît putea fi de neașteptat, de surprinzător, încît unul din contemporanii săi, exagerînd bineînțeles în mod conștient, se întreba: « a existat oare Belîi cu adevărat? ». Încă din copilărie, în educația sa se războiseră două elemente antitetice, favorizînd dezvoltarea unor înclinări opuse, dar deopotrivă prezente. Înrîurirea tatălui, matematician de mare renume, spirit metodic și riguros, spirit științific mai ales, se întîlnea cu înrîurirea mamei, fire artistică, iubind muzica, artele, literele. Instrucțiunea sa va oscila între științele naturii, științele exacte și filozofie, literatură, între ordine, rigoare și atracția spre zbor, fantezie, vis, aproape haos. Înclinarea spre filozofie și literatură va birui în cele din urmă, fără ca prin aceasta oscilațiile lui Belîi să înceteze. Gîndirea sa se va zbuciuma între Kant și Nietzsche, Nietzsche și Schopenhauer, îl va atrage Hermann Cohen și H. Rickert, pentru ca, în pragul primului război mondial, să se pasioneze subit, dar violent, pentru antroposofia lui Rudolf Steiner și să plece la Dornach, ca să ia parte la construirea templului de acolo. Belîi nu a rămas străin nici de interesul pentru marxism, care în anii aceia îi preocupa pe mulți intelectuali ruși, atît ca filozofie cît și în aplicările sale politice, concrete. Și pentru el ca și pentru alți simboliști ruși (Blok, Briusov, Minski)revoluția din 1905 a fost momentul unei reconsiderări, a însemnat o zguduire puternică, după care viața nu mai putea continua în vechiul său făgaș. Andrei Belîi a fost martor ocular al zilei de 9 ianuarie 1905. În jurnalul său intim, poetul a notat: « În zilele grele pentru Rusia ale lui ianuarie am trăit la Petersburg toată groaza acelor evenimente. S-a trezit în mine acel cineva care pînă atunci dormitase. Terenul a început să se clatine sub picioare. »

Acest moment de cumpănă, s-a oglindit și în evoluția creației literare a lui Belîi. Conștiința lui profund imanentă labilă și puțin difuză așeza în centrul întregului univers « eu »-l autorului, care devenea principalul punct de atracție și totodată de sistematizare, de grupare a multiplelor impresii și idei smulse de gîndire dintr-o totalitate haotică. În *Jurnalul* său, Belîi declara: « Articol, temă, subiect — sînt aberații; există o singură temă — să descriu panoramele conștiinței, un singur fel — să mă concentrez în « eu »-l meu, indicat mie drept punct matematic. » Primul său volum de versuri *Aur și azur*, ca și poemele în proză « — simfoniile » — au un accentuat caracter subiectiv, transfigurînd realitatea în funcție de zig-zag-urile descrise de propria sa conștiință, de evoluțiile sinuoase ale « eu »-lui său însingurat. Eroul liric la Belîi, și în acești ani și mai tîrziu, este un izolat, un prooroc care trăiește undeva pe înălțimi, deasupra oamenilor și a vieții cotidiene. Lirica sa vizionară va împrumuta accente eshatologice și va înfățișa nu o dată tablouri apocaliptice.

Cu volumul *Cenușa* — 1908 (« cartea autoincinerării și a morții », după definiția lui Belîi însuși) și *Urna* — 1909, el părăsește în parte făgașul pur simbolist, pentru

a aborda teme şi motive ce indică tradiţia lui Nekrasov, căruia îi dedică de altfel volumul *Cenuşa*, declarînd în mod semnificativ în prefaţă: « *realitatea* este totdeauna mai presus de artă; artistul este în primul rînd *om* ». Tema patriei, tema Rusiei, centrală în aceste volume îl apropie de căutările lui Blok din acea vreme şi aduce inevitabil în poezia lui Belîi note noi, legate de realitatea socială, de viaţa cotidiană, fără a însemna însă o schimbare radicală a ei. În felul acesta se pregăteşte apariţia poemului *Hristos a înviat* (1918) inspirat din evenimentele Revoluţiei din Octombrie, care se apropie prin sistemul său de simboluri de *Cei 12* ai lui Alexandr Blok. Deşi elementul religios este subliniat la Andrei Belîi, patosul revoluţionar primează şi determină semnificaţia şi configuraţia estetică a poemului. La această epocă de după revoluţia din 1905 se referă poetul în amintirile sale. « Nu vreau să spun că devenisem social-democrat — pentru aceasta nu aveam nici pregătire, nici experienţă; dar deveneam simpatizant. . . »

În temeiul acestor căutări ale scriitorului, A. Lunacearski scria în 1908 că, dintre simbolişti, « Belîi s-a apropiat cel mai mult de adevărul activ, de suflul proaspăt, primăvăratec pe care-l aduce cu sine ideologia socialistă ». Dar oscilările specifice scriitorului, zig-zag-urile conştiinţei sale, acel « pro şi contra » existent continuu în viaţa, în gîndirea, în sentimentele sale, nu erau prielnice unei dezvoltări în continuare pe aceeaşi linie, şi cu atît mai mult unei cristalizări a poziţiilor.

În căutările sale estetice, Belîi preconiza ideia unui sincretism între literatură şi alte domenii de activitate artistică: muzica, artele plastice; în acest sens au evoluat experienţele sale, atît pe făgaşul practic, de creaţie, cît şi pe cel teoretic, care au dus la contribuţii interesante în problema simbolismului rus, ce şi-au prelungit ecourile şi după stingerea din viaţă a acestui curent (în deosebi volumele *Arabescuri* — 1911 şi *Simbolismul* — 1916).

Pe această linie se înscriu, ca primă manifestare, preluările şi transplantările de procedee din domeniul poeziei în cel al prozei, atingîndu-se în unele cazuri fenomene de adevărată osmoză. Mai mult decît în poezie, în romane Belîi este în mod firesc preocupat să realizeze panorame ale epocii care devin acele « panorame ale conştiinţei » de care am amintit mai înainte; în centrul lor el îşi aşează inevitabil « eu »-l. În felul acesta epicul, presupus parte inerentă şi integrantă a unui roman, este invadat, substituit, uneori eliminat, alteori puternic colorat de lirism. Realitatea este transfigurată de conştiinţa autorului, prezentată prin viziunea lui subiectivă.

O experienţă deosebit de interesantă pe acest plan reprezintă romanul *Petersburg*. Importanţa şi semnificaţia lui trebuie considerată şi în raport cu proza rusă simbolistă, în cadrul căreia îi revine unul din locurile de frunte, dar şi în raport cu literatura vremii, luată în ansamblu. Alături de alte scrieri apărute după prima revoluţie rusă care pornesc de la meditaţii şi bilanţuri ale celor petrecute, pentru a încerca o descifrare a drumurilor de viitor, dacă n-ar fi să amintim decît *Satul* lui Bunin, *Vara*, suită de nuvele *Prin Rusia* sau romanele ciclului « Okurov » de Maxim Gorki, *Petersburgul* este un roman despre destinele Rusiei, un roman care încearcă să cuprindă într-o concepţie filozofică desfăşurarea istorică trecută şi perspectivele de mîine.

Scris în 1913, cînd Rusia oficială sărbătoarea aniversarea a trei veacuri de la înscăunarea dinastiei Romanovilor şi implicit trei veacuri de putere autocrată, romanul lui Belîi era departe de a fi un elogiu, o odă de slăvire, fie şi celui ce întemeiase oraşul-capitală ce-i purta numele; dimpotrivă, dincolo de aparenţele prospere, de faţada impunătoare a statului ţarist, el a intuit şi a dezvăluit o existenţă efemeră, ameninţată de iminenţa unei explozii, condamnată la o pieire apropiată.

Petersburgul se întemeiază pe un sistem complicat de imagini-simboluri, care se întrepătrund şi se întretaie. Petersburgul însuşi e un simbol — simbolul puterii

de stat, dar şi simbolul voinţei, al energiei, al puterii umane. Petersburgul este capitala durată de voinţa unui om, în ciuda împotrivirilor naturii, biruind greutăţile şi piedicile ridicate de ea. Petersburgul este în acelaşi timp un simbol şi al victoriei şi al supunerii. De aceea în acest Petersburg expresia cea mai pregnantă, esenţială, a istoriei neobişnuite a acestui oraş, dacă se poate spune « simbolul simbolurilor », este « călăreţul de aramă ». Spiritul lui Petru, materializat în celebrul monument, stăpîneşte oraşul, mîna lui ridicată se înalţă peste clădiri şi veacuri. « Călăreţul de aramă » trece ca un leit-motiv prin întregul roman, ca o expresie neîndoielnică, a faptului că oraşul lui Petru există, că nimic nu-i poate contesta fiinţa, că « Petersburgul nu este numai o aparenţă, dar şi o realitate ce apare pe hărţi în formă de două cercuri concentrice cu un punct negru la mijloc ». Dar există oare cineva care i-ar contesta această existenţă? Şi de ce oare ar face-o? Are oare a se teme de cineva « călăreţul de aramă », care încă din celebrul poem al lui Puşkin se identificase în literatura rusă cu statul puternic, « de neînvins ». Şi totuşi, încă poetul care declarase « Mi-e opera lui Petru dragă » / Severitatea ei întreagă / Şi armonia i-o iubesc. . . » consemnase izbucnirea spontană, ura neputincioasă, protestul singuratec al lui Evgheni strivit de « mînia ţarului temut ».

Urmaşi ai acestui Evgheni îşi duc traiul pe insule, pe acele insule care înconjoară inima oraşului; numai « prin înşelăciune » au putut fi ele botezate ca atare de « Olandezul zburător », fiind de fapt, la origină, nişte pămînturi fantome, mai curînd neguri şi nori, decît uscat. Acum însă peisajul insulelor e dominat de zeci de coşuri de fabrică, iar populaţia insulelor munceşte prin uzine; necioplită, deşi oficial aparţine Petersburgului, ea trezeşte doar dispreţul şi repulsia senatorului Apollon Apollonovici Ableuhov; « insulele să fie strivite ».

Dar tocmai de aici, din insula Vasilievski, dintr-o casă « uriaşă cenuşie », foarte dostoievskiană ca aspect, porneşte într-o zi neguroasă de septembrie un necunoscut. Necunoscutul duce în mînă un pacheţel, o legăturică nearătoasă : în ea se află maşina infernală, care trebuie să pună capăt vieţii senatorului Ableuhov. . . Acest eminent om politic simbolizează însăşi puterea de stat, însuşi statul rus. . . Un atentat la viaţa lui înseamnă un act îndreptat împotriva fiinţei statului. . . Necunoscutul repetă gestul de ameninţare a lui Evgheni. . . iar bomba aduce o notă concretă acestei ameninţări.

Aprehensiunile lui Apollon Apollonovici îşi au justificarea : « Nu lăsaţi mulţimile de umbre din insule să năvălească în oraş » — îşi previne autorul contemporanii. Pentru a recunoaşte de îndată : « E prea tîrziu. . . »

Contestarea Petersburgului înseamnă contestarea puterii autocrate a « călăreţului de aramă », înseamnă prevestirea amurgului apropiat. (« E prea tîrziu » pentru a mai salva « călăreţul de aramă ».) Mai ales că nu mai avem de-a face cu protestul slab şi izolat al lui Evgheni. Petersburgul, trăieşte acum zile frămîntate, pline de angoase, de temeri, de suspiciuni — aluzii la anul 1905. Petersburgul văzut de Belîi ca un perfect desen geometric : linii drepte, linii paralele — străzile, prospectele; cuburi, paralelipipede — casele, clădirile., cu care se desfată sufletul senatorului Ableuhov, acest Petersburg al ordinei, preciziei, armoniei şi desăvîrşirii geometrice, cunoaşte haosul, dezordinea, învălmăşeala : pe Nevski-Prospect circulă locuitorii necioplіţi ai insulelor, apar figuri noi, soldaţi demobilizaţi de pe cîmpurile Manciuriei, aducînd nemulţumirile maselor, care au văzut dezastrul Rusiei în războiul împotriva Japoniei, şoapte tainice se aud prin neguri — ameninţări, prevestiri sinistre; oameni misterioşi se întîlnesc, îşi transmit mesaje secrete, pun la cale planuri îndrăzneţe, prin fabrici se ţin meetinguri, izbucnesc greve, spiritele se agită. . . Cauzele şi atmosfera preliminare revoluţiei din 1905 sînt surprinse cu multă acuitate.

Dar existenţa şi dreptul la dominaţie al Petersburgului mai este contestat şi de oraşele uitate prin funduri de provincie, vechi aşezări ruseşti, a căror cetate de scaun fusese cîndva Moscova (rivalitatea Moscova-Petersburg, notată şi în *Călăreţul de aramă* de Puşkin !), de toate acele sătucuri pierdute în stepă, printre troiene de zăpadă, de a căror existenţă trufaşa capitală poate şi uitase, aşa cum şi Apollon Apollonovici de 20 de ani nu mai fusese la ţară, la Proletnoie, moşia familiei sale. Puterea de stat, autocraţia trăieşte izolată de popor, de tradiţiile străvechi, autentice ruseşti, ea apare ca un fenomen străin, impus din afară.

Vechea dispută dintre « slavofili » şi « occidentalosto» este reluată cu elemente noi şi într-un context istoric nou. Ca şi alţi simbolişti (Viaceslav Ivanov, Blok, Merejkovski etc.), Belîi, om de profundă, solidă şi multilaterală cultură europeană « occidentală », se simţea totodată atras de unele idei slavofile. Tema Rusiei este pentru el, judecînd după ciclurile *Cenuşa*, *Urna*, o temă tragică. Destinul tragic al Rusiei trezeşte la Blok « lacrimile celei dintîi iubiri », la Belîi hohote de plîns, bocete, blesteme : « dispari în neant o Rusie : Rusia mea ! » Tema Rusiei duce implicit la tema revoluţiei.

Încăerarea cumplită dintre Rusia străveche, socotită cea autentică şi Rusia durată artificial de Petru, între stihia poporului şi organizarea statală rigidă, închistată în norme şi dogme (« spiritul linear » atît de drag lui Apollon Apollonovici) încăerare pe care Belîi o intuieşte şi o prevesteşte cu glas de prooroc în tablouri apocaliptice, va trezi la viaţă, va pune în mişcare forţe de mult adormite, va duce la reeditarea unor conflicte pe care istoria le mai consemnase. Motivul « cîmpului de la Kulikovo », teoria « scitică », ce şi-au găsit afirmarea şi în binecunoscutele poeme ale lui Alexandr Blok, se înscriu organic în viziunea cutremurătoare a lui Belîi — o Rusie sfîşiată, în luptă cu sine însăşi, în încrîncenarea trecutului cu viitorul. Străvechiul locuitor al spaţiului turanic în care Nikolai Apollonovici Ableuhov descifrează un strămoş îndepărtat al său, va trece la acţiuni distrugătoare. Şi nu întîmplător Nikolai Apollonovici care se simte descinzînd din spaţiile turanice şi îmbină admiraţia pentru Kant cu cea pentru Budha, devine unealta ce va pune în funcţiune maşina infernală destinată de organizaţia revoluţionară ilegală să curme viaţa propriului său părinte, senatorul Apollon Apollonovici Ableuhov, apărătorul şi reprezentantul Petersburgului oficial, autocrat.

Explozia prevestită şi aşteptată este pentru Belîi o certitudine. « Ridicat în picioare calul de aramă nu-şi va mai coborî copitele : *saltul peste istorie se va înfăptui:* » « Saltul peste istorie » — revoluţia, apare ca o grea încercare pentru popor, pentru patria scriitorului (« mare frămîntare fi-va; pămîntul despicase-va. . . popoarele lumii se vor urni din locurile lor; mare încăerare isca-se-va încăerare cum n-a mai fost. . . Ţusima va fi ! O nouă Kalka ! O cîmpie de la Kulikovo, te aştept ! ») Şi, o dată cu aceasta, « de mare cutremur munţii se vor nărui iar cîmpiile strămoşeşti vor ţîşni pe cer. Nijni, Vladimir şi Uglici se vor înălţa, *iar Petersburgul se va scufunda* » (subl. ns) Dar revoluţia va prilejui totodată Rusiei şi împlinirea rolului ei mesianic, la care visaseră altădată şi slavofilii şi pe care Belîi îl preamăreşte ca pe o ultimă împlinire. Atunci, « în ziua aceea va străluci şi cel din urmă soare deasupra pămîntului meu natal. . . »

Simbol al statului autocrat rus în ajunul pieirii sale, Petersburgul duce o viaţă fantomatică, este mai bine zis un oraş fantomatic. « Nevski Prospekt minte la fiecare pas » — spusese altădată Gogol. Belîi va extinde caracterizarea asupra întregului oraş. Totul este numai aparenţă, minciună. Minciuna se plimbă nu numai pe Nevski, dar şi pe toate bulevardele şi străzile; minciuna tronează în saloane şi prin ministere; minciuna s-a cuibărit în familia aparent atît de onorabilă a senatorului Ableuhov; soţia l-a înşelat, fiul său duce o viaţă dublă şi dubloasă, dispare noaptea,

unii pretind că ar colinda oraşul în chip de fantomă cu domino roşu pentru a speria trecătorii, i se bănuiesc legături cu elemente subversive, revoluţionare; minciuna a otrăvit şi dragostea lui Nikolai Apollonovici Ableuhov pentru frumoasa brunetă Sofia Petrovna... Aparenţe sînt şi oamenii. Ca şi la Gogol, în *Nevski Prospekt* vedem haine, surtucuri, paltoane, pălării; obiectele vestimentare înlocuiesc caracterele, tipurile; oamenii apar şi dispar într-o lume de fantome, fără să fi căpătat individualizare, unii trec ca adevărate umbre (« umbrele locuitorilor din insule »). Excepţie fac cele cîteva personaje principale (Apollon Apollonovici Ableuhov , Nikolai Apollonovici Ableuhov, Alexandr Ivanovici, Sofia Petrovna) care au o existenţă mai precis conturată şi a căror psihologie este analizată şi urmărită de autor mai ales în planul succesiunii de idei, gînduri, sentimente, impresii, în confruntarea « eului » cu lumea exterioară şi al reflectării acesteia în sfera « eului ». Ceea ce Dostoievski face disecînd minuţics dialectica luptei între idei şi sentimente contrarii, oglindeşte în dialoguri şi monologuri interioare, parcurgînd traiectoriile sinuoase pe care evoluează deliberările, colocviile nesfîrşite ale eroilor cu sine însuşi, Belîi realizează pornind de la reacţia exterioară, de la gestul personajului, de la impresia căpătată din contactul cu realitatea înconjurătoare, pentru a dezvălui corespondenţele psihologice şi a crea, apelînd la uriaşe asociaţii în lanţ, un univers de subtile trăiri lăuntrice care, asemenea fantasmagoricului Pepp Peppovici Pepp, pare să nu cunoască limite. Dostoievski duce foarte adînc sondajul conştiinţei umane pînă în zonele cele mai îndepărtate, pînă la hotarul dintre conştient şi inconştient, normal şi patologic; Belîi, considerînd că întreaga conştiinţă umană se desfăşoară în planul irealului, al fantasticului, al visului, se îndreaptă mai puţin spre zonele abisale, preocupat să înregistreze variatele replici pe care « eul » le dă solicitărilor din afară şi apoi să caute prelungirile libere, asociative, ale acestor replici. De aceea în timp ce la Dostoievski obiectele, realitatea înconjurătoare sînt sacrificate în folosul dezvăluirii cît mai profunde a « eului », la Belîi ele trăiesc din plin, sugerînd, simbolizînd, orientîndu-ne în descifrarea stărilor sufleteşti ale personajului (blana de leopard, armele, fotografia, bustul lui Kant, etc, indisolubil legate de existenţa lui Nikolai Ableuhov.) Cuvîntul joacă un rol important, cuvîntul disecat, despicat, distilat, analizat, în valenţele sale etimologice şi semantice, folosit cu valoare inedită, reînviind rezonanţe arhaice sau dimpotrivă creînd neologisme. Unii dintre cercetătorii recenţi, de pildă Ettore Lo Gotto compară căutările lui Belîi în domeniul analizei psihologice cu cele ale lui Joyce şi Proust, iar alţii (A. Ripellino), relevă în ele afinităţi cu expresionismul. Unul din cele mai caracteristice momente de acest fel este cel al spaimei — uriaşe, atotcuprinzătoare — pe care o înregistrează conştiinţa lui Nikolai Apollonovici cînd îşi dă seama că a dispărut maşina infernală din odaia sa (aventuroasă, îndelung explicată, analizată şi disecată călătorie în jurul încăperii, în jurul său propriu, într-un spaţiu circumscris şi în acelaşi timp legat prin fire multiple de realitatea lumii exterioare şi a epocii).

Fantasticul Petersburgului este din plin alimentat de o atmosferă specifică, halucinantă. Belîi subliniază mereu, ca un leit-motiv, le reia, revine asupra lor, anume elemente ale peisajului pentru a realiza din ansamblul lor o atmosferă foarte apropiată de cea din romanele lui Dostoievski, — sumbră, ireală, apăsătoare, plină de angoase, de incertitudini. Aşa sînt negurile, vînturile, lumina lunii.

Petersburgul la Belîi trăieşte ca imagine arhitecturală: oraşul apare ca o îngrămădire de clădiri, monumente, case, poduri etc. Individualizate sînt numai cîteva, cele esenţiale pentru personalitatea lui: Călăreţul de aramă, Catedrala Isakii, Palatul Amiralităţii. Restul apare difuz, fără contururi precise, fără fizionomie personală: negurile dau peisajului citadin un caracter labil, un desen straniu, oraşul

pare coborît de pe alte tărîmuri. La aceasta contribuie mult lumina, care, am spune, este şi ea « dostoievskiană » : lumina lunii, incertă, rece, aruncînd umbre misterioase, ciudate, dînd forme noi, neaşteptate, obiectelor. Petele de culoare nu fac decît să accentueze caracterul neobişnuit, aproape ireal al tabloului : dominoul roşu, fluturînd prin întunericul străzilor sau în lumina strălucitoare a balului mascat, caleaşca neagră a senatorului străpungînd ceaţa alburie. Chiar şi atunci cînd Belîi întreprinde descrieri minuţioase de interioare, vrînd parcă să rivalizeze cu *Suflete moarte* de Gogol, rezultatul pe care-l urmăreşte nu este de a da un tablou realist de mare pregnanţă şi exactitate. Pe Belîi nu-l interesează atît fiecare obiect în parte, ci acel ansamblu ce-l realizează totalitatea lor (ca de pildă odaia în stil oriental a lui Nikolai Ableuhov,) atmosfera pe care o creează şi care este în consonanţă cu anume stări sufleteşti, înclinaţii ale personajelor, în ultimă instanţă « simbolică ». Astfel odaia în stil oriental subliniază « afinităţile » şi « ascendenţa » turanică pe care şi-o simte studentul Ableuhov, jongleriile sale filozofice între Kant şi Budha. Realitatea trăieşte prin potenţele sale ireale, ca material posibil de transfigurare, ca punct de plecare pentru zborul imaginaţiei în lumea fantasticului. Belîi preia într-un anumit sens teoria dostoievskiană a « realismului fantastic », apelînd şi el, în *Petersburg*, la « situaţii limită » (conflictul fiu-tată, cu eventuala perspectivă a morţii, relaţiile Nikolai Ableuhov-organizaţia revoluţionară) la o intrigă punctată de neprevăzut, căpătînd pe alocuri alură de roman de aventuri, (misterul « dominoului » roşu). Dar Belîi este mai puţin preocupat de « realism », înclinat mai curînd spre fantastic, spre o imagine tainică şi ireală a lumii. Arhitectonica romanului *Petersburg* vine să sublinieze acest lucru : tablouri scurte, ce se succed rapid, unul după altul ca într-o peliculă cinematografică, cu puncte de suspensie între ele, cu pauze de înţelegere anume făcute pentru a accentua impresia de halucinant, cu unele apariţii şi momente de mister. Dinamismul interior al acţiunii contribuie şi el în acest sens : totul goneşte, zboară, aleargă în acest roman. Caleaşca senatorului zboară prin neguri, dominoul roşu trece în grabă fantomatică, umbrele năvălesc, zvonurile, şoaptele sinistre se răspîndesc cu mare iuţeală. Ca un simbol al goanei, al zborului, vîntul domneşte : învîrtejind frunzele, măturînd străzile, dispunînd parcă şi de destinele oamenilor. Întregul oraş pare să zboare, să se avînte mereu, întocmai ca şi « călăreţul de aramă », undeva spre necunoscut, pe traiectorii nebuloase înghiţite de neguri. E o experienţă compoziţională pe care nu o va ocoli peste un deceniu Boris Pilniak, cînd îşi va scrie *Anul gol*. Fraza puternic ritmizată, uneori sacadată, alteori urmînd un desen muzical mai complicat, amintind de cel al prozei gogoliene de început *(Serile în sat la Dikanka* în special)), dar totdeauna îmbibată de elemente din domeniul poeziei şi al muzicii (un contemporan spunea în glumă, că Belîi este bolnav de « anapestită cronică »), exprimînd interesantele căutări ale autorului pe linia lărgirii expresivităţii limbajului şi a realizării unui sincretism cu muzica şi pictura — contribuie şi ea la sublinierea acestui tempo accelerat şi profund simbolic. Dimensiunile spaţiului sînt circumscrise, cele ale timpului reduse la maximum, cu unele punţi mai mult sugerate, ce fac legătura cu trecutul; totul pare cuprins de vîltoare, rotindu-se într-un dans straniu, din altă lume. Şi dacă termenul de « satura menippea », caracterizarea de « carnaval » poate fi folosită pentru proza lui Dostoievski, cum o face M. Bahtin discutînd problemele poeticii dostoievskiene, ele îşi află cu atît mai mult aplicarea în cazul romanului lui Belîi, *Petersburg*. Ne aflăm într-adevăr în faţa unui spectacol de carnaval în care dominoul roşu este la propriu şi la figurat numai una din componente, un spectacol, în care evoluează, ca într-un joc ciudat, joc deasupra prăpastiei, macabru şi ridicol totodată, alternînd hohotele de plîns cu cele de rîs, disperarea cu veselia, o lume de umbre, o lume de măşti. Belîi subliniază caracterul de

« mască » al principalelor personaje: chipul alb, înlemnit, cu trăsături imobile, cu ochi fixi, de un albastru intens, cu o coroană de păr blond a lui Nikolai Apollonovici, trăsăturile încremenite, fără viață, ordonate și precise ale lui Apollon Apollonovici, iubitorul ordinei riguroase, masca grotescă a domnului gras, în haină maron, pantaloni maron, cu păr maron, chip măsliniu. E un spectacol de mare tensiune dramatică, evoluînd în ritm de furtună, în zgomotul străzii, în învălmășeala de cuvinte disparate, frînturi de fraze, de silabe, sunete, prevestitoare de schimbări, într-un decor de neguri alburii, de depărtări cețoase, albastre și vineții, cu jocuri de lumină stranii, lunare, cu pete de culori simbolice (roșu și negru). Un mister modern? O viziune apocaliptică? Poate și una și alta, dar mai ales o panoramă a conștiinței autorului în care s-au înscris zilele și anii tulburi, frămîntați, din ajunul lui 1917.

VLADIMIR TATLIN, Relief unghiular, 1915 ▶

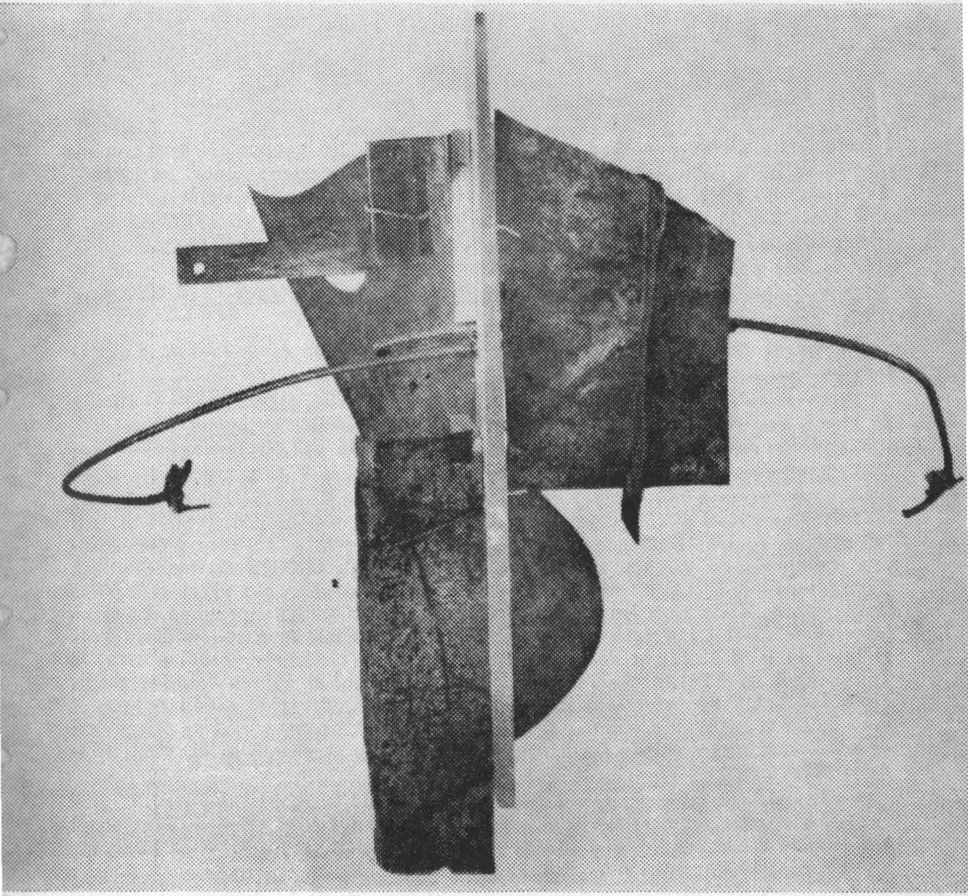

VASILI AXIONOV

SUPRANORMATIVA

nuvelă cu exagerări și vise

O rezervă supranormativă de butii mucegăite, turtite, dogite şi paradite

ZIARELE.

Puzderie de albine spre seară, în grădiniţa din faţa casei. Un permanent du-te-vino între dalie şi floarea soarelui, între tutun şi rezedă; raiduri de inspecţie la micsandrele şi micşunelele galbene din pervazul ferestrelor deschise; treabă pînă peste cap în văzduhul încins al centrului de raion.

Intruzie de străini obraznici: muşte grase de bălegar, venind sătule de la grămada de gunoi.

Discontinuu ca un tango, zborul de adio al unui fluture amiral care ar putea fi luat drept baronul Vranghel.

Pe stradă continuă să se depună praful stîrnit de un camion acum o jumătate de ceas.

Proprietarul, muncitor get-beget ajuns la vîrsta pensiei, aşezat liniştit şi comod pe bancă, cu o ţigară de mahorcă între degetele îngălbenite şi ţepene, povesteşte unui prieten, cu care seamănă ca două picături de apă, isprăvile fiului său:

— Sentimentele mele paterne faţă de el s-au atrofiat de tot. Noi, Teleskopovii, ştii foarte bine, Piotr Ilici, cu mecanica ne-am dus veacul în atelierele laborator: slujitori ai industriei, ce mai! În coate şi-n genunchi, Piotr Ilici, ştii foarte bine. Aici, în mizeria asta de la ţară, ne întoarcem numai pentru binemeritata odihnă, cînd sarea din genunchi ne descalifică; la fel s-a întîmplat şi cu dumneata, Piotr Ilici. Vladimir însă, ăl mare-al meu, după ce s-a văzut cu armata făcută, aproape un septenal întreg a umblat haimana nu ştiu pe unde, ca să se întoarcă la Piter cu o înfăţişare şi nişte priviri de beţiv înrăit. I-am făcut rost să intre în fabrică. Talent de Teleskopov, mîini de Teleskopov, capul nostru, al Teleskopovilor, bălai şi ager. Ochiul — de maestru. Îmi zburda inima-n piept, Piotr Ilici, cînd ne întorceam împreună de la uzină, dar ţi-ai găsit! A început din nou s-o ia razna. . . Cu cine-o fi semănînd n-am habar. S-a aşezat pe pîinea mea de pensionar — să crăpi de ruşine, nu alta!. . Chemarea gliei, zice el, vatra strămoşească. . .

— Şi aici lucrează undeva, ori taie frunză la cîini? întreabă Piotr Ilici.

— S-a angajat acum trei zile ca şofer la cooperativă — să crăpi de ruşine, nu alta!. . Din dugheana Simkăi nu-l mai scoţi de atunci. N-are o haină ca lumea pe el, dar paharul din mînă nu-l lasă. . .

În acest timp, Vladimir Teleskopov se află într-adevăr în dugheana bufetierei Sima, o văduvă cu fire voluntară. Şade pe o ladă de săpun ce scîrţîie alarmant — deşi ar fi putut să-şi aleagă un loc care să ofere mai multe garanţii de stabilitate — şi bea lichior de mandarine cu proaspătul său amic, marinarul Gleb Şustikov din flota Mării Negre. Pe perdeaua roză de plastic se văd clar desenate umbrele lor şi ale paharelor licărind de flacără mandarinie. Şustikov Gleb are un profil fin cizelat, ca al unui portret de afiş, trădînd dintr-o ochire stofa unuia căruia îi stă bine să comande, în timp ce profilul lui Vladimir, cu părul zbîrlit şi nasul cîrn, numai încredere nu inspiră. Se vede cum se clatină, cum se apleacă spre pahar, cum se îndreaptă iarăşi.

Sima îşi face casa la tejghea, întoarsă cu spatele spre alesul ei, ele cărui îngălate revelaţii continuă.

— ... şi mă cheamă la uzină canalia de director şi eu îi zic sînt beat, şi el am să te trimit, zice, la cabinetul medical să te pună pe linia de plutire şi ce specialitate am eu, asta, Gleb, n-am să ţi-o spun...

— Volodka, nu mai bea! zice Sima. Mîine trebuie să duci ambalajele la gară.

Trage cu o zmucitură perdeaua şi se uită zîmbitoare la cei doi, apoi îşi întinde cu voluptate tot trupul ei voinic.

— Ehei, băieţaşi, iar am o rezervă supranormativă, spune ea pe un ton galeş, confuz, plin de subînţelesuri. Ambalajele adunate, stocate, năpădite de mucegai... Cum scrie la ziar.

— Ei, rămîi cu bine, Serafima Ignatievna, spune Gleb Şustikov, ridicîndu-se ca un resort şi îndreptîndu-şi vestonul marinăresc. Mîine plec la unitate. E tocmai bine — Volodka o să mă arunce la gară.

— Va să zică pleci, Gleb Ivanovici, spune Sima, mişcîndu-se a răsfăţ prin încăpere şi trimiţînd peste umerii ei glorioşi ochiade zîmbitoare marinarului. Ah, ce jale pe fete, cu plecarea asta a dumitale!

— Exagerezi foarte mult, Serafima Ignatievna, protestează surîzînd Şustikov Gleb.

Există între ei o subtilă şi tacită complicitate; putea fi şi ceva mai mult, dar nu e Sima vinovată că s-a îndrăgostit de zurbagiul de Teleskopov înainte ca splendidul marinar să fi sosit în permisie. Acesta e jocul naturii şi al soartei, taina vieţii.

Melancolic, împovărat de gînduri şi aplecat asupra unui borcan de lostriţă. Teleskopov Vladimir, vinovat de această lipsă de coordonare, nu înregistrează existenţa vreunui subtext.

El îl conduce pe marinar, întîrzie în pridvor privind la nemărginirea cîmpiilor întunecate, la fîşiile proaspete de ceaţă, la cumpenele fîntînilor, la secera subţire care atîrnă pe cerul verde ca un hipocamp solitar.

— Hei, Seriojka Esenin, Seriojka Esenin! se adresează el lumii. Mă vezi tu pe mine, pe Volodea Teleskopov?

În acest timp, maestrul de gradul doi, Şustikov Gleb, se îndreaptă cu paşi apăsaţi spre club. Ştie că tractoriştii au pus ceva la cale împotriva lui, în semn de adio, dar păşeşte senin şi lucid în calea primejdiei.

Se întunecă tot mai mult, praful continuă să se depună, insectele s-au potolit, iar vitele îşi mută prin somn greutatea de pe un picior pe altul, visînd la iarba fragedă de a doua zi, în timp ce oamenii îşi mişcă picioarele în focul unui dans, lîngă cuptor, pe sub ferestrele unor case care le aparţin sau nu, şi îşi spun în şoaptă diverse cuvinte precum: mizerabile, iubitule, beţivule, nenorocitule, scumpul meu...

S-a întunecat deci bine, după care au şi început să apară zorile.

Distinsul intelectual Vadim Afanasievici Drojjinin se pregăteşte şi el să se întoarcă la slujbă, adică la Moscova, într-una din instituţiile de relaţii culturale cu străinătatea, unde lucrează în calitate de expert.

Îmbrăcat într-un costum de voiaj de tweed uşor, de culoare gri, el stă pe veranda ocolului silvic şi aşteaptă maşina care trebuie să-l ducă la gara Koreajsk. În jurul mesei mari stau ruralii lui părinţi, veniţi să-şi ia rămas bun. Ei îl privesc cu multă veneraţie. Nimeni nu s-a decis să ia o înghiţitură de ceai sau de lapte acru, nimeni nu s-a atins de plăcinte, afară de tatăl, pădurar, care soarbe cu zgomot cotidiana lui ciorbă de varză, în timp ce mama îi ţine companie mai mult de formă, abia deschizîndu-şi buzele aspre.

« Ciudat obicei, oricum, să mănînce din aceeaşi farfurie », îşi zice Vadim Afanasievici, deşi cunoaşte de mult obiceiul ăsta încă de la naştere, ca să zicem aşa.

El învăluie cu privirea pădurea fremătînd idilic în lumina dimineţii, tufele de coacăze întinse pînă la verandă, frunzele împovărate de rouă, chipurile smerite ale tăcuţilor lui părinţi: barba ascuţită a tatălui e cuprinsă, bineînţeles, în raza vederii lui, ca şi pieptenele din părul încă neuscat al mamei — şi le zîmbeşte afectuos. Părăseşte cu regret această idilă, această pace, dar regretul înseamnă, desigur, puţin, în comparaţie cu farmecul vieţii armonois mobilate a unui distins intelectual, celibatar din Moscova.

La urma urmelor, tot ce a realizat în viaţă, şi costumul « Fitzgerald and Sons, confecţii », şi ghetele « Hunt », şi mustăcioara perie de sub nas, şi francheţea absolut ireproşabilă, manierele ireproşabile — tot acest minunat stil englezesc este rodul propriilor sale eforturi.

Ah, unde au dispărut acele vremuri îndepărtate cînd Vadim Afanasievici îşi făcea apariţia la Moscova îmbrăcat într-un costum de ieftină catifea reiată şi purtînd în mînă o valiză de lemn!

Vadim Afanasievici nu-şi imaginează că o să-ntoarcă lumea pe dos, dar e mîndru — şi pe drept cuvînt — de specialitatea sa, de cunoştinţele sale într-un domeniu restrîns.

Dar să dăm cărţile pe faţă; el e unicul specialist în genul său în problemele unei mici ţări latino-americane: Haligalia.

Nimeni pe lume nu a manifestat vreodată un interes atît de viu pentru Haligalia ca Vadim Afanasievici, afară poate de un francez, vicar într-un canton elveţian. Pe vicar îl interesau totuşi mai mult problemele de ordin filozofic şi religios, lucru de înţeles, în timp ce cercul de interese al lui Vadim Afanasievici cuprinde toate laturile vieţii din Haligalia. El cunoaşte toate dialectele ţării, în număr de douăzeci şi opt, tot folclorul, întreagă istorie şi viaţa economică, toate străzile şi stradelele oraşului Polis — capitala acestei ţări — precum şi ale celorlalte oraşe, toate magazinele şi dughenele de pe aceste străzi, numele proprietarilor lor şi ale membrilor de familie, numele şi firea animalelor domestice, deşi nu a fost niciodată acolo. Junta, aflată la putere în Haligalia, îi refuză viza de intrare, dar haligalezii de rînd îl cunosc cu toţii şi îl iubesc, cu cel puţin jumătate din ei e în corespondenţă, le dă sfaturi privitoare la viaţa de familie şi îi ajută în tot felul de probleme încîlcite.

Totul a început de la obişnuita lui sîrguinţă. Vadim Afanasievici dorea pur şi simplu să devină un bun specialist haligaliolog; nu numai că a devenit, dar este cel mai bun, unicul în lume.

Cu anii, zelul s-a transformat în pasiune. Puţini oameni şi-ar închipui — şi, practic, nici nu-şi închipuie nimeni — că acest bărbat subţirel, îmbrăcat într-un impecabil costum cu vestă de culoare gri (sau maro), care îşi ia zilnic cafeaua şi porţia de plăcintă cu mere la braseria « Naţional », este stăpînit de o dragoste atît de pătimaşă pentru ţara aceea cu climatul sufocant şi torid, pe care aproape nimeni nu o cunoaşte.

În fond, Vadim Afanasievici duce o viaţă dublă, prioritate avînd însă pentru el cea de a doua, cea haligaleză. În toate clipele vieţii sale profesionale sau intime, el se gîndeşte la năzuinţele poporului haligalez, la posibilitatea de a-l însura pe Luis, muncitor la fabrica de biciclete, cu Rosita, fiica restauratorului Kublitzki, suferă din cauza celor mai neînsemnate majorări de preţuri în această ţară, din pricina corupţiei şi a şomajului, meditează la jocul de culise al juntelor, la lupta de veacuri a poporului împotriva fabricantului de conserve de carne Syra-

cusers, care inundă mica Haligalie lipsită de apărare cu conservele sale argentiniene de carne, cu pateuri, biftecuri, muşchiuleţ şi ghiveci vînătoresc.

Din prima şi — cum ar fi fost de aşteptat — esenţiala viaţă a lui Vadim Afanasievici, a rămas doar o carcasă: acel ireproşabil stil englezesc, pipa în etui-ul ei, tenisul, cafeaua şi ceaiul la « Naţional », traversarea fără greş a străzii Arbat şi a bulevardului Kalinin. E burlac şi fără pasiuni. Cu excepţia Haligaliei — o, da, Haligalia !. . .

Chiar şi acum bunăoară, după două săptămîni de poveţe paterne şi plăcinte materne, după toată această atmosferă idilică şi după speranţele ascunse cu privire la o posibilă origine nobilă — speranţe care-l ung la inimă — simte că l-a şi cuprins dorul de Haligalia, de cele două filiale ale Haligaliei: garsoniera sa ticsită de literatură şi comori etnografice haligaleze şi biroul de la instituţie cu tăbliţa pe uşă: « Sectorul Haligalia. V. V. Drojjinin, expert ».

Acum îl bucură plecarea iminentă şi numai numeroasele borcane cu dulceaţă de căpşuni, vişine, şi coacăze, aduse de părinţi la despărţire, îi dau o senzaţie de nelinişte.

« Ce-am să fac cu cantitatea aceasta enormă de dulceţuri? »

Bătrînul Mocenkin, moş Ivan, s-a certat un ceas întreg cu băiatul şi cu nora, jignit — pentru a cîta oară? — de tineretul ăsta lipsit de conştiinţă: nu i-au încălzit băiţa, nu i-au adus cvasişorul ca pe timpuri, cînd bătrînul Mocenkin tăia frunză la cîini, ca inspector pentru gîndacul de Colorado, bătînd drumurile cu o servietă nouă-nouţă de imitaţie de crocodil agăţată de ghidonul bicicletei. Bătrînul Mocenkin nu văzuse în viaţa lui ţipenie de gîndac de Colorado, decît în poză, ceea ce nu l-a împiedicat să-l urmărească vreme îndelungată prin depozitele raionale de legume, prin grădinile colhozurilor şi pe loturile individuale, înfierîndu-l în mod susţinut.

Nu-i lipseau pe vremea aceea nici băiţa cu cvasişor, nici cana cea mai frumoasă din casă — cea cu cocoşi pe ea — nici bucăţica cea mai bună, nici ştergarul brodat, nici cele două pahare de votcă prima sîmbătă şi la masă locul de frunte sub diploma de onoare.

E cazul să adăugăm că bătrînul Mocenkin, moş Ivan, i-a lăsat băiatului o profesie sigură: l-a învăţat să castreze miei şi purcei, curată pleaşcă pe capul acestui element necombativ, o asigurare, s-ar putea spune, pe toată viaţa. Şi-apoi aparatul de radio « Ural », comoda, motocicleta — chiar dacă e pe butuci — toate au fost făcute de mîinile bătrînului Mocenkin.

Numai că totul a ieşit pe dos, în ciuda luminoaselor perspective de viitor. Feciorul şi nora s-au pus pe făcut nişte huligani de şcolari fără un pic de atenţie şi cu o lipsă infinită de respect faţă de bunicul lor: nici tu « bună ziua, stimatul meu bunic Ivan Alexandrovici », nici tu « permiteţi să şed, stimatul meu bunic Ivan Alexandrovici »; ei, şi asta nu se mai poate înghiţi la nesfîrşit !

Era un timp cînd trimitea sesizări: împotriva şcolarilor huligani la organizaţia de pionieri, împotriva lui fiu-său la conducere (sectorul grajduri), împotriva nurorii la revista *Săteanca*, dar nu le dădeau curs nişte birocraţi mituiţi de ai săi.

Acum însă bătrînul Mocenkin clocеşte o idee nouă, şi numele acestei noi şi strălucite idei este Pensia alimentară.

Căci pentru pensia obişnuită, bătrînul Mocenkin nu are vechimea necesară fiindcă, dacă e să vorbim cinstit, el a izbutit în timpurile noastre performanţa unei vieţi aproape fără muncă tot jugănind la mici paricopitate, trăind din ce pica şi urmărind diverse persoane (numai bufetiere cîte i s-au perindat prin faţa ochilor, ca într-un adevărat caleidoscop !) Aşa se face că acum îi zboară gîndul la pensia alimentară menită să-i îndulcească anii cîţi îi mai are de trăit.

Fiul ingrat cu care bătrînul Mocenkin e la cuţite vorbeşte. Ceilalţi trei băieţi, deşi surdomuţi toţi trei, sînt muncitori harnici şi foarte descurcăreţi; au părăsit de mult vatra părintească şi acum fac în diferite colţuri ale ţării studii şi aplicaţii practice pe tema cointeresării materiale personale pe socoteala avutului obştesc. Pe ei, lipsiţi de grai şi ne-la-vedere, bătrînul Mocenkin îi respectă grozav, deşi ţine atîrnată şi deasupra lor ameninţarea Pensiei alimentare.

Aşa se face că în această dimineaţă liniştită de vară, negăsind în băiţă nici abur, nici cvas — şi negăsind de fapt nici băiţa — bătrînul Mocenkin s-a făcut foc, s-a certat cu băiatul şi cu arţăgoasa lui de noră, a ridicat cîrja la şcolarii huligani şi şi-a umplut servieta care plutea altădată în stare de pseudocrocodil pe fluviul african Nil, cu intervenţii şi sesizări pentru forurile regionale.

— Cuprinde încă o dată cu o privire scînteietoare izba sa personală provenită din muncă, edificată de răposata lui soţie şi uzurpată acum de insolenta progenitură (nici tu « permiteţi să mai iau o bucăţică, bunicule Ivan Alexandrovici », nici tu să-ţi ceară un sfat pe vreo temă şcolară precum « raza de lumină în împărăţia întunericului »), şi după un rînjet strîmb (las' că-i pocnesc eu cu Pensia alimentară exact unde-i doare !) se îndreaptă spre cooperativă, de unde ştie că în dimineaţa aceasta trebuie să plece o maşină la gara Koreajsk.

Irina Valentinovna Selezniova, profesoară de geografia întregii noastre planete la şcoala generală, se pregăteşte să-şi petreacă concediul în zona subtropicală a Mării Negre. Hotărîrea iniţială de a pleca spre ţărmurile Nevei — fluviu nu prea lung, dar cu un important debit de apă, ce se varsă în Marea Baltică prin Golful Finic — de a vizita deci oraşul muzeu Leningrad, a cedat la gîndul bronzului meridional menit să-i acopere năucitoarea făptură, la imperativul capital : « nu-ţi îngropa comorile, Irina ! »

A trecut un an de cînd, după terminarea Institutului, tot trudeşte la groapa care aşteaptă să-i înghită comorile, în această fundătură de centru raional a cărui Casă de cultură o frecventează din raţiuni strict geografice, pe linie de răspîndirea cunoştinţelor ştiinţifice, în nici un caz pentru dans (ea, o intelectuală !)

Irina Valentinovna aruncă o privire pe geam. Iarăşi ! Lîngă un stîlp de telegraf, în bătaia soarelui matinal, stă Borea Kurocikin, un năstruşnic elev din clasa a şaptea, îmbrăcat într-un costum nou de culoare albastră, care îi vine ca turnat pe trupul lui de atlet în devenire; are o cravată verde şi batistă roşie la buzunarul de la piept; părul lung, pieptănat cu cărare, îi străluceşte de briliantină. Stă rezemat de stîlp, printre balegi de vacă, descins parcă din altă lume, scoţînd-o din sărite pe Irina Valentinovna cu înfăţişarea lui spilcuită şi cu privirea sticloasă a ochilor concentraţi asupra unei singure idei.

Cu aproape un an în urmă, răsfoind catalogul, Irina Valentinovna îi pusese năstruşnicului Borea Kurocikin dintr-a şaptea, fiul agronomului şef, o întrebare destul de anodină, aflată în programă :

— Explică-mi, Kurocikin, ce influenţă exercită mîlul fluviului Mozambic asupra dezvoltării economice a popoarelor Indoneziei? Cam aceasta era întrebarea sau, dacă nu, tot vreio aiureală de acest gen.

Răspunsul nu veni.

— Desenează, te rog, Hindukuşul apusean, sau, să zicem, Karabahul de răsărit.

Mormînt.

Irina Valentinovna, uluită, se uită la umerii lui largi şi la zîmbetul tipic masculin care o scotea totdeauna din fire.

— Are ochi albaştri, rosti cu voce de bas năstruşnicul elev dintr-a şaptea.

— Nota unu ! Stai jos !

Roşie ca focul, Irina Valentinovna se ridică brusc şi ieşi din clasă cu comorile ei cu tot.

— Băieţi ! mai auzi în urmă-i, după uşa închisă, strigătul năstruşnicului elev dintr-a şaptea. I-am căzut cu tronc dăscăliţei !

Şi cu asta începu totul: atît Hindukuşul apusean, cît şi cel răsăritean începură să se hurduce, Karabahul răsăritean se vărsa împreună cu lacul Erie în dominaţia economică a elementelor neocolonialiste ale tuturor Guyanelor şi a zonei de silvostepă.

Irina Valentinovna nu strălucise nici ca studentă la Institut; acum însă toate se învălmăşeau în căpşorul ei; la toate întrebările, chiar şi la cele mai complicate, năstruşnicul elev răspundea cu cîte-o galanterie.

Şi Irina Valentinovna îi trîntea, muşcîndu-şi buzele, la note de unu şi doi. Situaţia devenise aproape catastrofală: numai beţe şi gîturi de lebădă pe toate trimestrele, încît cu mare greutate reuşi Irina Valentinovna să-l scoată pe Kurocikin cu cinciul anual.

Întreg anul şcolar năstruşnicul elev a indignat-o pînă în adîncul sufletului pe profesoara care proiectase pentru primăvară o călătorie în zonele subtropicale.

Spumoase, umflate ca nişte clăbuci, zboară în valiză puloverele, perloane şi nailonaşe bleu, roz, sidefii, negrele urzeli ale exotismului, ciorăpei supraelastici, zorzoane, gablonţuri şi, peste toate, ca o hartă în relief a deşertului Gobi, o înnebunitoare rochie decoltată cu volănaşe pentru fox-troturi nocturne.

Încuietoarele ţăcăne.

— *Mărturia mută a privirii ai uitat-o prea curînd, prea curînd*. . . se aude la radio un cîntec de despărţire.

Irina Valentinovna iese şi se îndreaptă grăbită spre cooperativă. Găinile, care ofensează cu tîrtiţele lor fleşcăite orice pornire sufletească, se împrăştie cu cotcodăceli neghioabe care încotro din calea picioarelor ei scăpărînd după foxtrotul subtropical.

— Un moment, Irina Valentinovna ! îi strigă profesoarei năstruşnicul elev dintr-a şaptea, Boris Kurocikin.

El o urmări din podeţ în podeţ pînă la cooperativă, în văzul întregii capitale de raion, privind-o sîngeros cu coada ochiului lui de mic leu pişicher.

Camionul aştepta în faţa pridvorului cooperativei. Rezerva supranormativă de butii era într-o stare de plîns din cauza tratamentului inuman la care fusese supusă, precum şi a unei îndelungi ignorări a cerinţelor şi nevoilor sale: turteală, zdreleală, mucegai — bună de scos la pensie. Rezemat fotogenic de capota maşinii, stătea monumentalul Şustikov Gleb din marina militară. Faţa lui curată nu purta nici o urmă a discuţiei de ieri cu tractoriştii, Gleb fiind specialist în luptele de desant şi pricepîndu-se foarte bine să-şi apere frumoasa figură.

Zărind-o pe Irina Valentinovna, care aproape alerga spre maşină, rămase atît de uluit încît nici nu remarcă prezenţa năstruşnicului elev Borea Kurocikin.

— Se pare că vom fi tovarăşi de drum pînă la Koreajsk, i se adresă galant marinarul, luîndu-i valijoara din mînă.

— Întocmai, răspunse cu vioiciune şi elan Irina Valentinovna, încîntată de acest debut şi aruncîndu-i năstruşnicului elev dintr-a şaptea o privire nimicitoare peste umăr.

— Şi de acolo, scumpă duduie, încotro?

— Merg în zona subtropicală a Mării Negre. Şi dumneavoastră?

— Aproximativ în aceeaşi zonă, spuse marinarul, mirat de asemenea noroc.

— Ce credeţi, cum e vremea acum la subtropice? continuă profesoara, mai ales pentru a-l umili pe năstruşnicul elev.

— Cred că e o vreme care te predispune să. . . o petreci într-un mod plăcut, răspunse cu un surîs marinarul .

Văzînd acest surîs şi pricepîndu-i sensul, Borea Kurocikin plescăi din buzele lui de copil şi fornăi pe nările lui de copil.

— Ei, eu am plecat, articulă el.

Şi plecă într-adevăr, cu fruntea în pămînt, măturînd praful cu cloşul pantalonilor săi ultimul răcnet şi scuipînd în dreapta şi stînga. Şi aşa încasă năstruşnicul elev dintr-a şaptea întîia lovitură a vieţii, care îl blagoslovea cu un sac de colb în cap.

Marinarul o ajută pe profesoară să se urce în camion (mirîndu-se încă o dată de bafta ce dăduse peste el), după care sări şi el peste bord. Instalaţi confortabil pe ambalaje, ei îşi continuară conversaţia, fără să observe măcar pe cel de-al treilea pasager, bătrînul Mocenkin, moş Ivan, care se căţăra cu o înverşunată grabă pe încărcătura de butii. Din obişnuinţă, bătrînul Mocenkin examină rapid încărcătura din punctul de vedere al gîndacului de Colorado; nereperîndu-l, se rezemă cu spatele de cabină şi începu să redacteze un denunţ către raion împotriva profesoarei Selezniova care, prin intermediul genunchilor săi dezveliţi, exercită o acţiune de corupţie asupra forţelor armate. Ce exemplu poate lua de la un asemenea element generaţia care se ridică?

Căscînd cu voluptate, în uşa cooperativei îşi făcu apariţia Simka.

— Văd că te adaptezi cu succes la situaţii noi, Gleb Ivanovici, zise ea tărăgănînd. Vai, dumneavoastră eraţi, Irina Valentinovna? Iertaţi-mi aluzia deplasată, adăugă cu o alintată perfidie în vocea cîntată, schimbînd cu marinarul zîmbete pline de înţeles, Ei, dar dumneata unde mergi, moşulică?

— N-am dormit cu bunică-ta pe cuptor ! şuieră aprig bătrînul Mocenkin. Ia mai bine scrisoarea asta şi du-o la cutie ! adăugă el, dîndu-i bufetierei reclamaţia împotriva profesoarei.

Volodea Teleskopov se năpusti la rîndul lui în pridvor ca un apucat, cu mutra lui maculată de omleta matinală.

— E-n regulă, răcni el, persoane în stare de ebrietate nu văd ! Hei, Serafima, unde mi-e şapca şi mănuşile de căprioară? Unde mi-e foaia de parcurs şi cărţulia de poveşti? Ieşi cu zece ruble, Serafima, să-ţi iau un cadou de la Koreajsk, ceva de larg consum care-o să-ţi placă !

— Treci să-l iei pe băiatul brigadierului silvic, zise Sima drept răspuns, după care direcţia Koreajsk ! Fii atent cu supranormativa, e cam cu năbădăi ! Zece ruble nu-ţi dau, iar de-o juma' de votcă faci tu rost. Şi vezi de stai acolo cu zilele dacă vrei s-o rupi cu mine !

Acestea fiind zise, aplică fără nici o jenă un sărut feminin pe buzele lipsite de atracţie ale lui Teleskopov.

Volodea se sui la volan, ambală şi demară. Încărcătura se hurducă şi se tasă cu zgomot, iar pasagerii se răsturnară într-o parte.

Peste zece minute, angajîndu-se într-un viraj temerar, camionul dement dădea buzna ca o furtună, numai pe roţile din dreapta, în curtea ocolului silvic.

Vadim Afanasievici ar fi luat-o din loc numai cu eleganta sa valiză — mai curînd un port-pled — dar rudele, bocind în cor, îi aruncară cu dexteritate pe umeri rucsacul enorm şi greu ca piatra, bucşit cu dulceţuri. Haligalia era cît p-aci să-şi piardă pe cel mai bun prieten, căci n-a lipsit mult ca povara să-l segmenteze pe expert în două părţi egale.

Abia instalat lîngă şofer, Vadim Afanasievici observă în camion, printre butii, o persoană de sex opus. El îi oferi locul său în cabină, dar Irina Valentinovna îl refuză net: departe de a o speria, vîntul marilor plecări îi înaripa imaginaţia.

Bătrînul Mocenkin rezistă şi el la insistenţele inoportune venite din partea intelectualităţii, nevrînd să se lipsească de postul său de observaţie. Încurcat, nemaiştiind cum să-şi întrebuinţeze amabilitatea de gentleman, Vadim Afanasievici îi oferi locul din cabină lui Şustikov Gleb, în calitatea acestuia de reprezentant al forţelor armate.

— Las-o, drăgălaşule ! Stai acolo şi nu te mai agita ! i-o tăie Gleb destul de aspru şi Vadim Afanasievici, cu toată indispoziţia provocată de acel « drăgălaşule », se instală din nou în cabină.

În sfîrşit, porniră din loc. Traversară cu un huruit îngrozitor întreg centrul raional, gonind pe lîngă Casa agronomului, în peretele căreia îşi îngropase faţa un băieţandru cu umeri de atlet în devenire, acum zguduiţi de plîns; pe lîngă Casa de cultură, al cărei activ masculin trimitea din pridvor salutări pasagerilor; pe lîngă casa lui Mocenkin, unde ameninţarea Pensiei alimentare nu era bănuită măcar; pe lîngă opulenta şi vicleana Sima, proiectată pe fundalul flamboyant al lichiorului de mandarine; pe lîngă grădina cu dalii din care Teleskopov-senior privea cu încruntată afecţiune la camionul familiei, după care, în sfîrşit, ieşiră la cîmp deschis. Aveau şaizeci şi cinci de kilometri pînă la Koreajsk, adică vreo două ore de mers dacă se ţinea cont de starea drumului şi nu se ţinea de bizareriile lui Volodea.

Care bizarerii nu întîrziară să se manifeste. Pentru început, Volodea angajă cu Vadim Afanasievici o însufleţită conversaţie, în care, ca să fim drepţi, el era singurul care vorbea, buimăcindu-şi interlocutorul intelectual cu povestea incredibilei sale vieţi. . .

— . . . scurt pe doi mă reped eu la muncă şi salarii cu Edik unde o mutră de şase-şase ne face vînt la sindicatul regional şosele şi cu noi era ăsta cum îi zice că-l uitai Ovanesian-Petrosian-Ohanesian blondul cu care am jucat în atac la « F.C. Fluviala » din Krasnovodsk şi zbîrnîie careva un umăr în bufet şi pune-te pe urlat în colonie am să te trimit zice zexe că asta-mi lipsea mie noroc că un cunoscut de la hidromonitor Volodea zice ascultă-mă şi arde-i o declaraţie că mînat de dorinţa de a-ţi dedica forţele eticî eticî eticî plutăresc eu cu Edik pe Amur hai zice la Komsomolsk pe lac noi l-am excavat şi ne dăm cu barca două pipiţe cu noi se răstoarnă şi bătrînul zice ori proces-verbal ori o cinste grasă şi pică Vitka Ivaşcenko activist cultural tip grozav umfla trombonul şi eu băteam toba la pompe funebre la Poti acum e-al doilea an de cînd umblă ţanţoş ca un motan Egorka şi Burkin sublocotenentul ne-a notat pe toţi pipiţele adio şi n-am cuvinte ce amatori gata activitatea şi aterizează cu o cursă de mesagerie la Kemerovo iar acolo dă-i dă-i dă-i vă place peştele?. . .

Aci tăcu brusc, se întunecă la faţă şi fornăi ameninţător pe nas. Speriat o clipă, Vadim Afanasievici se lipi de spătar, apoi îşi zise că o fi avînd omul necazurile lui.

Viaţa nu era prea simplă în acest timp nici pe platforma camionului. Datorită extravagantului mod de a conduce al lui Volodea, ca şi hopurilor de pe drumul de ţară, încărcătura de butii era în mare suferinţă: scîrţîia, pîrîia, se rostogolea, se dezarticula, pierzîndu-şi înfăţişarea iniţială. Pasagerii se pomeneau asvîrliţi pe scîndurile camionului, îşi completau colecţia de cucuie, totul părea să anunţe o vastă operaţie de schilodire generală, cînd marinarul Şustikov Gleb găsi o ieşire din această situaţie: la propunerea lui, ridicară toate butiile în picioare cu gura în sus, urmînd ca fiecare să ocupe cîte una.

Încărcătura de butii se regrupă, încercînd o senzaţie de stabilitate, iar pasagerii se instalară confortabil în alveolele ei, viaţa reluîndu-şi cursul normal.

Bătrînul Mocenkin scria un denunţ împotriva Simei pentru stocarea supranormativă de butii, împotriva lui Volodea Teleskopov pentru relaţiile lui cu Sima, împotriva lui Vadim Afanasievici pentru transportul en gros de dulceţuri din producţia particulară, continuînd totodată să adune materialul împotriva lui Gleb şi a Irinei Valentinovna.

Roşie de fericire, Irina Valentinovna ciripea într-una despre regiunea subtropicală, adunîndu-şi cu mîna năuncitoarele ei plete fluturate de vînt; înregistra, radiind de o lumină interioară, expresia virilă şi laconică a marinarului, în timp ce acesta surîdea sorbindu-i cuvintele « *şi-şi aţintea privirea-n ochii ei* ».

Camionul frînă brusc. Încărcătura de butii scoase un ţipăt, amestecîndu-şi îngrozită celulele, aşa încît Irina Valentinovna se trezi brusc în imediata vecinătate a bătrînului Mocenkin, care-o ţinea strîns în braţe.

Mai negru ca un nor de ploaie, sări din cabină Volodea Teleskopov.

— Gleb, dă-te jos puţin, ! zise el, privind nu la Gleb, ci la cîmpia fără margini.

Ridicînd din umeri a nedumerire, marinarul sări peste bord.

— Să ne mişcăm o clipă ! îi propuse Teleskopov.

Făcură cîţiva paşi pe un drum lăturalnic, nepietruit.

— Spune-mi, Gleb, dar cinstit — şi moale ca o cîrpă, Volodea se pierdu de tot: ba se încrunta, ba îşi scotea jalnic înainte maxilarul inferior, în timp ce vocea îi oscila între ameninţare şi văicăreală stridentă. Dar cinstit, mă-nţelegi? A fost ceva între tine şi Simka?

Şustikov Gleb zîmbi şi-l cuprinse prieteneşte pe după umeri.

— Nimic, Volodea, pe cinstea mea !

— Dar îţi puseseşi ochii pe ea, spune că nu ! se aprinse Volodea. Abia acum mi-a căzut fisa, la volan.

— Cunoşti cîntecul ăsta? întrebă Gleb şi începu să cînte cu o voce frumoasă şi curată: « De voi *afla că bunul meu prieten e-nsufleţit de-al dragostei avînt, eu, cel de-al treilea, voi pleca din cale-i, o cere-al prieteniei legămînt. . .* »

— Pe onoarea ta? întrebă Volodea cu glas scăzut.

— Bag mîna-n foc ca Mucius Scevola, răspunse marinarul.

— Te cred ! Plecarea ! răcni deodată Volodea şi izbucni în hohote de rîs.

După care şi-au continuat drumul mai liniştit, fără incidente, printre păşuni de un verde palid străbătute de cositorile de fîn, printre crînguri albastre, prin sate cu mori de vînt şi fîntîni cu cumpănă, cu biserici roase de vreme, pe lîngă linii de înaltă tensiune. Peisajul era adormitor de uniform, armonios şi tandru ca o muzică dulce urcînd în văzduh, în timp ce avioane cu reacţie îşi desenau idilic traiectoria pe cer.

Şi au mers ei ce-au mers, pînă ce-au adormit.

ÎNTÎIUL VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

Pe avenida Florida di Maestra se plimba demn un căţeluş bine crescut (cît o vacă). Cîine de vei visa, noroc înseamnă.

— Hei, Carabanchel ! i se adresă Vadim Afanasievici cu familiaritatea unui vechi prieten. Ce mai face mătuşa dumitale?

Mătuşa Gusta, favorită constantă a curselor naţionale, se arătă mustăcioasă şi lucitoare ca o trompetă la fereastra etajului doi al trattoriei « Haligalia mea » cu nişte lipii rumene în mînă.

— Signor Drojjinin !

Strada se umplu de haligalezi de rînd: mii de oameni care se ghemuiră pe vine în umbra unui cactus, a unui tufiş de agave. Vadim Afanasievici, sau aproape el — nu, nu, e exclus să fie şoferul, bătrînul la fel, tata şi mama nu contează — Vadim Afanasievici personal deci, se urcă într-un palmier şi dezbătu cu haligalezii de rînd problemele esenţiale ale prieteniei cu celelalte popoare.

Cu buzele crispate într-un zîmbet diplomatic, îşi făcu apariţia Junta. Era încălţată cu pantofi cu toc cui, iar în jurul gîtului avea o etolă uzată de vulpe. Tot restul curgea pe ea în albastru. Covîrşite de povara corpului uriaş, colosului îi tremurau picioarele de lut.

— Aşteptam pe prietenul nostru signor Syracusers ! Cînd colo sînteţi numai dumneavoastră, monsieur Drojjinin ! Ce plăcută decepţie !

Vadim Afanasievici îşi petrecu noaptea în depresiunea mocirloasă Cuccofuego, fojgăind de sîngeroşii cocoşi ai Haligaliei şi de veninoasele sale gîşte, dar iată că soarele răsări totuşi, în cele din urmă, pe cerul mult năpăstuitei ţări.

Vadim Afanasievici se frecă la ochi: păşind prin rouă, venea spre el Omul cel Bun, plugar de rînd, cu un compas şi un teu.

ÎNTÎIUL VIS AL MARINARULUI ŞUSTIKOV GLEB

Contramaistrul Dopekailo suflă în fluierul său de argint:

— Deşteptarea, bobocilor !

Bocănind din cizme, bobocii îşi aleg armele din rastel.

— Maistru de gradul doi Şustikov Gleb, cu cine ai făcut cunoştinţă ieri?

— Cu un inginer chimist, tovarăşe contramaistru din gardă.

— Bravo ! Eşti premiat cu un pachet de ţigări « Serenada ». Bucătar, gogoşi pentru Şustikov !

Cu o gogoaşă în dinţi, de-a dreptul în imperiul subacvatic ! Înotăm cu labe de cauciuc, gogoşile sînt gustoase, iar alături Guleamov lansează balonaşe, încununare a operaţiei « Lăcrămioara ». Salut luminosului mai ! Următorul număr al programului nostru, săritura cu paraşuta.

— Cine e atîrnat lîngă mine de suspanta paraşutei şi rîde cu toţi dinţii? A, ăsta-i Şustikov Gleb, marinar cu perspective. Bineînţeles, l-am zărit în oglindă la braseria « Lăcrămioara ». Grea problemă: doctoratul sau şcoala de ofiţeri?

Jos, sub cizme, serele grădinii botanice. Sau umbrèle multicolore? Umbrelele se dau în lături şi lasă să se vadă chipuri cunoscute: domnişoara inginer chimist, instructoarea secţiei raionale de învăţămînt, specialistă în ştiinţa solului, lingvista, prietene ale zilelor lui amare. Alături, căzînd ca un bolovan, contramaistrul Dopekailo.

— Dacă dai greş, Şustikov, spălatul privăţilor te aşteaptă !

Vînt de intensitatea 10, poftim de nu dă greş ! Derivă, derivă !

Şi zdup ! într-o claie de fîn, aţipesc preţ de vreo şase sute de minute, mă trezesc, mă orientez după stele îi mai trag la aghioase vreo două ceasuri — de prea mult somn nimeni n-a murit. Iar dimineaţa, păşind prin rouă, vine spre mine Omul cel Bun: îşi poartă cu sine comorile şi tot trupul lui pîlpîie de lumină sub veşmînt.

ÎNTÎIUL VIS AL BĂTRÎNULUI MOCENKIN

Şi văzu el o sală impunătoare cu lux de ornamente arhitectonice şi ghirlande. Sfinţi Părinţi Mucenici, Prea Sfîntă Maică Precistă, cum se exprima înapoiata de maică-mea sub influenţa jugului feudal.

Se întruneşte o comisie competentă pentru analizarea declaraţiilor de mai jos referitoare la cele de mai sus.

E introdus în tinda băii, unde-l aşteaptă cvasul acru. . . Încă din tindă ! !

I se înmînează totodată, sub formă de cadou, hrana rece. Poftim şaişpe kile de slănină, poftim şaişpe kile de caise uscate, zahăr pentru crampă — şaişpe kile.

După aia îl duc într-o sală luminată în două culori, căptuşită cu pluş roşu, îl pun să stea în genunchi, îl miruie cu ulei de seminţe prăjite de floarea soarelui şi-l piaptănă cu cărare dreaptă la mijloc.

Iată-l la prezidiul comisiei competente în frunte cu preşedintele. Preşedintele e un tip grav, care-i pare foarte cunoscut, un artropod. Sfinţi Părinţi Mucenicl, dar ăsta e Gîndacul de Colorado ! În stînga şi în dreapta lui, gîndăcei foarte activi.

— După analiza declaraţiilor dumitale, comisia înclină să dea aviz favorabil, rostl cu glas impunător preşedintele.

— Vă rog să-mi daţi cuvîntul la tema aflată pe ordinea de zi, piui un mic gîndăcel.

Moş Mocenkin simţi cum îi îngheaţă inima; au să-l demaşte !

— Priviţi-l cu atenţie, onorată comisie, nu vedeţi că e un cartof? Scormonim tot pămîntul şi nu-l putem găsi, iar aici în faţa noastră stă un tubercul de întîia calitate.

Se adoptă pe loc o hotărîre; vă daţi seama care.

Cu chiu, cu vai, m-am strecurat ilegal printr-o spărtură în duşumea şi tunde-o. Avui timp să zăresc pe geam cu proprii mei ochi cum torturau gîndacii un tubercul enorm.

Noaptea mi-am petrecut-o pe Calea Cvasului, în beznă şi amărăciune. Se furişă pînă la mine un pseudocrocodil care mă ciupea de picioare şi mă gîdila ca broaştele.

Iar dimineaţa, ce să văd? Prin roua scînteietoare venea spre mine tînărul meu înger păzitor, Buna Pensie Alimentară.

ÎNTÎIUL VIS AL PROFESOAREI IRINA VALENTINOVNA SELEZNIOVA

Bănuia de mult existenţa unui capitol neinclus în programă: Elastic-Majestic-Semagnific. . .

Oh, dorule, dor, te ador. . . La carnaval în noapte, sub vălul ceresc, tu mi-ai spus în şoapte ce mult te iubesc. . .

Şeful clasei, roşcovanul Somov s-a oferit să o scoată la liman ca pe un element slab.

Vă amintiţi ce spune Hemingway? Vă amintiţi ce spune Druon? Vă amintiţi de Jukoviţki? Ei, nici aşa ! Pentru un pahar de « Berbec negru » sau de nu ştiu care alt cocktail, să ţii minte toate fleacurile !

Iar de sus, de foarte sus, vin în zbor, ca nişte evantaie, reviste poloneze din toate ţările.

— Sus, copii !

Şi se ridicară micii lei cu ochii lor şireţi !

Ah, mi-am adus aminte, ăsta e leul Pirosmanişvili ! Dacă sînteţi un suflet complex, trebuie să vă placă primitivii, Aceasta i-o spunea conducătorul ei la practică Heinrich Anatolievici Reinwolf. Au bătut-o la cap destul, dar cînd a fost la o adică, tot i-au dat « trei ».

Şi totuşi: of-dorule-dor-te-ador-la-carnaval-în-noapte-sub-vălul-ceresc se învîrteau băieţi mascaţi pe ringul de dans. Irocika, vino, fetiţo, să-ţi dau o minge ! Bunicuţă, dar de ce ai braţele aşa de lungi? Ca să te strîng în braţe. Dar cu lopata ce faci? Ia-o, sapă o groapă şi aruncă-ţi în ea comorile !

Într-o mică poeniţă,
Lîng-o stîncă de granit,
O frumoasă copiliţă
C-un lup mare s-a-ntîlnit.

Adio, ridică-ţi fruntea cea frumoasă ! Nu te lepăda de comorile tale ! Stop ! Eşti salvată ! Prin rouă vine spre tine Omul cel Bun, cu pantalonii cloş uzi pînă la genunchi.

ÎNTÎIUL VIS AL LUI VOLODEA TELESKOPOV

L-au dădăcit mult timp la cabinetul medical: i-au făcut o perfuzie de conştiinţă profesională printr-un furtun de cauciuc — ah, aceşti doctori care iau banii de pomană — şi i-au chinuit cu spălături organismul înfierbîntat.

S-a făcut mai bine, totuşi: cînd s-a sculat, parcă avea aripi.

Directorul coborî de pe cuptor, îi dădu tîrcoale cu pîslarii lui şi mormăi:

— Să-i daţi tovarăşului Teleskopov strungul cel mai grozav, unul cît un munte.

— A, nu, zic eu, ia calculează-mi întîi ce am de primit !

Directorul îi cade în genunchi.

— Vai, Volodea, facem pe dracu-n patru pentru tine ! Eşti premiat cu un bilet de concediu la Ţhaltubo.

— Ai pocnit-o cu Ţhaltubo-ăsta-al tău! Păi acolo-ţi ajunge zăpada pînă la brîu.

Tractorul înaintează; Simka, imensă, îndărăt, în sanie.

Volodenka, Volodenka
Ce mult te-am aşteptat !
Să vii cît mai sînt tînără,
Frumosul meu băiat !

Era normal, sufletul lui de poet nu mai putea suporta ruşinea acelor meschine jigniri, înecat de-a binelea cum era în pernele de puf şi împleticit în plapuma roşie, cu mutra năclăită de scrumbii marinate şi rîcîind cu labele în cutiile de lostriţă în sos tomat.

Dimineaţa îşi fac apariţia Edik, Stepan şi ăsta, am uitat cum îi zice.

— Noroc, Volodea, hai la fotbal!

Şi ăla fotbal prima, ca un taur la Expoziţie.

Ah, Boban, balerină cu ţurloaiele strîmbe, ce dureri de cap ai dat microbiştilor, cît am mai putut urla pentru tine şi tu să dai în bară în halu-ăsta ! Ivan Sergheici l-a şi luat pe loc sub escortă pe cinşpe zile. MI-aduc aminte ca acum, era într-o marţi.

Şi Simka stă de capul meu: Volodenka, dragul şi scumpul meu, du tu rezerva asta supranormativă de butii la Koreajsk. Şi ce supranormativă: cu fasoane şi năbădăi şi răspund de ea în faţa Uniunii Centrale.

Și le duc, bun ! Parcă-aș fi dat într-un stîlp. Apăs pe frîne, sucesc de volan. Ce dracu', nu dăm în șanț? O lovitură, îmi pierd cunoștința și-mi revin. Și ce vedem? Vine spre noi prin rouă Omul cel Bun, și parcă are șapca dată pe ceafă și mănuși de căprioară în mîinile fine și parcă aduce cu Seriojka Esenin.

•

Din fericire, ciocnitura n-a fost puternică. Supranormativei îi zburară numai vreo două sau trei piese, dar cum era hipersensibilă, și această minimă pierdere îi pricinui o suferință nespusă.

Camionul, întreg și nevătămat, zăcea în șanț, răsturnat într-o parte.

Marinarul și profesoara ședeau pe miriște și se priveau cu surprindere, pătrunși de un sentiment reciproc și comun care creștea văzînd cu ochii.

Bătrînul Mocenkin se ridicase și alerga pe cîmp după declarații, casații, reclamații.

Pregătit sufletește oricînd să înfrunte catastrofele, Vadim Afanasievici își îndesa pipa imperturbabil, în spiritul celor mai bune tradiții englezești.

Volodea Teleskopov continuă să mai doarmă după accident vreo jumătate de minut, cu capul sprijinit pe volan ca pe o pernă moale zîmbind fericit, de parcă s-ar fi întîlnit cu un vechi prieten, apoi sări din mașină și se grăbi să vadă butiile. Găsindu-le într-o stare satisfăcătoare, se însenină și începu să se intereseze de pasageri.

— Hei, e complet efectivul?

Îi trecu în revistă pe toți, adresînd fiecăruia pe rînd întrebarea:

— Dumneata, personal, cum te simți?

Toți se simțeau, personal, minunat și îi zîmbiră încurajator, abstracție făcînd de bătrînul Mocenkin, care proferă un strigăt nearticulat. Dar nici el, dacă privim lucrurile în ansamblu, n-avea motive de nemulțumire: reușise să-și salveze toate hîrtiile, le numărase și le prinsese cu ace.

După o consfătuire volantă, hotărîră să ia o gustare. Încropiră la marginea șoselei un foc și puseră de ceai. Vadim Afanasievici deschise un borcan de dulceață de vișine.

Volodea dădu în folosință comună mîncarea lui preferată: o cutie de sardele în suc propriu.

Șustikov Gleb scoase cu stîngăcie la iveală papanașii pregătiți de maică sa, iar Irina Çalentinovna — brînza topită, « Modern », mîngîierea singurătății ei de fecioară.

Pînă și bătrînul Mocenkin scotoci în servietă, de unde scoase un covrig uscat.

Se așezară în jurul focului și limbile începură să se dezlege.

— Ce, ăsta-i accident? Nici măcar n-am rîs, zise Volodea Teleskopov. Să vedeți ce s-a întîmplat într-o zi la cariera de la Ust-Kasimovski. Un tractor a căzut de pe nivelul de sus. Patru basculante au fost făcute turtă, de a trebuit să le care cu tancurile. Seara am fiert macaroane, iar bucătarul i-a mai trîntit și niște pîrjoale: ce mai, ne-am lins degetele.

— E clar că se întîmplă în lume catastrofe și mai grave decît a noastră, confirmă Vadim Afanasievici Drojjinin. Bunăoară, în 1964, mi-aduc aminte, la Puerto — un mic port petrolier din. . . — și aici urmă un « hm » nedeslușit, însoțit de coborîrea pleoapelor — dintr-o țară a Americii Latine, la Puerto deci, lîngă debarcader, a izbucnit un incendiu, la bordul unui petrolier panamez. Fără prezența de spirit a lui Miguel Marinado, un gresor de patruzeci și trei de ani, a cărui fiică. . . de fapt. . . hm. . . da, da. . . asta e !

— Îmi amintesc perfect, confirmă Volodea.

— La noi, o dată, zise Șustikov Gleb, un cazan hidraulic a făcut explozie în cambuză. S-ar părea că-i un fleac, dar nu vă spun ce tărăboi a fost în întreg echipajul; ziceam că gata, a început, pe onoarea mea, tovarăși !

— Atitudinea de gură-cască poate avea urmări şi mai rele, mîrîi bătrînul Mocenkin, înfulecînd la papanaşi, sardele în suc propriu, dulceaţă de vişine, brînză topită « Modern », leorpăind la ceai şi trăgînd vigilent cu coada ochiului la covrigul uscat. În urma acestei atitudini pot izbucni şi incendii care distrug instituţii întregi. În treizeci şi trei la Koreajsk, adorită atitudinii de gură-cască a instructoarei Monahova — una şi aceeaşi cu soră-mea, în treacăt fie spus — s-a declarat un incendiu care a distrus Centrul de alfabetizare, Ajutorul roşu internaţional şi Asociaţia pentru sprijinirea apărării şi dezvoltării aviaţiei şi chimiei — pe scurt, a ieşit cu proces de sabotaj.

— Ce minunat, mie nu mi s-a întîmplat niciodată aşa ceva ! exclamă Irina Valentinovna, cuprinzîndu-l pe marinar în reflectorul albaştrilor săi ochi.

Ah, Gleb, ce-i cu tine, Gleb? Doar ai cunoscut înainte, frumosule, şi pe inginera chimistă, şi pe tehnologa Marina, şi multe alte persoane cu studii neterminate, şi ce se-ntîmplă cu tine aici, în mijlocul acestor natale cîmpuri de cernozium?

La drept vorbind, ceva neobişnuit se întîmpla şi cu Irina Valentinovna. De fapt, Şustikov Gleb se dovedea a fi primul bărbat care nu-i stîrnea indignarea şi protestul spontan ci, dimpotrivă, îi umplea sufletul cu o muzică năucitor-tangoidală.

Fericirea ei în acest moment era atît de deplină, încît nici nu-şi dădea seama măcar ce-i mai poate lipsi. Doar n-o să spunem că un avion pe cer, condus de un prea frumos aviator !

Ea privi la cerul profund şi albastru, inundat de soare şi văzu căzînd din înălţimi un avion. Nu cădea ca un pietroi, ci ca o pană uşoară, ca o foiţă subţire de argint, iar cînd se apropie de pămînt, începu să se dea peste cap ca un gimnast la bara fixă.

În acel moment îl observară şi ceilalţi.

— Dacă nu mă înşeală vederea, e vorba de un avion, avansă o ipoteză Vadim Afanasievici.

— Aşa e, ăsta-i Vanea Kulacenko, care tocmai îşi rupe gîtul, confirmă Volodea.

— Se pricepe să lupte pentru viaţă, spuse Gleb aprobator.

— Mie parcă mi-e teamă pentru el, zise Irina Valentinovna.

— A făcut atîtea măgării, că trebuia să i se înfunde, rezumă situaţia bătrînul Mocenkin.

Îşi aminti cum în urmă cu trei zile cutreiera împrejurimile centrului raional şi număra căpiţele ca să nu le delapideze cineva, cînd Vanea Kulacenko trecu razant pe deasupra lui, arătîndu-i din carlingă cotul.

Avionul atinse pămîntul, se mai zmuci puţin şi amuţi. Vanea Kulacenko sări din carlingă, îşi scoase scurta de şeviot albastru, ornată cu nişte splendide galoane aurii, şi începu să stingă flăcările care cuprindeau motorul. Izbutind, se întoarse către cei care alergau spre el şi declară, în timp ce în gură îi scînteia un dinte de aur cît o ghindă:

— Un caz rar în analele aviaţiei, tovarăşi !

Deci, iată-l în faţa lor pe impunătorul, blondul şi absolut nevătămatul Kulacenko, respirînd un aer de oarecare trufie, propriu celor de aceeaşi profesie cu el.

— Nu pricep eu însumi, tovarăşi, cum s-a produs căderea, zise el, dar cu un zîmbet care parcă ar fi vrut să spună că pricepea totuşi ceva. Tocmai planam la două mii de metri, studiind obiectivul de pulverizat cu îngrăşăminte chimică — precizez: superfosfaţi. Planam liniştit, cum zic, cînd simt la un moment dat că se întîmplă ceva ciudat, ca şi cum m-ar privi de jos nişte ochi mari, ca un apel — şi aici aruncă o privire rapidă spre Irina Valentinovna. Ca un strigăt, pardon, de lebădă. Pierd pe loc controlul direcţiei şi iată-mă în mijlocul dumneavoastră !

— Unde începe aviaţia, acolo se sfîrşeşte cu ordinea, observă acid Şustikov Gleb, încordîndu-şi bicepşii pentru a se face mai bine înţeles. După care, o conduse pe Irina Valentinovna mai la o parte.

Între timp, Volodea Telesklopov examinase avionul şi încerca să-i ridice moralul lui Vanea Kulacenko.

— Şapte ruble şi cîteva copeici, atît o să te coste toată reparaţia. Ai să mai zbori încă, Vanea, pe gazorniţa ta. Am pilotat şi eu o chestie ca asta, în Kara-Kum; solidă maşină. Capotam în dune; se ridica un praf, mamă-mamă !

— Cum să nu mai zbori, cetăţene Kulacenko, precis ai să mai zbori din nou peste vreo zece-cincisprezece anişori ! îi cobi bătrînul Mocenkin.

— Aceasta e expresia unui pesimism lipsit de temei, zise Vadim Afanasievici, după care tăcu încurcat.

— Procedăm deci în continuare aşa, zise Şustikov Gleb, abordînd decis problema. Întîi scoatem din şanţ propriul nostru mecanism, şi doi, remorcăm rabla păgubosului nostru de ho-ho-ho, ha-ha-ha-haviator ! Am dreptate, Volodea?

— Îngăduiţi-mi, tovarăşi, să formulez un reproş la adresa noastră a tuturor, interveni ferm Vadim Afanasievici. În ansamblu judecînd lucrurile, noi am avut o atitudine neomenească pe undeva faţă de încurcătura noastră de butii. Vă cer scuze, stimaţi prieteni, dar în timp ce noi beam ceai şi vizionam rarul spectacol al căderii unui avion, întreaga încărcătură de butii zăcea uitată, cu cîteva piese lipsă. Aş dori să evităm pe viitor asemenea manifestări.

— Ah, Vadik, toată viaţa am să te iubesc pentru aceste cuvinte ! răcni Volodea Teleskopov gratificîndu-l pe Drojjinin cu un sărut.

Profund surprins de sărut şi mai ales de acel neaşteptat « Vadik », Vadim Afanasievici păşi spre butii.

După puţin timp o porniră mai departe în aceeaşi formaţie, cu deosebirea că remorcau avionul. Pilotul Vanea Kulaceko şedea în carlingă, unde citea « Culegerea de poveşti din Himalaia », împrumutată de la Volodea Teleskopov, dar numai de citit nu-i ardea: fluturătorii cîrlionţi ai profesoarei Selezniova — pe care, de altfel, o remarcase de mult în rîndurile intelectualităţii raionale — nu-l lăsau să se cufunde în fantastica poezie a poporului himalaiez.

Ah, de cîte ori trecuse el în zbor razant peste casa profesoarei, de cîte ori îi aruncase de sus buchete cu flori de cîmp şi de grădină ! Habar n-avea bietul Vanea că buchetele acestea nimereau de cele mai multe ori în ogradă la maica Niuşa, care le dădea scurt la capră.

Cădea seara. Pe fundalul purpuriu al cerului în amurg se profila confuz castelul de apă din Koreajsk şi, tot mai aproape, plopii imenşi din grădina publică, unde bacanala vesperală a ciorilor era în toi.

S-ar fi putut crede că era aproape sfîrşitul drumului pentru călătorii noştri, dar realitatea era alta. Mai mergînd puţin, văzură că turnul de apă era de fapt cupola unei catedrale distruse pe jumătate, iar plopii — la o analiză mai atentă — se dovediră a fi stejari. Asta era bună ! Unde era atunci Koreajskul?

Bătrînul Mocenkin înălţă capul din găoacea personală, scoase un ţipăt şi începu să bată cu pumnii săi mici şi lemnoşi în cabină.

— Unde ne duci, dobitocule? Asta-i Mîşkinul ! De-aici pîn'la Koreajsk mai sînt o sută de verste !

Vadim Afanasievici aruncă o privire pe geamul cabinei.

— Ce simpatic oraşel patriarhal ! E aproape la fel de liniştit ca şi Grando-Caballeros.

— Într-adevăr, seamănă, confirmă Volodea Teleskopov.

Pe uliţa principală a tîrgului se vedeau trecînd prin amurgul trandafiriu vaci mugind domol, pe care le mînau din urmă femei cu cîte un gătej în mînă. Tineretul

fuma pe treptele clubului, aşteptînd sosirea caravanei cinematografice. Se aprinse firma de neon a « Centrului de difuzare a cărţil », fala Mîşkinului.

— Am să-i trimit de-aci o scrisoare Simkăi, zise Volodea Teleskopov.

SCRISOAREA LUI VOLODEA TELESKOPOV CĂTRE PRIETENA SA SIMA

Bună ziua, mult stimată Serafima Ignatievna ! Cel care îţi scrie este Teleskopov Vladimir, pe care, poate, nu l-ai uitat. Pentru orice eventualitate, te înştiinţez despre sosirea noastră în oraşul Mîşkin, unde o să rămînem peste noapte. Nu te necăji şi nu-ţi adumbri sprîncenele. Supranormativa e în deplină ordine. Am acoperit-o cu o prelată şi cu un pled în carouri de care am făcut rost şi nu mai formulează nici un fel de pretenţii sau dorinţe personale.

Cît despre mine, fă bine şi nu-mi duce grija, Serafima Ignatievna ! În primul rînd, mă aflu în deplinătatea facultăţilor mele spirituale. În al doilea rînd, şeful de post din Mîşkin, sergentul major Borodkin Viktor Ilici, pe care l-ai cunoscut înainte de dragostea noastră, este în prezent la Guseatin, în vizită la frăţiorul său sublocotenentul Borodkin, pe care îl cunoşti de asemenea.

Fie ca deasupra izbei tale, seara să coboare liniştit !

Printre altele, transmite-le părinţilor pilotului Kulacenko că fiul lor e bine sănătos, ceea ce le doreşte şi dumnealor.

Sima nu uita că o să ne facem împreună apariţia în salonul unui restaurant, o să turnăm vin în paharele scînteietoare, saxofonul o să cînte fericirea noastră şi dacă o să aflu ceva nu te supăra.

Primeşte, dragă sir, asigurarea deplinului meu respect.

Babacului trimite-i jumate din aia de prune cu plata-n numerar.

Te sărut mult, bombonica mea, *VLADIMIR.*

•

Imaginaţi-vă un crîng de mesteceni înălţîndu-se domol pe pieptul unei coline. Imaginaţi-l ca un decor suplu şi transparent, în care se desfăşoară drama unor frumoase şi omeneşti pasiuni. Apoi, pentru a completa ambianţa, adăugaţi o lună de dimensiuni enorme ridicîndu-se de după colină şi rămînînd suspendată deasupra mestecenilor, păsărele nocturne, martori ai tainelor noastre, începînd să cînte, miros de izmă împrejur, pe Gleb Şustikov din marina militară, aşternîndu-şi cu îndemînare pe jos bluza sa trecută prin multe şi pe profesoara Selezniova aşezîndu-se pe ea înfiorată şi visătoare.

Gleb se trînti alături cu răsuflarea tăiată, nimerind cu nasul în tufele de izmă. Romantismul, viclean duh al pădurilor, cu trup de vulpe pufoasă, agil ca un borfaş ori ca o zibelină, pîndindu-ne cel mai mic semn de şovăială în mişcări, îl pocni prin surprindere pe Gleb la plex, îl otrăvi cu nişte gaz dulceag, hipnotizîndu-l cu ochii lui larg deschişi şi plini de-o prefăcută lîncezeală.

Căutînd să se salveze, Gleb îşi înfundă nasul în glia mamă.

— Nu-i aşa că şi zona de cernozium, ba chiar cea de silvostepă îşi au farmecul lor? întrebă cu glas stins Irina Valentinovna. Nu găseşti, Gleb? Gleb ! Glebuşka !

Jubilînd, Romantismul se învîrtea printre mesteceni, zdrăngănind dintr-o balalaică ori dintr-o mandolină.

Aşa cum era culcat, Gleb se apropie mai mult de Irina Valentinovna.

Romantismul se lăsă între ferigi, unde începu să intoneze o măsură dintr-un divertisment.

În acest timp Gleb se zbuciuma şi pătimea, tremurînd din tot trupul său blindat cum tremură coverta unui contratorpilor în plin mers.

Gemînd trist, Romantismul stătea acum deasupra lor, cocoțat pe o creangă, în chipul unui cocoș de munte.

— Cum îți spuneam, Irina, zise Șustikov Gleb, eu mă pregăteam, ca să fiu sincer, să-i fac o vizită unui prieten din Berdeansk înainte de a mă întoarce la unitate, dar acum, îți dai singură seama, numai de prietenul meu nu-mi arde.

Se întorceau la Mîșkin traversînd niște lunci. Bîtlani lopătau deasupra lor, pe cerul senin al nopți. După ei, păstrînd o precaută distanță, venea agale Romantismul în chip de activist cultural, ispitindu-i cu farmecele unui acordeon.

— *Prima întîlnire, prima sărutare, anii dulci de comsomol nu-i putem uita. . . .*

— Termină ! urlă Gleb. Dacă te prind, îți scot mațele !

Romantismul se opri brusc, gata s-o tivească îndărăt spre pădure.

— Lasă-l în pace, Gleb ! zise moale Irina Valentinovna. Lasă-l să vină după noi ! Trebuie înțeles și el.

Romantismul se înviora din nou și continuă să-i urmeze, chinuind mai departe burduful acordeonului.

— *. . .mi-ai întins atuncea brațul gol, dulce mîngîiat de soare. . .*

În piața orașului Mîșkin, dormea în avionul legat la remorcă pilotul pulverizator Vanea Kulacenko.

VISUL PILOTULUI VANEA KULACENKO

Roiuri de insecte indezirabile zburau în rotocoale deasupra pămîntului, ca niște nori multicolori.

— De sus văd totul, bagă de seamă !

Încep pulverizarea !

La perigeul unui raion din Europa, prinse de coadă o libelulă impertinentă.

O ploaie de cordiale saluturi și întrebări din toate turnurile de control:

— Pe Dumnezeu îl vezi, tovarășe Kulacenko?

— Nu-l văd. Salut popoarelor luptătoare ale Oceaniei !

Toate turnurile de control:

— Ura ! Nu există Dumnezeu ! Pronosticurile noastre se confirmă.

— Dar îngeri vedeți, tovarășe Kulacenko?

— Tocmai văd cîțiva.

În întîmpinarea navei sale cosmice vine în zbor majestuos ca o imensă lebădă un Înger.

— Cu ce vă ocupați în civilitate, tovarășe Kulacenko?

— Pulverizez îngrășăminte, o răsfăț cu superfosfați pe măicuța noastră Terra.

— Foarte bine. Salutăm acest lucru! Îngerul aplaudă puțin cu palmele lui moi. Vreo doleanță personală?

— Nene Îngerule, profesoara nu mă iubește !

— Sîntem la curent. O să lămurim problema. O să aranjăm noi cu tovarășul Șustikov. Deocamdată îndreptați-vă spre rampă.

O bufnitură de pămînt. Și ce văd? Vine spre mine prin rouă Omul cel Bun — profesoara de geografie? Jukov, comandantul detașamentului?

În acest timp, Vadim Afanasievici Drojjinin stătea pe prispa casei de oaspeți din Mîșkin, trăgînd alene din pipa sa.

Fiindcă veni vorba, să relatăm povestea acestei pipe. Din ea a fumat la conferința de la Ialta lordul Beaverlybrahms, consilier personal al lui Churghill în problemele exploatării anvelopelor de automobil, lord, căruia îi fusese lăsată prin testament de bunicul său, amiralul și melomanul Brahms, mult timp păstrător al sigiliului la

curtea regelui Insulelor Maldive, care o primise la rîndul său de la bunica lui, favorita lui Sir Elvis Crosby, fericitul corsar al Majestății Sale, prieten cu Sir Francis Drake, în cufărul căruia această pipă fusese găsită de fapt. În felul acesta, istoria pipei se pierdea în ceața unor veacuri eminamente britanice.

Lordul Beaverlybrahms, și el un distins meloman, aflîndu-se la Moscova, se ruină cu pasiunea lui pentru note muzicale și cedă pipa contra unei sume fabuloase compozitorului nostru Krasnogorski-Fiș, care Fiș ruinîndu-se și el la rîndul lui, o dădu la unul din magazinele de consignație din capitală, de unde a achiziționat-o cu o sumă la fel de fabuloasă actualul vecin al lui Vadim Afanasievici, pe nume Arkadi Pomidorov, mare amator de hipism, activist al hipodromului din Moscova.

Într-un moment de excelentă dispoziție, Arkadi Pomidorov cedă această istorică pipă britanică, vecinului său, adică lui Vadim Afanasievici, cu titlu amical, bineînțeles pe un preț pur simbolic de două ruble și optzeci și șapte de copeici.

Vadim Afanasievici stătea deci pe prispă și, rugat fiind de Volodea, supraveghea butiile învelite comod în pledul său de mohair. Îi plăcea patriarhalul Mîșkin, atît de asemănător cu Grando-Caballeros și îi plăcea în general să stea pe prispă și să păzească încărcătura de butii care-i devenise atît de apropiată și de dragă.

De n-ar fi fost blestemata de juntă, Vadim Afanasievici de mult ar fi plecat în Haligalia să-și aleagă o logodnică, poate pe bruneta Maria Rojo sau pe minunat de frumoasa Sylvia Chesterton (sînge britanic !), și-ar fi construit de mult un apartament proprietate personală în Horoșevo-Mnevniki, căci în atîția ani de viață cumpătată a adunat o sumă care ar fi fost suficientă, dar. . .

Asemenea gînduri liniștite și abstracte nutrea Vadim Afanasievici în așteptarea lui Teleskopov, fără să uite să se scoale din timp în timp și să potrivească pledul pe butii.

De-odată, dinspre capătul străzii, de după catedrală, pătrunse pînă la el vocea lui Teleskopov, care venea spre casa de oaspeți cîntînd în gura mare un cîntec la auzul căruia Vadim Afanasievici începu literalmente să tremure.

Ye-ye-ye, hali-gali !
Ye-ye-ye, rachiu de soi !
Ye-ye-ye, noi îl facem,
Ye-ye-ye,-l bem tot noi !
Și cui poate să-i pese
cum îl distilăm. . .

Acesta era cîntecul haligalez pe care-l cînta Volodea și pe care nimeni nu-l cunoștea afară de Vadim Afanasievici. Ce era minunea asta? Aiura? Nu era cumva prada unei halucinații auditive?

Apăru și Volodea, înotînd în praful străzii.

— Salut, Vadko ! urlă el, apropiindu-se. Mare pramatie și tanti Nastea ! N-ai să mă crezi, dar te prăjește cu douăzeci de copeici la fiecare pahar. La Ialta, cînd lucram la fabrica de conserve, luam de la colhozul « Unu Mai » un kil de vin pe banii ăștia, și nu orice fel de vin, ci din cel șampanizat : îl mai dregeai cu o juma' de flacon de colonie și umblai toată seara tanana!

— Te rog să iei loc, Volodea, am de vorbit ceva cu dumneata, îi zise Vadim Afanasievici.

— La urma urmei, ia și bea, Vadim, dacă vrei, îl îmbie Teleskopov cu o sticlă în timp ce se așeza și el jos.

— Cu plăcere, sigur, îngăimă Drojjinin, dînd cu efort pe gît o înghițitură din băutura sifonată, sifonant-hidrogenată, sifonat-acidulată, cotleto-panificant-culturalizantă, reconfortant-narcotizantă.

— Bravo, Vadim ! îl lăudă Teleskopov. Uite, cu tine aș pleca și în recunoaștere.

— Spune-mi, Volodea, îl întrebă precaut Vadim Afanasievici, de unde știi cîntecul popular haligalez pe care-l cîntai adineaori?

— Cum de unde? De-acolo, răspunse Volodea, de cînd am fost în Haligalia-Maligalia aia.

— Te rog să mă scuzi, Volodea, dar ceea ce-mi spui dumneata acum, mă determină să pun la îndoială tot ce mi-ai spus înainte. Noi am ajuns, cred, să ne cunoaștem suficient unul pe altul și să ne dăm seama că ne respectăm reciproc — și aceasta pe un teren pe care-l știi bine. Atunci de ce utilizezi împotriva mea unele date culese pe căi ocolite, pur și simplu ca să rîzi de mine? Doar eu cunosc pe toți oamenii sovietici care au fost în Haligalia — și nu sînt chiar atît de mulți; ba, mai mult: cunosc în genere pe toți călătorii care au vizitat această țară și cu toți port corespondență. Or, dumneata n-ai fost acolo niciodată!

— Pariem?

— Adică cum? întrebă Drojjinin perplex.

— Pariem pe o sticlă de « Dumbrava », vrei? Scurt pe doi, am fost acolo, Vadik, și gata! În șaize'ș'patru m-am angajat, absolut din întîmplare, ca dulgher pe motonava « Baskunceak », care pleca în Haligalia, pricepi?

— Acesta a fost singurul vas european care a vizitat Haligalia în ultimii patruzeci de ani, murmură Vadim Afanasievici.

— Exact, confirmă Volodea. Le duceam ajutoare după cutremurul de pămînt.

— Adevărat, șopti pierdut Vadim Afanasievici, care începea să dîrdîie în prada unei nemaipomenite tulburări. Dar nu-ți amintești precis ce anume transportați?

— Multe și de toate: medicamente, pansamente, jucării pentru copii, lapte condensat căcălău, tot felul de provizii să le ajungă la trei cutremure, bașca patru tablouri de Kalenkin pentru spitale.

Vadim Afanasievici revăzu în gînd cu o surprinzătoare claritate fericitul moment al îmbarcării acelor enorme tablouri solid ambalate, își aminti de entuziasmul care cuprindea mulțimea de pe chei pe măsură ce zisele tablouri dispăreau înghițite în cala vasului.

— Dar, ia stai o clipă, Volodea! exclamă el. Cunosc tot echipajul de pe « Baskunceak ». Am fost la bordul lui chiar a doua zi după întoarcerea din Haligalia, dar dumneata. . .

— Pe mine, Vadik, m-au concediat chiar în ziua sosirii, îi explică Teleskopov pe un ton confidențial. N-am acostat bine, că Pompiozov Evgheni Sergheievici mi-a și făcut formele. Întinde-o, Teleskopov, zice, și să nu mai văd picior de-al tău pe vas, că e jale! Ce se-ntîmplase? Cum-necum, dădusem în bară cu contactele pe-acolo:

— Volodea, dragul meu, dar vreau detalii! Pentru mine e extrem de important.

— Ce, n-a fost nimic deosebit, zise Volodea. Eram la Puerto și mă plictiseam de moarte. Mă umflasem cu coca-cola ca un butoi, dar la capitolul distracții, ioc! Vine la un moment dat spre mine un cetățean simpatic, facem cunoștință: Miguel Marinado. Nimerește pe urmă un alt tip, tot muncitor, José-Luis. . .

— Cel de la fabrica de biciclete? întrebă sufocat Drojjinin.

— Chiar el! Am băut un pahar pentru prietenia noastră, pe urmă am mai luat un rînd. Ne-am dus acasă la Miguel, unde au venit un cîrd de fete care se holbau la mine parcă eu aș fi fost păunul caucazian de la grădina zoologică din Murmansk, căruia Grișka Ofștein i-a smuls o pană anul trecut.

— Ce fete erau acolo? întrebă Vadim Afanasievici, cu sufletul la gură.

— Era Sonka Marinadova, fata lui Miguel, dar n-am atins-o cu un deget, Vadik, pe cuvîntul meu, apoi, da, Marișka Rojo și Silvia nu mai știu cum, apoi José-Luis s-a dus cu bicicleta după Rosita, logodnica lui. S-a întors cu o vînătaie pe mutră cît toate zilele. Ce mai, Vadik, niște fete care se tot fîțîiau în fața mea cu genunchii

goi în minijupe, nici eu nu-s de lemn, nu? M-am amorezat lulea de Silvia şi ea de mine. De nu mă crezi, pot să-ţi arăt şi poza, o ţin ascunsă de Simka în cabină.

— Aţi fost în corespondenţă? întrebă Drojjinin.

— Şi acum ne scriem, numai că Simka îi rupe scrisorile, e geloasă. Şi gelozia înjoseşte pe om, Simocika, lucru demonstrat riguros încă de William Shakespeare, iar omul, Serafima Ignatievna, este stăpînul propriului eu. Şi eu te asigur, draga mea activistă pe tărîmul tejghelei, că între mine şi Silvia aproape că n-a fost nimic platonic, iar dacă va fi fost, asta se întîmpla numai cînd ne pierdeam de tot controlul. Poate că aş fi preferat să mă plimb pe avenidele lor cu fetiţa asta şi cu căţelul lor Garabanchel. Eu iubesc făpturile astea ca pe fraţii noştri mai mici, iar tu, Serafima, să iubeşti păsările, izvor nesecat de cunoştinţe!

Acestea fiind zise, Volodea Teleskopov se deconectă, căzu pe prispă şi începu să sforăie.

Antrenat ca orice gentleman, Vadim Afanasievici transportă fără prea mare greutate trupul uşor al prietenului său (da, prieten, şi prieten pe viaţă de aci înainte!) în casa de oaspeţi şi rămase mult timp aşezat pe pat la picioarele lui murmurînd ceva nedesluşit, cu gîndul la perfida Sylvia Chesterton, care nu-i comunicase nimic despre aventura cu Teleskopov, ca să-i scrie în schimb tot felul de baliverne de domnişoară. Se gîndea de asemenea la caracterul fermecător şi atît de bizar al frivolelor locuitoare ale Haligaliei, la cutremurele periodice, care leagănă somnoroasele oraşe haligaleze, ca în ritmul unui fandango.

AL DOILEA VIS AL LUI VOLODEA TELESKOPOV

E ziua de naştere a Serafimei Ignatievna şi ai o vînătaie la ochi. Încep să cotrobăiesc prin buzunare, scot taloanele de benzină, certificatul de astenie nervoasă, un cui, un lacăt, o bucată de săpun de brad, o păsărică — izvor nesecat de cunoştinţe — şi opt copeici în numerar. Încep să-mi scutur costumul, scurta, de unde scapă un ştat de salarii de vreo trei metri, un peşte primit drept primă — nisetru-ce-doreşti-bătrîne — şaizeci de copeici primite pentru sticle goale şi douăzeci pentru borcane (e-n regulă!) culegerea de cîntece « Pornim spre zarea depărtată », foaia de însoţire a butiilor, un pieptene şi o scrumieră. În sfîrşit, găsesc necunoscuta — un sfîrc de minciună rătăcită sub căptuşeală.

— A, o am de la Daugavpils. M-am împiedicat de un colac de parîmă şi am căzut cu ochiul pe o ladă.

Călare pe nişte vaci albe trec invitaţii: toţi grangurii de la Uniunea raională a cooperativelor de consum.

Simka aşteaptă îmbrăcată într-o rochie roşie de catifea şi rîde ca un furnal din Kuzbass.

Bineînţeles, lui nu-i dau drumul să intre. Atunci îşi azvîrle cît colo nenorocita lui de minciună, care nu-i ajută la nimic.

— La alţii minciuna-i minciună ca lumea; la tine e ca un păduche.

Ceea ce nu e de loc aşa, e mai degrabă o broscuţă care face bîldîbîc în băltoacă, prinzînd ţînţari în cădere.

— Tîlharilor, ticăloşilor, acum vă iau la goană pe toţi!

Numai că era să fiu eu cel luat la goană, pentru că tocmai atunci trecea pe acolo echipa de ajutor obştesc.

— Duceţi înapoi pe huliganu'ăsta, la Magazinul universal sau azvîrliţi-l în grădină sub o varză.

Pe unul din mine voluntarii din echipă mă duseră înapoi la Magazinul universal, iar pe al doilea mă aruncară sub o varză. Mă uit de sub căpăţîna verzei şi ce văd:

vine spre mine prin rouă Omul cel Bun în chipul unui caballero sau al lui Vadik Drojjinin.

— Hei Omule Bun, hai s-o salvăm pe Serafima, s-o ajutăm să-şi facă bilanţul, fiindcă mă tem să n-o prindă cu lipsă în gestiune !

AL DOILEA VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

În timp ce se sting culmile aurii ale îndepărtatei Alpuhara, eu mă caţăr pe acoperişurile de ţiglă ale Haligaliei. În faţa mea se înalţă asemenea unui bloc de stîncă, o casă dărăpănată şi strîmtă. E scăldată în întregime de lumina lunii, iar în partea de sus are un balcon şi o nişă acoperită de umbră deasă.

Cu spinarea-ncovoiată ca a unui leopard, înaintez pe creasta acoperişului de vis-à-vis. Înainte de săritura decisivă, îmi pipăi cămaşa şi pantalonii să văd dacă totul e la loc. Ura ! Totul e în ordine !

Trec strada dintr-un salt, urc pe zidul de siguranţă contra incendiilor şi iată-mă în balcon, în nişă, apoi în budoar, iar în budoar e un alcov şi în alcov un pat din secolul XVI, iar în pat îşi întinde tînărul ei trup Sylvia Chesterton, descendenta conchistadorilor spanioli, şi a corsarilor Majestăţii Sale. Sar în pat, se încinge o luptă, scînteiază un pumnal scos de sub pernă, şi caut buzele Sylviei.

SYLVIA: — Vadim!

— El: — Eu sînt, iubito!

Pumnalul cade pe covor. Noaptea freamătă de voluptate.

— Unde pleci, iubitul meu?

— La Maria Rojo. N-am decît o noapte la dispoziţie. . .

Picioarele îi sînt împlătoşate în fier şi poartă o haină de oţel laminat. Bineînţeles, teddy-boyşii se-mprăştiară care-ncotro, scuturîndu-şi coamele lor lungi de ţapi. Maria Rojo tresări ca o căprioară cînd îl văzu intrînd:

— Vadim !

Frumoase sînt florile primăvara-n grădină. . . Asta ce-o mai fi? De unde vine? Merg mai departe prin pieţele bătute de lună, păşind pe pavajul azuriu şi undeva încearcă să-şi pună capăt zilelor rivalul meu Diego Instantaneo, copleşit de ruşine. Scîrţîie cercevelele, pretutindeni se deschid ferestre, pretutindeni apar ele, superbele femei ale Haligaliei.

— Vadim !

— Puţintică răbdare, frumoaselor. . .

Ca un vifor intră pe geam şi iese pe horn, iar pe geam, iar afară pe horn. . . Gabriela Sanchez, Rosita Kublitzki, mătuşa Gusta, Concordia Moro, Ştefania Sandrelli. . . Jurăminte, vise, şoapte, oftaturi înăbuşite. . . Apoi o idee nebună: ea, Junta, nu e şi ea femeie? Se trezi din nou în Cuccofuego apăsat de tristeţe. . . Cum să-şi unească viaţa cu cea a iubitelor sale? Doar nu e un depravat, un fluieră-vînt ! În soarele dimineţii fumegoase venea spre el prin rouă Omul cel Bun:

— Ţi-am aranjat, Vadik, un rendez-vous cu comisia de patronaj a rezervei supranormativei de butii.

●

Bătrînul Mocenkin, moş Ivan, făcea pe grozavul astă seară în faţa cumetrei sale de la Mîşkin. Mai întîi mîncă o omletă din zece ouă; în al diolea rînd bău aproape un sfert de cofă de bragă; în al treilea rînd dădu, bineînţeles, drumul la difuzor şi ascultă aprobînd din cap cu importanţă o emisiune despre cărămida refractară, precum şi opereta « Mam'zelle Nitouche ».

În tot acest timp, cumătra Nastasia stătea lîngă cuptor, cu mîinile sub şorţ, privindu-l cu evlavie pe bătrînul Mocenkin; se deplasa de-acolo numai arareori — şi atunci cu scuze şi plecăciuni — cînd pe sub geamul ei tineretul îşi suna monedele de douăzeci de copeici. Veneraţia ei faţă de bătrînul Mocenkin avea o veche tradiţie, datînd din vremea cînd îşi făceau de cap împreună. Sincer vorbind, bătrînul Mocenkin era chiar bucuros de acest popas la Mîşkin; păcat doar că fusese neprevăzut. Că de-ar fi ştiut mai dinainte, acum ar fi tronat pe masă corifeul tuturor timpurilor şi al tuturor popoarelor: plăcinta cu ştiucă. Odinioară, la fiecare din vizitele lui, cumătra Nastasia punea la cuptor o ştiucă întreagă în aluat. Ieşea o plăcintă excepţională, cu o coajă rumenă pe dinafară, înăuntrul căreia dospea acel ticălos bine copt, rechinul imperialist care era ştiuca.

— Mai toarnă, cumătră, nişte bragă ! ordonă bătrînul Mocenkin.

— Poftim, Ivan Alexandrovici !

— Uite-aici, cumătră — şi bătrînul Mocenkin îşi lovi cu palma servieta sa de imitaţie de crocodil — uite-aici îi am, şi pe cei de 'îngă mine, şi pe cei de 'eparte.

— Feciorii dumitale, Ivan Alexandrovici?

— Nu numai ei !. . . răspunse bătrînul Mocenkin împlîntînd în direcţia cumetrei lui un deget ameninţător. Nu numai fecio'ii ! Toţi ! începu el deodată să urle, în timp ce se ridica şi se îndrepta cu paşi nesiguri spre pat. Toţi ! În ge'ehal ! Cumăthă !. . . Ameninţă încăodată pe cineva, împungînd aerul cu degetul său lung şi se culcă.

AL DOILEA VIS AL BĂTRÎNULUI MOCENKIN

Şi văzu el cum întreaga noastră măreaţă ţară hotărîse să-i edifice un palton.

Zis şi făcut: lucrările de terasament pe şantier se terminaseră şi treaba mergea zbîrnîind. I.C.P.M. — Întreprinderea de Construcţii pentru Paltonul lui Mocenkin !

Se turnară fundaţiile paltonului, care începea să se profileze la orizont ca un crucişător de linie cu postavul lui albastru, cu întăriturile de păr de cal, cu pieptul de dimensiuni impunătoare, exact ca al lui Feliofiov Andron Lukici, sîc !

Trebuie pompată osînză, nu glumă sub un asemenea palton ! O să fac rost de un certificat medical (de la cine?) fac rost de un certificat medical de la tovarăşul Teleskopov, şoferul nostru, şi bag în mine piftie, supă de raţă cu tăiţei, ouă moi şi cînd colo zero-zero la sută rezultat, să-ţi vină să urli! Familia te bîrfeşte că te-ngraşi, se-ngraşă de bîrfe că nu-i laşi, dar unde să te duci cu memoriul, cui să-i faci salamalecuri? Baţi toc-toc şi nu-ţi deschide nimeni. Paltonul s-a-nălţat cît un siloz peste cîmp şi păduri, gulerul îi ajunge pînă la nori şi eu mă duc la probă.

Şi în mijlocul cîmpului e un berbec nejugănit, uriaş, marfă a-ntîia. . . Iar dumneata treci aşa, pe-alături, domnule tovarăş, ca din întîmplare. . .

Aşa şi merg, numai berbecul scurmă pămîntul cu piciorul, mulţumesc, oameni buni. Uite şi paltonul, iar în palton e o uşă şi în uşă apare Fefiolov Andron Lukici.

— Încotro, dragă cetăţene?

— Păi, la probă, Andron Lukici.

— Oi fi eu Lukici, dar pe mine nu mă duci cu preşul. Probele s-au suspendat, să fii dumneata sănătos de cînd în paltonul dumitale s-a instalat muzeul regional! Cu zece copeici poţi admira tot ce cuprinde. Ăsta-i un berbec contractat, muton natural, asta-i o diagramă calitativă cu abcisă şi ordonată, ăsta-i un bătrînel murat la borcan, nici uşă de biserică, nici coadă de drac. Îl recunoşti?

Îngrozit, săr urlînd din buzunar şi cad butuc pe iarbă.

— Unde eşti, unde eşti, ocrotitoarea mea bună? Unde eşti, Jurisprudenţă, sfîntă, preacurată şi neprihănită vergură?

Foşnet prin iarba înrourată, zdupăit mare ca de paşi grei.

AL DOILEA VIS AL PROFESOAREI IRINA VALENTINOVNA SELEZNIOVA

O, mare !
brută este cel
înţelegerea celei
harfă în patrat
dragostea
cu dragostea
despre dragoste
întrebi între
cer şi
pămînt
ciocîrlia
întrebi
cioburi de diamante în
cimentul porţii ah
mă împotmolesc
să trăieşti fără griji
nor albastru
şaptesprezece
răspund pentru
progres romb
dar în cîntec
bunica despre
m-a luat m-a dus brom
pateu
Gleb
pricep morb
lapte
bondari în
vuietul Hindu
gură mută
a încărcăturii de butii
cîntă roiul
je vous love
foşnetul mentei
frunt săpu desti

Vine prin rouă Omul cel Bun.

de luptă şi noapte
în amănunt te rog
maică-măiculiţă
şaptesprezece
Scevola dar armurii
deasemenea în
miră
liră
onoare
a uniformei
răzbunare
Desdemona
mergi
unde el nu e
cod ţipău
la viraj
politice
tivite
acest Alcynous
Dixi
Verzi şi uscate
prin Polonia
iar oamenilor cîntecul
a încărcăturii de butii
iar dumneata la noi
mes compagn
Baikal cerb în cer
sfîntul caravana
marea
plăcut
gheaţa pe toţi ne

Vine prin rouă Omul cel Bun

Deasupra orașului Mîșkin răsărea un soare radios și toți călătorii noștri se treziră fericiți. Volodea Teleskopov porni motorul și, ridicînd capota, începu să-l privească în mers. Îi plăcea mult să se uite la mecanisme aflate în funcțiune. Uneori se oprea te miri unde, se uita cîteva minute la motor, îl pricepea în întregime, zîmbea fără motiv, după care-și vedea de treabă fericit ca după o baie într-o apă curată și caldă.

Vadim Afanasievici îi făcea în acest timp supranormativei noastre toaleta matinală: o giugiulea cu săpunul și buretele, îi lustruia pielea brună de pe flămînzări, iar ea se alinta și pufnea sub apa cu săpun și sub razele de soare; de mult nu se simțise așa de bine, după cum Vadim Afanasievici de mult nu se simțise atît de fericit. E drept că lui niciodată nu i-a mers, în general vorbind, prea rău: ducea o viață regulată și rațională — dar atît de bine ca acum nu s-a simțit, poate, tocmai din copilărie.

Întors de la cumătra lui, bătrînul Mocenkin stătea încruntat mai de-o parte, mărginindu-se să observe cu un aer sever tot ce se întîmpla în juru-i. Ar fi dificil de spus de ce nu plecase la Koreajsk cu autobuzul. Poate din considerente de ordin economic, de vreme ce era hotărît să nu-i plătească lui Teleskopov pentru toate isprăvile lui mai mult de cincisprezece copeici mari și late; putea fi însă și altceva la mijloc: se vede că începea să simtă și el, ca și ceilalți pasageri, un fel de legătură interioară cu mașina asta de o tonă și jumătate, cu acest aiurit de Teleskopov, veșnic plin de ulei, cu blestemata asta de supranormativă, așa de tandră și de năbădăioasă.

Irina Valentinovna pregătea în acest timp micul dejun în grădiniță — ouă și cartofi — iar credinciosul ei prieten Șustikov Gleb tăia castraveții.

— Poftiți la masă, tovarăși! lansă ea cu voioșie în glas invitația onorată de toți, inclusiv de bătrînul Mocenkin, care, deși își făcuse plinul la cumătra lui, nu putea scăpa, bineînțeles, un prilej în plus ca să mai pună puțină osînză pe de-a moaca. Scoase din nou covrigul uscat și-l așeză pe masă, în raza de acțiune a cotului.

Călătorii erau tocmai pe sfîrșite cu masa, cînd ajunse pînă la ei un dulce glăscior venit din stradă, de peste barieră:

— Poftă mare, bunii mei cetățeni!

Dincolo de gard stătea o bătrînică simpatică, îmbrăcată cu o jachetă curățică de pluș, purtînd o lădiță, o bocceluță și o plasă de prins fluturi.

— Bună ziua! adăugă ea făcînd o plecăciune adîncă. Nu cumva dumneavoastră transportați butiile la Koreajsk?

— Noi, babo! zbieră Volodea. Dar ce-ai cu butiile noastre?

— Păi v-aș ruga să mă luați și pe mine, drăguțule! Cine-i șeful la dumneavoastră în echipă?

Călătorii noștri schimbară priviri amuzate: habar n-avuseseră că sînt o *echipă*.

Pregătit s-o repeadă, bătrînul Mocenkin își scutură firimiturile de pe haina lui de dril, se îndreptă falnic de spate, dar Șustikov Gleb, făcîndu-i cu ochiul prietenei lui, i-o luă înainte:

— Șefi, măicuță, noi n-avem. Noi, măicuță, sîntem oameni de diverse concepții și profesiuni, uniți de bună voie pe baza dragostei și a respectului față de rezerva noastră supranormativă de butii. Dar dumneata încotro mergi, simpatică și venerabilă măicuță?

— În delegație mă duc, fătul meu, la orașul Fteodosiia. M-a trimis Institutul să prind fotoplexirus în stepa Crimeei.

— Ăsta-i cărăbușu-ăla cu coarne, nu, babo? îi strigă Volodea.

— Chiar el, fătul meu! Tare greu se mai lasă prins tăicuțu-ăsta de fotoplexirus și de-aia mă trimit pe mine.

Aflară astfel că Stepanida Efimovna (aşa o chema pe băbuţă) lucra de nu mai puţin cinci ani ca laborantă la un institut ştiinţific din Moscova, de unde împuşca lunar patruzeci de bătrîne, başca primele.

— Eu prind pentru ei, puii babei, greeri, libelule, fluturi, tot felul de viermişori, da' cel mai mult le place viermele de mătase, continua ea să psalmodieze. Sînt tare mulţumiţi de mine şi de-aia mă şi trimit în stepa Crimeei să le prind fotoplexirus, gîndacu' ăla cu coarne, greu de găsit, da' trebuincios pentru ştiinţă.

— Vezi, Gleb ! zise Irina Valentinovna. O bătrînică atît de modestă şi de oarecare, şi slujeşte ştiinţa ! Hai să ne dedicăm şi noi ştiinţei, Gleb, să ne dăruim ei pînă la capăt, fără preget !. . .

Înflăcărată de patimă reţinută, Irina Valentinovna se simţea pătrunsă de fiorii inspiraţiei. Gleb o cuprinse strîns pe după umeri.

— Bună idee, Irinka ! O s-o traducem în viaţă !

— E ciudat, totuşi, Volodea, îi şopti Vadim Afanasievici lui Teleskopov. Ai observat că au şi început să se tutuiască? Trăim într-adevăr într-un ritm cosmic. Şi apoi bătrînica asta. . . Crezi că merge într-adevăr să vîneze fotoplexirus? Ce ciudată e lumea. . .

— Nu-i nimic ciudat, Vadim ! zise Volodea. Gleb s-a plimbat ieri cu belfereasa prin crîngul de mesteceni. Iar baba cărăbuşi o să prindă, fii fără grijă ! Nu mă înşeală pe mine ochiul, baba o să pună mîna pe fotoplexirusul ăla..

Bătrînul Mocenkin tăcea, cutremurat şi profund jignit de povestea cu Stepanida Efimovna. Păi cum e posibil aşa ceva, tovarăşi şi prieteni? El, marele specialist în insecte, el, care şi-a închinat atîţia ani luptei cu gîndacul de Colorado, el, om cult şi înarmat din punct de vedere politic, şi nici nu s-au gîndit la el deştepţii de la Institutul ştiinţific, în timp ce baba Stepanida, bună doar să plivească loboda, e ditamai laboranta ! Nu ştiu să se îngrijească de cadre, lasă să se piardă elementele valoroase, nu le cointeresează material, înăbuşe iniţiativa ! Dar n-o să vă mai meargă, asasini ai copeicii poporului !

— Pe cai, băieţi, am plecat ! strigă Volodea. Urcă şi dumneata, babo, îi zise el Stepanidei Efimovna, dar vezi şi fii atentă cu supranormativa noastră !

— Vai de mine, puii babei, că dichisită şi mîndră mai e, şi multă la făptură, psalmodie Stepanida Efimovna, să juri că-i o negustoreasă sau o cerboaică, şi cît de voioasă-i la-nfăţişare, feţii mei. . .

A fost destul ca toţi să se simtă dintr-o dată cuceriţi de bătrînica laborantă, pentru atitudinea ei faţă de supranormativă ; pînă şi bătrînul Mocenkin — lucru la care nu se aştepta — se înduioşă.

Se urcară deci şi luară loc cu toţii în alveolele lor, şi porniră de-a lungul gîrbovitelor străzi ale oraşului Mîşkin.

— Mergem prin piaţă să-l luăm la remorcă pe Vanea Kulacenko, zise Volodea.

Dar în piaţă, ia-l de unde nu-i pe Vanea Kulacenko: nu era nici el, nici aeroplanul. Kulacenko plana în azur pe aparatul lui de nădejde, ale cărui suprafeţe portante erau cu tandreţe scăldate de razele soarelui. Înseamnă că Vanea izbutise să-şi repare credincioasa lui maşină şi începuse iarăşi s-o îndoape din zbor cu îngrăşăminte pe măicuţa Terra.

Şi într-adevăr, îndată după ieşirea din oraş, călătorii îi văzură biplanul coborînd în picaj drept spre ei. De data aceasta, Kulacenko manevră cu precizie şi paraşută exact în alveola Irinei Valentinovna un buchet de celeste păpădii.

— Aruncă-l imediat ! îi ordonă Şustikov Gleb, ridicînd spre cer o privire asemeni unei arme antiaeriene cu dublu foc.

« Mare păcat, îşi zise el, că n-am avut cu fofleancă ăsta un colocviu pe nişte teme abstract-literare ! »

Şi aci Gleb observă cum asemeni unei funii de cîrnaţi, se ţinea pe urmele lui Romantismul, de n-o fi fost cumva o trîmbă de praf. Şi simţi că îl cuprinde subit rugina neliniştii pentru dragostea lui, dar el îşi zgîlţîi o dată toată fierăria interioară şi se remontă.

— L-ai aruncat sau nu?

— Vai, Gleb! exclamă îmbufnată Irina Valentinovna, dar l-am aruncat de mult.

Adevărul e că ea ascunsese una din celestele păpădii într-un locşor discret şi mai continua să trimită spre avionul care se îndepărta mereu şi devenise acum un punct, tainice ochiade, menite să dea suflu motorului. Dar ce femeie n-ar păstra suvenirul unui atît de tulburător episod din propria viaţă?

Tăiau din nou, prin urmare, cîmpuri liniştite şi foşnitoare păduri. Volodea Teleskopov mîna de zor, nepăsător la starea drumului, cotind în viteză la răspîntii, fără să-şi bată capul dacă a luat-o sau nu pe drumul cel bun, sugea dropsuri, îşi răsucea cîte-o ţigară din tutunul « Capstan » subtilizat din buzunarul tovarăşului său de drum, Vadim Afanasievici, căruia îi istorisea cele mai mirobolante peripeţii din existenţa sa captivantă.

— În vara-aia Vadişor lucram ca asistent la Sud-Vestul în flăcări film valabil cu viaţa de peste graniţă ajungem noi lacul azuriu munţii albi mamă-mamă fabrica de şampanie la doi paşi pompau la export îţi lăsa gura apă nişte nasoale de chelneriţe la cantină ai să rîzi dar ard gazul şi cîntă ultima otreapă se dedulceşte cu şampanie semifabricată iau eu cu Vova Diacenko nişte ţoale de la recuzită trencicot şepcile le lăsăm de-o parte îi dăm de sanchi pe franţuzeşte cu cheschevu şi dimineaţa miercuri vasăzică Buşkaneţ Nina Nikolaevna mă zboară din bandă pe Vovik la judecata tovărăşească îl achită eu intru degustător la fabrică şi acum să-i vezi pe granguri venind la neica dar eu la echipa de amatori tot mai rar tu inimă pribeagă plîngea contabilul şef mă săturasem acolo Vadik zău.

Vadim Afanasievici nu se mai mira de nimic. Se mulţumea să-şi mozolească pipa între dinţi, contemplînd cu un ochi elegiac păduri şi ogoare şi trăgînd cu urechea în răstimpuri la scîrţîitul drăgălaşei sale supranormative, fără să-i spună o vorbă amicului său cînd observă că au trecut în viteză de drumul spre Koreajsk.

Bătrînul Mocenkin lîncezea şi el în alveola lui, compunîndu-şi argumentaţia piesă cu piesă, cu nările gîdilate de vagi efluvii de moare de castraveţi şi de bere; îşi revenea din cînd în cînd, se aprindea din nou — las' că mă duc eu la prevederi sociale şi uite-aşa ţi-i joc — după care cădea iar în starea de prostraţie de la-nceput.

Stepanida Efimovna se instalase gospodăreşte în spaţiul ei, pe care-l căptuşise cu o broboadă şi acum trîndăvea sub stindardul roz al plasei de prins fluturi, într-o dulce şi paşnică somnolenţă, întreruptă numai la răstimpuri, cînd îşi holba cuprinsă de groază ochişorii albaştri: « ptiu, piei drace! » rostea ea în timp ce-şi făcea, tremurînd, nenumărate cruci mărunte.

— Ce-i cu dumneata, mătuşă, de te pierzi aşa cu firea? se răsti într-un rînd la ea, supărat, Şustikov Gleb.

— L-am văzut pe Necuratu', fătul meu. Mi s-a arătat Necuratu', fie-mi cu iertare, răspunse încurcată Stepanida Efimovna, după care se domoli ca un şoricel.

Şi iac-aşa mergeau ei în alveolele supranormativei de butii, fiecare într-a lui.

La un moment dat, călătorii noştri văzură un bătrînel care stătea pe răzorul din marginea drumului, cu un deget ridicat în sus. Un deget enorm, răsucit şi noduros ca un ciot. Volodea frînă şi se uită din cabină la bătrînel.

Bătrînelul gemea slab.

— Ce gemi aşa, moşulică? îl întrebă.

— Da' uite numai cît de umflat mi-i deştiu, răspunse omul. Eram la pădure, după bureţi, acu-s zece zile, cînd dau peste-un şarpe, oameni buni, un şarpe verde-nchis.

Şi mă muşcă şarpele-ăla de deşti, începe să sîsîie şi dus a fost. De zece zile nu mai ştiu ce-i aia somn...

— Aşa, moşule, bureţi ai vrut, bureţi ai găsit ! zise Volodea Teleskopov, izbucnind în hohote sălbatice de rîs, de parcă n-ar fi auzit în viaţa lui o chestie mai grozavă. Moşulică după bureţi ! Şi buni au fost bureţii ori nu prea? E tare, fraţilor, să mori de rîs, nu alta: lui moşulică i s-a făcut de bureţi !

— Ce-i cu dumneata, Volodea? întrebă sec Vadim Afanasievici. Ce-i cu veselia asta? Nu m-aşteptam la aşa ceva din partea dumitale.

Lui Volodea i se opri rîsu-n gît şi se înroşi.

— De fapt, ce-oi fi nechezînd aşa ca un catîr? Iartă-mă, moşule, pentru rîsul meu prostesc, trebuie să te îngrijeşti, să-ţi dregi degetul. Arde-i, taică, o juma' de votcă, sau nu ; ştii ce? Mai bine vreo trei litre.

— Nu-i nimic, mai răbdăm şi noi, gemu bătrînelul.

— Ascultă, om bun, începu să psalmodieze Stepanida Efimovna, ia nişte cărămidă pisată, nişte făină de grîu şi amestecă-le cu foi de lobodă şi tutun. Mai pune şi un pitac de aramă şi fierbe-le bine în apă. Pune apoi fiertura asta s-o vadă luna nouă şi la al treilea cîntat al cocoşilor, moaie-ţi deştiuţu-n ea...

— Nu-i nimic, mai răbdăm şi noi, gemu bătrînelul.

— Ce superstiţii ! Şi mai eşti şi laborant ştiinţific, Stepanida Efimovna ! şuieră veninos bătrînul Mocenkin. Uite ce e, concetăţene, îţi duci rana la Comisia de expertiză a capacităţii de muncă şi te-nvîrteşti de invaliditate de gradu-ntîi, chestie care o să-ţi ia durerea cu mîna.

— Nu-i nimic, mai răbdăm, o ţinea una şi bună bătrînelul. Mai răbdăm şi noi, oameni buni.

— Eu zic că lucrul cel mai bun ar fi nişte untură de porc ! exclamă Irina Valentinovna. Băştinaşii din Kilimandjaro, cînd îi muşcă pitonii veninoşi, înjunghie un porc gras, îşi etală ea cunoştinţele.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, mai răbdăm şi noi ! începu brusc să ţipe cu glas ascuţit bătrînelul.

— Trebuie amputat degetul, ooof ! îl sfătui compătimitor Şustikov Gleb. Un om bătrîn o mai tîrăşte şi fără un deget.

— Uite-o idee ! zise bătrînelul, cu glasul devenit dintr-o dată limpede şi privindu-şi oribilul deget ca pe o fiinţă cu desăvîrşire străină de el.

— Dar ce vă trece prin cap, tovarăşi? se lansă pe neaşteptate în prim plan Vadim Afanasievici. Ce-i cu sfaturile astea absurde? La cel mai apropiat dispensar i se va face tovarăşului o incizie longitudinală şi apoi antibiotice şi iar antibiotice !

— Just ! răcni Volodea. Trebuie salvat degetul ! Ce, tăiem azi un deget, mîine altul — unde-ajungem aşa? Urcă sus, moşule !

— Da' nu-i nimic, nu-i nimic, tot mai putem răbda, începu să se văicărească din nou moşul muşcat de şarpe, ceea ce provocă un val de proteste de indignare din partea tuturor.

Şustikov Gleb, partizan, în urmă cu o secundă, al unei soluţii atît de drastice, sări din camion, îl ridică de jos pe pribeagul nostru uşor ca frunza şi-l plantă într-o alveolă liberă, dînd de înţeles în acest fel că nu mai insistă asupra amputării.

— Înseamnă că iar facem un ocol, îşi mormăi bătrînul Mocenkin o simulată indignare.

— Ce, de ocol e vorba aici, Ivan Alexandrovici? protestă cu un gest larg al mîinii Vadim Afanasievici. La aceste cuvinte, Volodea Teleskopov demară fulgerător, băgă direct în viteza a treia şi se urcă pe răzor, după care, lăsînd un vîrtej de praf în urmă, o apucă drept spre căsuţele albe ale unui sovhoz cerealier.

— Scuză-mă, concetăţene, se interesă bătrînul Mocenkin, studiind cu coada ochiului pe leatul său care gemea, dumneata ieşiseşi, ca să zic aşa, la plimbare cu degetul dumitale, sau aveai o ţintă concretă?

— Mă duceam la soră-mea, bunii mei cetăţeni, la oraşul Tuapse, gemu bătrînelul.

— Unde? tresări surprins Şustikov Gleb, amintindu-şi dintr-o dată de aroma portului sudic aflat atît de departe de aici, de noaptea lui neagră, de micile insule luminoase ale petrolierelor din radă.

— La Tuapse mă duc, voinice, la soră-mea, singura mea soră. Să-mi dea iertăciune înainte de moarte.

— Fii atentă, Irina, ce forţă de caracter ! Curat Mucius Scevola, i se adresă Gleb prietenei lui.

— Spune-mi, Gleb, ai fi tu în stare să arzi ca Mucius Scevola tot ce-ai adorat altădată şi să adori tot ce-ai ars cîndva? întrebă Irina.

Cutremurat de această întrebare, Gleb începu să tuşească.

În acest timp, bătrînul Mocenkin mai pregătea o surpriză forurilor regionale.

PROIECTUL BĂTRÎNULUI MOCENKIN PENTRU LICHIDAREA ŞARPELUI VERDE-NCHIS.

Sînt mulţi ani de cînd autorităţile raionale desfăşoară cu succes lupta pentru lichidarea acelei manifestări monstruoase verde-nchis care şi-a făcut un cuib comod de şarpe la sînul pădurilor noastre.

Dar însă, pe lîngă realizările obţinute, mulţi tovarăşi nu-şi aduc aportul, ci numai cu vorbe goale. Standuri nu exsistă nicăieri.

Trebuie desfăşurată peste tot o agitaţie vizuală împotriva animalelor tîrîtoare care ne muşcă degetele, e necesar ca masele largi să fie înarmate cu documentaţie în problema respectivă şi să se numească un inspector raional cu problema şerpilor renumerat cu un salariu de 18 ruble şi 75 de copeici plus raţia de lapte.

Vă rog să rezolvaţi favorabil.

Mocenkin I.A., fost inspector pentru gîndacul de
Colorado, actualmente pe liber.

Şi iac'aşa mergeau ei, Teleskopov şi Drojjinin în cabină, iar toţi ceilalţi în alveolele supranormativei de butii, fiecare într-a lui.

Au ajuns în cele din urmă la sovhoz, unde l-au predat pe răbdătorul bătrînel la dispensar.

Acolo, bătrînelul începu să facă gălăgie, pretinzînd să i se amputeze degetul, dar îl îndopară cu antibiotice şi degetul i se însănătoşi curînd. Auzind atîta larmă, alergă, bineînţeles, tot sovhozul în păr, inclusiv « singura surioară », care nu locuia de loc la Tuapse, ci tocmai în acest sovhoz de unde era de baştină şi bătrînelul. Cam încurcase borcanele răbdătorul bătrînel. De durere, probabil.

●

Îşi petrecură noaptea sub cerul liber. Era un cîmp părăginit şi ridicat la mijloc; ei stăteau pe această ridicătură, aşezaţi în jurul unui foc, sub stele, ca pe curbura pămîntului. Mirosea a iarbă roasă, a flori, a fum şi a stele puse la murat. Ţîrîiau greierii.

— Ţîrîie drăgălaşii, psalmodie cu o notă de tandreţe în glas Stepanida Efimovna. Ţîrîiţi, ţîrîiţi, că la greieri mi-am făcut planul trimestrial. Acu'să mai atingem indicele

și la neica fotoplexirus și atunci să vedeți ce mulțumită o să fie baba ! Fetișoara i se zbîrci, prin ochișorii albaștri trecu un licăr de șiretenie, iar mînuța ei vrăji niște cruci mărunte în dreptul gurii, în timp ce căsca — of, păcatele noastre cele grele! — și adormi.

— Acum iar o să i se arate Necuratul, formulă Gleb o presupunere.

— Vai, vai, vai ! începu să strige bătrîna prin somn. Piei, piei, drace !

— Aș ține mult să-l văd și eu pe Necuratul ăsta al ei, zise Vadim Afanasievici. Ar fi interesant de știut cum o fi arătînd așa zisul ei Necurat.

— E tare mîndru, zise Stepanida Efimovna, trezindu-se brusc. Are o pălăriuță roșioară, cizmulițe elegante, burticica rotunjoară, e foarte drăgălaș.

— Dar atunci de ce te temi de el, bunică? întrebă cu mirare naivă Irina Valentinovna.

— Dar cum să nu-mi fie frică, maică, porumbița mea frumoasă? oftă bătrînica. Să vezi numa'cînd începe să te gîdile și să joace și să-i umble ochii în cap ca doi tăciuni aprinși. Of, că rău și haramin e Necuratu-ăsta...

— Trebuie să-ți schimbi concepțiile, măicuță, zise sever Șustikov Gleb. Să le schimbi în modul cel mai hotărît.

— Chiar așa e, babo, zise Teleskopov, pune-ți ceva în gînd și ai să vezi cum un om bun...

— ...vine prin rouă, continuară toți deodată, ceea ce îi făcu să tresară și să se uite consternați unul la altul.

— Un cavaler? întrebă isteața bătrînică bătînd din palme.

— Nu, un prieten gata să-ți sară în ajutor, zise Vadim Afanasievici. Nu știu cum să-ți spun, un plugar de rînd cu un compas...

— Ăsta e ! exclamă Volodea, aprobînd din cap, un flăcău cu mănuși de piele de căprioară...

— Judiciar !... Împuternicit !... cerși jalnic bătrînul Mocenkin.

— Împuternicit? tresări bătrînica. Ptiu, ptiu ! Și Necuratul meu e împuternicit !

— Nu zău, măicuță, dar greu mai pricepi, zise Gleb cu năduf. E pur și simplu frumos la față, bine îmbrăcat, stăpîn pe sine : puțin îi pasă de toate fleacurile astea...

— Și adevărat bărbat ! exclamă Irina Valentinovna. Eroic ca Mucius Scevola...

— Am priceput, feții mei, am priceput ! se lumină la față Stepanida Efimovna, zîmbind șiret. Un om bun care vine prin rouă — vai, ce frumos !

Și cu aceste zise adormi pe loc, cu gura căscată.

— S-a programat baba, zise Gleb, gata să izbucnească în hohote, dar se fîstîcî subit și își înghiți rîsul. Toți erau foarte tulburați și evitau să se privească unul pe altul : își trădaseră secretul comun al viselor .

Reflexele flăcărilor tremurau pe fețele lor care exprimau stînjeneală; tăcerea forțată se prelungea, devenea apăsătoare ca o durere de cap, cînd o auziră scîrțîind dulce prin somn pe supranormativa lor înfășurată în broboade și pleduri și toți uitară ca la un semn de jena de adineaori și se liniștiră.

Șustikov Gleb o invită pe Irina Valentinovna « să dea o raită prin stepa roșcată, să mai turtească cele lobode », drept care se îndepărtară demni.

Mari pîlpîiri de fulgere luminau în răstimpuri cîmpia vălurită pînă la nesfîrșit și siluetele tot mai îndepărtate ale marinarului și profesoarei. Într-un asemenea moment, bătrînului Mocenkin îi trecu prin cap următoarea idee: « dragostea ne face viața plină cu avîntul ei cel tineresc », dar se cutremură de oroare și, pentru a-și regăsi liniștea sufletească, mai adăugă cîteva rînduri la referatul lui cu privire la nivelul scăzut al amoralității.

Vadim Afanasievici și Volodea, culcați alături cu fața-n sus, fumau și trimiteau rotocoale de fum spre cerul înstelat.

— Ce mici sîntem, Vadik, spuse deodată Teleskopov, şi cine are nevoie de noi în universul ăsta? În el totul e mişcare, forfotă, clocot, el îşi vede de chimia lui şi-l doare-n cot de noi.

— Da, ideea solitudinii omului în cosmos. Mulţi îşi bat capul cu ea, rosti Vadim Afanasievici şi îşi aminti de rivalul său, vicarul, cunoscutul greieraş elveţian.

— De ce clocoteşte aşa, de ce se mişcă, şi ce va fi la urma urmelor? Şi-apoi ce-nseamnă de fapt acest « la urma urmelor »? Pe cuvînt, Vadik, mă trec toate năduşelile cînd mă gîndesc la acest « la urma urmelor », tremur pentru pielea mea, îmi vine să urlu că nu-nţeleg nimic, mă-ngrozesc gîndindu-mă la ce ne-aşteaptă pe toţi cei care purtăm o scăfîrlie pe umeri. Îmi vine s-o întind cît văd cu ochii, să las dracului totul şi pe toţi tîmpiţii de pe lume. Eu n-am fost, nu voi fi, şi-atunci ce caut aici?

— Omul viază prin ceea ce crează, articulă cu glas scăzut Vadim Afanasievici, marcînd un punct împotriva vicarului.

— Şi moş Mocenkin, şi baba Stepanida, şi eu, golan uitat de Dumnezeu? Prin ce creaţii rămînem vii? continuă Volodea. Altădată masele inconştiente ştiau că există Dumnezeu, rai, iad, diavol şi trăiau în această lege. Dar toate astea nu mai există, — la orice conferinţă o poţi afla. E drept să fie aşa? Înseamnă că eu am să dispar cu totul, am să mă dizolv pînă la zero, iar acum rămîn prost, pur şi simplu în aşteptare, aşa-i? Sau nu-i aşa? Aveam pe unul Iurka Zvonkov, la cariera din Ust-Kasimovski. Ştia una şi bună, să te tapeze de trei ruble pînă la salar şi dacă se prindea, toată lumea era a lui, umbla după fete pe la cămin, îl băteau muierile în fiecare seară, să mori de rîs, nu alta ! Într-o zi a căzut peste el braţul macaralei. L-am dus la cimitir; eu mergeam înainte, bătînd din timpane. Mă întorceam şi-l vedeam culcat în sicriu, grav şi sever, de parcă ştia el ceva — o expresie pe care nu i-o văzusem niciodată pînă atunci. Mă duc la dispensar şi-l întreb pe Semion Borisovici de ce avea Iurka faţa aia? El îmi răspunde că la omul mort musculatura se destinde, de-aia. Pricepi, Teleskopov? Ba bine că nu, chestia cu musculatura o pricepeam eu.

— Omul rămîne viu prin dragoste, rosti cu glas scăzut Vadim Afanasievici.

Volodea tăcu. Liniştea era întreruptă acum numai de troznetul lemnelor care ardeau şi de uşorul scîrţîit al supranormativei de butii, prin somn.

— Te-am priceput, Vadişor ! strigă deodată Volodea. Unde e dragostea, acolo e şi omul, iar unde nu-i dragoste, acolo-i chimie, faţă de păpădie. Nu-i adevărat? Nu-i aşa? De-aia aleargă oamenii după dragoste şi fac prostii, şi se tîmpesc, şi-i prezentă în sufletul fiecăruia, chiar dacă numai un strop, o picătură undeva în străfunduri. Nu-i adevărat? Nu-i aşa? Nu-i aşa că-i aşa?

— Nu ştiu, Volodea, dacă e în al fiecăruia, nu ştiu, nu ştiu, rosti Vadim Afanasievici cu o voce abia perceptibilă.

— Şi unde nu există, acolo-i numai chimie. Chimie, fizică şi zero rest. . . Aşa-i? Am dreptate?

— Dormi, Volodea, zise Vadim Afanasievici.

— Păi, eu dorm, răspunse Volodea şi în clipita imediat următoare începu să sforăie.

Vadim Afanasievici mai stătu mult timp cu ochii deschişi, privind la pîlpîirile fulgerelor ce luminau cîmpurile paşnice, cu gîndul la prietenul lui care sforăia alături, la confidenţele făcute, îşi aminti de iubita lui (ce s-o mai ascundem, i se întîmpla şi lui să se trezească uneori în toiul nopţii scăldat în sudori reci), de munca lui, care-l ajuta să alunge asemenea imagini, se gîndi la Gleb şi la Irina Valentinovna, la Stepanida Efimovna şi la bătrînul Mocenkin, la pilotul Vanea Kulacenko, la bătrînelul răbdător, la tatăl şi la mama lui, la vicarul de reputaţie mondială care colinda ţară după ţară, lăsînd de fiecare dată în mare perplexitate elitele intelectuale cu

noile și fulminantele lui concepții — cînd catolice, cînd budiste, cînd dionisiace — și care se întorcea de fiecare dată în cantonul lui elvețian pentru a coace altă furtună intelectuală. Ce i-o fi pregătind el acum blajinei și desculței Haligalii, care nu bănuiește nimic?

Cuprins de aceste gînduri neliniștite, Vadim Afanasievici adormi.

●

Pe un dîmb depărtat și acoperit de pelin, ca o prințesă a Hindukușului de răsărit, dormea Irina Valentinovna, învelită într-o bluză marinărească. Lumea întreagă îi stătea la picioare și în această lume alerga printre tufe credinciosul ei Gleb, întărîtînd țapul Romantismului

Țapul chicotea prin mărăcinii hîrșîitori, aluneca prin șanțuri, se văita ca un buhai de baltă în mlaștina din apropiere. Gleb era la capătul puterilor, cînd totul se liniști și amuți dintr-odată; un calm înșelător se așternu pe fața pămîntului și Gleb se concentră într-o pîndă încordată, așteptînd figura următoare.

Care nu întîrzie. Ceva ca un fîșîit ușor și confuz ajunse pînă la el și pe drum apărură niște stafii călare pe roți străvezii.

Poftim ! Povestește o chestie ca asta și nimeni nu te crede. Gleb sări șanțul, vibrînd de încordare, gata de rezistență activă. Era momentul: stafiile tocmai se întorceau descriind un cerc în jurul dîmbului cu pelin, în jurul somnului blînd al prințesei Hindukușului răsăritean; stafiile — patru — veneau în plutirea lor drept spre Gleb, iscoade mute ale nopții.

În pîlpîirea tremurată a fulgerelor, marinarul zări o clipită chipul căpeteniei lor: o frunte curată și tînără, niște ochi mici și sfredelitori, doi umeri bine legați sau, ca să fim mai exacți, aproape atletici.

Fără să stea în cumpănă, scoțînd acel teribil chiot al stepelor, Gleb se aruncă înainte. Se iscă o vînzoleală cu sclipete și zbîrnîituri. . . Rezultatul: marinarul le prinse pe toate patru.

— Ha ! făcu Gleb, spunîndu-și perfect lucid: « povestește o chestie ca asta și nimeni nu te crede ».

Scutură stafiile: erau netede.

— Așa deci, zise el mărinimos, pare-se că ați dat de belea, tovarășe stafii pe roți !

— Lasă-ne, nea Gleb ! piui una din stafii.

Uluit, Gleb slăbi încleștarea și — ceea ce făcu să-i sporească și mai mult uluiala — se trezi în fața lui cu patru elevi din centrul raional, de la el din comună deci.

— Asta ce mai e? întrebă tînărul marinar, complet zăpăcit.

— Crosul ciclist « Îți cunoști regiunea? » răspunse cu o voce de bas tremurată și slabă unul din elevi.

— Dar dumneata ne știi pe noi, nea Gleb, ciripi altul: eu sînt Kolea Tiutiușkin, el e Fedea Jilkin, ăsta-i Iura Mamocikin, iar ăsta Borea Kurocikin. El a fost cu ideea. S-a agitat ca un dement, el a organizat cercul de geografie. « Îți cunoști regiunea »? zicea. Înainte, zicea, după asta, cum îi zice. . .

— După cine? Înainte după cine? întrebă mieros Gleb și, pentru orice eventualitate, îl apucă pe Borea Kurocikin de brațul care se dovedea a fi surprinzător de mușchiulos.

— După Romantism, ce, parcă nu știi dumneata ! răspunse îmbufnat năstrușnicul elev dintr-a șaptea, arătînd vag undeva departe cu mîna rămasă liberă.

O nouă pîlpîire de fulger lumină întinderea stepei și Gleb văzu îndepărtîndu-se un rotocol de praf după silueta plinuță a Romantismului, călare pe o bicicletă de damă.

— Asta-i un lucru bun, băieţi, zise el cu inima la loc. Un lucru bun şi folositor. Vă urez succes pe drumul vostru spinos!

Cu aceste spuse, eliberă definitiv pe şcolari şi, cu o senzaţie de calm absolut, într-o excelentă dispoziţie, urcă dîmbul de pelin, spre prinţesa lui.

AL TREILEA VIS AL PROFESOAREI IRINA VALENTINOVNA SELEZNIOVA

Viaţă dulce, fără griji, în vîrtejul dansului să plutim mereu. Mereu! Ah, Gleb, podeaua e aşa de alunecoasă! Gleb! Gleb! Unde eşti?

Irocika, dă-mi voie să-ţi prezint pe prietenul meu, Heinrich Anatolievici Dopekailo, profesor de fizică.

Heinrich Anatolievici, un bărbat încă în floarea vîrstei, alunecînd pe micile-i copite de satir, se apropie în vîrtejul valsului: mă recunoşti, Selezniova?

Pe un umăr are un catod, pe celălalt un anod. Ce vreţi să mai pricep cu bietul meu căpşor?

Spune-mi, dragă bunico, de ce e egal patratul catetelor ipotenuzei cu conferinţa regională a ţărilor agrare din pool-ul atomic?

Iată încă unul care goneşte din ce în ce mai iute: e campionul mondial Diego Momentalnîi, purtînd în mînă un buchet de bileţele cu întrebări pentru examen. A, da, eu vin la rînd, solo!

În bileţelul cu numărul cincisprezece e un zece şi amor, în şaisprezece îţi curge sînge din năsuc, în şaptesprezece e o coadă de scrumbie afumată, iar întrebarea din ăsta e cu cîntec.

În jurul meu valsau campionii mondiali, bărbaţi şi femei, profesorii pisălogi din comisia de examene. Aşteptau pe jurisconsultul de la miliţia regională, care trebuia să încheie situaţia.

Şi iată-l năvălind într-o elastică alunecare, cu mîinile desfăcute în lături; era un bătrînel cu părul roşu ca flacăra. Toţi se dădură la o parte şi bătrînelul, rotindu-se în cercuri din ce în ce mai mici, răcni:

— Aţi pregătit cererile de desfacere a contractului cu menţinerea salarului?

De jur-împrejur nu era decît gheaţă, gheaţă lucie, împodobită cu bizare înflorituri; numai undeva în zarea depărtată păşea pe regalele păşuni înrourate Omul cel Bun. Mergea suflîndu-şi nasul şi tuşind, ducînd de lănţug nişte pui de lei de marmoră, unul mai mic decît altul.

AL TREILEA VIS AL MARINARULUI ŞUSTIKOV GLEB

Azi dimineaţă am observat o oarecare scădere de ritm la muşchiul meu deltold. Luai măsuri pe loc.

Aşa că stau în picioare lîngă pat şi-i dau de lucru deltoldului. Băieţii îşi văd fiecare de ale lor, unul îşi antrenează tricepsul, altul bicepsul, celălalt cvadricepsul. Seva Antonov îşi chinuie muşchiul fesier; trebuie înţeles şi el.

Intră scumpul nostru guard de marină Reinwolf Kozma Elistratovici. Pe loc repaus! Pe loc repaus! Azi avem finala de frînghie cu scafandrii, bobocilor! Raţie dublă de unt, raţie dublă de carne şi triplă de compot pentru toată lumea.

Dar gogoşi vom avea, tovarăşe guard de marină? Drepţi!

Şi începe lupta. Chiar în faţa mea e un scafandru cu tendoanele întinse; parcă l-aş cunoaşte. Luptă cu pricepere pentru victorie, înconjurat de un respect meritat şi de o dreaptă invidie.

Un caz unic în istoria flotei, de la barca lui Petru pînă acum: rezultatul e nul, frînghia s-a rupt. Toată lumea e mulţumită.

Eu, personal, sînt mulţumit şi mă plimb pe aleele umbrite în uniformă de gală, pe piept cu toate medaliile. Se apropie de mine scafandrul pe care mi se părea că-l cunosc.

— Ascultă, amice, ce-ar fi să facem cunoştinţă!

— Dar mi se pare că ne cunoaştem de undeva.

— Eu credeam că nu m-ai recunoscut, zîmbeşte scafandrul.

— Teleskopov Volodea?

— Departe, zîmbeşte el.

— Poate Drojjinin? întreb eu.

— Foarte departe, răspunde el, continuînd să zîmbească.

Îl examinez cu mare atenţie.

— Irinka, tu eşti?

— Aproape că ai ghicit, dar nu chiar. Mă numesc Mucius Scevola.

— Ah! dumneata eşti? exclam eu. Dar ai amîndouă mîinile tefere! Înseamnă că totul nu e decît mit, legendă, palavre.

— Mă jigneşti, răspunse Scevola. Mare scofală să-ţi arzi o mînă!

Şi Scevola îşi aprinse cu o brichetă mîneca tricoului.

Apoi îşi înălţă ca pe o torţă olimpică braţul arzînd şi alergă pe aleea întunecoasă.

— Hai, Gleb, fă şi tu!

Să-ţi dai foc la mînă e chestie de-o secundă. Alerg după Scevola. Mîna-mi trozneşte, ridicată deasupra capului. Arde minunat.

Scevola dispare într-un tunel negru. Eu după el. Întuneric beznă; numai din loc în loc se zăresc mutrele rînjind ale imperialiştilor. Din fugă le vîr agresorilor în bot mîna cuprinsă de flăcări. Urlă.

Ies din tunel: calm, linişte, pustiu.

O voce vag cunoscută la radio.

— Eşti gata să te dedici ştiinţei, tinere şi frumosule Gleb, să i te dărui pînă la capăt, fără preget?

Mă uit mai bine şi văd Ştiinţa culcată pe jos: scîrţîie şi geme jalnic, fredonînd un cîntec cu vocea ei subţirică, delicată şi nervoasă. Nişte suflete miloase au învelit-o cu o prelată şi cu nişte pleduri în carouri.

Strig:

— Sînt gata!

Şi acum alta, vă rog: din camera cu oglinzi deformante iese enormă Pseudoştiinţa. Aduce cu nu ştiu ce juntă din nu ştiu ce ţară caldă. Într-o mînă ţine cnutul, în cealaltă nişte cutii de peşte conservat şi o sticlă de « Dumbrava ». Cunoaştem noi politica asta!

Declanşez automat sistemul de şoc. Mă apropii şi-i spun în limba ei:

— Îmi daţi voie să-mi aprind o ţigară?

Pseudoştiinţa cască nişte ochi impertinenţi la mîna mea arzîndă. Învîrte cnutul, gata să dea. Cunoaştem noi! Un bombeu la gambă în periost! Imediat după aceea o orbesc cu o directă în nas! Cu două cîrlige îi aplic colosului care se dezmembrează lovitura de graţie. Şi Pseudoştiinţa se evaporă.

Începe să toarne o ploaie putredă, tropicală. Tuşesc, sînt introhnat. Mîna mi se stinge. Dau o fugă prin camera cu oglinzi deformante, în toate mă văd frumos, dar ud leoarcă. Nu e nimic de rîs. Trec prin peretele de placaj şi văd . . .

. . . de dincolo de cîmpii şi mări, de dincolo de munţii albaştri răsare soarele şi, parcă ieşită din soare, vine spre mine iubita mea cu o mască de mătase pe ochi. Vine prin rouă Omul cel Bun.

Mai dai şi de necazuri în viaţă: eşti silit uneori să mănînci cozonac în loc de pîine. Mi-a ajuns la ureche că trebuie să vină Ivan Cenuşotcă. Şi că o să vină fără nici un fel de fasoane şi maestrul de călărie Cutare Cutariov. Al dracului hipodrom; mai bine nu mi-aş fi aruncat niciodată ochii către el ! N-am ce face, se aruncă singuri. Şi mă tîrăsc, ticălosul de mine, spre casa unde se vînd biletele de optzeci de copeici.

Intru în sală — de ce-o fi atîta linişte? Ca într-o biserică pustie. Şi interesant e că toţi se înghesuie să-l vadă pe Volodea Teleskopov în timp ce intră. Mă uit şi eu la el, ca într-o oglindă, ceea ce e interesant.

Ceea ce e interesant e că Volodea înaintează în gol şi că e alb ca după o noapte de beţie. Şi ceea ce e interesant, e că merge ţintă spre Andriuşa.

Andriuşa stă în picioare lîngă o coloană. Ce e interesant e că şi el e alb ca un ceainic.

— Andriuşa, am o variantă cu Botanica şi Săgeata. Mergi cu cincizeci de copeici?

Andriuşa Corbu se uită în jur cu teamă, şi ceea ce e interesant, mişcă din buze.

— Ceee?

— Tu crezi că noi mizăm pe ele, Volodea? Ele, iepele, mizează pe noi !

Au dat drumul la sonor. Aplauze. Hohote de rîs. Orchestra secţiei 46 de miliţie atacă primele acorduri.

Andriuşa îşi saltă capul cu semeţie şi bate din copită. Bat şi eu din copită şi sforăi. Vin spre noi, ne pun frîiele şi ne scot pe pistă. Sînt într-o excelentă dispoziţie: trebuie să ne reprofilăm.

Jocheul meu e un tip simpatic. Al lui Andriuşa e mic cît un greiere, cenuşiu şi, ceea ce e interesant, poartă ochelari, se vede că face parte din cler. Gongul, am pornit, a pleznit cauciucul.

Mergem alături. Trecem în viteză pe lîngă grajdul natal unde buchiseam cîndva, mînz ce eram, cartea de citire. Iată grajdul meu, casa părintească, sania cu budincă de mei, pe care o trag după mine. Mergem cap la cap din potou în potou. Andriuşa, numai spumă, e voios.

Se apropie tribunele, albe şi cuprinse de freamăt. Hei, dar sînt pline de îngeri ! Aplaudă din aripi, fluieră.

Iată finişul, răsună gongul, dar eu şi Andriuşa galopăm mai departe. Jocheii au căzut, dar noi alergăm înainte.

Şi ce să vezi? Serafima Ignatievna şi Sylvia bînd ceai şi mîncînd chiftele sub o lalea.

— Veniţi cu noi, băieţi !

Am mai veni noi, dar e cu neputinţă. Gonim printr-o mlaştină, ni se îngloadă picioarele. Înaintea noastră se vede ceva umflîndu-se: e Chimia, care iese enormă, duhnind, la suprafaţă, îşi cască botul fără dinţi şi clipeşte din ochii ruginii, în timp ce urechile-i clăpăuge ne invită s-o urmăm.

Pun şeaua pe Andriuşa şi-i dăm bătaie.

Fugim pe calea ferată. În spatele nostru, sunet de roţi, şuier, o răsuflare fierbinte: Fizica ne ajunge din urmă. Andriuşa pune şeaua pe mine şi plecăm.

Am obosit; cît pe-aci să ne podidească sîngele pe nas. Ne prăbuşim la pămînt — luaţi-ne, sîntem călduţi, rezistenţa s-a sfîrşit.

În jur e iarbă, ţîrîie greierii, miroase a muşeţel. Andriuşa ridică nasul — ia te uită, zice, fii atent, Volodka !

Sînt — şi ce văd? Vine prin rouă Omul cel Bun, bucătar şef cu două farfurii de ciorbă de peşte mărunt. Şi bere.

AL TREILEA VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

Trei cavaleri s-au întîlnit pe teren neutru, în vederea soluţionării unor probleme cardinale: industriaşul de conserve de carne Syracusers din Argentina, savantul vicar dintr-un canton elveţian şi Vadim Afanasievici Drojjinin din cartierul Arbat.

Pe terenul neutru cresc — albastre şi aurii — nădejdi, aspiraţii. În mijlocul lui e o masă triunghiulară. Pe masă — o sticlă de « Dumbrava » şi guvizi în sos tomat. În loc de faţă de masă, harta Haligaliei.

— În ce mă priveşte, zice Syracusers, eu nu renunţ la tableturile mele: totdeauna am inundat ţările slab dezvoltate şi am să le inund în continuare.

— Dumneata te sprijini pe Juntă, señor Syracusers, zic eu cu glasul tremurînd de indignare.

Syracusers grohăie, pufneşte în rîs şi-şi răsuceşte gîtul de taur, prefăcîndu-se a fi prins la strîmtoare.

— Recunosc, mi se întîmplă.

Abatele, o canalie la fel de infamă, zîmbeşte şi el scabros.

— Dar dumneata ! Dumneata, un om de ştiinţă ! mă întorc eu către el, ce-i pregăteşti dumneata ţării mele? Ştii dumneata cîţi copii s-au născut ieri şi cum au fost botezaţi aceşti prunci?

Afurisitul de răspopă scoate o hîrtiuţă şi începe să citească:

— Nouă persoane de sex masculin, şapte de sex feminin. Toate fetiţele, fără excepţie, au primit numele Azaleea, iar din băieţi cinci au fost botezaţi Diego şi patru, Vadim, în cinstea dumitale. După cum vezi, Diego e în frunte.

Mă înăbuş !

Mă înăbuş de furie, fierb de necaz.

— Dar pe dumneata ce te priveşte? Mult îţi pasă !

El zîmbeşte.

— Perfect adevărat. Ai întîrziat, dragă prietene. Curînd Haligalia se va trezi din letargia ei şi va deveni epicentrul unei noi furtuni intelectuale. Un nou fenomen filozofic e pe cale de a se naşte: haligalismul.

— În suc propriu sau marinat? se interesează profesional Syracusers.

— Marinat, colega, marinat, chicoteşte vicarul.

Mă ridic.

— Ticăloşi ! Lichele ordinare ! Pe loc vă aplic cîte o directă de stînga !

Sar amîndoi cu cuţitele.

— Săriţi ! Ajutor ! Volodea ! Gleb Ivanovici ! Moş Mocenkin !

Linişte. Terenul neutru începe să se mişte şi se varsă în oceanul de lacrimi populare.

— Fiecare cu Haligalia lui, iar eu cu a mea ! ţipă vicarul trăgînd pe hartă cu cuţitul.

— Şi eu cu a mea ! urlă Syracusers, vîjîindu-şi şi el cuţitul prin aer.

— Şi a mea unde e? strigă Vadim Afanasievici.

— Uite-o pe-a dumitale, admiră-ţi-o !

Mă uit şi o văd: pluteşte, draga de ea, pe o apă azurie şi calmă. Obrăjorii de culoarea cafelei îi strălucesc la soare. Pluteşte, scîrţîind uşor, fredonînd un

cîntec nedeslușit și gingaș, acoperită cu pledul meu ecosez, cu scurta vătuită a lui Volodea și cu basmaua bătrînului Mocenkin.

— Într-adevăr, ea e Haligalia mea ! spun în șoaptă. Alta nici nu vreau !

Mă arunc în apă, înot. Fără să mă întorc, îi văd pe Syracusers și pe vicar, care dau pe gît sticla de « Dumbrava ». Mă apropii de iubita mea, o sărut pe obraji și o iau la remorcă.

Înotăm mult timp, cîntînd încet.

În sfîrșit, îl vedem venind spre noi pe Omul cel Bun, dogar calificat, în mînă cu niște cercuri noi de butii.

AL TREILEA VIS AL BĂTRÎNULUI MOCENKIN

Și iată că ajunsese să-și vadă Referința. Care umbla pe cîmp și mugea gros :

— . . . sîrguincios-în-muncă-și-moral-în-viața-particulară. . .

Și ne plimbăm, eu și Fefiolov Andron Lukici, ca doi prieteni, mai pipăim spicele.

— Prezintă-mi-o și mie, frate Ivane, zice Andron Lukici, clipind din ochiul drept, prezintă-mi Referința ta și te trec cu vreo șaișpe kile de stafide !

— Uite-o pe Referință-mea, Andron Lukici, dă-mi voie să ți-o prezint !

Ea se apropie, Fefiolov o măsoară sever, eu tremur tot : dacă nu-i place?

— Ea e Referința ta?

— Ea e, Andron Lukici, nu te supăra.

— Mda. . .

Măcar să-și fi dat cu roșu pe buze, vaca dracului, ca să nu mai vorbesc de permanent ! Vine măturînd praful cu poala rochiei, băgîndu-mă în toți dracii.

— . . .ridicat-din-punct-de-vedere-politic-atitudine-justă-față-de-avutul-obștesc. . .

— Mda, dă-mi voie să-ți spun, Ivan Aleksandrovici, că sînt dezamăgit. Credeam că Referința ta e o fată tînără, pleznind de sănătate, dar asta-i ca o sfeclă de anul trecut.

— Vai, sînteți prea cusurgiu, Andron Lukici ! Nu apreciați la justa valoare. . .

Asta i-o zic cu glasul îngroșat, dar tremur ca varga. Mi s-a făcut de stafide.

— Hai, fie, cedează Andron Lukici, cum-necum, tot muiere e.

Aici se chircește pe vine, își înfundă capul între umeri, scoate un muget sălbatic și se repede ca un taur spre Referința mea.

— Vaaai ! țipă Referința și, cu ochii cît cepele, o ia la fugă dobitoaca.

Fuge drept spre rîu, Andron Lukici după ea de-i sfîrîie călcîiele și pufăie ca o locomotivă : te iubeeesc ! Îmi iau și eu picioarele la spinare și tunde-o ! să-i tai calea idioatei.

— Nuuu ! zbiară Referința. Niciodată ! Mai bine mă arunc în apă !

Și o văd : bîldîbîc în rîu ! Scoate apoi capul și începe să urle cu ochii bulbucați :

— și-principial-cu-tovarășii-săi-de-muncă ! ! !

După care se duce la fund ca un pietroi.

Cu gîndul aiurea, Fefiolov Andron Lukici freacă un spic între degete.

— Grîul a ieșit bun anu-ăsta, Ivan Aleksandrovici, cu stafidele însă avem goluri în producție.

Și se îndepărtă abătut și mîndru. Sigur, e de-nțeles și el ca om, dar asta ține mie de cald.

Și pentru prima dată în viață, fostul inspector Mocenkin începe să plîngă cu lacrimi amare și simt că mă cuprinde jalea : de mine? de stafide? de Referință?

Unde să mă ascund, ce nădejdi să mai trag?

Cît am rămas așa nu știu... Mă șterg la ochi — și ce văd? Pe malu' ălălantu' în iarba înrourată stă Omul cel Bun: tînăra mea Referință pleznind de sănătate.

VISUL LABORANTEI NESCRIPTICE STEPANIDA EFIMOVNA

— Vai de mine, surățelelor, boboceii mei de cretonaș! Vai de mine, tăicuților, ceapa mea ridichie, morcoviorul meu dulcișor... Utiu-utiu-utiu, pui-pui-pui... Văleu, m-a prins de poale Necuratul tinerel și cu burtică! Văleu, mă trage de cosiță, de cosița mea de fată.

— Lasă-mă, Necuratule, să mă duc pe Dealul Furnicilor!

— Nu te las!

— Lasă-mă, Necuratule, să mă duc în Pădurea Libelulelor!

— Nu te las!

— Da' unde vrei să mă bagi, în ce afurisită de belea?

— Vai, bunică frumușică! Da' greu mai pricepi, laboranta mea nescriptică! Am să te zăpăcesc de cap, bunico, bombonico, sanvicico, pupezico, lăpticico cu ouț, într-un zbanț de danț focos și drăcos! Durdulie ai să fii, tinerică grosmutăr! Voalá!

Și unde începe dracul să mă joace și să bată din copitele lui de berbant; îi tremură mădularele tinere, îmi bagă-n ceafă deștiul lui de os, mă ciupește — vrea să-mi ia viața — aaah!

— Ptiu, ptiu, ptiu, piei, drace!

Să piară? Neam! Mă învîrte prin tufele de cartofi în danțul lui care nu-i de pe la noi.

Ah, ce miroase iarba în pădure, cum mă îmbată... Da'unde mă duci, unde mă duci... covrigei...

Iată-l pe Necuratul meu negricios cum se așează la foc, cu ochișorii obraznici, cu burticica roșioară.

— Hai, babo, șireato, preafrumoaso, ia fă-mi o supă! Am chef de-o ziupne drite nactigal. Fă-mi o supă, da'grasă să fie!

— Supă?

— Supă!

— Supă?

— Supă!

— Supă?

— Supă!

— Ah, tăicuților! Nactigal, nenișorilor, pe limba noastră-i privighetoarea, iar pe-a lor e chiar nactigal, numai că-i măiastră. Văleu, umblu brambura pe iarbă, babă păcătoasă ce sînt, scobesc din niște ouă răscoapte, adun măcriș, culeg mărar, vărs lacrimi amare, îmi iau rămas bun de la drăguța de supranormativă și de la voi, porumbeii mei de miezul nopții!

Guten, nălucă, ghem de piatră vînătă!

Și e un întuneric des, nenișorilor, ca și cum n-ar fi pe lume ilectrica. Și îndărăt cîntă cocoșu', guiță buha, rînchează Necuratu'.

Și trebuie să vedem: a căzut aci o liniște binecuvîntată, o liniște de guliu-guliu, și candela cu ulei arde pe miriște. Și trebuie să văd: prin iarba înrourată, tăicuților, vine Preafericitul Cavaler, cu doxă-n cap și dus pe gînduri, și ține de mînă, măicuțelor, ca pe un copil îl duce de mînă pe gîndacul cu coarne, pe mult doritul taica fotoplexirus.

A DOUA SCRISOARE A LUI VLADIMIR TELESKOPOV CĂTRE PRIETENA SA SIMA.

Bună ziua, mult stimată Serafima Ignatievna ! Datoria înainte de toate. Vă raportez că supranormativa e întreagă şi nevătămată, ceea ce vă doreşte şi Dumneavoastră.

Sima, ţi-aduci aminte de Soci de zilele şi nopţile acelea de sfinte jurăminte de înflăcărate cuvinte tu umblai agitată prin cameră şi-mi aruncai în faţă vorbe grele mi-e tare dor de tine deşi sînt foarte mulţumit de felul cum decurge călătoria ziceai că e timpul să ne despărţim eu sînt teribil la mînie.

Depăşire la benzină nu am, căci e a nu ştiu a cîtea zi de cînd mergem cu rezervorul la zero, bineînţeles e o inovaţie, mă mir şi eu de ea.

Poate credeţi, Serafima Ignatievna, că vă dezinformez, eu care m-am evaporat de cincisprezece zile, dar aceasta ar fi o mare greşeală din partea Dumneavoastră.

Dă-i lu'babacu' 1 kg (unu) de cîrnaţi de casă pe bani peşin.

Simka, vrei să-ţi spun drept ? Nu ştiu cînd o să ne vedem, pentru că nu mergem unde vrem noi, ci unde vrea iubita noastră supranormativă. Ai înţeles ?

Îţi mulţumesc pentru hrană şi dragoste.

Teleskopov Vladimir (pe care poate că nu l-ai uitat încă).

SCRISOAREA LUI VLADIMIR TELESKOPOV CĂTRE SYLVIA CHESTERTON

Bună ziua, mult stimată Sylvia; celălalt nume l-am uitat.

Am auzit de la nişte cunoştinţe comune de intrarea dumneavoastră în organizaţia « Cinstea fecioarelor ». Vă felicit călduros şi vă rog să-i comunicaţi lui Gutik Rosenblum că tot am să-i zdrobesc măselele.

Sylvia, ţi-aduci aminte de noaptea aceea fermecată şi meridională cînd noi . . . Dar să trecem, pentru mai multă claritate. Ţi-aduci aminte sau nu ?

Acum să-ţi povestesc despre succesele mele. Sînt şeful unei coloane auto. Salariul nu-i grozav — o mie cinci sute de ruble — dar mă descurc. Citesc mult. Am citit: COPIII CĂPITANULUI GRANT *de Jules Verne, revista* ŞTIINŢA ÎNSEAMNĂ FORŢĂ, *nr.7 din anul acesta, şi* CULEGERE DE BASME DIN HIMALAIA, *foarte interesante.*

Acum duc la îndeplinire o sarcină de răspundere. Vrei să ştii despre ce e vorba ? Dar cine ştie prea multe, îmbătrîneşte repede ! Dar în fond, pot avea încredere în tine: însoţesc o rezervă supranormativă de butii, nu ştiu cum se zice la voi în haligaleză. E nervoasă foc şi de-ai cunoaşte-o, Sylvocika, pe loc te-ai îndrăgosti de ea.

Trăiască prietenia dintre tinerii din toate ţările şi de toate culorile. Scrie-mi regulat despre succesele tale la studii şi în sport. Ce citeşti ?

Al tău, poate nu l-ai uitat, Volodea Teleskopov (Sputnik).

Volodea scrisese amîndouă misivele cu un creion muiat în gură, pe o cutie ruptă de ţigări « Belomor », Simei pe faţă, iar Sylviei pe dos. Acum stătea şi fornăia trist pe nas, mîngîiat de o rază de soare saturată de firişoare de praf, pe o bancă de lemn pe care erau scrijelate expresii triviale, în arestul preventiv al comisariatului de miliţie din Guseatin. Iată cum se petrecuseră lucrurile. . .

Într-o bună zi ajunseră ei în orăşelul Guseatin unde, în faţa fostului Şir al negustorilor, se înălţa pe o colină grandioasa tiribombă « Zborul spre necunoscut ».

Volodea opri camionul lîngă zisa tiribombă şi le propuse pasagerilor să-şi petreacă restul zilei, precum şi noaptea în interesantul oraş Guseatin.

Toţi îşi exprimă acordul cu entuziasm şi săriră afară din alveole, începînd să-şi vadă careşi de ale lui. Bătrînul Mocenkin porni spre policlinica locală, să-şi dea la analiză sucul gastric, fiindcă certificatul care atesta starea jalnică a numitului suc, certificat necesar la expertiza capacităţii de muncă, îl rătăcise pe undeva. Şustikov

Gleb şi Irina Valentinova plecară în căutarea bibliotecii publice. Simţeau nevoia să mai studieze cîte ceva, să-şi mai ridice nivelul, să se înalţe deasupra lor înşile. În ce-o priveşte pe Stepanida Efimovna, ea ochise un afiş cu filmul *Bela* pe zăplazul căminului; văzînd pe acest afiş imaginea lui Peciorin, ea tresăltă cuprinsă de-o irezistibilă curiozitate şi-şi cumpără imediat un bilet. Chipul tînărului ofiţeraş cu obraji rumeni şi mustăcioară îi vorbea de o vagă asemănare cu ceva care-i mergea drept la inimă. Cît despre Volodea Teleskopov, acesta nu-şi mai deslipea ochii de la strania tiribombă, asemănătoare unei gigantice sculpturi malefice în stil popart.

— Vadik ! Ei, ce zici? Asta da ! Hai să ne dăm şi noi !

— Vai de mine, Volodea, ce-i cu tine? se încruntă Vadim Afanasievici. Nu doresc cîtuşi de puţin să iau loc în acest agregat.

— Uite ce e, Vadik : ori îmi eşti prieten, ori eu nu însemn nici cît o obială pentru tine ! Hai să ne dăm, să ne facem de cap în ultima seară ! urlă Volodea.

Vadim Afanasievici scoase un suspin de martir.

— Ce-i cu criza asta de infantilism la tine, Volodea?

— Ce vorbeşti, Vadik, nici un strop de infantilism, pe onoarea mea ! Cu mîna pe inimă, Volodea îl fixă pe Vadim Afanasievici şi îi suflă drept în faţă. Vezi? Nici pe-o măsea ! Îţi jur : un gram n-am pus în gură ! Mă crezi sau nu? Îmi eşti prieten sau nu?

Vadim Afanasievici se dădu bătut.

— Bine, bine . . .

Se apropiară de postamentul aparatului, ale cărui picioare de oţel ruginit ieşeau din tufele de urzici, lobodă şi brusturi, de unde se vedea că localnicii nu se delectează prea des cu « Zborul în necunoscut ». Treziră un soi de mătăhală care dormea sub o tufă de soc.

— Porneşte maşina, copil al naturii ! îi ordonă Volodea.

— Nu e curent şi nici n-o să fie, răspunde din învăţ mătăhala.

Vadim Afanasievici scoase un suspin de uşurare. Volodea aruncă fulgere de mînie din ochi, îşi muşcă buzele şi trase cu o smucitură pîrghia întrerupătorului. Tiribomba începu să scîrţîie fără chef şi să trepideze uşor pe osia ei.

— Minune ! mormăi slab mătăhala. Niciodată n-a avut curent şi acum scîrţîie. Poftiţi, cetăţeni, ocupaţi-vă locurile care aţi cumpărat bilete ! Trei tururi, cinci copeici !

Cei doi prieteni se instalară în scaunele lor. Mătăhala apăsă pe nişte butoane şi se îndepărtă ca să-şi asigure o marjă de securitate. Răsunară nişte explozii. Şi în piaţa arsă de soare a Guseatinului se adunară vreo douăzeci de curioşi şi vreo cinci sau şase capre vagabonde.

În sfîrşit, voiajorii fură lansaţi în necunoscut, supuşi asurzirii şi presiunii gravitaţionale : maşina începu să se rotească amplu şi cu mare avînt.

Cu dinţii strînşi, aşteptîndu-se la orice, Vadim Afanasievici plutea pe deasupra caselor Guseatinului şi peste Şirul negustorilor. Undeva, pe o orbită conjunctă, plana Volodea Teleskopov care hohotea de plăcere şi-i apărea la intervale în cîmpul de observaţie.

Rotirile începură să devină din ce în ce mai rapide, stele şi planete se succedau în viteză. Venera planturoasă şi cu vopseaua crăpată, Marte, o huidumă de bădăran cu nasul vînăt, Saturn cu inelul său şi altele anonime, codate, diforme.

— Opriţi agregatul ! strigă Vadim Afanasievici, simţind cum i se-nvîrte capul. Ajunge ! Nu sîntem copii !

Piaţa era pustie. Curioşii se împrăştiaseră. Pierise şi mătăhala. Numai o capră solitară se mai zgîia la tiribomba care vîjîia şi scrîşnea în timp ce, nu prea departe

doi cetăţeni corpolenţi jucau şah pe o bancă, expunîndu-şi în spaţiul universal fesele debordante.

— Ce faci, mă prostule ! urlă Volodea care evolua pe deasupra şahiştilor. Arde-l cu nebunul de la e 8 ! N-ai habar ce-i ăla şah !

— M-am săturat, Volodea ! strigă Vadim Afanasievici. Unde e manipulantul? Să oprească !

— Glumeşti, Vadik ! zbieră Volodea. I-am dat cinci ruble ! Acum, precis e la ceainărie !

La care Vadim Afanasievici îşi pierdu cunoştinţa şi aşa, în nesimţire, ţeapăn, palid şi cu pipa între dinţi, continua să se rotească deasupra adormitului Guseatin.

Se însera. Soarele, spînzurat o vreme deasupra clopotniţei se prăbuşi în cele din urmă dincolo de rîu. Străzile se mai înviorară, Trecu o cireadă de vite. Păcăniră nişte motociclete.

Şustikov Gleb şi Irina Valentinovna se întorceau obosiţi în oraş. Căutaseră toată ziua, fără să dea peste ea, biblioteca publică din Guseatin.

Bătrînul Mocenkin continua să facă gălăgie la policlinică.

— Ce încredere pot avea eu în sucul vostru gastric? striga el, fluturînd formularul pe care, în locul înspăimîntătoarelor înscrisuri de altădată, acum figura numai banalul « normal ».

Stepanida Efimovna vedea pentru a treia oară filmul *Bela*. Mîncîndu-l din ochi pe tînărul ofiţeraş cu faţa rumenă şi ochii jucăuşi, ea murmura:

— Nu, nu-i el. Seamănă, dar nu-i el. Vai, nu-i el, tăicuţilor !

Vadim Afanasievici îşi reveni. Deasupra lui se învîrteau stelele, dar nu cele din Guseatin, ci adevăratele.

« Cît de mult seamănă cu firmamentul obişnuit ! se gîndi el. Eu totdeauna am crezut că dincolo de acel teribil hotar totul va fi altfel, că nu vor mai exista stele, nimic din ceea ce a fost şi, cînd colo, iată acolo stelele, dincoace pipa. . . »

Pe cerul înstelat trecu la un moment ca un bolid un obiect hirsut şi inform din direcţia căruia venea un răcnet:

— Te-ai dat destul, Vadik !

Trezindu-se din buimăceală, Vadim Afanasievici îl reperă pe Teleskopov evoluînd pe orbită. Volodea stătea în picioare în leagănul său, agitînd prin văzduh o binecunoscută sticlă cu dopul de hîrtie.

« Înseamnă că sau sînt eu din nou aici, sau e el din nou acolo, adică aici, iar eu nu sînt acolo, ci aici, în sensul de acolo şi amîndoi sîntem acolo în sensul de aici şi nu de acolo, adică nu aici », raţiona Vadim Afanasievici, încercînd să taie firul în patru, pînă cînd îi trecu în sfîrşit prin minte să-şi arunce privirea în jos.

Nu departe de unul din picioarele de oţel ale tiribombei, el zări camionul, iar în camion pe drăgălaşa lui supranormativă, jignită parcă şi uşor deprimată de strania ei singurătate.

« Ura ! exclamă în gîndul său Vadim Afanasievici. Dacă ea e aici, înseamnă că şi eu sînt aici şi nu acolo, adică . . . ce mai, e în ordine ! » Şi inima i se strînse, copleşită de o emoţie obişnuită, terestră.

— Te-ai dat destul, Vadim? urlă deodată sub el Teleskopov. Hai să te fac un şah ! Stop motoru', copil al naturii !

Mătăhala, acum în costum de seară impecabil, pieptănat cu cărare într-o parte, stătea sub maşină.

— Mai scăpaţi nişte mărunţiş şi vă mai dau de cîteva ori !

— Auzi, Vadim? strigă Volodka. Ce zici?

— Cred că ajunge pentru azi ! strigă, adunîndu-şi toate forţele, Vadim Afanasievici.

Scoţînd un geamăt animalic şi amestecat cu scrîşnete, asemănător urletului lansat înaintea morţii de ultimul dinosaur de pe pămînt, tiribomba se opri, de data asta pentru totdeauna.

Lipit de podeaua leagănului, Vadim Afanasievici îşi pierdu din nou cunoştinţa, dar nu pentru mult timp. Revenindu-şi, coborî din leagăn, îşi scutură hainele, îşi aprinse pipa şi-şi ridică fruntea . . .

o, primăvară necuprinsă şi fără de sfîrşit, vis necuprins şi fără de sfîrşit . . .

că de n-ar fi fost această groază, această oribilă instalaţie, n-aş fi simţit atît de acut farmecul vieţii, eterna ei primăvară . . .

şi păşi spre camion. Cînd îi puse mîna pe flămînzări, supranormativa începu să gîgîie de plăcere.

În acest timp, Volodea Teleskopov mergea cam pe două cărări spre şahiştii ajunşi acum vreo zece pe banca lor.

— Hei, care eşti Fisher? strigă el. Care Petrosian? Care Tigran? Habar n-aveţi de şah ! În jocul de mijloc tămîie, în final mai rău ca găinile în bălegar ! Am văzut totul de sus ! Ăsta-i joc de înţelepţi, bă, voi n-aveţi dreptul să-l jucaţi !

Şi o porni de-a lungul băncii, răsturnînd figurile în praf.

Şahişti săriră de la locurile lor, gesticulînd şi chemîndu-l pe cel mai breaz dintre ei, un coţcar îndesat la trup, îmbrăcat într-o pijama vărgată şi purtînd în cap o pălărie de catifea verde, de sub care îi spînzura pe ceafă şi pe gît o *Izvestie* menită să-l apere de soare, de muşte şi de alte influenţe nefaste.

— Ce înseamnă asta, Viktor Ilici? strigară şahiştii. Vine oricine, ne aruncă figurile, ne jigneşte personal; ce ordonaţi să facem?

— Să vă supuneţi, le răspunse cu voce joasă şahiştilor bărbatul în pijama, invitîndu-l cu un gest pe Volodea să ia loc în faţa tablei de şah.

— Şi zi aşa, nene, după cîte văd, ai chef să joci cu mine ! spuse Volodea izbucnind în rîs.

— N-ai greşit, tinere, rosti îndesatul în pijama, cu un glas care nu era al unui om de rînd, în el făcîndu-şi loc vagi inflexiuni care-l trădau pe deţinătorul puterii.

Aiurit cum era, lui Volodea nu-i scăpă totuşi acest timbru special şi atît de cunoscut, o presimţire îi strînse măruntaiele, dar îmbăţoşîndu-se şi făcîndu-şi singur curaj şi, mai ales, crezînd cu tărie în talentul său de şahist (cîte litruţe de votcă nu cîştigase el cu ajutorul acestui joc străvechi şi înţelept !) se aşeză în faţa tablei şi zise:

— Zece mişcări vă dau, dragă tovarăşe, pe mai multe nu conta ! Şi porni înainte cu bunul şi mult încercatul pion.

Sprijinindu-şi capul în mîini, vărgatul căzu într-o stare de profundă meditaţie. Dinspre cercul de şahişti, care executa nişte evoluţii asemeni celor ale unui hipersensibil organism creat anume pentru lins, se auziră chicoteli.

— Acum o directă, Viktor Ilici . . la moacă . . . dă-i la moacă . . . Adu-l în ring cu zăhărelul, Viktor Ilici, şi fă-l piftie c-un dubleu . . .

Trebuie spus că şahiştii din Guseatin aveau o teorie şi o terminologie a şahului cu totul aparte.

— În lături, plevuşcă! se răsti Volodea către suporteri. Valea, cînd joacă maeştrii!

— Ce huligani ! Nici nu poţi juca de ei, zise el către vărgat.

Adevărul e că şi el încerca să-i intre în graţii lui Viktor Ilici, simţind că a nimerit într-o afacere împuţită; cum însă nu putea rezista ispitei, care îi covîrşea cea mai elementară prudenţă, fluierînd liniştit, cu degetele cele mai nevinovate din lume, Volodea îi pregătea lui Viktor Ilici aşa numitul «şustermat».

Tocmai ridicase regina pentru a-i da lovitura de graţie, cînd observă deodată pe dosul labei cărnoase a lui Viktor Ilici un tatuaj albastru: SIMA NU M . . .

Restul inscripţiei era acoperit de mîneca pijamalei.

« Sima ! Care altă Sima, dacă nu a mea? Pocitu-ăsta cu nasul cît un bumb să mi-o fi sărutat pe Serafima mea? Să fie ăsta Borodkin Viktor Ilici? Uuuuh ! » Flacăra de petrol, ţiţei şi motorină a geloziei îl frigea la maţe pe Volodea.

— Află, nene, că eşti mat ! îi strigă adversarului, fixîndu-l cu ochii ieşiţi din orbite şi apropiindu-şi de el faţa congestionată.

Viktor Ilici, căruia îi cădea greu fisa, cîntărea situaţia: unde să mute regele? N-avea unde ! Ce-ar fi să-i halească regina? N-avea cu ce ! Să-i pocnească o directă? Să-i ardă un dubleu? Nu merge. N-are forţe destule.

Şi în acest moment zări pe braţul ofensatorului, pe acel braţ nearătos şi pirpiriu o inscripţie cu mici litere albastre: SIMA NU MĂ UI . . . Restul se pierdea spre subţioară.

« Serafima, nu cumva pentru stîrpitura asta m-ai lăsat tu pe mine? Da, poate că chiar ăsta-i Teleskopov, coşmarul şahiştilor tuturor timpurilor şi a tuturor popoarelor, ajunşi de batjocura lui, huliganul neîncadrat, forţa de muncă flotantă ! » Şi Viktor Ilici îşi încordă ceafa, în timp ce zbîrcitul lui de nas se aprinse ca stopul unei maşini a miliţiei.

— Teleskopov? întrebă el apăsat.

— Borodkin? întrebă la fel de apăsat Volodea.

— Urmează-mă! zise Borodkin, ridicîndu-se.

— Păi nu eşti în exerciţiul funcţiunii, îl înfruntă rîzînd Volodea, în al doilea rînd eşti mat şi în al treilea, eşti în pijama.

— Mat?

— Mat !

— Mat?

— Mat !

— Eşti sigur?

Viktor Ilici scoase un fluier de sub pijama şi se lansă în nişte expresive şi inspirate rulade în care vibra tot sufletul lui jignit.

« E momentul s-o-ntind », îşi zise Volodea, dar nu se putea urni din loc şi începu şi el să fluiere în degete. Important era să-şi spună ultimul cuvînt în disputa cu Viktor Ilici, avea nevoie de o victorie morală.

În sfîrşit, apăru ca din pămînt fratele mai mare al lui Viktor Ilici, sublocotenentul Borodkin în uniformă, aflat în exerciţiul funcţiunii.

— O directă ardeţi-i, o directă, tovarăşi Borodkin ! behăiră suporterii. Urcaţi-l pe ring şi atingeţi-l cu un dublu dubleu . . .

Se pare că terminologia locală a jocului de şah era întrebuinţată de data aceasta într-un sens oarecum special.

Aşa se face deci că la căderea serii Volodea Teleskopov fu privat de libertate. Ţinîndu-l unul de un braţ şi al doilea de celălalt, cei doi Borodkin îl conduseră pe lîngă Vadim Afanasievici care-l privea profund consternat, pe lîngă supranormativa care scîrţîia a compasiune, şi-l turnară la beci, unde i se aduse supă de mazăre, borş, tăiţei, pîrjoale aburinde, friptură înnăbuşită de gîscă şi cremă de fructe, după care îl încuiară.

Volodea mîncă, fumă şi cîntă toată noaptea, plînse cu lacrimi fierbinţi la amintirea unor detalii din existenţa sa, se smiorcăi, se înfurie, iar spre ziuă începu să scrie srisori.

Toată noaptea discutară între ei fraţii Borodkin. Fratele mai mic frunzări Codul penal, căutînd pentru Volodea cele mai cumplite articole şi sancţiuni. Cel mai mare, ale cărui răni sufleteşti legate de amintirea Serafimei Ignatievna se cicatriza-

seră cu vremea, își calma înfierbîntatul frățior, propunîndu-i măsuri pur administrative.

— Îl tundem la zero, Vitik, îi băgăm mătura-n mînă și-l punem cinșpe zile la șmotru, doar-doar va pricepe Sima cu cine te-a schimbat !

La aceste cuvinte ale fratelui mai mare, Viktor Ilici azvîrli cît colo Codul penal, căzu cu fața-n jos pe divan și începu să plîngă amarnic.

— Am vrut să uit, îngăima el cu foc, am plecat, m-am cufundat în șah, nu mă gîndeam la ea . . . și-mi iese-n drum stîrpitura asta, care mi-a răpit . . . Sima . . . dragostea . . . mea . . . scrîșnea el din dinți.

Să mai spunem prin ce emoții au trecut în noaptea aceea tovarășii de drum și prietenii lui Volodea? Nici unul n-a închis un ochi. Toată noaptea au analizat diferite variante de salvare.

Ridicîndu-și fruntea cu semeție, lăsînd părul să-l fluture în vînt, Irina Valentinovna se declară gata să vorbească personal cu frații Borodkin, personal și fără intermediar, în tête-à-tête, cherchez la femme. În ultimele zile ea căpătase, în sfîrșit, încredere deplină în forța și capacitatea de convingere a frumuseții sale.

— Ei, nu, Irinka, mai bine stau eu de vorbă cu fîrtații, interveni Șustikov Gleb, retezîndu-i categoric nobila pornire, am să le vorbesc eu de la om la om și afacerea va fi clasată.

— Nu, nu, prieteni ! exclamă cu patimă Vadim Afanasievici. Am să depun la Judecătoria populară a Guseatinului un memoriu oficial. Sînt sigur . . . noi . . . instituția noastră . . . întregul nostru colectiv . . . îl luăm pe Volodea pe garanție. Dacă va fi nevoie, sînt gata să-l înfiez !

Rostind aceste cuvinte, Vadim Afanasievici începu să tușească, trase din pipă și desfășură o adevărată perdea de fum ca să-și ascundă ochii umeziți.

Stepanida Efimovna se învîrti buimacă o jumătate de noapte prin piață, vînînd fluturi de noapte și tînguindu-se; dădu fuga apoi la o surată a ei din Guseatin, laborantă la un Institut științific din Leningrad, de la care aduse un cocoș negru; se apucă să dea în cărți oftînd și lăcrămînd; din cînd în cînd își deslega trăistuța, țopăia de cîteva ori și arăta cocoșul la luna nouă, boscorodind ceva misterios.

Bătrînul Mocenkin își petrecu toată noaptea scriind o referință favorabilă despre Volodea Teleskopov. Era pentru el o povară anevoioasă din cale afară; nu era obișnuit cu așa ceva. Vrei să scrii « are nivel politic », dar mîna scrie singură « n-are nivel politic », vrei să scrii « element moral », dar mîna scrie « element imoral ».

Și toată noaptea scîrții jalnic simpatica lor supranormativă, intonînd un cîntec al ei în care se descifra o tainică pasiune, implorare și speranță.

Dimineața, Gleb conduse mașina și opri drept sub ferestrele Miliției, în pridvorul căreia ieșiseră deja sublocotenentul Borodkin cu o legătură de chei și sergentul major Borodkin cu Codul penal sub braț.

Volodea își încheiase între timp cele două scrisorele de inimă albastră și acum cînta cu voce de tenor dramatic:

Sînt duși în convoi către Nordul de gheață.
Ani lungi, nesfîrșiți de osîndă și chin . . .
Privește, privește la trista mea față,
Privește, căci altul eu n-am să revin !

Stepanida Efimovna își făcu semnul crucii.

Scoțînd un lung suspin, Irina îl strînse de mînă pe Gleb.

— Gleb, seamănă cu aria lui Cavaradossi. Iubitule, eliberează-l pe scumpul nostru Volodea, doar datorită lui ne-am cunoscut atît de bine !

Gleb păşi spre intrare.

— Hai, tovarăşi, isprăviţi odată cu toată comedia asta ! Da, Volodea e un tînăr cam nestăpînit, dar e de-al nostru, ce să mai vorbim, un element sănătos, participant la marile construcţii, iar dacă bea, asta se-ntîmplă şi la case mari, nu-i un secret nici pentru dumneavoastră.

— Grozav de deştepţi v-aţi mai făcut, mormăi sergentul major.

— Dar dumneata cine eşti, cetăţene? întrebă sublocotenentul. Sînteţi rude, colegi ai deţinutului?

— Sîntem reprezentanţi ai opiniei publice. Poftim actele mele.

Fraţii Borobkin examinară cu o mirare abia disimulată pe gentlemanul uscăţiv, părînd a fi aproape un străin la înfăţişare, şi răsfoiră cu nu mai puţină uimire întreg acel vraf de buletine albastre şi roşii pe care le aveau în faţă.

— Grozav de deştepţi v-aţi făcut, repetă Borodkin-junior.

Bătrînul Mocenkin svîcni înainte cu faţa schimonosită într-un rictus de fiară prădalnică, începu să tremure ca un spiriduş de dril şi, împungînd cu degetul lui lemnos în direcţia fraţilor Borodkin, rosti cu o voce şfichiuitoare:

— Şi o să mai răspundeţi pentru abuz de putere şi de prerogative, pentru expresii necivilizate şi pentru nepotism !

Fraţii Borodkin o cam sfecliră, dar protejaţi cum erau de uniforma lor unanim respectată, nu lăsară, bineînţeles, să se vadă nimic.

— Grozav de deştepţi v-aţi mai făcut ! ridică vocea de spaimă Borodkin-junior.

— Guten, nălucă, ghem de piatră vînătă ! gînguri Stepandia Efimova şi le-arătă deodată celor doi fraţi cocoşul negru, principalul atu al lui Volodea, după părerea ei.

Ieşi apoi mai în faţă, în toată splendoarea farmecelor ei de neuitat, Irina Valentinovna Seleznîova.

— Ascultaţi, tovarăşi, haideţi să vorbim serios: eu sînt femeie, dumneavoastră bărbaţi . . .

Borokin-junior scăpă din mînă Codul penal.

Fratele mai mare se stăpîni şi rosti cu voce răspicată:

— Cetăţeano, dumneavoastră aţi remarcat foarte bine seriozitatea situaţiei. Teleskopov Vladimir, care se află reţinut în stare de ebrietate, a întrerupt partidele de şah pentru titlul de campion al Parcului nostru de Cultură. Ce înseamnă asta, ne întrebăm? Am să vă răspund: în cel mai bun caz, un act de huliganism duşmănos. Unii tovarăşi e de părere ca Teleskopov să fie deferit Tribunalului, conform prevederilor Codului penal. Ce înseamnă asta pentru el, înţelegeţi. Dar noi, tovarăşă-prea-frumoasă-cetăţeană-din-păcate-nu-ştiu-cum-vă-numiţi-în-speranţa-unui-viitor-cu-ochi-albaştri, noi nu sîntem nişte brute ci sîntem umanişti şi-i vom aplica lui Teleskopov masuri administrativ-educative. Va da cu mătura cincisprezece zile, apoi va fi pus în libertate.

Sublocotenentul îi explică toate acestea individual şi personal Irinei Valentinovna, apropiindu-se de ea şi făcîndu-i ochi dulci; plăcut impresionată de rezonanţa glasului său, ea îl asculta plină de importanţă cu tot căpşorul ei auriu, dar cînd Borodkin termină, apăru îndărătul gratiilor faţa lui Volodea, palidă ca aceea a contelui de Monte-Cristo.

— M-au omorît, fraţilor, m-au omorît ! urlă Volodea. Nimic mai îngrozitor pentru mine decît aceste cinsprezece zile ! Prefer o judecată rapidă şi deportarea pentru ani întregi. Sima o să mă uite dacă dispar cinsprezece zile, şi Sima înseamnă pentru mine, fraţilor, ultimul liman din viaţa mea !

După această revărsare a inimii, se aşternu o tăcere stranie şi apăsătoare peste veranda miliţiei şi peste locurile din preajmă.

Întors cu spatele spre Volodea, Borodkin-junior molfăia din buze şi-şi freca bărbia ofensat.

Borodkin-senior îşi privea fratele şi învîrtea pe degete, încurcat, o legătură de chei.

— Şi ce se va-ntîmpla cu supranormativa? strigă Volodea. Cu ce-a greşit ea?

Aici parcă plesni o coardă şi un sunet tainic şi minunat pluti spre înălţimi ca o lebădă tristă.

— Nu mai pot ! exclamă Borodkin-junior, strîngînd la piept Codul Penal. Mă înnăbuş ! E prea mult !

— Dar ce-i cu supranormativa asta? Cum arată? Unde e? se neliniştí fratele mai mare.

Fără un cuvînt, Vadim Afanasievici trase prelata. Şi fraţii Borodkin văzură supranormativa întunecată şi tristă, brăzdată de amare zbîrcituri.

Mezinul porni încet spre ea cu privirea fixă şi cu faţa îngheţată.

— Amendă, zise cu glas tremurat Borodkin-senior. Cele cincisprezece zile se comutează în amendă. Treizeci de ruble — adică nu: cinci.

— Ura ! exclamă Irina Valentinovna. Ajungînd dintr-un salt în pridvor, ea îl sărută pe Borodkin-senior drept pe gură. Cinci ruble înseamnă un fleac pe lîngă dragoste !

— Ura ! exclamă bătrînul Mocenkin, aruncînd în sus sacrele lui cincisprezece copeici.

— Punem mînă de la mînă ! răcni Gleb şi scoase din pantalonii săi strîmţi ultima hîrtie de trei ruble, pusă deoparte ca să ia nişte dropsuri pentru băieţii din grupa lui de asalt.

— Se poate plăti şi în ouă? piscui Stepanida Efimovna.

Complet fleşcăit după sărutul Irinei, Borodkin-senior porni împleticit spre pridvor, ca un boxer făcut *groggy*.

— Nici o amendă, fraţilor, zise Borodkin-junior, privind drept înainte spre adîncimile întunecate şi calde ale supranormativei. Are Volodea vreo vină că s-a îndrăgostit Serafima de el? Eu sînt vinovat că am vrut să-mi vărs pe el ruşinea şi durerea înfrîngerii, lucru pentru care vă rog, dacă veţi crede de cuviinţă. să mă iertaţi, tovarăşi !

Mii de pete de soare începură să joace pe obrajii supranormativei, ridurile i se netezíră, acorduri vesele şi armonioase de balalaică se ridicară spre ceruri.

Borodkin-senior îl cuprinse pe bătrînul Mocenkin şi-l sărută drept pe buzele mirosind a usturoi.

Gleb o sărută pe Stepanida Efimovna, iar Vadim Afanasievici de trei ori (frăţeşte) pe Irina Valentinovna. Borodkin-junior se urcă pe roata camionului şi, fără să se jeneze de nimeni, sărută obrazul călduţ al supranormativei.

Smiorcăind din nas, Volodea Teleskopov săruta zăbrelele şi — în gînd, bineînţeles — pe Serafima Ignatievna, dar şi pe Sylvia Chesterton şi întreaga omenire.

●

Şi porniră ei mai departe la drum printre roditoarele cîmpuri, şi pe urma lor şiroiau ploi piezişe, şi soarele se rotea pe trepiedul razelor sale asemeni ochiului unui teodolit, şi luna îl fotografia noaptea cu flaşul silenţios al pîlpîirilor de fulgere de la orizont, în timp ce în jurul adăpostului lor dădeau mute tîrcoale şcolari-fantomă dintr-a şaptea, călare pe roţi transparente ca pe nişte baloane de săpun, iar deasupra lor patrula pilotul pulverizator, visător în aparatul lui

argintiu; dar ei își urmau pașnic drumul în alveolele drăgălașei lor supranormative, fiecare într-a lui.

Într-o bună zi văzură înălțîndu-se la orizont o stranie și enormă clădire. Presimțind ceva rău, Volodea vru să cotească pe un drum de țară, dar volanul nu-l mai asculta și camionul continuă să înainteze fără grabă pe șoseaua dreaptă și netedă. Clădirea se deslipea de orizont, se apropia, creștea și, curînd, toate îndoielile și speranțele li se risipiră: în fața lor se înălța turnul gării din Koreajsk, cu săgeata lui în vîrf și cu monumentalele figuri de granit simbolizînd toate ipostazele muncii și apărării.

În curînd, începură să se înșiruie de-a lungul drumului căsuțele și magaziile posomorîte ale Koreajskului, iar motorul care mersese atîtea zile fără carburant, amuți subit chiar în fața unei stații de benzină.

Volodea și Vadim Afanasievici săriră jos.

— Unde sîntem, acilea, tăicuților? se interesă cu dulcele-i glăscior Stepanida Efimovna.

— La gara Toatălumeajos, babo! strigă Volodea, izbucnind în niște hohote sălbatice de rîs, cu care încerca să-și ascundă neliniștea și tulburarea.

— Da' nu cumva-i Koreajsku', Maică Precistă?

— Ba da, măicuță, sîntem chiar la Koreajsk, zise Gleb.

— Atît de curînd? suspină nostalgic Irina Valentinovna.

— Oricum ai suci-o și-ai învîrti-o, n-ai încotro, hîrîi bătrînul Mocenkin. Ăsta-i Koreajsku' toată ziua și d-acilea careși cu drumul și norocul lui.

— Da, prieteni, acesta e Koreajskul și se pare că nu peste mult o să vină expresul, rosti încet Vadim Afanasievici.

— La nouășpe' și șapteșpe', preciză Gleb.

— Ei, tovarăși pasageri și parteneri de voiaj, vă felicit cu prilejul încheierii cu succes a călătoriei noastre. Scuzați pentru companie. Vă doresc succes în muncă și în viața personală. Volodea trăncănea ca o meliță, dar privea distrat în gol, iar inima și-o simțea ca apucată de niște ghiare.

Pasagerii coborîră din alveolele lor și începură să-și trieze bagajele. Turnul mohorît al gării din Koreajsk se înălța deasupra lor. Pe capetele figurilor de granit jucau mari pete de soare.

Pasagerii își evitau reciproc privirile. Sosise acel minut de tăcere apăsătoare, minutul despărțirii și fiecare simțea cu durere că firele care-i legaseră deveneau din ce în ce mai slabe, că între ei rămăsese numai o ultimă strună subțire, că acu-acu. . .

— Și cu ea ce-o să se-ntîmple, Volodea? se interesă cu un tremur în glas Vadim Afanasievici.

— Cu cine? întrebă Volodea, ca și cum n-ar fi înțeles despre ce era vorba.

— Cu ea, arătă cu bărbia Vadim Afanasievici și toți își îndreptară privirile spre supranormativa care tăcea.

— A, cu butiile? Păi ce să se întîmple, le predau conform borderoului și bună ziua! Volodea scuipă într-o parte și. . .

. . . și iată că struna plesni și ultimul sunet de adio se pierdu în văzduh. . .

. . . și Volodea începu să plîngă.

Gara din Koreajsk e utilată după ultimul cuvînt al tehnicii: tablou de informații automat și oficii de păstrare a bagajelor cu cifru secret, automate pentru apă de colonie, oferind în schimbul a două copeici un jet parfumat de Chypre — pe care unii călători în tranzit, lipsiți de nivel, încearcă să-l apuce cu gura — dar cea mai grozavă cucerire este ceasul electro-electronic care arată luna, ziua și ora exactă.

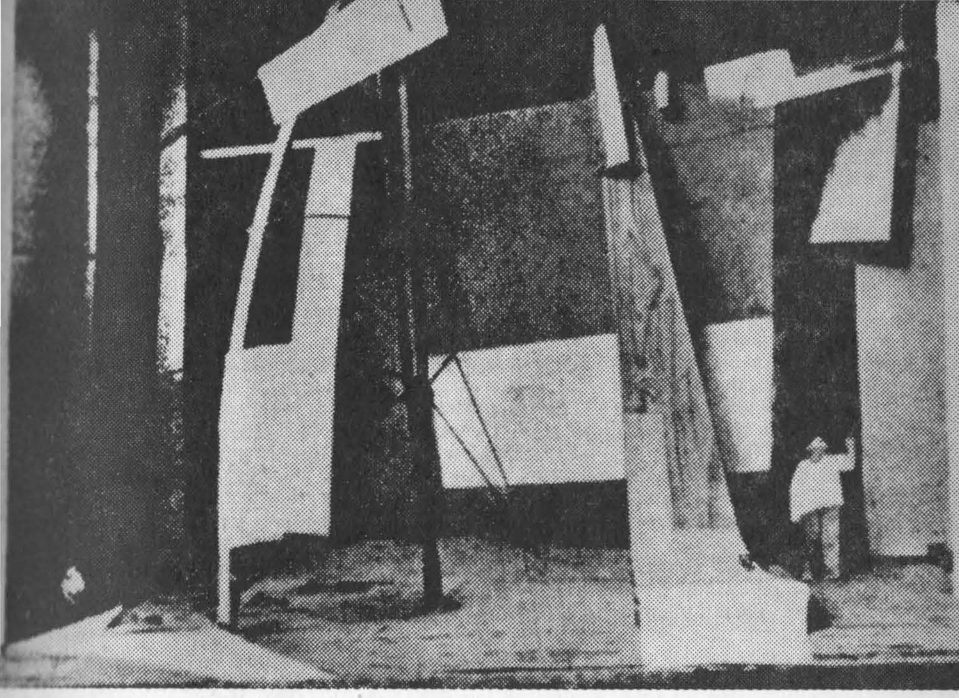

▲ Decor pentru înscenarea lui Tatlin la «Comedia Secolul 17» — 1923, Teatrul de artă din Moscova

▼ Modelul unui decor pentru San Gesi, 1923

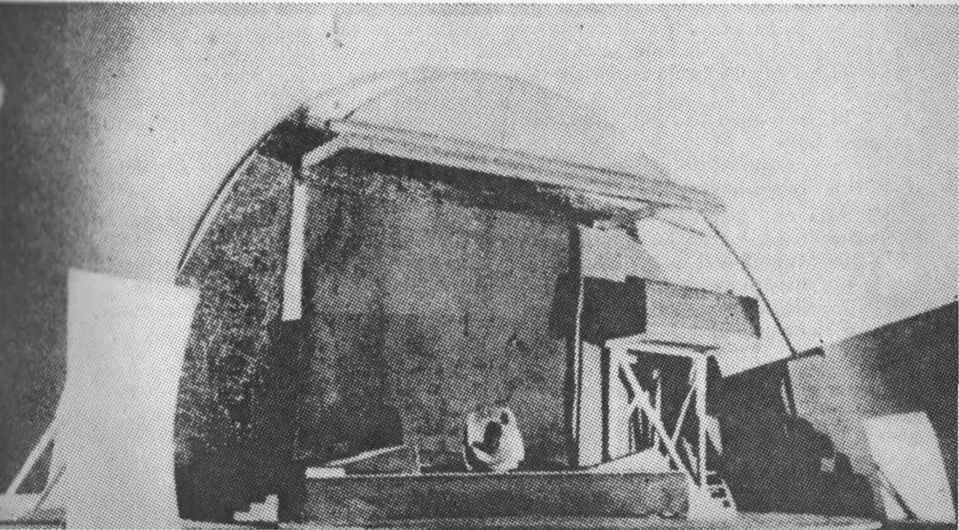

Şi ceasul arăta: miercuri 15 august 19.07. Mai erau zece minute pînă la sosirea expresului.

Vadim Afanasievici, Irina Valentinovna, Şustikov Gleb, Stepanida Efimovna şi bătrînul Mocenkin erau pe peron.

Irina Valentinovna tremura pentru dragostea sa.

Şustikov Gleb tremura pentru dragostea sa.

Vadim Afanasievici tremura pentru dragostea sa.

Stepanida Efimovna tremura pentru dragostea sa.

Bătrînul Mocenkin tremura pentru dragostea sa.

La picioarele lor se întindeau şinele de oţel lucios, apoi, dincolo de rambleul căii ferate, distonînd vădit cu nivelul de automatizare al gării, se înălţau căsuţele dărăpănate ale Koreajskului, iar mai departe se întindeau cîmpurile roze şi pădurea de un albastru intens, deasupra căreia atîrna un soare flocăit, asemeni unui cocoş căruia-i spînzură pe gard capul tăiat.

Şi minutele treceau unul după altul. De dincolo de calea ferată apăru pe rambleu Volodea Teleskopov cu capul zbîrlit, cu gulerul cămăşii rupt.

Ajuns pe terasament, se opri cu picioarele răşchirate şi-şi şterse cu pumnul o lacrimă care curgea pe faţa lui mînjită de ulei.

— Auziţi ce ruşine, tovarăşi ! strigă el. Nu mi-au primit-o ! Nu mi-au primit-o, tovarăşi !

— Nu se poate ! strigă Vadim Afanasievici, începînd să bată nervos cu piciorul în cimentul peronului. De necrezut !

— Nu se poate ! Cum aşa? De ce n-au primit-o? începurăm să strigăm cu toţii.

— Mucegăită, zic ei, turtită, zdrelită şi paradită ! Au trecut-o la rebut ticăloşii de birocvaţi ! trigă Volodea cu o voce înaltă în care răbufnea plînsul.

În acest moment, de după magazia de mărfuri se ivi galben, cu mustăţile albastre, cu ochii holbaţi şi enormi, capul expresului.

— Dar unde-i ea, Volodenka? Unde-i Unde?

— În groapă ! Am dus-o în groapă ! Vreau s-o-nchei cu viaţa ! Adio !

Şuierînd, expresul umplu spaţiul şi se opri. Pasageri de toată mîna dădură buzna de pe peron spre vagoane. Un megafon începu să mugească. Plutea în aer febra romantică a marilor plecări.

După două minute, celebrul expres « Nord-Sud » se puse lent în mişcare, trecînd prin faţa noastră. Ne defilară prin faţă ferestrele vagonului internaţional cu nailonul şi alămurile lui, cu pielea lui pluşată şi mirositoare. La una din ferestre stătea un domn simpatic cu trabucul în gură, îmbrăcat într-o vestă cărămizie. El ne examină cu o curiozitate îmbibată de vagă maliţie, îşi duse mîna la şapcă şi ne făcu un mic semn de adio.

— El e ! îşi zise cu un tresărit interior Stepanida Efimovna. Chiar el e ! Necuratul !

— Să fie contramaistrul Dopekailo? Sau poate Mucius Scevola în persoană? se gîndi Gleb.

— El e, seducătorul, el, el, Reinwolf Heinrich Anatolievici, crezu a-l identifica Irina Valentinovna.

— Ăsta nu-i altul decît Fefiolov Andron Lukici care e trimis în delegaţie în străinătate. Aşa-i trebuie ! mormăi cu satisfacţie bătrînul Mocenkin.

— De-ăştia-mi-erai, señor Syracusers ! şopti Vadim Afanasievici. Adio pe veci !

Şi aşa dispăru din ochii noştri, dus de trenul expres, enigmaticul pasager.

Expresul pierise şi şuierul lui se stingea în neant, într-un spaţiu inexistent, iar noi rămîneam tăcuţi pe peronul încins şi duhnind de miasme.

Volodea Teleskopov se ghemuise pe terasament, cu capul între genunchi. Noi îl priveam. Volodea-şi înălţă capul, se uită la noi şi-şi şterse faţa cu poala cămăşii.

— Cred că e cazul să mergem, tovarăşi, zise el moale. Nu-l mai recunoşteam pe scandalagiul de altădată.

— Să mergem, ziserăm sărind de pe peron, nu înainte însă ca unul dintre noi, şi anume bătrînul Mocenkin, să fi izbutit să arunce la cutie o scrisoare adresată tuturor forurilor şi conţinînd următorul text: « Rog ca toate memoriile şi sesizările mele să mi le restitui-ţi îndărăt ».

Mergeam în urma lui Volodea pe cărăruia îngustă de pe fundul gropii, printre tufe de bulbucei, de ferigi şi de brusturi, printre tulpinile de iarba Sfîntului Ioan, înalte cît noi, ale cărei steluţe viorii se legănau în lumina cristalină a amurgului.

Şi iată, zărirăm maşina pitulată sub malul nisipos al gropii, iar în ea, nefericita, ultragiata şi mucegăita noastră supranormativă; a fost destul atît ca inimile noastre să tresară copleşite de o serală, crepusculară, amăgitoare şi fluidă tandreţe.

Dar iată că ne zări şi ea şi începu să gungurească, să cînte o melodie a ei şi să întindă spre noi în lumina celor dintîi stele micile ei flori galbene de mucegai, acum enorme ca nişte roţi de floarea soarelui.

— Ei, să mergem, tovarăşi ! zise moale Volodea Teleskopov şi ne urcarăm în alveolele supranormativei, fiecare într-a lui. . .

ULTIMUL VIS COMUN.

Un fluviu curge prin Rusia. Pluteşte pe acest fluviu şi cîntă Supranormativa. Pe fundul apei înoată ţiparul inelat şi smărăldiu, chişcarul rozaliu, calcanul cu reflexe schimbătoare. . .

Pluteşte Supranormativa spre mările depărtate şi drumul ei nu cunoaşte sfîrşit.

Iar în mările depărtate, pe o insulă verde, o aşteaptă în iarba înrourată, liniştit şi voios Omul cel Bun.

El aşteaptă mereu.

În româneşte de ANETA ILIE
şi IOANICHIE OLTEANU

Thérèse
le Prat

ROBERT ANDERSON

CEAI și SIMPATIE

piesă în trei acte

Distribuția (în ordinea intrării în scenă): LAURA REYNOLDS • LILY • TOM LEE • DAVID HARRIS • ALLAN • RALPH • STEVE • BILL REYNOLDS • PHIL • HERBERT LEE • PAUL •

ACTUL I

O vilă veche în stil colonial, transformată în internat pentru elevii unui colegiu din Noua Anglie. La parter, în dreapta, biroul profesorului intendent. La stînga, în hol, o scară duce spre camerele elevilor. La etajul întîi, în jumătatea de sus a scenei, tot în stînga, odaia lui Tom. Biroul profesorului este o încăpere primitoare și liniștită, deși destul de întunecoasă, dar e destul să se aprindă lumina ca să apară ici-colo cîteva pete calde de lumină. În fund, un cămin, etajere cu cărți; în dreapta, o ușă batantă leagă

◀ INGRID BERGMAN, în rolul „Laurei" în spectacolul de la Paris

biroul de celelalte încăperi ale apartamentului. Studenții — cpt cîți sînt în casă — nu dispun de o sală comună; așa încît au luat obiceiul să folosească camera de lucru a profesorului. Au voie să intre ori de cîte ori găsesc ușa întredeschisă. Camera lui Tom e mică, sumar mobilată: un pat, un scaun, un birou; dar dacă la început avusese austeritatea unei celule, locatarul a știut să-i dea o înfățișare confortabilă și intimă, grație cretonului care acoperă patul și împodobește fereastra. Un gramofon pe pervaz. Ușa camerei dă într-un living-room pe care-l împarte cu un coleg. O a doua ușă leagă living-room-ul cu scara, ceea ce face obligatorie trecerea prin salon pentru a se intra în cameră.

La ridicarea cortinei, e o după amiază tîrzie, de început de iunie. Lămpile nu sînt încă aprinse iar cabinetul intendentului e cufundat în penumbră.

Sus în camera lui ,TOM LEE, *așezat pe pat, fredonează încet un cîntec, acompaniindu-se la ghitară.*

TOM *are șaptesprezece ani. Pare extrem de tînăr, serios și fragil în același timp. Poartă un pantalon kaki decolorat, cămașă albă cu gulerul larg deschis, pantofi de tenis. Jos în studio, două femei tinere,* LAURA REYNOLDS *și* LILY SEARS, *ascultă cîntecul lui* TOM. LAURA *poate să aibă între douăzeci și cinci, douăzeci și opt de ani. E frumoasă fină, sensibilă. O ghicim inteligentă, înțelegătoare și tandră. Poartă un pulover de cașmir, fustă de stofă. În timp ce-l ascultă pe* TOM *cîntînd, lucrează la un costum de epocă.* LILY *poate avea între treizeci și cinci și patruzeci de ani. Îmbrăcămintea ei contrastează violent cu eleganța sobră a Laurei; stilul ei vestimentar amintește mai degrabă pe acela al unei obișnuite a barurilor la modă și nu cadrează cu austera simplitate a unui orășel din Noua-Anglie: pălărie excentrică, etolă de blană.* LILY *se joacă distrată cu paharul pe care-l ține în mînă.*

Tom cîntă acompaniindu-se la ghitară:

Plaisir d'amour
Ne dure qu'un moment.
Chagrin d'amour
Dure toute la vie...

(Iar după ce termină, reia melodia pe care o va fredona apoi neglijent, cu intermitență, ca și cum aria l-ar obseda.)

LILY: E Tom?

LAURA *(distrată în aparență)*: Da... Așa cred...

LILY: N-are cursuri după-amiază?

LAURA, *(același joc)*: Nu... După cum vezi...

(TOM a isprăvit de cîntat)

LILY: Vrei să-ți spun eu la ce se gîndește?

LAURA (Neglijent, rupînd un fir de ață între dinți): La ce?

LILY: Vrei să-ți spun la ce se gîndesc toți băieții din colegiul ăsta, care e unica lor preocupare? Nu numai primăvara, ca acum, dar în fiecare zi a anului și de dimineață pînă seara?... La sex!...

LAURA: Ești tot așa de nebună!

LILY: Crede-mă, Laura, sînt în colegiul ăsta patru sute de tineri între treisprezece și nouăsprezece ani care nu se gîndesc decît la asta.

LAURA: Liniștește-te, Lily!

LILY: La vîrsta lor, Laura, e marea problemă. Și singura.

LAURA: *(încet)*: El și?

LILY: Toate prezențele astea nu-ți dau uneori idei, o agitație, o... nervozitate?...

LAURA: Nici nu mă gîndesc la așa ceva.

LILY: Eu da. Franklin mi-a spus că li se dă bromură. Dar după felul cum se uită la tine, nu s-ar spune!

LAURA: După felul cum se uită? La mine?
LILY: La tine şi la celelalte femei care merită să fie privite.
LAURA: Tu, de exemplu?
LILY *(flatată)* Poate că da. Cînd am sosit aici, acum zece ani — cum au trecut! — eram, în fine, tînără de tot — am crezut mai întîi că n-am să pot suporta! Şi astăzi, vezi tu, ador... Ador să-i pîndesc. Îmi place să-i văd suferind...
LAURA *(pe un ton de reproş)* Lily!...
LILY: E cea dintîi primăvară a ta aici. Aşteaptă puţin şi mai vorbim noi.
LAURA: Dar sînt nişte copii, Lily... Sînt *numai* nişte copii.
LILY: Aşa spui tu, dar după statistici, tocmai între treisprezece şi nouăsprezece ani...
LAURA: Te rog!... Fără detalii.
LILY: S-ar crede că eşti cu un picior în groapă. În definitiv cîţi ani ai?
LAURA: *(zîmbind)*: Sînt majoră!
LILY: Cînd ajung aici, înţelegi tu, nu ştiu nimic despre femeie... şi-şi pierd vremea schimbînd între ei informaţii cu totul false asupra chestiunii... Sînt atît de exaltaţi, dezlănţuiţi, devoraţi... Adorabili...
LAURA: Mie mi s-au părut întotdeauna liniştiţi... indiferenţi.
LILY: Numai în aparenţă, Laura! Nu-i decît o mască! Gîndeşte-te că la vîrsta lor Romeo o şi răpise pe Julieta. Dar puştii ăştia sînt pasionaţi la nebunie! Îşi sacrifică fără ezitare viaţa pentru dragoste! La vîrsta asta, te omori din dragoste!.. Sînt stăpîniţi de tragic... De altfel, cum spune Franklin, în toate poveştile pe care le învaţă, în subiectele pe care le abordează, toţi mor.
LAURA: La vîrsta lor, le place să facă pe eroii!
LILY: Cad la un examen? Trebuie să moară. Sînt umiliţi? Trebuie să moară. Au o mică supărare din dragoste? Să moară, să moară! E teribil.
LAURA: Dar şi cît de mişcător. Nu găseşti?
LILY: E tulburător!... Şi, te rog, nici un cuvînt despre conversaţia noastră, soţului tău!
LAURA: Cum îţi închipui?
LILY: La urma urmelor, ce importanţă are? S-a spus că m-am culcat cu toţi profesorii din colegiu, chiar cu cei căsătoriţi.
LAURA *(tachinînd-o)*: Ia te uită, ar trebui poate să deschid şi eu ochii!
LILY: Nu cu soţul tău, bineînţeles!
LAURA: Mulţumesc.
LILY *(categorică)*: Nimic cu Bill; niciodată. Nici chiar pe vremea cînd nu te cunoştea. Era întotdeauna mult prea ocupat să-şi conducă echipele lui sportive şi să-şi organizeze taberele de vară la munte.
LAURA: Într-adevăr, îi cunosc gusturile!
LILY: Dar cu tine, draga mea, cum se poartă, de fapt?... Bine?... *(Privire a Laurei)* Am înţeles. Nu mă priveşte, ai dreptate. Tot aşa gîndeam şi eu. *(Laura o priveşte şi nu răspunde.)* Şi în vacanţă? Sper că n-o să-şi petreacă iarăşi vara în munţi cu regimentul lui de tineri căţărători...
LAURA: Am alte proiecte pentru el, închipuieşte-ţi!
LILY: Se poate şti?
LAURA *(luînd un pliant)*: Să vizităm Canada! Vreau să-l păstrez numai pentru mine toată vara.
LILY: Bine faci!
LAURA: Bineînţeles, mi-ar fi plăcut să mergem din nou în Italia. Am făcut o călătorie atît de minunată anul trecut... Dacă l-ai fi văzut pe Bill!

LILY: Abia îl întîlniseşi, dragă, era firesc. Şi-apoi, profesorii în vacanţă sînt cu mult mai bine decît la lucru... Mai cu seamă în străinătate. Sînt cam ca civilii în timp de război... Doamne, şi după aceea... nu mai e nimic...
LAURA: Pentru mine, Bill e mereu acelaşi!
LILY: Cu atît mai bine, draga mea! *À propos*, ţi-a vorbit Bill de serbarea aceea pe care am organizat-o în onoarea lui, în ajunul plecării în vacanţă?
LAURA: Da. Am păstrat şi o amintire de-atunci. *(Scoate de sub pulover un inel pe care-l poartă ataşat la colier şi i-l arată lui Lily.)*
LILY: Niciodată nu mi-am închipuit că o să fie de vreun folos inelul ăsta de perdele: i l-am dat în glumă atunci seara. Nici prin gînd nu ne-a trecut că se va întoarce însurat. De fapt, vroiam să-l provoc pe drăguţul de Bill.
LAURA: Aşadar, după părerea ta, nu m-a luat decît ca să răspundă la provocare?
LILY: Dă-mi voie, draga mea. N-am spus asta.
LAURA: De fapt, nici nu-i aşa.
LILY: Şi acuma, o şterg. De altfel, Bill s-ar fi putut tot aşa de bine însura aici. Multe fete ar fi fost fericite. Numai că lui îi trebuia o femeie pe măsura lui, o străină.
LAURA: Cum trebuie s-o iau?
LILY: Ca un compliment, de bună seamă. Şi nu te apuca diseară la cină să-i spui lui Franklin că am băut.
LAURA: Nu cinăm astă seară la cantină. Am pregătit aici un mic banchet.
LILY: În cinstea cui?
LAURA: Aşa mi-a venit mie o idee!
LILY: Perfect! Oricum, nu-i spune lui Franklin că am băut.
LAURA: Dacă nu vrei să bage de seamă, îţi dau un sfat: nu vorbi prea mult!
LILY: A, să nu faci pe puritana cu mine! Eşti singura femeie din colegiul ăsta cu care pot să vorbesc orice. Tot ce-ţi cer e să nu te schimbi.
LAURA: Foarte bine, Lily.
LILY: De altfel, cînd erai în teatru, de sigur că ţi s-au întîmplat tot felul de istorii...
Cam pipărate, nu?
LAURA: Pe cuvîntul meu, ai face să roşească şi o profesionistă de cabaret!
LILY: Chiar aşa?
LAURA: Chiar aşa?
LILY: Iată lucrul cel mai măgulitor pe care mi l-ai spus în ultima vreme. Mersi, Laura. Mersi mult. La revedere, draga mea. *(Iese. După cîteva clipe, se aude închizîndu-se uşa de-afară.)* *(Laura rămîne mult timp în fotoliu. Îl ascultă pe Tom care cîntă sus. Apoi se ridică, frunzăreşte prospectul turistic de pe birou, se uită la ceas, se duce pînă la uşă, o deschide. Şi cheamă.)*
LAURA: Tom!... Tom!... *(La auzul numelui său, Tom ţîşneşte de pe pat, străbate camera şi apare pe palier.)*
TOM: Da?
LAURA *(pe un ton de camaraderie, de prietenie sinceră)*: Am pregătit o ceaşcă de ceai. Vrei să cobori? *(Tom se întoarce repede în cameră, îşi perie părul, coboară scările, intră în birou cu gravitate, ca într-un sanctuar.)* Sînt aproape gata cu costumul tău pentru piesă. Putem să facem o probă. Vrei?
TOM: Să închid uşa? Preferaţi s-o las deschisă?
LAURA *(în culise)*: N-are importanţă. *(Plin de precauţie, Tom a închis uşa. E teribil de îndrăgostit de Laura. N-are fără îndoială nici o speranţă, dar o iubeşte cu o dragoste de adolescent, profundă, mişcătoare, pasionată. Atitudinea ei rezervată nu-l împiedică să facă aluzii abia voalate la dragostea pe care i-o poartă.)*

LAURA *(intră cu o tavă în momentul în care Tom închide uşa)*: Lasă deschis. *(Aşezînd tava pa masă.)* E mai bine aşa. Colegii tăi vor putea intra şi ei dacă termină devreme cursurile.
TOM *(dezamăgit)*: Sigur că da! ... *(Laura pleacă să aducă farfuria cu biscuiţi; în trecere, se opreşte numai cît să observe că Tom n-a lăsat uşa decît foarte puţin întredeschisă. Zîmbeşte, amuzată. Şi iese. Tom profită ca să mai împingă încă puţin uşa. Laura revine cu farfuria.)*
LAURA: Serveşte-te.
TOM: Mulţumesc, doamnă. *(Tom a luat o prăjitură şi s-a aşezat pe jos, lîngă scaunul Laurei.)*
LAURA: Nu vă e frig sus, ţie şi colegilor tăi? ... Poate că s-a închis caloriferul puţin cam devreme. Nu?
TOM: Nu ne e frig. E bine. Cu toate că aici, cu focul ăsta din cămin, e mai bine, fără îndoială ... E chiar frumos! ...
LAURA: *(într-o doară, reluîndu-şi lucrul)*: Te-am auzit cîntînd adineauri!
TOM: Da? ... V-am deranjat cumva?
LAURA: Nu. De ce? Dimpotrivă!
TOM: Dacă vă deranjează, ciocăniţi în radiator. Am să înţeleg.
LAURA: E fermecător cîntecul ăsta!
TOM: « Plaisir d'amour ... » Frumos titlu, nu-i aşa *(Spune cuvintele)* « Plaisir d'amour ne dure qu'un moment. Chagrin d'amour dure toute la vie. » *(Rectifică.)* Sînt cuvintele cîntecului.
LAURA: Am înţeles ... Şi tu ce crezi? Sînt adevărate, cuvintele astea? *(Tom dă din umeri.)* Le cînţi de parcă ai fi cunoscut toate durerile din dragoste de pe lume!
TOM: N-am cunoscut nici plăcerile, nici durerile. Nimic. *(Se aude ceainicul fluierînd în culise.)*
LAURA: Ei lasă! Un băiat ca tine!
TOM *(plin de naivă sinceritate)*: Dar ce vă închipuiţi?
LAURA *(în culise)*: Totuşi, ţi-ai ales fără îndoială o parteneră pentru bal, după reprezentaţia de sîmbătă?
TOM: Da.
LAURA: Vezi? ... Pe cine?
TOM: Pe dumneavoastră, doamnă.
LAURA *(intrînd din nou)*: Pe mine?
TOM: Eraţi pe lista gazdelor. Şi cum sînt membru în comitet, am participat la tragearea la sorţi.
LAURA: Şi ai pierdut?
TOM: Am cîştigat. *(Pauză.)*
LAURA *(încurcată)*: Aveam de gînd să merg la bal cu soţul meu.
TOM: Nu se poate. De altfel, nici nu va fi aici sîmbătă. Clubul lui face o excursie la munte. Aţi uitat?
LAURA: Vezi? Am uitat.
TOM: Eu nu ... *(Pauză.)* Îi plac mult excursiile, nu-i aşa? ... *(Laura nu răspunde.)* Sper că nu vă supără să mă aveţi drept cavaler.
LAURA: Dimpotrivă, sînt încîntată.
TOM: Oricum, mi s-a încredinţat o misiune. Trebuie să descopăr, fără să ştiţi, culoarea rochiei pe care o veţi purta.
LAURA: Şi de ce?
TOM: Comitetul are de gînd să vă ofere o floare pentru rochie ...
LAURA: Ce drăguţ. Dar ştii, n-am de ales. Am să pun probabil rochia albă.

TOM : Mă voi ocupa deci personal de această chestiune.
LAURA : Mulţumesc, Tom.
TOM : De altfel, trebuie să fiţi foarte blazată după toate florile pe care trebuie că le-aţi primit cînd eraţi actriţă . . .
LAURA : A, nimic extraordinar ! Din cînd în cînd, bineînţeles . . . cîte-un buchet . . .
TOM : Ce nu izbutesc eu să înţeleg este că o femeie ca dumneavoastră a putut să părăsească teatrul şi să vină să se înmormînteze într-o şcoală. Ce idee ! . . . Să ştiţi că, personal, sînt fericit că aţi făcut-o . . . dar, în fine, găsesc . . .
LAURA : Trebuie să-ţi spun că n-am avut niciodată focul sacru.
TOM : Eraţi de sigur formidabilă! . . .
LAURA : Ba deloc ! *(Tom priveşte în cămin, calm în aparenţă.)*
TOM : N-aţi jucat niciodată Bernard Shaw?
LAURA : Ba da.
TOM : Ştiţi că dintre toate piesele lui Shaw pe care am fost condamnaţi să le citim, *Candida* e cea pe care o prefer? . . .
LAURA : Fiindcă era cea mai scurtă?
TOM : Nu . . . Pentru că e cea mai bună, cea pe care o înţeleg cel mai bine, cea care mă înduioşează cel mai mult . . . N-aţi jucat niciodată *Candida*, doamnă?
LAURA : În turneu, cîteodată.
TOM : Şi totuşi, după dumneavoastră, are ea dreptate în piesă cînd îl goneşte pe Marchbanks?
LAURA : Dacă aşa a vrut Shaw? . . .
TOM : Întîi şi-ntîi, Marchbanks ăsta vorbeşte mult prea mult . . . Cîtă îngîmfare ! . . . Eu nu ştiu, dar mi se pare că dacă aş iubi o femeie, nu m-aş gîndi niciodată să mă împăunez atîta în faţa ei. . . Candida ar fi putut să-l umple de ridicol dacă ar fi vrut.
LAURA : Dar n-ar mai fi fost Candida. Hai, ridică-te. Să vedem dacă-ţi vine bine. *(Laura s-a ridicat cu costumul în mînă.)*
TOM : *(care s-a ridicat şi el.)*:Mă gîndesc la tata. O să sară pînă-n tavan cînd o să afle că iar joc un rol de femeie.
LAURA : Lady Teazle din *Şcoala calomniei* e un rol foarte frumos.
TOM : Încercaţi să-i spuneţi asta tatălui meu care nu înţelege absolut nimic !
LAURA : E sever cu tine?
TOM : Mai bine să nu vorbim. Am debutat în *Lady Macbeth*, anul trecut. Nu eraţi încă aici, din fericire pentru dumneavoastră . . .
LAURA : Mi s-a spus că ai fost foarte bine.
TOM : Dacă aţi fi citit scrisoarea pe care mi-a scris-o tata ! Cineva i-a trimis o fotografie a mea costumat în Lady Macbeth. Ce-am păţit ! . . . Şi mai ales, dacă vine astăzi, aşa cum e vorba, nici un cuvînt !
LAURA *(în timp ce-l ajută să-şi încheie rochia)*: Poţi să te bizui pe mine ! Dar mama? Te-a văzut în piesă?
TOM *(suflecîndu-şi pantalonii)*: Eu nu mă văd cu mama. Nu ştiaţi?
LAURA : Nu ştiam.
TOM : Părinţii mei au divorţat.
LAURA : O ! Îmi pare rău !
TOM : În schimb, ei sînt încîntaţi. Trebuia să fiu o legătură între ei. De asta m-au adus pe lume. Dar după cum vedeţi, mi-am ratat prima misiune ! . . . E îngrozitor.
LAURA : N-o vezi niciodată pe mama ta?
TOM : N-am mai văzut-o de cînd aveam cinci ani. Tot ce-mi mai amintesc în legătură cu ea, e fraza pe care mi-o spunea mereu : « Hai, du-te şi joacă-te afară ! . . . » Şi eu mă duceam să mă joc.

LAURA *(dîndu-i fusta)*: În afară de Lady Macbeth, ai mai interpretat vreun rol de femeie? Grace, de exemplu?
TOM *(întorcîndu-se)*: Nu.
LAURA: Aud adesea pe colegii tăi spunîndu-ţi Grace. Am crezut...
TOM: Nu, niciodată.
LAURA: Am făcut o gafă?
TOM: Deloc!
LAURA: Da. Înţeleg. Regret.
TOM: Nu-i nimica grav. De altfel, e o poveste idioată. S-a întîmplat să văd un film vechi cu Grace Moore. Vi-l mai amintiţi? Şi bineînţeles, cum e şi firesc, vorbeam tot timpul de ei! Pînă la urmă, m-au poreclit Grace. E caraghios, dar e puţin şi vina mea. Asta-i tot.
LAURA: Ai dreptate, e teribil să ai o poreclă. Mi-aduc aminte că, fată tînără fiind, mi se spunea Fasole. Eram atît de înaltă şi subţire!
TOM: Totuşi, oamenii ăştia! Cine-ar fi crezut?
LAURA *(ajustîndu-i rochia)*: Va trebui să iau puţin la talie. *(arătînd bustul)* Cum o vezi pe Lady Teazle? Solidă sau subţirică?
TOM *(care priveşte pe furiş bustul Laurei)*: Vă las pe dumneavoastră să alegeţi.
LAURA *(îl pune să se suie pe un taburet)*: Şi n-ai nici o fată pe care s-o inviţi sîmbătă seara?
TOM *(categoric)*: Nici una. Şi în primul rînd, nu cunosc fete.
LAURA: Dar trebuie să ai vreo prietenă din copilărie.
TOM: N-am dat pe-acasă de zece ani. Vara, tata mă trimite în tabără, iat în rest, internatul.
LAURA: Dar de Crăciun? De Paşti?
TOM: Tata mă trimite în fiecare seară la concert sau la teatru cu o mătuşă bătrînă. Cum vreţi să cunosc o fată în asemenea condiţii?
LAURA: Dar, Allan, colegul tău de cameră, cunoaşte multe fete. Cere-i să te prezinte şi pe tine.
TOM: Nici nu ştiu să dansez... Prefer să vă spun acum, ca să n-aşteptaţi nimic de la mine sîmbătă.
LAURA: Ne vom aşeza într-un colţ şi vom sta de vorbă.
TOM *(mulţumit)*: Foarte bine.
LAURA: Sau poate am să te învăţ să dansezi.
TOM *(jenat)*: Dumneavoastră?
LAURA: De ce nu? E foarte simplu. Ai să vezi... Dă-te jos de pe taburet *(Tom se execută.)*
LAURA *(care se aşează în poziţie de pornire)*: Ridică mîna stîngă aşa. Petrece-ţi braţul drept după mijlocul meu... *(Tom ezită şi-o priveşte fix)* Sînt sigură că rîzi de mine... Un băiat de vîrsta ta!... Tu ştii să dansezi...
TOM: Vă asigur că nu rîd de dumneavoastră.
LAURA: Atunci, la lucru... Sînt obişnuită. Tot eu l-am învăţat şi pe bărbatul meu. Pune-ţi braţul împrejurul mijlocului meu!... *(Îi ia braţul.)*
TOM: Oare cum arătăm amîndoi cu fustele astea?
LAURA: Scoate-o pe a ta, dacă vrei. Mie mi-e mai greu. Aşteaptă puţin, să te văd. *(Laura s-a dat înapoi şi-l priveşte.)* Ce fată încîntătoare poţi să fii! Vei avea mult succes, Tom!
TOM *(cu o reverenţă)*: Mulţumesc, doamnă! *(Harris, un profesor tînăr, traversează holul grăbit, urcă pînă la camera lui Tom, bate la uşă.)*
LAURA: Cine-o fi?
TOM: Habar n-am! Sînt toţi la curs. *(Laura a deschis uşa şi aruncă o privire pe scări.)*

LAURA: A, dumneata erai, Harris?
HARRIS *(care s-a întors)*: Bună ziua, Laura . . . Sînt în căutarea lui Tom Lee.
LAURA: E aici, își probează costumul pentru reprezentația de sîmbătă.
HARRIS: Pot să-l văd?
LAURA: Sigur că da . . . *(îl strigă)* Tom ! Domnul Harris dorește să te vadă. *(Către Harris)* Puteți sta de vorbă aici. Eu trec dincolo.
HARRIS *(puțin misterios)*: Prefer să-l aștept în camera lui. Ești bună să-i spui să urce? . . . *(cu o răceală politicoasă)* Te rog. Mulțumesc, Laura. *(Harris intră în camera lui Tom.)*
LAURA: Domnul Harris te așteaptă sus. Vrea să-ți vorbească.
TOM: Ciudat.
LAURA: Ia rochia. Probeaz-o în fața oglinzii. Vezi dacă te simți bine în ea. *(Îi pune rochia pe braț)* Cînd termini cu domnul Harris, să mi-o aduci.
TOM *(îngrijorat)*: Bineînțeles . . . *(face cîțiva pași, în trecere ia un biscuit și o contemplă cu dragoste pe Laura)* Vă mulțumesc pentru ceai !
LAURA: Cu plăcere ! . . . *(Înainte de a ieși, Tom o mai privește odată pe Laura care stă cu spatele. Încet, a închis ușa. Urcă în camera lui, în timp ce Harris, înăuntru, s-a așezat, frămîntîndu-și mîinile nervos. Îl bănuim nerăbdător să aibă această întrevedere)*
TOM *(din salonul pe care-l împarte cu Allan)*: Domnul Harris? *(Laura aruncă o privire asupra unui prospect turistic de pe birou, apoi părăsește camera de lucru)*
HARRIS: Sînt aici.
TOM *(intimidat)*: Bună ziua, domnule Harris. *(Harris a închis ușa cu un gest hotărît.)*
HARRIS: *(direct)*: Ei?
TOM: *(îi oferă lui Harris un scaun după ce a dat de-o parte lucrurile ce se aflau pe el)*: Da, domnule !
HARRIS: Ce te-ai dus să-i spui decanului?
TOM: Eu, domnule?
HARRIS: Ce l-ai spus decanului? Răspunde-mi !
TOM: Cînd asta? . . . Nu vă înțeleg, domnule !
HARRIS: Te-a chemat?
TOM: M-a chemat pe mine?
HARRIS: Nu cumva vrei să spui că decanul nu te-a convocat la el?
TOM: Nu m-a convocat. De ce să mă convoace?
HARRIS: Nu te-a întrebat ce-ai făcut sîmbătă?
TOM: De ce să mă întrebe? N-am făcut nimica rău.
HARRIS: Sîmbătă am fost împreună. Ți-aduci aminte?
TOM: Nici un regulament nu interzice unui elev să iasă cu un profesor.
HARRIS: Răspunde-mi, Tom, ai spus ceva. Ai lăsat să-ți scape unele cuvinte care vroiau să spună . . .
TOM: Ce anume?
HARRIS: Sîmbătă ne-am dus la dune, amintește-ți.
TOM: Îmi amintesc, de bună seamă.
HARRIS: Am înotat.
TOM: Da ! . . . Ei și?
HARRIS *(supărat)*: Cum, ei și? Sigur că ai povestit . . .
TOM *(ridicînd glasul)*: Dar, vă rog, domnule, de ce toate astea? Ce-am făcut? Ce-am spus?
HARRIS: Am avut eu vreun gest? . . . O atitudine, o vorbă, un mod echivoc de a mă comporta?

TOM: Nu înţeleg întrebarea dumnevoastră..
HARRIS: Dar răul s-a comis.
TOM *(întorcînd capul în altă parte)*: Nu înţeleg absolut de loc despre ce vorbiţi.
HARRIS: Dar în urma spuselor tale . . .
TOM: Repet că n-am spus nimic. N-aveam nimic de spus.
HARRIS *(ferm)*: Dar în urma celor spuse de tine, m-a chemat decanul, m-a hărţuit cu tot felul de întrebări şi mi-a reproşat nu ştiu ce infamie. Şi mi-a adus la cunoştinţă că mă concediază. Mi-am pierdut slujba fiindcă te-am luat la înot sîmbăta trecută.
TOM *(a cărui bună credinţă este evidentă)*: Dar nu văd de loc legătura.
HARRIS: Nu înţelegi? Sau te prefaci că nu înţelegi?
TOM *(naiv)*: N-aţi făcut nici un rău ! . . . Nici dumneavoastră, nici eu, domnule Harris !
HARRIS: N-am făcut nici un rău şi tu recunoşti asta. Dar ai lăsat să se înţeleagă . . . Repetă ce i-ai răspuns decanului.
TOM: Nici nu l-am văzut. Jur că nu l-am văzut . . . Vă repet într-una, pentru că e adevărat.
HARRIS: Ei bine, atunci ai să-l vezi. Te va convoca . . . S-a bîrfit. S-au spus porcării. Calomnia şi-a urmat drumul . . . circulă zvonuri pe care fiecare simte bucuria să le colporteze. Aşa stau lucrurile. Iată unde am ajuns. Şi asta numai pentru că sîmbătă am ieşit împreună. *(Harris se îndreaptă spre uşă. Apoi se opreşte. Se întoarce. Şi deodată, calmat, revine spre Tom)* Poate că, la urma urmelor, nu-i vina ta . . . Poate n-ai spus nimic . . . Poate n-ar fi tebuit să ies cu tine. Iartă-mă, Tom . . . Am crezut că tu ai vorbit . . . La revedere . . . Hai, învaţă-ţi rolul. *(Tom care n-a înţeles, nu ştie ce să răspundă şi ridică mîinile în semn de neputinţă. Harris trece în salon în timp ce trei tineri pătrund în hall şi se îndreaptă spre scară. Fiecare poartă cîteva cărţi, sînt îmbrăcaţi în haine sport, pantaloni de pînză kaki sau de flanelă, pantofi albi cu talpă de crep.)*
ALLAN: Vorbe de clacă ! Minciuni ! Nu cred nici un cuvînt !
RALPH *(voinic, bun de gură)*: Nişte băieţi i-au văzut pe amîndoi la dune !
ALLAN: Ei şi? Ce înseamnă asta?
RALPH: Erau în pielea goală . . . Ce vrei mai mult?
ALLAN: Da' mai încetează odată ! Vrei să ne audă doamna Reynolds?
RALPH *(mai încet)*: Bine, bine ! Ai să vezi ! Harris va fi concediat. În ce mă priveşte, cu Tom alături, prefer să întorc de două ori cheia în broască. E mai prudent !
ALLAN: Ia mai termină !
RALPH: Între noi fie vorba, ai un curaj nebun că stai cu el în cameră; eşti unul d-ăia care nu se tem de nimic ! *(Harris apare pe palier şi începe să coboare scările.)*
HARRIS *(în trecere)*: Bună ziua !
ALLAN: Bună seara, domnule Harris. *(Harris traversează holul şi iese)*
RALPH: Ei ! . . . Acu'ai înţeles? Ai băgat la cap? În locul tău, n-aş dormi chiar atît de liniştit.
STEVE *(mic, viclean, îi ţine tot timpul isonul lui Ralph, pe care-l admiră pentru forţa lui)*: Dacă ai cumva nevoie să te aperi, cheamă-ne ! Şi la urma urmelor, ce ne pasă nouă de Tom? Ce mă interesează pe mine, este că de la fereastra lui pot s-o văd pe doamna Morrison cum îi dă să sugă plodului . . . E ora. Mergem?
RALPH: Din cauza ta, gură spartă, o să fim reperaţi pînă la urmă ! *(Tom care i-a auzit venind, se pregăteşte să închidă uşa cu cheia, dar Steve şi Ralph au şi intrat. Dintr-o săritură, se aruncă pe pat.)*
ALLAN *(intrînd ultimul)*: Uite-te la ăştia cît sînt de proşti !

STEVE: Aoleu, du-te repede şi adu-mi binoclul ! . . . Cînd priveşti de la fereastra ăstuia, te crezi la cinema !

RALPH: Da' ce-o să se întîmple cînd o să-şi înţarce plodul?

STEVE: Să sperăm că Morrison o să-i facă repede altul !

TOM *(se uită la Ralph şi la Steve cu un aer plictisit)*: Nu' vreţi să mă lăsaţi odată-n pace?

RALPH *(ca şi cum abia atunci ar fi descoperit prezenţa lui Tom)*: Aaa ! Dar iată-o pe Grace !. . . Scumpa noastră Grace !. . . Ce mai faci, frumoaso?

TOM: Hai, luaţi-o din loc. Asta-i camera mea !

STEVE *(ironic)*: Aici e budoarul lui Grace !

RALPH: Da' te ţii măreţ astăzi ! Ce-ai păţit?

TOM: Nu vreau să vă suiţi pe patul meu. Şi pe urmă, nu vă dau voie să vă holbaţi de la fereastra mea.

STEVE: Vrei să te bucuri numai tu de spectacol?

RALPH: Sau poate că nu-l interesează fetele !

ALLAN *(apare cu binoclul)*: O să vi se-nfunde ! *(Se foloseşte ca din întîmplare de binoclu, dar îşi dă seama că Tom îl observă. Încurcat:)* Parc-aţi fi cretini, zău aşa ! *(încet, abia perceptibil)* Porcilor !

STEVE *(cu binoclul în mînă)*: Ce sîni, măi frate !

RALPH *(luîndu-i binoclul)*: Îmi dai voie?

STEVE: Şi mă rog, de ce nu te-ai arătat la fotbal sîmbăta trecută?

TOM: Pentru că n-am avut poftă.

RALPH: Da' de ce aveai poftă?

TOM: Vă spun s-o luaţi din loc. V-am mai spus odată. Încă n-aţi înţeles? *(Vrea să tragă storul.)*

RALPH *(apucîndu-l pe Tom în trecere şi încercînd să-l imobilizeze)*: Încet, păpuşico, nu cumva să fim observaţi !

TOM *(ieşindu-şi din fire)*: Dă-mi drumul ! Îţi spun să-mi dai drumul !. . . Ticălosule !

RALPH: Pe cine faci tu ticălos? Nu cumva pe mine ! Nu cred c-ai îndrăzni ! Ei, Grace !

(Ralph l-a apucat pe Tom şi l-a lovit de două ori în obraz, mai mult ca să-l umilească decît ca să-l facă să sufere cu adevărat. Steve se dă de partea lui. Allan se repede la timp ca să evite o încăierare.)

ALLAN: N-aveţi de gînd să isprăviţi odată? *(Îi desparte cu brutalitate.)* Hai, gata ! Afară cu voi ! Hai, ştergeţi-o! *(Tom s-a aruncat pe pat.)*

RALPH: Ei, ce părere aveţi? Lepădătura asta mă face pe mine ticălos ! Are un tupeu nemaipomenit ! *(Vrea să se arunce asupra lui Tom, Allan îl împiedică.)*

ALLAN: N-aveţi de gînd să-l lăsaţi în pace? Încă o vorbă, şi încep să dau şi eu. . . Duceţi-vă să vă pregătiţi pentru cină. Şi să nu vă mai prind pe-aici.

(L-a împins afară din odaie. Îndată după plecarea lor, Tom s-a ridicat. A luat o batistă, îşi şterge nasul care-i sîngerează, se întinde pe pat, cu capul pe spate, ca să oprească sîngerarea.)

ALLAN *(în uşă)*: Te doare?

TOM: *Nu-i nimic!*

(Se aud Ralph şi Steve care aleargă pe scări cîntînd, fals sau răguşit. O noapte de dragoste. *Jos, uşa holului s-a deschis. Bill Reynolds a intrat, urmat de un elev, Phil, pe care-l ţine de braţ. Bill e soţul Laurei. E înalt, puternic, seducător. Poartă pantaloni de flanelă, un veston de tweed, cămaşă bleu deschisă la gît. Are cam patruzeci de ani.)*

BILL: Ne-am înţeles ! Am să mă mai gîndesc. . . *(Stînjenit de cîntecul lui Ralph, îl interpelează aspru din josul scării.)* Ei, Ralph !. . . Ralph !. . .

RALPH *(oprindu-se din cîntat)*: M-ați chemat, domnule Reynolds?
BILL: Vrei să cobori puțin tonul?
RALPH: Iertați-mă, domnule Reynolds.
BILL *(revenind la Phil)*: Așa dar, ne-am înțeles! Vei sosi la munte pe la... să vedem, noi vom fi acolo cu începere de la 1 iulie... Să spunem pe la 3... și vom sta cu toții cincisprezece zile... Îți convine?
PHIL: Mai încape vorbă, domnule Reynolds! O să fie minunat!
BILL: La data aceea, va fi și Frank Hocktor cu noi. Cred că te înțelegi bine cu el. De altfel, Frank e un băiat de treabă
PHIL: Adevărat, domnule Reynolds.
BILL: Atunci, așa rămîne!
PHIL: Vă mulțumesc din toată inima, domnule Reynolds.
BILL *(suind scara)*: De la întîi la cincisprezece. Pe curînd! *(Apoi traversează anticamera, se îndreaptă spre telefon, ridică receptorul.)*
LAURA *(Din culise)*: Tu ești, Tom? *(Bill a ridicat capul. Nu răspunde. Intră Laura.)* A! Bill! Tom a fost adineaori să probeze costumul. Credeam că... Dar ai sosit mai devreme!
BILL: Trebuie neapărat să-l găsesc pe decan înainte de-a pleca de la birou. *(Laura s-a apropiat de el, să fie sărutată. Ocupat cu telefonul, Bill n-a remarcat gestul. Atunci ea se mulțumește să-l sărute pe obraz.)*
BILL *(la telefon)*: Aici Reynolds. Decanul mai este acolo? Uite-te... Aștept...
LAURA: E ceva grav?
BILL: O poveste foarte urîtă. *(La telefon.)* Bine. Mulțumesc... Am să-l chem mai tîrziu acasă. *(Închide.)* În fine, l-au prins pe Harris! *(Trece alături să-și scoată vestonul.)*
LAURA: L-au prins pe Harris? Adică?
BILL *(în culise)*: Vei afla oricum. Mai bine să-ți spun de îndată. Sîmbăta trecută a fost surprins la dune.
LAURA *(ducîndu-se să închidă ușa)*: Și ce-i rău în asta?
BILL *(apare în cămașă și vine să ia scrisorile puse pe cămin)*: Gol pușcă. Și Harris nu era singur...
LAURA: O!
BILL: Stătea culcat pe plajă, întins cît e de lung alături de un elev al nostru, gol și el. Cred că te-ai lămurit. E dezgustător. *(Laura se mulțumește să-l privească.)* Nu spui nimic?
LAURA: Faptul că a fost văzut la o oră cînd se face baie nu dovedește nimic.
BILL: Ba eu spun că în privința unui om ca Harris e concludent... *(Pe un ton detașat.)* Te interesează să știi cine era cu el?
LAURA: Zău că nu.
BILL: Cum tot vei fi obligată să afli mai devreme sau mai tîrziu... Era Tom Lee. *(Tom s-a ridicat din pat, a luat un prosop și s-a îndreptat spre scară. Laura s-a încruntat și-l privește pe Bill.)* Niște elevi care se plimbau prin partea locului i-au văzut... Iar Fin Hadley, care de data asta a dat dovadă de inițiativă, s-a dus să-i spună decanului.
LAURA *(liniștită)*: Ei și?
BILL: Cum ei și?... Decanul l-a convocat pe Harris, l-a interogat. Și-mi închipui că o să-i dea papucii. Cel puțin, așa sper... Și lui Tom la fel, probabil. Nu știu încă.
LAURA: Va să zică, au fost văzuți împreună și s-au tras concluziile cele mai grave?...
BILL: Sigur, Laura. Ce vrei mai mult?

LAURA: Şi tot colegiul e la curent, de bună seamă?
BILL: Mă tem că da.
LAURA: Acum ce-o să i se întîmple lui Tom?
BILL *(curăţindu-şi pipa)*: Părerea mea e că trebuie dat afară... Colegiul nostru trebuie să fie la adăpost de orice bănuială şi Tom nu mai are ce căuta aici.
LAURA: Şi de ce?
BILL: Dar bine, Laura, gîndeşte-te o clipă; şi fii puţin logică. Cînd unul din elevii noştri a fost văzut de curînd ieşind din camera lui Ellie Basker, chelneriţa de peste drum, vina lui era evidentă. Nimeni nu s-a gîndit că s-a dus la ea ca să dezlege cuvinte încrucişate. Nu-i aşa? Acelaşi lucru cu Tom. Faptele contează !
LAURA *(care abia îndrăzneşte să vorbească)*: Dar în fine, Bill, doar n-ai să... Nu poţi să faci aşa ceva?... *(Bill o priveşte fără să răspundă, dar tăcerea lui e grăitoare.)*
BILL: Îmi pare rău mai ales pentru tatăl lui. Herbert Lee e un vechi camarad. Am multă stimă pentru el; m-a urmărit întotdeauna, m-a încurajat, m-a ajutat. Dacă şi-a adus fiul aici, a făcut-o în nădejdea că voi face un bărbat din el... de care să fie mîndru într-o zi... *(A ridicat receptorul şi formează un număr.)*
LAURA: Şi crezi că ai eşuat?
BILL *(a lăsat receptorul, numărul nu e liber)*: Da. Într-un fel şi din vina ta...
LAURA: Cum asta?
BILL: E şi puţin vina ta, Laura, dă-mi voie să-ţi spun...
LAURA: Vina mea?
BILL: L-ai primit adeseori aici. Îi plăcea să stea de vorbă cu tine, să asculte muzică, să cînte la ghitară... În loc să-l îndrumi către sport, să-l sfătuieşti să vină cu noi în excursii, l-ai încurajat. Da, în parte eşti răspunzătoare.
LAURA: Întotdeauna eu sînt vinovată. De ce? De ce sînt eu răspunzătoare pentru tot ce nu merge?
BILL *(care evită întrebarea)*: Cînd mă gîndesc că Herbert n-avea decît un singur gînd... Priveşte fotografia asta... Datează din vremea cînd era antrenorul echipei. Visul lui era să-şi vadă băiatul ocupînd într-o zi locul de căpitan pe care şi-l dorise el întotdeauna. Crede-mă, Laura...
LAURA: De ce vrei cu tot dinadinsul să te duci la decan?
BILL: Trebuie să aflu ce-a hotărît. Trebuie să ştiu !... Onoarea colegiului e în joc !... Tu nu-ţi dai seama...
LAURA: Nu te-am văzut niciodată aşa !...
BILL: Da' nu înţelegi cît mă tulbură povestea asta? Un asemenea scandal în colegiul unde am fost crescut, unde sînt profesor ! Aici e toată viaţa mea, Laura. E în joc reputaţia noastră, a tuturor. Nu se poate ! Tatăl meu a fost elevul acestei şcoli. Eu, după el. Mai tîrziu, poate, copiii noştri.... Şi am ambiţia s-o conduc într-o zi... Un adevărat lanţ ! Iată ce nu poţi tu înţelege...
LAURA: Ascultă-mă, Bill. Să admitem că ai dreptate în privinţa lui Harris... dar chiar şi-aşa e teribil să acuzi după aparenţe... Dar Tom? De ce să tragi concluzia că Tom e vinovat?
BILL: Bill iese adeseori cu Harris. E bine ştiut.
LAURA: Au aceleaşi gusturi, e firesc.
BILL: Ei lasă, Laura !...
LAURA: Dacă în locul lui Tom ar fi fost vorba de Allan sau de alt băiat care ar fi ieşit cu Harris...
BILL: Dar nici Allan şi nici un altul n-ar ieşi niciodată cu Harris.
LAURA: Şi dacă ar fi făcut-o?... Te întreb... Aţi fi ajuns, tu şi toţi ceilalţi, la aceleaşi concluzii ca în cazul lui Tom?

BILL : Ar fi altă situaţie, bineînţeles. N-are nici o legătură. Dar Tom a stat întotdeauna de-o parte, mereu izolat de ceilalţi. Tu ştii mai bine ca oricine, Laura, şi acuma înţeleg de ce, după părerea mea, îndepărtarea lui Tom nu poate fi decît spre binele lui, provocîndu-i un şoc, salvîndu-l poate... Dacă nu e pedepsit, n-are nici un motiv să se schimbe. Dacă, dimpotrivă, va fi eliminat, lecţia îi poate servi... *(Laura a întors capul, Bill examinează neglijent corespondenţa.)* În definitiv, de ce te interesezi de Tom Lee şi-l aperi cu atîta îndîrjire?

LAURA : Îl cunosc şi-atîta tot... Pe de altă parte, spui că eu sînt răspunzătoare de ceea ce s-a întîmplat...

BILL : Îmi pare rău, Laura. Dar acum, că se ştie, te rog să fii atentă... Observă-l pe Tom, urmăreşte felul cum se ţine, cum umblă...

LAURA : Bill ! Ce vrei să faci?

BILL : A, bineînţeles, o femeie nu observă toate amănutele astea ! Dar un bărbat nu se înşeală şi, din o mie, recunoaşte un tînăr echivoc. Dar destul am vorbit despre asta, nu crezi? *(Deschide o scrisoare.)* Ia te uită. Librăria a primit cartea pe care o doreai : « Trandafirul şi ghimpele». Ce-i asta?

LAURA : Poezii. Bill, ai spus că Tom e « echivoc ».

BILL : Dar tu cum crezi că e?

LAURA : Eu cred că e un băiat sensibil, delicat, care nu cunoaşte înţelesul acestui cuvînt.

BILL *(care a observat un prospect pe birou)*: Ce-i asta?

LAURA : Ce anume?

BILL Asta.

LAURA : A, nimic.

BILL *(care întîi a aruncat prospectul în coşul de hîrtii, surprinde privirea Laurei)*: Nimic? Sigur că e ceva.

LAURA *(căreia i-a pierit toată bucuria)*: Mă gîndeam că am fi putut face o călătorie în Canada la vară.

BILL *(care formează din nou numărul de telefon)*: Trebuia să-mi fi spus mai devreme. Am apucat să invit cîţiva din băieţii noştri să-şi petreacă vacanţa cu noi la munte. Nu vreau să-i dezamăgesc.

LAURA : Bineînţeles !

BILL : E prea tîrziu ca să contramandez.

LAURA : Nici nu poate fi vorba !

BILL : Să-mi fi spus mai devreme de proiectele tale!

LAURA : Într-adevăr, e vina mea !

BILL : Vina ta? Nu e vina nimănui. *(la aparat)* Alo ! Domnul decan? Reynolds la telefon ! Sînteţi acasă astă seară după cină? Da... să vin la cină, eu?... Da, da. Bine. Fără Laura. E mai bine să vin singur... Perfect !... Pe curînd, domnule decan ! *(Aşează receptorul în furcă. Laura îl priveşte fix. Face un pas către ea. Ea întinde braţele. El se mulţumeşte s-o apuce de bărbie. Cu tandreţe.)* Ascultă-mă, dragă Laura. Înainte de a te lua de nevastă, acum un an, te-am prevenit că viaţa nu va fi întotdeauna uşoară pentru o femeie sensibilă ca tine. Că va trebui să vii în contact cu nişte băieţi cam... dezordonaţi, exaltaţi, torturaţi de o mulţime de probleme care, la vîrsta lor, apar insolubile, de care vor rîde mai tîrziu cînd timpul le va linişti angoasele adolescenţei... Ţi-aminteşti? Te-am prevenit. Ţi-am spus : « Mulţumeşte-te să observi. Şi mai ales, nu te amesteca în jocul lor... » Mi-ai promis că vei fi stoică, arătînd interes fără îndoială, dar indiferentă... Aşa e?

LAURA : Da.

BILL: Şi eu, la vîrsta lor, aveam problemele mele, care atunci mi se păreau tot atît de insolubile ca şi lor. Mă izolam. Duminica, rămîneam ore întregi singur, pe terenul de golf, departe de ceilalţi. Şi eu mă simţeam amărît, părăsit. Te asigur, Laura... Şi mie mi se întîmpla să mă arunc pe pat, să nu mai contez pe nimic şi pe nimeni, să doresc moartea eliberatoare, să ascult discuri ore întregi ca Tom... Da, Laura!... Şi mie mi s-a întîmplat. *(Laura, înduioşată, a îngenuncheat lîngă el.)* Ei şi! Toate astea au fost îngropate, uitate, şterse, fără să lase nici cea mai mică urmă... Am învăţat să mă domin, să mă oţelesc... să mă eliberez... Am devenit bărbat... Asta-i regula jocului... Aşa încît, Laura, te implor, nu te amesteca în pretinsele suferinţe ale altora... Aminteşte-ţi mai degrabă de cuvintele soţiei directorului, prima oară cînd te-a văzut: « Dacă-mi permiţi să-ţi dau un sfat, doamnă Reynolds, ţi-a spus ea, mulţumeşte-te să te porţi ca o spectatoare plină de înţelegere... » Ţi-a oferit şi un ceainic, precizînd: « Ceea ce ţi se cere, tot ce trebuie să faci este să oferi din cînd în cînd băieţilor puţin ceai şi puţină simpatie... » Ceai şi simpatie. Nimic mai mult. Mai cu seamă, nimic mai mult. Ţi-aminteşti?

LAURA: Mi-amintesc, dar înţelege, Bill...

BILL: Ce anume?

LAURA: La optsprezece ani, totul este atît de diferit!

BILL: Ştiu!

LAURA: Asta e vîrsta pe care o avea John cînd m-am măritat cu el...

BILL: Te rog!

LAURA: Ştiu că nu-ţi place să vorbesc de John...

BILL: La urma urmelor, dacă vrei!...

LAURA: Cam tot atîta avea şi John... Amîndoi eram de aceeaşi vîrstă... Şi ştiu cît poţi să suferi... E o perioadă crudă, Bill, ingrată... Te simţi nenorocit. Nu mai eşti copil. Nu eşti încă bărbat... Bill! *(încetişor)* Înţelege-mă. *(Bill, încurcat, o priveşte, apoi începe să se îndepărteze.)*

BILL: Ar fi mai bine să mă duc să mă-mbrac dacă tot trebuie să iau masa la decan... Nu te superi!

LAURA *(foarte calmă)*: Îţi pregătisem o surpriză, dar n-are importanţă. Poate să aştepte pînă mîine.

BILL *(jenat)*: Sînt dezolat, dragă Laura, dar în nici un caz nu pot neglija chestiunea asta. E prea gravă. Mă înţelegi. *(Laura, distrată, se joacă cu inelul.)* Ce idee să porţi inelul ăsta ieftin!

LAURA: Te miră?

BILL: A avut poate un sens pentru noi, dar pentru alţii...

LAURA *(direct)*: Pentru tine mai are?

BILL *(distrat)*: A avut un sens, bineînţeles...

LAURA: Şi-acum nu mai are?...

BILL: De ce mă-ntrebi?

LAURA: Nu cumva te ruşinezi că mi l-ai dat în Italia, într-o seară cînd credeai că ai nevoie de mine, cînd credeai că pot să-ţi fiu de vreun folos! Într-un fel, e ca şi cum în seara aceea ai fi chemat într-ajutor!

BILL: Într-ajutor?... Am cerut eu ajutor? Da' ce ai astăzi? *(Şi Bill s-a îndreptat spre odaia vecină în timp ce se aude ciocănind la uşa studioului.)* E Tom, fără îndoială. *(Laura se duce să deschidă. Apare Herbert Lee, tatăl lui Tom. E un bărbat scund, cu o înfăţişare cordială; e îmbrăcat ca un om de afaceri serios, cu cîteva amănunte care amintesc de colegianul de odinioară.)*

HERBERT: Doamna Reynolds?

LAURA: Eu sînt.

BILL *(care s-a întors, recunoscînd vocea)*: Intră, Herbert.
HERBERT: Eu sînt, bătrîne Bill! Ce mai faci?
BILL *(strîngîndu-i mîna)*: Foarte bine, Herbert!
HERBERT: Mă bucur că te văd. *(Priveşte spre Laura)* Îmi dai voie...
BILL: Într-adevăr, n-o cunoşti pe Laura. *(I-o prezintă)* Soţia mea. *(Laurei)* Herbert Lee, tatăl lui Tom.
HERBERT *(prietenos)*: Încîntat, doamnă Reynolds. Ce mai faceţi?
LAURA: Am auzit mult vorbindu-se despre dumneavoastră, domnule Lee.
HERBERT *(cercetînd-o pe Laura)*: Îmi place soţia ta, Bill. Îmi place chiar foarte mult. Complimente. Le merită. *(Laura e puţin mirată.)* Între noi, doamnă Reynolds, mă întreb cum aţi reuşit să-l îmblînziţi pe ursul ăsta? O adevărată izbîndă! *(Familiar, lui Bill.)* Eşti într-o formă grozavă, băiete!
BILL *(acelaşi gest)*: Nici ţie nu pare să-ţi meargă prea rău!
HERBERT: O, eu n-am fost niciodată atlet ca tine! Dacă l-aţi fi cunoscut la douăzeci de ani, doamnă!
LAURA: E-adevărat, am văzut fotografii!
HERBERT: Dar eu în privinţa gimnasticii, am ajuns un buştean!
LAURA: Iertaţi-mă. Ce doriţi să beţi, domnule Lee?
HERBERT: Nimic, mulţumesc. Nici n-am timp.
BILL: Ai venit de la Boston cu maşina?
HERBERT: Cu trenul. Acelaşi tren bătrîn pe care-l luam şi noi pe vremuri. Nu s-a schimbat.
BILL: Ai dreptate.
HERBERT: Iar dacă îl pierd pe cel de de şapte fără zece, va trebui să rămîn aici peste noapte. Şi nu vreau.
BILL: Te găzduim noi, nu-i nici o greutate.
HERBERT: Şi aşa mă adăpostiţi cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Să nu abuzăm... Şi pe urmă, avînd în vedere tot ce se întîmplă... nu prea e momentul... Iar dacă arborez un aer plin de încîntare, e pentru că mă pricep grozav să joc teatru... Să-mi închipui eu una ca asta... O, fir-ar să fie...!
BILL: Aşa dar, eşti la curent! Ai fost la decan?
HERBERT: Da. M-a chemat... Am vorbit de una, de alta... Şi pe urmă... mi-a spus... A fost ca un trăznet!
BILL: Povestea cu Tom?
HERBERT: Da. *(O priveşte pe Laura.)*
BILL *(o atrage pe Laura şi-i trece braţul pe după mijloc)*: Laura e la curent.
HERBERT: De altfel, decanul s-a purtat foarte elegant. Mi-a relatat totul pe un ton indiferent, ca şi cum ar fi vorba de un incident lipsit de gravitate, ca să nu mă simt eu prost... În privinţa asta, a fost ireproşabil.
BILL: Întotdeauna e ireproşabil.
HERBERT: Tare aş vrea să ştiu cum se face că un tip ca Harris a putut fi admis în colegiu. E nemaipomenit!...
BILL: Eu am încercat să-l fac să priceapă!
HERBERT: Ascultă, Bill, să fim drepţi, exista aşa ceva pe vremea noastră?
BILL: Niciodată.
HERBERT: L-am căutat pe Harris în tot colegiul. Aveam de gînd să-i sparg capul... Tom e aici?
LAURA: E sus în camera lui.
HERBERT: Încă o întrebare! Cum a putut Tom să-l frecventeze pe Harris ăsta? E o nebunie!
BILL: Nu înţeleg nici eu.

HERBERT: Nu cred nici în ruptul capului că Tom a fost în stare... Nu pot să cred. Dacă aş crede, nu ştiu ce-aş face... Nici tu nu crezi, Bill, nu-i aşa?

BILL *(privind-o pe Laura)*: Ştiu şi eu!

HERBERT: Dar pentru Dumnezeu, ce s-a întîmplat? De ce fiul meu nu e şi el ca toţi ceilalţi? De unde latura asta romantică pe care am combătut-o din toate puterile. Am făcut totul ca să devină un bărbat sănătos, viguros, pasionat de sport: internat, tabere de vară... De multe ori m-am purtat chiar aspru cu el. Ce crezi despre toate astea, Laura?

LAURA: Nu pe mine trebuie să mă-ntrebi, domnule Lee. *(S-a îndepărtat de Bill).*

HERBERT: A trăit tot timpul alături de bărbaţi şi de tineri de vîrsta lui. Speram să adopte puţin felul de-a fi al acelor tineri atleţi pe care-i aplaudăm cu atîta plăcere şi mîndrie... şi cînd colo...

LAURA *(foarte calmă)*: Tom e un băiat foarte bun, domnule Lee.

HERBERT: Adevărat?

LAURA: Şi de vreme ce sportul e atît de important în ochii dumneavoastră, Tom e şi un excelent jucător de tenis.

HERBERT: Da, dar nu ca ceilalţi. Marchează punctele, dar fără forţă, cu fineţe. Nu ca un atlet. Ca un artist. Şi în tot ce face, e la fel, un artist!...

LAURA: Cîştigă! E campionul colegiului! Şi chiar al clubului dumneavoastră local, dacă nu mă-nşel!

(Tom intră în camera lui, cu rochia pe el).

HERBERT: Să vorbim despre această victorie. Mi-a produs cea mai mare umilinţă din viaţa mea... Nu putusem să asist la match. Avusesem o partidă de golf dimineaţa şi, ca un făcut, durase o veşnicie. Pe scurt, cînd am sosit, lumea pleca. Mă năpustesc la vestiar. Şi ştiţi ce aud îndărătul unei uşi? « Ce păcat că a cîştigat Tom Lee. A jucat bine, de acord. Dar Jeff Batty e atît de simpatic!» Jeff Batty era adversarul lui. Poftim, ce bucurie pe capul meu!

BILL: Te înţeleg foarte bine, Herbert!

HERBERT: Şi eu care doream aşa de mult să fiu mîndru de el!... Uite, de pildă, tu ştii că subvenţionez destul de serios operele de ajutorare a studenţilor săraci. Am un protejat de care mă ocup. Mă duc să-l văd din cînd în cînd. Îi dau sfaturi. Îi vorbesc ca un tată. Ei bine! El mă ascultă. Se dezvoltă mai frumos decît propriul meu fiu! *(Tăcere. Tom a pus un disc pe care-l ascultă cu religiozitate).*

BILL: Şi ce ţi-a spus de fapt decanul?

HERBERT: Mi-a spus că e convins de nevinovăţia lui Tom. Şi-a cerut chiar scuze pentru povestea asta... A adăugat totuşi că unii profesori sînt de părere — chiar dacă nu şi el — că pentru Tom ar fi mai bine să-l retrag de la colegiul ăsta... Ei bine, nu! Eu vreau să-l las aici. Cum aş apărea în faţa asociaţilor mei, a prietenilor, a lumii întregi? Cînd sînt întrebat ce vrea Tom să ajungă în viaţă, nu pot totuşi să răspund că vrea să se facă « fetiţă »... *(Tom întins pe pat, ascultă muzica).*

BILL: Eşti hotărît, aşadar, să-l laşi la colegiu?

HERBERT: Bine înţeles. E datoria lui să facă faţă, să se îndrepte la nevoie. Va fi nevoie să se apere, poate să şi atace. Chiar revolta lui îi va căli caracterul. Cel puţin aşa îmi place să cred.

LAURA: Nu uita că Tom este un tînăr foarte sensibil, foarte singuratic, foarte închis.

HERBERT: Cine-i cere să fie singuratic?

LAURA: În faţa cruzimii, e lipsit de orice armă.

HERBERT: Cine-l împiedică să şi-o făurească?
LAURA: Împotriva calomniei, un om cinstit e fără apărare.
HERBERT: Dar cum procedează ceilalţi?
LAURA: Şi dacă el nu e la fel ca ceilalţi?
HERBERT: O să înveţe.
BILL: Între timp, eu mă duc la decan, Herbert. După ce-l vezi pe Tom, vino şi tu. Te conduc o bucată de drum.
HERBERT: De acord. *(Iese şi se opreşte lîngă scară).* De fapt, cum faci ca să stai de vorbă cu copiii, Bill? Tu eşti obişnuit. Există o tehnică specială?
BILL: Nici una.
HERBERT: În realitate, eu n-am discutat cu Tom decît o singură dată. Vreau să spun, serios. . . Era într-o duminică. Îi oferisem o cină grozavă. M-am gîndit că e timpul să ne instalăm amîndoi în fotoliu şi să vorbim despre lucruri importante. . . Ştii ce-a ieşit? *(Îi şopteşte cîteva cuvinte la ureche).* A fost bolnav toată noaptea ! Recunoaşte totuşi că e cumplit să produci un asemenea efect asupra propriului tău copil !. . . pe curînd ! *(Scoate nişte bani din buzunar, îi verifică, apoi urcă scara. Bill a trecut în odaia de-alături).*
BILL: Şi-acum între noi fie vorba, de ce te amesteci? Dacă cineva trebuie să-l înţeleagă pe Tom, apoi e fără îndoială tatăl lui ! *(Herbert a bătut la uşa lui Tom. Laura, instalată pe scaunul ei, coase).*
ALLAN *(din living-room)*: Intră !
HERBERT *(îşi trece capul prin deschizătura uşii de la camera lui Tom)*: Bună seara, băiete !
TOM *(surprins, se saltă în pat)*: A, bună seara, tată !
HERBERT: Am fost la decan şi m-a ţinut mai mult.
TOM: Da, da ! *(Se scoală să-l sărute pe tatăl lui care se mulţumeşte să-i strîngă mîna).*
HERBERT *(cu o bătaie afectuoasă pe umăr)*: Ce mai faci?
TOM: Foarte bine.
HERBERT: Parcă n-ai fi în apele tale, sau mă înşel eu?
TOM: Te înşeli.
HERBERT *(cercetînd camera)*: Credeam că e o cameră mult mai mare. Patul meu era acolo, în colţ, lîngă fereastră. Mi-aduc aminte cum mă stropea ploaia cîteodată, noaptea, cnd era furtună. *(Arată patefonul).* E cel pe care ţi l-am dăruit de Crăciun?
TOM: Merge foarte bine, după cum vezi.
HERBERT *(închizînd patefonul)*: Constat că eşti mult mai ordonat decît eram eu la vîrsta ta. Haina îmi atîrna tot timpul îndărătul radiatorului sau pe sub pat. *(O pauză. Observă rochia).* Da' asta ce mai e?
TOM: Ce? Rochia?
HERBERT: Da.
TOM: E un costum pe care mi l-a lucrat doamna Reynolds. . . pentru serbarea de sîmbătă. Joc în piesă.
HERBERT: Prima noutate !
TOM: Am uitat să-ţi scriu. Iartă-mă !
HERBERT: Şi ce rol joci?
TOM: Lady Teazle din « Şcoala calomniei ».
HERBERT: Aşa ! Domnul joacă roluri de cucoană? E chiar momentul!. . . Ascultă-mă Tom, trebuie să-ţi vorbesc foarte serios. Ultima dată cînd am încercat, te-ai îmbolnăvit. Sper că n-ai de gînd s-o iei de la capăt !. . .
TOM: Despre ce e vorba?

HERBERT: Vezi Tom, mi-ar place să fim prieteni adevăraţi. Vrei? Să încercăm cel puţin!
TOM (*stingherit, se aşează pe pat*): Bineînţeles, tată!
HERBERT: Ce ţi-am spus, cînd ai venit în colegiul ăsta? « Fă-ţi prieteni, dar alege-ţi-i bine. Nu te pripi. Cunoşti proverbul. Spune-mi cu cine te aduni... » Dar să trecem peste asta. Nu sîntem aici ca să facem literatură. Ţi-am mai spus: « Ocupă-te de sport... cît mai mult posibil. Footbal, hockey, baseball, box. Din toate punctele de vedere, asta nu poate să-ţi facă decît bine. Şi în orice caz, împrieteneşte-te cu cei din echipă ». Aşa e?
TOM: Da.
HERBERT: Aveam dreptate?
TOM: Da.
HERBERT: Dar ai făcut după capul tău. Şi poftim rezultatul!
TOM: Ce rezultat?...
HERBERT: În loc să urmezi sfaturile mele, n-ai găsit nimic mai bun decît să-l cultivi pe Harris ăla, care a fost dat afară.
TOM: De ce-a fost dat afară?
HERBERT: Pentru că a fost văzut la dune cu tine.
TOM: Nu-nţeleg...
HERBERT: Gol, pe plajă...
TOM: Va să zică, şi tu crezi?...
HERBERT: Vezi că ştii despre ce vorbesc?
TOM: Nu prea.
HERBERT: Adu-ţi mai bine aminte că într-o zi, la Boston, acum doi ani, sora mea ţi-a atras atenţia asupra purtărilor unui portar al imobilului...
TOM (*căruia nu-i vine să creadă*): Şi domnul Harris?
HERBERT: Aşa se pare.
TOM: Şi pentru că am fost văzuţi pe plajă s-a tras concluzia?...
HERBERT: Da. Ştiu că tu eşti aşa cum trebuie. Dacă nu, n-aş fi aici.
TOM: Îţi mulţumesc. Ne-am dus să înotăm. Ce ţi se pare extraordinar?
HERBERT: Poate că la urma urmelor tu nici nu ştiai.
TOM: Cum, poate că?
HERBERT: Direcţia colegiului e vinovată, de bună seamă. Dar puteai să-ţi alegi mai bine prietenii. Acum, nu poţi opri calomnia să-şi urmeze drumul. Vei suporta tot felul de glume şi vexaţiuni...
TOM (*revoltat*): Va să zică la asta făceau aluzie măgarii ăia adineaori?
HERBERT: Vezi bine! Au şi început!
TOM (*hotărît*): Mă duc la decan şi am să jur pe cuvînt de onoare că Harris e nevinovat.
HERBERT: Nu fii prost, te rog. Nu cumva să-i iei apărarea.
TOM (*de bună credinţă*): Dar dacă n-a făcut nimic?
HERBERT: Orice ai să spui nu va schimba nimic din ceea ce se crede. Numai ce crede lumea contează.
TOM (*pregătindu-se să plece*): Vreau să-l văd pe decan.
HERBERT (*îl opreşte*): Ai să rămîi aici. Îţi spun eu ce trebuie să faci... În primul rînd, să te tunzi. (*Tom e siderat*). Crezi că-mi face plăcere toată povestea asta! Bîrfeala se răspîndeşte cu iuţeală, Tom. Nu trebuie mult ca să fiu amestecat şi eu... Sîntem solidari — Trebuie să scăpăm amîndoi cu faţa curată. N-am spus: « Tu eşti vinovat ». Am spus numai: « Lumea te crede vinovat. Se vorbeşte pe seama ta ». Hai, dă-ţi puţină osteneală. (*Tom e consternat*). Tunde-te scurt, ca toată lumea. E un amănunt. Contează. Chea-

mă-l la telefon pe responsabilul reprezentației de sîmbătă și spune-i că renunți la rolul de Lady nu știu cum. Iată ce trebuie să faci pentru început...

TOM *(cu candoare)*: De ce să renunț la rol? Am fost ales ca să-l joc. L-am lucrat, l-am repetat.

HERBERT: Nu mai poți să-l joci!...

TOM: De ce? Crezi că dacă joc rolul ăsta...

HERBERT: Da,

TOM: Și toată lumea o să creadă?

HERBERT: Da.

TOM *(fără glas)*: Și doamna Reynolds?

HERBERT: Toată lumea. E treaba ta să le scoți ideea asta din cap...

RALPH *(tare, pe scări)*: Grace! Ei, Grace!... Îmi acorzi sîmbătă un dans? Vrei, Grace?

STEVE: Nu-mi dai și mie un vals? *(Ralph și prietenul lui au dispărut).*

HERBERT: Ce s-a întîmplat?

TOM: Nu știu. *(Laura, auzind zgomot, s-a întors spre ușă, ca să-i facă să tacă. Dar a avut Allan grijă și, furios, îi urmărește. Laura a închis ușa și și-a reluat lucrul).*

HERBERT *(uitîndu-se la ceas)*: Trebuia să prind trenul de 6,54. Vrei să rămîn cu tine?...

TOM: Să rămîi?...

HERBERT: N-am lenjerie de schimb, dar dacă vrei, rămîn.

TOM: De ce să rămîi? N-ai de ce!

HERBERT *(jignit)*: Bine, să nu mai vorbim. Coboară cu mine la Bill și telefonează că nu mai joci sîmbătă. Începe cu asta. Și ia rochia cu tine.

TOM: Lasă că telefonez mîine.

HERBERT: Ba nu, astă seară. Voi fi mai liniștit... Adaug că decanul mi-a spus: « Dacă vexațiunile depășesc limita, Tom să mă informeze. Voi lua măsurile necesare ». De altfel, el dorește ca lucrurile să se aranjeze de la sine. Să sperăm. Vino, Tom. *(Ies amîndoi din cameră. Herbert se întoarce să ia rochia. Tom s-a oprit în fața telefonului din hall).*

HERBERT: Ai nevoie de bani?

TOM: Nu. Să telefonez de aici?

HERBERT: De ce să nu chemi de la Bill, dacă tot mergem la ei? Hai, vino! *(Tom așează receptorul în furcă cu părere de rău).* Dacă ai necazuri, spune-i lui Bill. Sîntem prieteni vechi. *(Intră în biroul lui Bill).* Bill e gata?

LAURA: Aproape. Îți vine bine rochia?

TOM: Foarte bine. Din păcate...

HERBERT *(tăindu-i vorba)*: Îi permiteți lui Tom să dea un telefon?

LAURA: Sigur că da.

HERBERT: Trebuie să-l cheme pe regizor. Renunță la rol.

LAURA: Nu se poate! De ce?

HERBERT: Eu l-am rugat.

LAURA: Dar, domnule Lee, pentru Tom e o mare bucurie că a fost ales să joace acest rol!

HERBERT: Sînt sigur că Bill e de acord cu mine. Bill! *(Îi dă Laurei rochia).* Bill! Cine se ocupă de piesă? Tom vrea să-i vorbească. *(Laura nu l-a slăbit pe Tom din ochi. Tom caută să-i ocolească privirea. Ea face un pas spre el. Tom, în schimb, se dă înapoi).*

BILL *(din culise)*: Fred Morrison. 777. Ești gata, Herbert?

HERBERT: Te aştept. . . Ascultă, Bill, mă gîndesc la ceva! De ce n-ar merge Tom în week-end cu echipa voastră sîmbăta viitoare?

BILL: Face parte din comitetul de organizare. Dar dacă vrea, va fi binevenit. De altfel, a fost întotdeauna.

HERBERT *(îi întinde receptorul lui Tom)*: Tom!

(Tom şovăie. A observat că Laura nu-l slăbeşte din ochi. Pare că vrea să fugă. Încet, Tom traversează scena, ia receptorul, se aşează).

BILL: Te las la masă, Laura?

LAURA: N-am poftă să cinez.

BILL: Ce s-a întîmplat?

HERBERT: Dacă vreau să prind trenul, trebuie să mă grăbesc.

BILL: Laura.

LAURA: Nimic, nimic.

HERBERT: Atunci, la revedere, Laura. . . Şi, aşa cum ţi-am spus: eşti minunată. . . *(Lui Bill)*. Este, ştii tu foarte bine!

LAURA: Mulţumesc. . . *(Soţului ei)*. Tot mai eşti hotărît să te duci la decan?

BILL: Bineînţeles. De altfel, n-am să întîrziu, fii liniştită. . . Nu mă conduci puţin? *(Laura face semn că nu.)*

TOM *(la aparat)*: Sună ocupat!

HERBERT: Mai formează odată numărul! Insistă! Ţin să vorbeşti cu el chiar astă seară. De altceva n-ai nevoie, eşti sigur? *(Tom dă din cap, în semn că nu)*. Dacă vrei ceva, anunţă-mă, nu sta pe gînduri. *(S-a întors spre Laura)*. La revedere, Laura. La viitoarea mea vizită, povestea asta urîtă va fi uitată, sînt sigur. *(Herbert a ieşit)*.

BILL *(care merge în urma lui, s-a întors)*: Laura. . . *(Cu un gest, o invită, pentru ultima oară, să-i însoţească. Ea nu se clinteşte. Atunci se hotărăşte să-l urmeze pe Herbert şi lasă uşa deschisă)*.

TOM *(la telefon)*: Alo!. . . Domnul Morrison? La telefon Tom Lee. *(Aruncă o privire spre uşa deschisă. Laura se duce şi-o închide)*. Voiam să vă previn că-mi va fi cu neputinţă să joc sîmbătă în piesă. . . Nu. . . Nu pot. . . Da. . . Nu. . . Mi-e cu neputinţă. . . Am să vă explic mîine, domnule Morrison, asta e situaţia. . . *(Îl ghicim pe Tom teribil de încurcat, incapabil să dea o explicaţie. Laura se apropie repede de el şi-i ia receptorul din mînă)*.

LAURA: Alo!. . . Fred?. . . Eu sînt, Laura. . . Da. . . Ştiu. Am fost de faţă. Tatăl lui Tom e cel care se împotriveşte. . . Găseşte că fiul lui e foarte obosit. . . Crede că trebuie să se dedice în întregime examenului de sfîrşit de an. Ăsta-i motivul. . . Ai pe cineva care să-l înlocuiască? Da?. . . Perfect! Alo! Îţi închipui ce decepţie pe Tom. . . Era atît de bucuros că joacă rolul ăsta!. . . Bine, o să trec mîine să te văd. *(Laura a închis. Umilit, Tom se ridică îndreptîndu-se către uşă, fără s-o privească pe Laura care, tulburată, nu-l slăbeşte din ochi, în timp ce Ralph şi Steve o iau la goană pe scări, val-vîrtej)*.

RALPH: Dacă vrei, n-ai decît să stai tu lîngă el. Eu nici nu mă gîndesc.

STEVE: Zău? Îmi dai voie? Dacă tu nu vrei, de ce să vreau eu? *(Repede, Tom a închis la loc uşa biroului. A ascultat discuţia dintre ei)*.

ALLAN *(iese din cameră trăgînd pe mînă o haină)*: Tom! Tom! *(Nu primeşte nici un răspuns şi pleacă)*.

LAURA: Tom! *(Tom a deschis încet uşa)*.

LAURA: Tom, ascultă. Am s-o poftesc mîine pe micuţa Gladys Harrison la mine, la ceai. Vreau să vii şi tu. Şi s-o inviţi la bal. Îi vei cere să fie partenera ta.

TOM *(înspăimîntat)*: Dar ne înţelesesem să mergem împreună!

LAURA: Da, Tom, însă...
TOM: Am înţeles. Ştiu de ce. Gîndiţi şi dumneavoastră ca toţi ceilalţi. Gîndiţi ca tata. Nu-i aşa?
LAURA: Tom!
TOM: Şi-atunci, vreţi să vă descotorosiţi de corvoadă. Nu-i aşa?
LAURA *(îndreptîndu-se spre el)*: Ai încredere în mine, Tom. O invit pe Gladys ca să înăbuş povestea asta...
TOM: Dar ce poveste? Ce poveste?... *(Tom o priveşte pe Laura. Se repede apoi la scara pe care e gata să coboare Phil. Tom se simte hăituit. S-ar întoarce, dar nu vrea cu nici un preţ s-o mai înfrunte pe Laura. Cu mîna şi-a ascuns faţa şi s-a rezemat de perete).*
PHIL *(neglijent, în trecere):* Ce te-a apucat?... Nu ţi-e bine?... *(Tom n-a răspuns. Suie scara, intră în studio. Phil dă din umeri şi pleacă. Tom a intrat şi s-a sprijinit de uşă. În aceeaşi clipă, Laura se pregăteşte să iasă. Se ghiceşte că vrea să meargă să-l liniştească pe Tom. Dar ezită şi închide la loc uşa biroului.*
Se aşează, apucă ceainicul pe care-l freacă apăsat, ca să şteargă o pată. O simţim îngrijorată, nenorocită.
Sus se aud primele hohote ale lui Tom, în timp ce luminile scad şi cortina cade).

ACTUL II

TABLOUL I

Acelaşi decor, două zile mai tîrziu.
Allan vorbeşte la telefonul public, fixat pe peretele primului palier. În realitate, mai mult ascultă decît vorbeşte.
ALLAN *(la aparat)*: Da. *(devine atent la ceea ce i se spune. O pauză destul de lungă)* Da, tată... Ştiu *(pauză)*. Nu, nimic pînă în prezent... decît că domnul Hudson este de acord să mă găzduiască anul viitor... Nu te nelinişti din pricina asta... Înţeleg... Pentru a nu alimenta comentariile?... Înţeleg eu care... *(ridică puţin vocea)* Şi totuşi, tată, am locuit un an întreg cu el, şi pot să-ţi jur că niciodată... Pe onoarea mea, tată... Alo... Şi cu toate astea, vrei să mă mut? Bine, îţi promit... Nu-i nevoie să te ocupi tu. Fac eu tot ce trebuie. Numaidecît. *(Allan a lăsat telefonul în furcă. Pune mîinile în buzunare, cade pe gînduri).*
RALPH *(intră pe uşa principală şi urcă scara)*: Allan!... *(mai tare)* Allan!
ALLAN: Da!
RALPH: Băieţii vor să ştie...
ALLAN: Ce anume?
RALPH: Tom n-a încercat niciodată cu tine?
ALLAN *(dînd din umeri)*: Idiotule!
RALPH: În orice caz, dacă pot să-ţi fac un serviciu, nu pregeta!
ALLAN: Ce serviciu?
RALPH: Pot să-ţi împrumut centura mea de castitate!
ALLAN: Lasă gluma!
RALPH: Într-adevăr, nu-i nimic de rîs... E şi părerea băieţilor din echipă. Sînt îngrijoraţi, închipuieşte-ţi!
ALLAN: Şi de ce, mă rog?
RALPH: Pune-te în locul lor! Tocmai cînd era gata să fii ales căpitan... tu faci casă bună cu...

ALLAN *(aproape amenințător)*: Ralph, ajunge! Mă auzi! De data asta, ajunge!

RALPH: Nu mă crezi? Bine... Mama mi-a spus întotdeauna: «Trebuie să te păstrezi fără prihană pentru cea cu care te vei căsători». Mă vezi spunînd nevestei mele: «Draga mea, m-am păstrat pentru tine. Totuși, într-o seară, la colegiu, un prieten...»

ALLAN *(zgîlțîindu-l)*: Da' n-ai de gînd să mai închizi pliscul ăla îngrozitor?

RALPH: Bine, bine... Dacă nu vrei să fii căpitanul echipei de base-ball, te privește... Mie puțin îmi pasă de toate astea... îți dai seama!

ALLAN: Tu nu poți să-ți vezi de treburile tale?

RALPH: Numai că treburile mele nu sînt la fel de interesante!

ALLAN: Crede-mă, Ralph, Tom e un băiat foarte de treabă.

RALPH: Aiurea! De-aia pleacă toți băieții de la duș cînd vine el.

ALLAN: De cînd?

RALPH: De ieri. Nu ești la curent?

ALLAN: Nu. O, da' vă stă tare bine să faceți pe delicații! În timp ce ore întregi vi se scurg ochii pe reviste pornografice.

RALPH: Mie-mi plac fetele! Sînt un om normal! Și goale, le găsesc încă mai nostime... dar pozele de bărbați goi, pe alea i le las lui Tom...

ALLAN: Pe ce că te fac să taci?

RALPH: N-ai decît să te uiți jos, în sertar! E plin!

ALLAN: Ei și? Tatăl lui i le trimite!... Sînt fotografii de atleți, ca să-i facă poftă să devină campion! L-a înscris și la un curs special de cultură fizică!

RALPH: Apără-l dacă ai chef, dar o să fii ales căpitan cînd am să fiu eu decan. Cît de curînd!... Ești un mălai mare!... *(Ralph se îndepărtează, urcă scara)*.

(Allan ezită o clipă, apoi ciocănește la ușa Laurei).

LAURA *(vine să deschidă)*: Tu ești, Allan? Bună seara.

ALLAN: Bună seara, doamnă Reynolds. Domnul Reynolds e aici?

LAURA: Nu. Pot să te ajut cu ceva?

ALLAN: Am să trec mai tîrziu.

LAURA: Cum vrei!

ALLAN: Sau poate vreți să-l preveniți dumneavoastră că nu voi mai locui aici anul viitor. Și cum e ultima zi în care se poate anunța...

LAURA: O să-i pară foarte rău.

ALLAN: Voi locui la Hudson, vizavi.

LAURA: Cu Tom?

ALLAN: Nu.

LAURA: Aha!... *(o scurtă pauză)* Tom e la curent?

ALLAN: Încă nu.

LAURA: Trebuie să-i spui și lui, ca să știe ce să facă.

ALLAN: Bine înțeles.

LAURA *(după un scurt timp de gîndire)*: Vrei să intri puțin, Allan?

(Allan șovăie, dar intră și se așează).

LAURA *(oferindu-i o țigară)*: O țigară?

ALLAN *(e gata să primească, apoi refuză)*: Nu, Mulțumesc... Din cauza antrenamentului...

LAURA: Bravo!, Ești înțelept!

ALLAN: Trebuie, doamnă Reynolds.

LAURA: Vreau să merg și eu să te văd jucînd sîmbătă după-amiază... Spune-mi Allan, nu prea te grăbești să-l informezi pe Tom?... Îți vine greu să-i

anunţi această schimbare! *(o scurtă pauză)*. Cred că am ghicit de ce nu vrei să mai stai cu el anul viitor. *(Allan se mulţumeşte să dea din umeri, pentru a evita precizările)*. Ascultă-mă, Allan: ştii tu ce reprezinţi pentru Tom? Încrederea pe care i-o dai? Cît de mîndru este de prietenia cu un *fruntaş* al şcolii? Ştii toate astea?

ALLAN *(încurcat)*: Exageraţi de sigur...

LAURA: Nu înţelegi, Allan, ce înseamnă pentru el prietenia voastră?...Cum se poate ca tu, atît de puternic, atît de leal, atît de independent, să fii atît de influenţabil? Răspunde-mi!

ALLAN: Tatăl meu îmi cere să nu mai locuiesc cu Tom. Mi-a cerut să-i promit. Cum a aflat de povestea cu Harris? Habar n-am! Nu de la mine, vă daţi seama. Dar mi-a telefonat de trei ori pînă acum... A fost categoric.

LAURA: Şi ce i-ai răspuns tatălui tău?

ALLAN: L-am apărat pe Tom cît am putut. I-am spus...*(pauză)* E mai bine să vorbesc despre toate astea cu domnul Reynolds.

LAURA: Stai puţin, Allan. Tu care ai stat cu Tom îl cunoşti mai bine ca oricare altul. Şi tocmai tu să-l dai lovitura de graţie? Dacă pleci, înseamnă că dai dreptate tuturor celor care-l acuză. Te-ai gîndit la asta?

ALLAN: Să ştiţi, doamnă Reynolds, că nu cred în ceea ce se spune.

LAURA: Dar nu eşti sigur.

ALLAN *(jenat)*: Trebuie să recunosc că...

LAURA: Haide, haide!...

ALLAN: Tom are — fără voia lui, asta nu înseamnă nimic, de sigur — dar în fine are nişte purtări... puţin... bizare... Nu găsiţi, doamnă Reynolds?

LAURA: Dar înainte, nu ţi s-au părut niciodată bizare purtările lui! Nu le-ai luat în seamă.

ALLAN: Nu, e-adevărat.

LAURA: Ce fel de purtări?

ALLAN: Felul lui de-a umbla, de exemplu! Anumite mişcări... nu ştiu... Gustul lui pentru muzica clasică a compozitorului ăluia ciufulit... Aşa, unele lucruri!...

LAURA: Adoră muzica. Vorbeşte despre ea. E firesc.

ALLAN: Nimeni nu l-a văzut cu o fată... Nici la bal.

LAURA: Poate are că motivele lui... Încerci să cauţi argumente la care nu te-ai gîndit niciodată pînă acum!...

ALLAN: Fără doar şi poate, e mai bine să vorbesc de toate astea cu domnul Reynolds. *(Se pregăteşte să iasă, face cîţiva paşi.)*

LAURA: Allan! *(Allan s-a întors.)* Uite-te la mine... *(Ezită puţin.)* Închipuieşte-ţi că răspîndesc svonul că şi tu eşti... anormal... Dacă aş insinua...

ALLAN: Nimeni n-o să vă creadă, doamnă Reynolds!

LAURA: De ce nu?

ALLAN: Dar pentru că...

LAURA: Pentru că eşti înalt, bronzat, atletic? Pentru că eşti musculos, sportiv?

ALLLAN: Da, poate.

LAURA: Eu am cunoscut bărbaţi ca tine şi care nu erau... normali. Bărbaţi căsătoriţi, cu copii... *(O pauză.)* Eşti chiar atît de sigur că nu m-ar crede nimeni?...

ALLAN: Mai întîi că n-aţi face aşa ceva, doamnă Reynolds.

LAURA: De bună seamă că n-aş face. Vreau numai să-ţi arăt cît rău poate pricinui calomnia. Cîte drame poate provoca o insinuare perfidă, o remarcă echivocă, un cuvînt, o privire, o tăcere... Să-ţi demonstrez cît de uşor este să mînjeşti,

să dezonorezi, să distrugi o valoare morală... Asta vreau să înţelegi. *(Allan a rămas în picioare în faţa ei, foarte drept, cu mîinile în şolduri. Laura îl priveşte fix. Allan lasă mîinile în jos, apoi le aduce la spate.)*

ALLAN *(simplu)*: Puneţi-vă în locul meu, doamnă Reynolds. Tare-aş vrea să fiu căpitan la base-ball, la anu ' !

LAURA: Ştiu, Allan. Nu trebuie în nici un caz să pierzi ocazia. Dar să nu-l umileşti pe Tom ! *(Tom a intrat în hall. Urcă scara încet. Intră în camera lui, închide uşa, se aşează pe pat. E copleşit.)*

LAURA: Uite, s-a întors Tom. Îl cunosc după paşi. Recunosc paşii fiecăruia din voi. *(Pauză)* Ei, ce-ai hotărît? Să-i spun domnului Reynolds că anul viitor ne părăseşti?

ALLAN: *(după o clipă de gîndire)*: Nu.

LAURA *(uşurată)*: Mulţumesc.

ALLAN: Am să-l spun chiar eu cînd am să-l întîlnesc.

LAURA: Ah !...

ALLAN: Dar ce altceva pot face?

LAURA: Nu mai ştiu nici eu.

ALLAN: Iertaţi-mă că vorbesc aşa, doamnă Reynolds. Dar dumneavoastră vă e mai uşor. Dumneavoastră nu sînteţi decît o spectatoare. Dumneavoastră nu sînteţi în cauză. Şi nimic din tot ce se întîmplă nu vă poate atinge, pe cînd eu...

LAURA: Ai dreptate. Eu nu sînt în cauză. Şi chiar te rog să mă ierţi că ţi-am cerut un sacrificiu...

ALLAN: Îmi pare rău, doamnă Reynolds. Căci sînteţi într-adevăr cea mai extraordinară soţie de profesor pe care am cunoscut-o vreodată... Pe cuvîntul meu că vă găsesc nemaipomenită !... Dar ce pot face? Îmi pare rău.

LAURA: Şi mie, Allan. Îmi pare rău... *(După o şovăire, Allan urcă în camera lui. Laura l-a urmărit din ochi, apoi s-a îndepărtat.)*

ALLAN *(îndărătul uşii lui Tom)*: Ei, Tom ! Eşti aici? *(Tom s-a îndepărtat de uşă.)*

ALLAN *(mai tare)*: Tom ! Deschide, Tom !

TOM *(executîndu-se)*: Dormeam.

ALLAN: Din picioare? Voiai să fii singur.

TOM: Şi tu, voiai să te bucuri puţin? Hai, şterge-o, băiete !

ALLAN: N-am de gînd deocamdată. *(Pauză. E vizibil jenat.)* Frumoasă cravată !

TOM *(desfăcînd-o)*: E a ta. Să ţi-o dau?

ALLAN: Nu. De ce? Doar n-am să port două în acelaşi timp. *(Tom lasă cravata să-i atîrne în jurul gîtului.)*

ALLAN: Ţi-a fost greu astăzi?

TOM: Da.

ALLAN: Ştiu.

TOM: Doamne Dumnezeule ! Ai şi aflat !

ALLAN: Bineînţeles !

TOM: Şi ce ţi-au spus?

ALLAN: Porcării. Mai ştiu şi eu? *(Allan stînjenit, se sileşte să-şi perie părul, evitînd să se suite la Tom.)*

TOM: M-am dus la reuniunea comitetului. Şi am fost informat că nu mai fac parte din comitet... Pentru că am renunţat la rolul din piesă... vorba vine...

ALLAN: Şi tu nu te aperi? Nu faci nimic?

TOM: Ce să fac? Ce pot să fac?

ALLAN : Ce ştiu eu? E o copilărie. . . Ai putea. . .
TOM : Cînd am intrat la duş, după meciul de tenis, toţi cei care erau acolo au ieşit, înfăşuraţi cu prosopul, fără să spună o vorbă.
ALLAN : Ce măgari ! *(Allan vrea să plece.)*
TOM : Allan !
ALLAN *(tot fără să-l privească)*: Da.
TOM : Ştii ce-am ajuns să fac? . . . Să calculez gesturi pe care înainte le făceam fără măcar să mă gîndesc la ele . . . Totul mă jenează. Cînd mă îmbrac. Cînd mă dezbrac . . . Sînt ca paralizat . . . Nici nu mai îndrăznesc să ridic ochii. Am impresia că toţi mă privesc ţintă . . . că mă spionează . . . că rînjesc . . . că spun tot felul de glume proaste . . . Nu mai ştiu . . . nu mai înţeleg . . . *(Între timp, Allan s-a întors în camera lui, şi-a scos cămaşa. Se opreşte deodată.)*
ALLAN : Ce m-a apucat? Doar mi-am făcut duşul astăzi.
TOM : Dezbrăcat în propria-ţi cameră ! Ce, vrei să ai şi tu neplăceri?
ALLAN : Sigur că nu.
TOM : Spune-mi, Allan, e adevărat ce-am auzit? Pleci de-aici?
ALLAN : Ascultă, Tom . . . Aş vrea să te ajut, ca un prieten bun ce-ţi sînt. Îmi dai voie?
TOM : Cum?
ALLAN : E idiot ce vreau să-ţi spun, dar cunoşti lumea . . . Un amănunt e deajuns uneori ca să aranjeze lucrurile . . . Felul în care vorbeşti, în care te ţii . . .
TOM : Am înţeles. Vrei să mă tund?
ALLAN : De ce nu?
TOM : Şi în ce măsură părul tuns ca peria îţi dă un aer mai bărbătesc decît părul lung?
ALLAN : Nu căuta să înţelegi. Aşa e . . .
TOM *(care se priveşte în oglindă pe deasupra biroului)*: Am încercat. Nu-mi stă bine.
ALLAN : Dacă asta rezolvă lucrurile, ce-ţi pasă ţie?
TOM : Am o scăfîrlie ca un ou ! *(Allan găseşte o minge de base-ball pe calorifer; i-o aruncă lui Tom. Acesta zîmbeşte şi i-o trimite înapoi.)*
ALLAN : Şi-apoi felul cum mergi.
TOM *(furios)*: Felul cum merg? Cum adică?
ALLAN : Încerc doar să te ajut !
TOM : Pînă acum mersul meu nu supăra pe nimeni ! Nu avea nimic anormal, nu-i aşa?
ALLAN *(în timp ce se îndreaptă spre salon)*: Bine, bine. Să nu mai vorbim despre asta . . . *(Intră din nou în camera lui.)*
TOM *(după cîtva timp, aruncă furios mingea sub pat şi se duce la uşă)*: Allan !
ALLAN : Da?
TOM : Ce are mersul meu?
ALLAN : Fă cîţiva paşi. Am să-ţi spun. *(Tom se execută.)*
TOM : Poftim ! N-am să mai îndrăznesc nici să merg ! Dacă tot ce-am făcut pînă în prezent şi care părea normal mă face acum să par un pederast . . . Ei hai, spune ! Ce are mersul meu? . . . Ce are, pentru Dumnezeu? *(Tom umblă de colo pînă colo prin cameră.)*
ALLAN : Ai să te superi !
TOM : Ce are?
ALLAN : E poate puţin prea . . . uşor . . .
TOM : Uşor?

ALLAN: Noi înşine nu ne putem da seama, înţelegi?
TOM: Arată-mi!
ALLAN *(încercînd să-l imite pe Tom)*: Nu. Nu pot.
TOM *(cu aprindere)*: Umblă şi tu. Să te privesc puţin. N-am fost niciodată atent.
ALLAN: Dar de ce? . . . Eu merg ca toată lumea!
TOM: Şi cum merge toată lumea? Să văd şi eu! Hai, dă-i drumul! . . . *(Deodată, Allan îşi dă seama cît de greu e să mergi cînd eşti observat. Face cîţiva paşi, se opreşte.)*
TOM: Continuă.
ALLAN: Dacă spui vreodată băieţilor . . . *(Allan continuă să meargă. Tom îl imită şi se ţine după el . . . Apoi grăbeşte pasul şi, aproape în delir, accelerează mişcarea, se învîrteşte de jur împrejur cu iuţeală.)*
TOM: Dar aşa? . . . Merge? . . . E mai bine? . . .
ALLAN *(calmîndu-l)*: Tom, Tom! . . . *(O pauză. Tom a rămas nemişcat.)* Ascultă-mă, Tom . . . Ai călătorit de multe ori în grup, cu băieţii. I-ai auzit de sigur vorbind să se oprească la Boston ca să meargă la fete . . .
TOM: Da. Şi ce-i cu asta?
ALLAN: Nu te duci sîmbătă la bal?
TOM: Nu. Acum nu mă mai duc!
ALLAN: O cunoşti pe Ellie Basket, fata care serveşte la barul de peste drum?
TOM: Din vedere. De ce?
ALLAN: Ştii ce reputaţie are! . . . Dacă tot nu mergi la bal, du-te la ea sîmbătă! . . .
TOM: Şi?
ALLAN: Doar nu vrei să-ţi fac un desen . . .
TOM: Cu Ellie Basket!
ALLAN: De acord cu tine. Nu-i cine ştie ce de capul ei, dar . . .
TOM: Cum asta? Dacă mă surprinde cineva la ea, voi fi eliminat . . .
ALLAN: Doar n-o să se ducă nimeni să-i spună decanului!
TOM: Atunci la ce bun?
ALLAN: Ştii cum e ea! Nu se va putea opri să nu trăncănească. Duminică dimineaţă, toţi băieţii vor fi la curent. Iar tu vei fi un om făcut! Reputaţia ta va fi salvată!
TOM *(cu dezgust)*: Glumeşti?
ALLAN: Ba de loc!
TOM *(scîrbit)*: Ellie Basket!
ALLAN: Ascultă . . . Dacă am ajuns pînă aici, cel puţin să mergem pînă la capăt . . . Ai fost vreodată cu o femeie?
TOM: Tu ce crezi?
ALLAN: Nu.
TOM: Atunci?
ALLAN: Vrei să ştii ceva?
TOM: Ce?
ALLAN: Nici eu . . . Dar dacă le spui celorlalţi, te omor!
TOM: Cînd mă gîndesc la toate balivernele pe care le înşiri! Ce aştepţi ca să te duci la Ellie Basket sîmbătă seara?
ALLAN: Ce să fac acolo?
TOM: Aşa e. Tu n-ai nimic de dovedit!
ALLAN *(pregătindu-se să iasă)*: Era gata să uit! . . . *(Încurcat.)* Închipuieşte-ţi că Hudson mi-a propus să stau la el anul viitor. I-a mai rămas o cameră. Şi cum toţi băieţii din echipă locuiesc la el . . . m-am gîndit că ar fi mai comod . . . *(pauză)* Înţelegi? *(Tom evită să-l privească.)* Trebuia să-ţi spun mai de mult, dar totul s-a stabilit foarte repede.

TOM: Înţeleg. *(Uşurat, Allan vrea să plece. Tom îl cheamă îndărăt. Allan s-a întors. Tom îi întinde cravata.)* Ia-o!
ALLAN: Păstreaz-o!
TOM: Ia-o, îţi spun!...
ALLAN *(fără s-o ia)*: Pe curînd, Tom *(iese. Tom a aruncat cravata pe birou, priveşte îndelung pe fereastră. Apoi pune un disc la patefon. Bill, venind din hall, intră în studio, cu o carte sub braţ, se opreşte o clipă, ascultînd discul. Apoi închide uşa în urma lui.)*
BILL: Laura!
LAURA *(în culise)*: Bill?
BILL: Da.
LAURA *(intrînd cu o tavă cu ceai)*: Nu te aşteptam aşa devreme. Vrei un ceai?
BILL: L-am bătut pe Harvey la handball.
LAURA: Bravo!
BILL: E pentru prima oară cînd îl dau gata. Şi totuşi era în formă. Cu notele pe care i le dau, îţi închipui că a făcut totul ca să mă bată!
LAURA: Îmi dau seama!
BILL: Uite. Pentru tine. Volumul de poezii de care mi-ai vorbit.
LAURA *(după o privire furişă pe un exemplar din aceeaşi carte aflată pe un scaun)*: Mulţumesc, Bill. *(Vrea să-l sărute.)*
BILL *(care i-a surprins privirea şi descoperă celălalt exemplar)*: Cum aşa? Îl aveai? Şi eu care credeam că-ţi fac o surpriză...
LAURA: Păi să vezi... da... îl am, într-adevăr... *(În timp ce Bill a deschis cartea căutînd o eventuală dedicaţie.)* Am primit-o... *(O pauză.)* Tom ştia că mi-o doream şi...
BILL *(aruncînd cartea)*: Asta-i nemaipomenit!...
LAURA: Bill!... De ce te superi? A vrut numai să-mi facă plăcere, asta-i tot.
BILL: Iar eu sînt vioara a doua!
LAURA: Cum poţi să spui aşa ceva?
BILL: Pentru că e adevărat!
LAURA: Nu-i adevărat. Ştii foarte bine... *(S-a apropiat de el, ca pentru a-l săruta.)* Sînt foarte impresionată că te-ai gîndit să-mi iei cartea. Îţi mulţumesc, Bill. *(El a întors capul.)* Ce se întîmplă? Nu-mi dai voie să te sărut? E o corvoadă pentru tine?
BILL *(uitîndu-se la ceas)*: Sînt în întîrziere, Laura.
LAURA: Ştiu. Trebuie să pleci... Dar de ce te îndepărtezi mereu de mine? Nu te mai văd de loc sau foarte puţin... Ai cursurile tale, sportul tău, eşti prins în altă parte... Ştiu şi înţeleg... Dar nu mai există nici un fel de intimitate între noi, nici o tandreţe. S-ar spune că te fereşti de prezenţa sau de atingerea mea. Sînt aici. Te privesc. Aştept un gest... *(O pauză.)* Bill?... De ce?... În Italia, păreai atît de fericit!
BILL: Italia! Italia! Tot timpul Italia! Abia ne întîlnisem!
LAURA: Şi astăzi?
BILL: Astăzi eşti soţia mea. Luna de miere nu durează o veşnicie...
LAURA: Eşti sigur că vorbim despre acelaşi lucru?
BILL: Ce rost au vorbele astea tocmai acum? Grozav moment ţi-ai ales!
LAURA: Iartă-mă, Bill... Mulţumesc pentru carte... *(O deschide la pagina întîi.)*
BILL: Ce cauţi? O dedicaţie? Pe o carte care nu-i scrisă de mine?
LAURA: Sigur nu vrei un ceai?
BILL: Nu, mulţumesc.

LAURA: De fapt, uitasem să-ţi spun. Trebuie să vină micuţa Gladys Harrison.
BILL: Nu, tocmai că nu vine. M-am întîlnit cu tatăl ei. M-a rugat să te anunţ ... Ce idee s-o invіţi !
LAURA: Credeam că ar fi putut să-l însoţească sîmbătă pe Tom. Face parte din comitet şi n-are parteneră.
BILL: Nu. Tom nu mai face parte din comitet. A fost exclus. Tu nu vrei să te duci la bal?
LAURA *(vădit impresionată)*: Am să văd.
BILL Eu plec cu elevii mei în week-end. Barometrul arată furtună. Să sperăm că se va aranja.
LAURA: Să sperăm ! *(O pauză.)* Bill !
BILL *(nervos)*: Ce mai e?
LAURA: Cineva trebuie, fără doar şi poate, să se ducă la decan. Toate jignirile astea care i se aduc lui Tom sînt intolerabile.
BILL: Şi ce vrei să facă decanul? Să se urce pe catedră şi să declare: « Pentru numele lui Dumezeu, nu-l mai martirizaţi pe bietul Tom ! Nu-i mai spuneţi Grace ! » Asta doreşti?
LAURA: Nu. Caut modalitatea de a fi drepţi cu el.
BILL: Ce modalitate? După ce că-l pierdem şi pe Allan din vina lui.
LAURA: Ai aflat?
BILL: Hudson mi-a spus că va locui la el. Şi fără îndoială va fi numit căpitanul echipei de base-ball. Sînt aproape opt ani de cînd n-am mai avut un căpitan la noi.
LAURA: Sînt dezolată.
BILL: Şi totodată îl vom pierde şi pe Tom. Nici un elev nu va mai voi să stea cu el.
LAURA: Îmi pare foarte rău că pleacă.
BILL *(ironic)*: Mă aşteptam la asta ... Bietul Tom, dragul de el ! ...
LAURA: De ce eşti supărat?
BILL: De unde vezi că sînt supărat?
LAURA: Te porţi de parc-ai fi gelos !
BILL: Gelos, eu? Pe Tom? E ridicol ce spui.
LAURA: Cum se explică atitudinea ta?
BILL *(îndreptîndu-se spre uşă)*: După curs, mă duc direct la cantină. Vii şi tu?
LAURA: Sigur că da.
BILL: Şi te rog, Laura, ştiu că nu eşti conformistă, că-ţi place să fii altfel decît celelalte femei, să nu gîndeşti şi să acţionezi ca ele. Dar, crede-mă, nu te amesteca în afacerea asta ... Nu trebuie să-l vezi prea des pe Tom ... Nu-l invita mereu să ia ceaiul aici ... Invită-l *împreună cu* ceilalţi. În mijlocul celorlalţi ... Nu singur. Pentru binele lui îţi vorbesc ... Ne întîlnim la cantină. Caută să fii punctuală, te rog. *(Bill a ieşit. Laura se sprijină de speteaza scaunului, îşi ascunde faţa în mîini. Poate că plînge. Bill, întîlnindu-se cu Allan pe scară.)* Mergi la curs?
ALLAN: Da, domnule Reynolds.
BILL Te însoţesc ... Hai ! ... Va să zică, ne părăseşti la anu'? *(Au plecat amîndoi. Tom coboară scara şi se opreşte în faţa telefonului din hall. Ezită. apoi pune o fisă în aparat şi formează un număr.)*
TOM *(la telefon)*: Alo? ... Aş vrea să vorbesc cu Ellie Basket, vă rog. *(Sus Laura s-a dus să ridice cartea pe care Bill o aruncase în cămin. O mîngîie. Surprinde vocea lui Tom. Ascultă îngrjorată; la aparat)*: Aş vrea să vorbesc cu Ellie Basket ... Vă rog ... Ellie? ... Aici Tom. Tom Lee. Vin deseori la bar cu prietenul meu Allan Thomson. Da. Eu sînt. Aşa-mi spun colegii cîteodată ... Iată de ce te-am chemat. Sîmbătă nu mă duc la bal. Aşa că m-am gîndit că dacă ai fi liberă ... Ştiu că e un fel cam neobişnuit de a-şi da întîlnire, dar aş putea să trec să te iau

după lucru? ... Nu știu ce părere ai, dar știi, eu nu mă prea pricep. Mi-ar face plăcere să te văd ... La ce oră termini? ... La nouă? Foarte bine! Pe mîine, Ellie ... O, mulțumesc Ellie. *(Laura a ieșit pe palier. Tom care n-a văzut-o, și-a îmbrăcat haina, s-a îndreptat spre ușa Laurei, a bătut, a intrat.)*

LAURA *(apare, cu o farfurie cu biscuiți în mînă)*: Ai venit la timp, Tom. Am tocmai biscuții care-ți plac ție.

TOM: Și eu care veneam să vă spun că nu pot să iau ceaiul cu dumneavoastră azi după masă!

LAURA: Cum vrei ... *(O pauză.)* Te simți bine?

TOM: Da.

LAURA: Nici Gladys nu poate veni.

TOM: Nu mă interesează de loc. E o puștoaică. De altfel, nici nu mă duc la bal.

LAURA: Dar ce-ai să faci?

TOM: Nu știu încă.

LAURA: Ei bine, de vreme ce nu te duci la bal, n-am să merg nici eu. Va fi un bun pretext.

TOM: Din cauza mea nu vă duceți?

LAURA: Uite ce e Tom. Am să-ți fac o propunere. Dacă tot nu ne ducem la bal nici unul nici celălalt, de ce n-ai veni aici după cină? ... Punem discuri. Jucăm cărți. Stăm de vorbă.

TOM: Nu ... sîmbătă nu pot.

LAURA: Mi-ar face plăcere!

TOM: Și mie. Din nenorocire, e mai bine să nu contați pe mine.

LAURA: Îmi pare rău, Tom.

TOM: Și mie doamnă Reynolds, vă închipuiți! Dar s-ar putea să fiu ocupat ... Vă rog să mă înțelegeți. Aș vrea să vin ... Mi-ar place mult să vin, dar, zău, nu pot.

LAURA: Bine. În orice caz, eu nu plec nicăieri. Dacă te răzgîndești în ultimul moment ... *(Îi întinde mîna.)*

TOM *(după o clipă de ezitare, îi ia mîna)*: Mulțumesc.

LAURA: Poate-ți schimbi planurile pînă sîmbătă ... Nu se știe niciodată *(Tom o fixează îndelung pe Laura. Îl ghicim perplex, torturat ... Brusc, își ia rămas bun și pleacă în fugă. În picioare, în fața ușii, Laura îl urmărește cu privirea, în timp ce lumina se stinge și cortina cade.*

TABLOUL II

Sîmbătă seara. E nouă fără un sfert. Focul arde în biroul profesorului Reynolds. În mijlocul tăcerii din jur, orologiul orașului a bătut sfertul. Laura pregătește masa. E elegantă cu sobrietate, și fermecătoare. Ușa biroului e întredeschisă. Laura îl așteaptă pe Tom. La rochie poartă o floare. Două-trei amănunte discrete, pline de cochetărie, pe lîngă sobra eleganță obișnuită. În camera lui, Tom e aproape gata de întîlnire. Se freacă pe obraz cu o loțiune, se piaptănă cu grijă, se face frumos. Dar se vede că e morocănos, nervos. Intră Lily. A ciocănit la ușa Laurei, intrînd fără să aștepte răspunsul.

LILY: Laura!

LAURA: A, Lily! *(Lily e în rochie de seară, foarte decoltată. Ține un impermeabil deasupra capului.)*

LILY: Cum? Încă nu ești gata? Și balul?

LAURA *(fără să se miște)*: Nu mă duc.

LILY: Și de ce?

LAURA: N-am poftă.

LILY: Vino cu noi! Distrează-te puțin!

LAURA: Mulţumesc. Nu astă seară.
LILY *(care şi-a scos impermeabilul şi se priveşte în oglindă cu mulţumire)*: Da' de mine ce zici?
LAURA: Eşti foarte frumoasă . . .
LILY: Cum ţi se pare rochia mea?
LAURA: Îţi stă de minune.
LILY *(demonstrativ, în faţa oglinzii)*: Nu că aş fi cochetă, vanitoasă ori frivolă. Mă cunoşti doar, Laura. Dar îmi place să fiu privită, să fiu socotită frumoasă, să fiu dorită !
LAURA: Fii liniştită ! Vei avea mult succes. Ca de obicei.
LILY: Hotărăşte-te, Laura, te rog. Ne vom distra ca două nebune. Vom fi cele mai frumoase. Haide ! . . . *(Laura face semn că nu.)* Doar n-o să porţi doliu că Bill te-a părăsit pentru urîcioşii ăia de căţărători . . . Spune da !
LAURA: Nu.
LILY: Din cauza lui Bill?
LAURA: N-are nimic de-a face . . .
LILY: Timpul ăsta mizerabil te opreşte?
LAURA: De loc.
LILY: Ne duce Franklin cu maşina.
LAURA: Nu-l face să aştepte.
LILY: Dacă vii, va dansa toată seara cu tine. Nu vei fi singură nici o clipă. Îţi promit, Laura.
LAURA: Eşti adorabilă, însă astă seară nu vreau să ies . . .
LILY: Dar decolteul meu? Prea adînc, poate?
LAURA: Va produce tot atîtea nădejdi ca şi regrete.
LILY: Nu-i aşa? . . . Franklin mi-a spus de altfel: « Toţi puştii ăia au să-şi piardă capul. O să-i înnebuneşti . . . »
LAURA: Şi tu îl crezi?
LILY: Nu-i frumos să-mi vorbeşti aşa.
LAURA: Cum ai putut, biată Lily, să vii să te înfunzi într-un colegiu de băieţi, cînd eşti atît de tipic făcută pentru o viaţă plină de strălucire?
LILY: Dar n-aş schimba nici pentru un imperiu, Laura. Unde mai găsesc eu trei sute de flirturi în acelaşi timp? Şi încă trei sute de flirturi nevinovate, în fiecare an.
LAURA: Şi dacă unul din cei trei sute ar vrea să meargă dincolo de un flirt nevinovat, ce-ai face?
LILY: I-aş arde o palmă, brutei ăleia mici ! . . . Un gest să-şi permită, şi l-aş pălmui. *(Suspinînd.)* Între noi fie vorba, Laura, prefer să nu mă gîndesc la asta . . . Dacă n-aş fi atentă, aş ajunge să semăn cu Ellie Basket . . . Ea măcar profită ! . . . O cunoşti?
LAURA: Azi după masă am văzut-o pentru prima oară.
LILY: Azi după masă?
LAURA: La barul ei.
LILY: Tu?
LAURA: M-am dus să cumpăr ţigări . . . *(Rămîne pe gînduri.)* Şi nici măcar nu-i drăguţă . . .
LILY: Da' ce-ţi pasă ţie dacă e drăguţă sau nu?
LAURA: Nu-mi pasă, bineînţeles.
LILY: Pari foarte tristă.
LAURA: Dezolată cel mult la gîndul că sînt toţi atît de tineri şi se mulţumesc cu fata asta urîtă şi vulgară . . . Cînd mă gîndesc că dragostea li se dezvăluie într-un

mod atît de mizerabil, cînd totul ar trebui să fie atît de frumos. *(Caută cuvîntul.)* Atît de exaltant . . .

LILY : Dacă sînt mulţumiţi de ceea ce li se dă, ce poţi tu să faci?

LAURA : Găsesc . . .

LILY : Linişteşte-te. Ei vorbesc mult mai mult decît fac. Şi eu mult mai puţin decît aş dori ! . . . Dar să lăsăm . . . floarea pe care o porţi e de un gust . . . Cine ţi-a dăruit-o?

LAURA : Mi-am cumpărat-o singură.

LILY : Ce vorbeşti !

LAURA : A fost întotdeauna floarea mea preferată.

LILY : Să nu insistăm. Şi-acum, am şters-o. Franklin mă aşteaptă să-i fac nodul la papillon . . . Te culci pînă mă întorc diseară?

LAURA *(întinzîndu-i impermeabilul)*: Aşa cred.

LILY : Dacă văd lumină, vin să-ţi spun cîţi am pălmuit.

LAURA : Mulţi, nădăjduiesc.

LILY : Mulţumesc, Laura. Noapte bună. *(Lily iese. Laura lasă uşa întredeschisă şi devine atentă la zgomotele de afară. La plecarea lui Lily, Tom se întoarce în camera lui, îmbrăcat într-un costum albastru-închis. Este elegant, sobru, fermecător. Înainte de a ieşi, ia de sub pat o sticlă de whisky. Bea repede o înghiţitură, ca pentru a-şi face curaj. Murmură : « Niciodată n-am să fiu în stare! » Apoi coboară scările, îşi pune impermeabilul, observă că uşa Laurei a rămas întredeschisă. Păşeşte uşor ca ea să nu-l audă. Dar Laura, care-l pîndea, deschide uşa şi strigă.)*

LAURA : Tom ! . . . Ei, Tom ! . . . Te aşteptam.

TOM *(jenat)*: Eu . . . ple . . .

LAURA : Pleci la bal?

TOM *(din ce în ce mai încurcat)*: Nu. Plecam. Trebuie să vă cer voie?

LAURA : Dacă ai lua o ceaşcă de cafea *mai* înainte?

TOM: Ei şi, la urma urmelor puteţi să spuneţi cui vreţi. Da. Am băut. Mîine se vor povesti şi mai multe pe socoteala mea. *(Scuzîndu-se.)* De altfel, n-am băut mult; mai prost e că n-am mîncat.

LAURA : Atunci intră, să mănînci ceva.

TOM : N-am să pot. V-am spus că n-am să pot.

LAURA : Ştiu. *(Închide uşa.)* Ce timp urît !

TOM : Adevărat !

LAURA : Îmi pare foarte bine că nu m-am dus la bal. Ne vom simţi atît de bine aici, la gura focului ! Nu vrei să stai jos?

TOM : N-aveam de gînd să vin.

LAURA : Atunci de ce floarea asta frumoasă? De ce cartea asta de vizită : « În speranţa unei seri minunate »?

TOM : Am uitat. Era pentru bal.

LAURA : Îmi pare bine că ai uitat.

TOM : De ce?

LAURA : Mai întîi, pentru că ador să primesc flori. Şi apoi, şi pentru că . . *(O pauză.)* Puţină cafea, Tom?

TOM : Mulţumesc. Mă simt foarte bine. . .

LAURA : Poţi s-o iei pe asta. N-am băut decît o înghiţitură. Bea din partea cealaltă. *(Tom bea din acelaşi loc.)*

TOM *(încetişor)*: Şi apoi, şi pentru că . . .

LAURA : Ce vrei să spui?

TOM : Aţi spus : « Ador să primesc flori. » *Şi-apoi şi pentru că* . . .

LAURA : Într-o zi de aniversare, e şi mai fermecător !

TOM: O aniversare?
LAURA: Da.
TOM: Şi domnul Reynolds nu-i aici s-o sărbătoriţi împreună? . . . E aniversarea dumneavoastră şi el aleargă pe drumuri de munte prin ploaie? Cum a putut să uite? *(Stîngaci, a răsturnat ceaşca.)*
LAURA *(care a prins ceaşca la timp)*: Nu e aniversarea mea. E aniversarea altcuiva . . . *(Încearcă să-i scoată impermeabilul.)* Îmi dai voie?
TOM: Nu pot, v-am mai spus.
LAURA: Ştiu. Nu poţi rămîne. *(Laura i-a pus mîinile pe umeri. Îi scoate uşor pardesiul, apoi îl priveşte.)*
LAURA: Îţi stă foarte bine în albastru, Tom. Eşti elegant astă seară.
TOM: Mi s-a spus că în albastru par un puşti!
LAURA: Ba de loc!
TOM: Fiţi sinceră! Par cam sclivisit.
LAURA: Cum ai ştiut că-mi place floarea asta?
TOM: V-am auzit spunînd odată, de mult.
LAURA: Şi ţi-ai adus aminte?
TOM: E firesc.
LAURA: Era exact ca tine.
TOM *(tace un timp, dar e curios)*: Cine?
LAURA: Primul meu soţ. Cel cu aniversarea.
TOM: Nu ştiam.
LAURA: Avea cam vîrsta ta. Cîţi ani ai?
TOM: Optsprezece. Mîine.
LAURA: Adevărat?
TOM: Vreţi să-mi vedeţi actele?
LAURA: Dar va trebui să sărbătorim cei optsprezece ani ai tăi! E minunat.
TOM: Ştiţi cum e cu proiectele. Mai bine să nu faci.
LAURA: Avea exact vîrsta ta . . . Cînd mă uit la tine, nici nu-mi vine să cred. Şi totuşi . . .
TOM: Par atît de puşti?
LAURA: Nu de asta.
TOM: Mulţi bărbaţi sînt şi însuraţi la vîrsta mea.
LAURA: Ca dovadă . . . Avea numai cîteva luni mai mult ca tine. Dar, puţin timp după căsătoria noastră, s-a înrolat. A plecat . . . în război. *(Tom ghiceşte.)* Da, a fost omorît.
TOM: O! . . .
LAURA: Îţi semăna bine . . . Era sensibil. Prea. Se temea de oameni . . . Era atît de fragil . . . atît de diferit de toţi ceilalţi . . . În armată îşi băteau joc de el . . . Atunci, drept răspuns, s-a dovedit de un curaj nebun . . . Ceilalţi credeau că-i laş. El a vrut să arate contrariul, înţelegi?
TOM *(sincer)*: Foarte bine.
LAURA: Şi a murit în chip stupid.
TOM: Ca să le arate că e bărbat? Cum îl înţeleg!
LAURA: Îi semeni mult, Tom.
TOM: Eu?
LAURA *(luîndu-i ceaşca)*: Încă puţin? *(După ce bea, Laura îi întinde ceaşca oferindu-i-o cu partea cealaltă.)* Era drăguţ, blînd, singuratic . . . Ştiam că fericirea noastră nu va dura.
TOM: Era prea frumos?

LAURA: Poate... Îmi spunea: « De ce trebuie să socotim totul în funcţie de durată? »
TOM: Avea dreptate. Pentru a ne bucura din plin de anumite clipe, ar trebui să n-o cunoaştem pe cea care urmează.
LAURA: Şi pentru a dovedi că e bărbat, a murit ca un copil.
TOM: Fericit poate?
LAURA: Pentru că şi-a dovedit curajul?
TOM: Da... Dar şi... pentru că vă iubea şi se ştia iubit de dumneavoastră. *(Se simte stînjenit însă de cele spuse. Se duce să-şi ia pardesiul pe care ea îl ţine pe genunchi.)*
TOM: Trebuie să plec.
LAURA: Tom!
TOM: Trebuie.
LAURA: Întîlnirea ta e chiar atît de importantă?
TOM *(întunecat)*: Foarte importantă.
LAURA: Te-am plictisit cu povestea mea?
TOM: O, nu.
LAURA: N-ar fi trebuit să-ţi povestesc viaţa mea... dar ploaia asta, focul din cămin... Ai să uiţi.
TOM: Niciodată.
LAURA: Ţi se întîmplă şi ţie să depeni amintiri?
TOM: Numai că ar trebui să le am!
LAURA: De fapt, nu ştiu nimic.
TOM: Viaţa mea! Mai întîi că în trecutul meu nu există o primă căsătorie.
LAURA: Dar o primă dragoste?... Nici asta? Cine a fost?... Nu vrei să-mi spui?
TOM *(lîngă uşă, impermeabilul lui zace pe jos)*: N-aveţi o ţigară?
LAURA *(fericită să-l poată reţine)*: Da' bine-nţeles. (O pauză.) Cine a fost?
TOM *(aprinzîndu-şi ţigara)*: Miss Middleton, profesoara mea dintr-a şaptea... Aveam doisprezece ani... Era blondă, subţirică, puţin deosebită... Ochii mai ales.
LAURA: Dar e fermecător!
TOM: Fermecător?... A fost teribil... Am suferit, nici nu ştiţi!
LAURA: Bietul Tom! Povesteşte-mi!
TOM: Părul ei avea culoarea mierei... Era înaltă, zveltă... Purta un mantou sport şi conducea un automobil decapotabil... De atunci am rămas cu o slăbiciune pentru mantourile sport.
LAURA *(veselă)*: Am şi eu unul.
TOM: Ştiu!
LAURA: Şi cum s-a terminat, pînă la urmă, aventura ta?
TOM: Aventura mea, e mult spus. Şi în definitiv, ce putea să se întîmple? Am fost mai cu seamă ridicol. Îi duceam pachetele cînd făcea cumpărături. O pîndeam ore întregi. Doream să fiu peste tot unde era şi ea... Eram rîsul colegiului. Toată lumea ştia că eram îndrăgostit de ea, vă daţi seama... N-am ştiut niciodată să ascund atunci cînd am iubit pe cineva.
LAURA: Şi ea te iubea, îmi închipui.
TOM: Eram convins că era îndrăgostită de mine.
LAURA: Poate că te iubea cu adevărat!
TOM: S-a măritat în anul următor. S-a dat o recepţie mare la colegiu. Şi ştiţi ce m-au pus să fac?... Mie mi-a revenit sarcina să rostesc urările de circumstanţă. A trebuit să scriu anume un poem... *(După o tăcere lungă)*. Mă îndrăgostesc întotdeauna de persoane pe care n-ar trebui să le iubesc.

LAURA: Aşa păţeşte toată lumea!
TOM: Şi dumneavoastră?
LAURA: De ce nu? Bineînţeles, asta nu duce la nimic. Dar într-o zi ţi-aduci aminte... *(O pauză.)* Şi pe cine ai mai iubit?
TOM *(pentru a evita răspunsul, se uită la ceas)*: E aproape nouă. Am să întîrziu. *(Se îndepărtează. Ea încearcă să-l reţină.)*
LAURA: Chiar nu vrei să rămîi?... Ne înţelegem atît de bine!
TOM: Mulţumesc.
LAURA: Poate ţi-aş fi încredinţat şi alte secrete importante din viaţa mea!
TOM *(luîndu-şi impermeabilul)*: Aş dori mult, dar nu se poate.
LAURA: N-ai rămîne nici ca să dansăm?
TOM: Eu nu dansez.
LAURA *(îndreptîndu-se către patefon)*: Am promis c-am să te învăţ.
TOM: Altădată.
LAURA *(în timp ce discul se învîrteşte)*: Tom, te rog!... Pentru mine!... Ca să-mi faci plăcere!...
TOM *(închizînd uşa)*: Aş vrea să ştiu... *(O pauză.)* De ce sînteţi atît de drăguţă cu mine?
LAURA: E firesc!
TOM: Nu sînteţi drăguţă decît cu mine. Cu ceilalţi nu.
LAURA: Indiscret ca un bărbat!
TOM: De ce?
LAURA: Te plictiseşte, te supără?
TOM *(dînd din cap că nu)*: Întreb numai de ce.
LAURA: Pentru că ţin la tine. Asta-i tot.
TOM: Pentru că vă e milă?
LAURA: Pentru că ai fost întotdeauna foarte drăguţ cu mine. E primul meu an în colegiul ăsta.
TOM: Din milă?
LAURA: Nu din milă. Pentru că te înţeleg. Pentru că poate şi tu mă înţelegi.
TOM: Domnul Reynolds e la curent?
LAURA: Cu ce anume?
TOM: Ştie că ţineţi la mine?
LAURA: Poate. Nu fac nici un mister din asta.
TOM: De aceea mă urăşte?
LAURA: Nu cred că te urăşte.
TOM: Toată lumea de-aici mă urăşte. În afară de dumneavoastră. Domnul Reynolds mă urăşte pentru că i-a promis tatii să facă din mine un sportiv. A eşuat. Şi mă urăşte. Iar dumneavoastră, vă e milă. Iată adevărul!
LAURA: Sînt mult prea egoistă, ca să ţin la tine numai din milă.
TOM: Atîtea lucruri pe care nu le înţeleg!
LAURA *(luîndu-l de braţ)*: Nu ieşi astă seară, Tom.
TOM: Trebuie. E singurul lucru limpede. Trebuie.
LAURA *(întinzînd braţul)*: Am să te învăţ să dansezi... *(O pauză. Ea l-a strîns de braţ, s-a apropiat. Într-un elan necontrolat, Tom o sărută pe gură, cu patimă. Şi pentru a-şi ascunde tulburarea, îşi ascunde numaidecît capul pe umărul ei.)*
TOM: Doamne Dumnezeule!...
LAURA: Tom!... Tom!... *(El a ridicat capul, gata să reînnoiască gestul.)*
LAURA: Nu, Tom. Nu... Eu... *(La primul « Tom », el a slăbit strînsoarea, a ieşit alergînd, urcînd scara ce duce spre camera lui.)*
LAURA: Tom! Tom!... *(Tom s-a oprit şi priveşte în jos.)*

LAURA: Tom, eu... *(Exact în clipa aceea, uşa de la hall s-a deschis şi Phil, unul din alpinişti, apare, echipat de munte.)*

PHIL: Ce faci aici? *(Tom îl priveşte ţintă. Phil urcă scara.)*

TOM: Te-ai şi întors?

PHIL: Toată lumea s-a întors. Ce să facem pe munte pe un potop ca ăsta?

BILL *(intrînd)*: Mergeţi repede să vă schimbaţi! Cui îi e foame n-are decît să se prezinte la cantină. Grăbiţi-vă! *(Phil trece prin faţa lui Tom, în timp ce Bill intră în birou.)*

BILL: Ce vreme de cîine!

LAURA *(care a rămas nemişcată acolo unde o lăsase Tom)*: Bună seara.

BILL *(dînd jos rucsacul)*: Mereu aceeaşi poveste. Faci planuri. Îţi spui: « A mea e fericirea, libertatea, aerul curat!... » Dar uiţi amănuntul care poate strica totul... Afurisită vreme!... Tare sînt dezamăgiţi băieţii.

LAURA: Păcat!

BILL: Cred că aşteptau să-i invit la cină... Dar prefer să rămîn singur cu tine! *(O priveşte.)* Am făcut bine?

LAURA: Da. *(Şi în timp ce Bill a trecut în camera de-alături, ea strînge repede impermeabilul pe care Tom l-a uitat şi-l ascunde în comodă.)*

BILL *(apare ştergîndu-se pe mîini)*: Ah, ploaia asta! Nici nu poţi să-ţi închipui!... *(Bill dispare din nou. Laura s-a dus pînă la uşă şi-a închis-o binişor. Ascultă o clipă, în nădejdea că Tom va urca scara şi va intra în camera lui. Dar de îndată ce vede că Laura a închis uşa, după o clipă de ezitare, Tom şi-a ridicat gulerul vestonului, a coborît din nou scara tiptil, ca un vinovat care caută să scape. S-a îndreptat spre uşa de la hall. Bill vorbeşte în culise, în timp ce Tom, mereu prudent, traversează hallul.)* Mă supăra atît de tare ideea de a mă întoarce din drum, încît le-am propus să dormim în colibă, în mijlocul pădurii... Dar nici n-au vrut să audă, curcile plouate! *(Se aude închizîndu-se uşa de la hall. Laura nu-şi poate opri o tresărire, numaidecît stăpînită. E disperată.)*

BILL: Ce s-a-ntîmplat?

LAURA: Nimic.

BILL *(ducîndu-se să-şi ia pipa de pe cămin)*: Am să amîn excursia pe săptămîna viitoare, orice s-ar întîmpla... Dar singur. Aşa nu voi mai fi cu mîinile legate. E atît de minunat singur! *(Şi Bill se instalează confortabil în fotoliul pe care Laura îl pregătise pentru Tom. Orologiul colegiului sună ora nouă. Bill îi întinde Laurei mîna... În picioare, lîngă uşă, Laura, care-şi ascunde cît poate tulburarea, priveşte această mînă întinsă către ea, în timp ce lumina slăbeşte şi cortina cade peste actul II din CEAI ŞI SIMPATIE*

ACTUL III

A doua zi după amiază. În camera lui, Tom, întins pe pat. Se scoală, se duce pînă la fereastră, priveşte afară.

RALPH *(la telefon)*: Alo! Mary? Ralph! Am să întîrziu puţin... Îmi pare rău... N-am încotro... Avem un singur duş pentru opt şi toţi se reped în acelaşi timp... *(Hotărît)*: A, nu, Mary! Nu acolo unde-am fost aseară... Vom dansa la han... Lasă, că-ţi spun eu cînd ne vedem... Foarte bine. Te iubesc! *(Apare Steve, prietenul lui Ralph. Ralph, la aparat).* Nu. Nu pot să repet... Ai auzit foarte bine prima oară... *(Foarte tare, în aparat, ca să audă ea.)* Salut, Steve!...

STEVE: Am ceva foarte important să-ţi spun. Închide.

RALPH (*în aparat*): Hai, la revedere... Da, da, da! ...Dar cum vrei să ajung la timp dacă vorbim într-una?... La patru. Pe curînd. (*Lui Steve*) Ce vrei?

STEVE: E foarte grav ceea ce am să-ţi spun.

RALPH (*încet, lui Steve*): Ce pisăloagă poate să fie!... (*Nerăbdător*) Alo? Cu cît închid mai repede, cu atît mai curînd voi fi alături de tine... Bine. La revedere. (*A închis brutal*) Şi tu ce stai? Hai, dă-i drumul!

STEVE: L-ai văzut pe Tom?

RALPH: Nu.

STEVE: Ştii ce-a făcut azi noapte?

RALPH: Ce-a făcut?

STEVE: S-a dus la Ellie Basket.

RALPH: Nu se poate!

STEVE: Fără glumă. Chiar ea i-a povestit bucătarului. În clipa asta, toată lumea e la curent.

RALPH: Tom la Ellie Basket!... Nu cumva ai căzut în cap?

STEVE: Ascultă mai departe!...

RALPH: Sînt grăbit. Trebuie să mă îmbrac. (*Începe să urce scara.*)

STEVE (*care se ţine după el*): După cum spune Ellie, a descins la ea pe la nouă, pus la patru ace şi... (*Dispar amîndoi, în momentul cînd Bill intră în hall şi urcă repede scara. Pătrunde apoi, fără să ciocănească, în salonul lui Tom şi Allan. Încearcă să deschidă uşa camerei, dar în zadar.*)

BILL: Tom!... (*Zgîlţîie uşa.*) Tom! Eu sînt, domnul Reynolds. Deschide.

TOM: Nu vreau să văd pe nimeni.

BILL: Decanul mă aşteaptă la ora patru. Vreau să-ţi vorbesc înainte.

TOM: N-am nimic de spus.

BILL: Dacă nu deschizi, sparg uşa. Şi-i trimit factura lui taică-tu. Asta vrei?... Ce, ţi-e frică de mine? (*Tom s-a hotărît să tragă zăvorul. Bill a intrat repede. Tom s-a aşezat pe pat fără să se uite la Reynolds.*)

BILL: Ei, hai! (*O pauză*). Acuma, vreau să cunosc toate amănuntele istoriei ăsteia, înainte de-a mă duce la decan. Te ascult.

TOM: Cunoaşteţi amănuntele. Ce vreţi mai mult decît atît?

BILL: Vreau precizări şi le vreau de la tine.. Vorbeşte.

TOM: Cînd pedagogii m-au adus azi noapte la colegiu, v-au spus: eram cu Ellie Basket.

BILL: Erai la ea, dar nu erai cu ea!

TOM: Cum adică?

BILL: M-ai înţeles foarte bine.

TOM: Cine a spus asta?

BILL: Ellie Basket. A recunoscut chiar ea că pentru asta veniseşi, dar că n-ai fost în stare.. Atunci, pare-se, ai dat buzna în bucătărie; ai apucat un cuţit şi ai vrut să te omori; ea a trebuit să se repeadă asupra ta ca să te împiedice. Apoi au sosit pedagogii şi te-au luat. Aşa e?

TOM: Şi ce importanţă are? Oricum, voi fi eliminat.

BILL: Doream numai să mă asigur că au spus adevărul.

TOM: E o uşurare pentru dumneavoastră.

BILL: De cînd vorbeşti pe tonul ăsta cu un profesor?

TOM: V-aţi lămurit de mult în ceea ce mă priveşte. Dacă ar fi trebuit să vă revizuiţi părerea, aţi fi suferit îngrozitor

BILL: Dac-o iei aşa, n-am să te pot ajuta.

TOM: Nimeni nu mă mai poate ajuta. Voi fi dat afară din şcoală. Fiţi mulţumit.

BILL: Nu. Sînt dezolat. Dezolat pentru tatăl tău.
TOM: Din moment ce sînteţi sigur, ce aşteptaţi să trîmbiţaţi noutatea? Grăbiţi-vă.
BILL: Nu voi vorbi despre asta cu nimeni . . . decît cu decanul, bineînţeles.
TOM: Şi cu tatăl meu.
BILL: Poate.
TOM *(după o pauză destul de lungă, în şoaptă)*: Şi cu doamna Reynolds?
BILL: Ea are dreptul să ştie adevărul. . . *(Bill iese. Trece pe palier şi strigă)* Ralph. . . *(Tom a închis uşa şi s-a aşezat pe scaun. În timp ce Bill porneşte în căutarea lui Ralph, Laura a intrat în biroul soţului ei. Ia din comoda unde-l ascunsese, impermeabilul lui Tom. Se pregăteşte să iasă în clipa cînd Herbert, tatăl lui Tom, ciocăneşte la uşă. Laura deschide).*
HERBERT *(cu o figură aproape bucuroasă, nu se ştie prea bine de ce)*: Bună ziua, Laura.
LAURA: A, bună ziua, domnule Lee. Bill nu-i aici, dar îl aştept dintr-un moment în altul.
HERBERT: Mi-a fost teamă să nu-l scap. Trenul a avut întîrziere. Şi trebuie să mergem împreună la decan peste cîteva minute.
LAURA *(foarte rece)*: Ştiu.
HERBERT *(surprins de atitudinea Laurei)*: Ce s-a întîmplat, Laura? Pari posomorîtă !. . . Am făcut ceva care să-ţi displacă?
LAURA *(cu rezervă)*: Ia loc, domnule Lee.
HERBERT: Acum cîteva zile înţelesesem că nu dezaprobi hotărîrea mea de a-l retrage pe Tom de la colegiu. Vezi că am avut dreptate !. . .
LAURA: Crezi?
HERBERT: Admit că o femeie nu poate să înţeleagă foarte bine. . .
LAURA: Nu foarte bine, domnule Lee. . .
HERBERT: Închipuieşte-ţi că îl retrăgeam pe Tom în urma scandalului provocat de domnul acela?. . .
LAURA *(puţin nervoasă)*: Harris, domnul Harris.
HERBERT: O asemenea măsură l-ar fi marcat pe Tom pentru toată viaţa. . .
LAURA: Dar va fi eliminat ! N-ai aflat?
HERBERT: Ba sigur că da. Dar împrejurările sînt cu totul diferite. E vorba de-o istorie cu femei !
LAURA: Dacă înţeleg bine, domnule Lee, eşti mîndru de Tom!
HERBERT: Mîndru, e mult spus. . .
LAURA: Pentru că a fost surprins cu o fată, iată-te mîndru de el ! Pentru prima oară, poate?
HERBERT: Ştiu că o femeie nu poate înţelege. . . dar sînt sigur. . .
BILL *(coborînd scările)*: . . . că Bill va înţelege.
LAURA: Nu mă îndoiesc. . .
HERBERT *(lui Bill care intră tocmai atunci)*: Bună, Bill !
BILL: Bună !. . . *(Herbert îi cercetează, rînd pe rînd, pe Bill şi pe Laura şi remarcă răceala ce domneşte între ei).*
BILL: Vin de la Tom.
HERBERT: Şi eu am de gînd să urc pînă la el după ce mă văd cu decanul. Ce mai face?
BILL: Bine.
HERBERT *(mulţumit)*: Îmi închipui. Probabil că-şi povesteşte aventura la toţi colegii !. . .
BILL: Nu, e singur în camera lui. . . *(O cheamă pe Laura care se îndepărtează).* Laura !. . . *(Laura se întoarce).* Ţin să rămîi.

HERBERT: Tocmai îl explicam Laurei punctul meu de vedere în toată povestea asta. Sînt sigur că şi tu îl împărtăşeşti. Nu spun că e grozav... că Tom e eliminat din colegiu pentru o aventură cu o femeie... Nu... Nu merg pînă acolo... Dar în fine, pentru noi bărbaţii, nu-i atît de grav. *(Lui Bill)*. Ce vrei, riscurile meseriei ! Nu-i aşa, Bill?

BILL: Bineînţeles. Din nenorocire, Herbert, situaţia... în ceea ce-l priveşte pe Tom... e puţin... diferită...

HERBERT: Adică?

BILL: Tom s-a dus într-adevăr la fata aia cu intenţia de-a, mă-nţelegi — dar... fără nici un rezultat.

HERBERT: Cum aşa? Scîrba aia nu l-a vrut pe fiul meu?...

BILL: Nu-i asta. *Ea* a vrut... Dar el...

HERBERT: Ce vorbeşti?

BILL: Chiar Ellie a declarat. Iar cînd Tom şi-a dat seama că nu poate, a pus mîna pe un cuţit de bucătărie şi a vrut să se omoare. Ea a trebuit să se lupte cu el ca să-l împiedice... A strigat după ajutor. De aceea au intervenit pedagogii... Aşa a fost... *(Herbert Lee, descumpănit, se aşează)*

BILL: Regret răul pe care ţi-l fac, Herbert. Dar eram dator să-ţi spun adevărul.

HERBERT: Şi toată lumea e la curent?

BILL: Eliminarea lui Tom va fi motivată oficial prin vizita lui la Ellie. Nimic mai mult. Şi singurul lucru care contează... *(o pauză)*.

HERBERT: Dar de ce-a făcut una ca asta? Înainte, lumea se mai putea îndoi. Putea fi vorba de o calomnie... Dar acum, nici un dubiu nu mai e posibil...

LAURA *(hotărîtă)*: În mintea dumneavoastră, poate.

BILL *(repede)*: Laura, te rog !...

LAURA: Mi-ai cerut să rămîn !

BILL: Acum ai auzit. Poţi pleca.

LAURA: Şi de ce ţineai cu orice preţ să ştiu?

BILL: Pentru binele tău, Laura. Doream să cunoşti tot adevărul.

HERBERT: Ascultă ! Dacă m-aş duce s-o caut pe fata aia? Şi aşa face-o să tacă ! Există un mijloc ! Pot să plătesc! Dacă aş convinge-o, cu orice preţ, să-şi ţină gura?

BILL: E prea tîrziu.

HERBERT: Dar de ce s-a dus la ea, dacă n-avea chef?... Nu înţeleg... Ce pot face?

LAURA: Nu te încăpăţîna în greşala dumitale, domnule Lee !...

HERBERT: Ce greşală?... Povestea cu Harris se mai putea aranja încă. Am crezut-o chiar aranjată... dar asta? Cum s-o explic?... Ce-o să creadă lumea?... Asta contează în fond...

LAURA: Dar Tom? Ce gîndeşte el nu contează?

BILL: Ajunge, Laura. Haide, Herbert, să mergem la decan.

HERBERT: Tom e sus?

BILL: Da.

HERBERT: Îşi face bagajele?

BILL: Nu.

HERBERT: Ce-i spun eu acum?

BILL: Decanul ne aşteaptă la ora patru.

HERBERT: Ştiu ! Dar întîi trebuie să-l văd pe Tom. De fapt, ar fi trebuit poate să-l las la mama lui. În asemenea împrejurări, o mamă ştie ce să spună... (O pauză). Vii cu mine, Bill?

BILL *(care-l va însoţi)*: Haide !

LAURA *(hotărîtă)*: Bill ! Aş vrea să-ţi vorbesc.
BILL: Mă întorc. *(Şi iese cu Herbert).*
HERBERT *(din ce în ce mai nehotărît şi perplex)*: E poate mai bine să mă duc numai eu. Nu te superi, Bill?
BILL: S-a încuiat probabil ! *(Herbert traversează salonul şi bate la uşa lui Tom. Bill a rămas în hall. Tom s-a ridicat în capul oaselor pe pat, în timp ce Herbert încearcă să deschidă uşa).*
HERBERT *(în faţa uşii)*: Tom !. . . *(Tom a rămas nemişcat).* Tom !. . . E tata !. . . Deschide !. . . *(tare)* Tom !. . . Deschide-mi ! *(Dar Tom n-a deschis. Herbert se întoarce pe palier. Îl simţim anxios, preocupat, nenorocit. Lui Bill)*: A adormit poate.
BILL: Sigur nu. Adineaori am plecat de la el.
HERBERT: Adoarme întotdeauna foarte repede. Cînd era mic, abia îl sculam din pat dimineaţa.
BILL: Insistă, trebuie să-l vezi.
HERBERT: Mai tîrziu. . . Mă întorc. E mai bine aşa. După ce mă văd cu decanul.
BILL: Stai o clipă. Îmi dai voie? *(Bill intră în cameră, în timp ce Herbert aşteaptă în birou, iar Tom, care s-a răzgîndit, a deschis încet uşa şi cheamă).*
TOM: Tată !. . . *(Puţin mai tare).* Tată ! *(Dar Herbert căruia i s-a părut că aude o voce, n-a recunoscut-o pe cea a lui Tom, în timp ce Phil, Ralph şi Steve năvălesc pe scări alergînd, să se ducă la bal. Tom a închis uşa).*
ELEVII *(plecînd)*: Tu te ocupi de Gladys. . . Prea bleagă pentru mine. Eu o prefer pe Mary, e mişto. Tu ce-ai să faci, Steve? Haideţi !
(După ce băieţii au dispărut, Tom mai deschide o dată uşa şi strigă « Tată ». Dar nu obţine nici un răspuns şi se duce să se întindă pe pat).
BILL *(intrînd la Laura)*: Laura, eu plec la decan cu Herbert. La ora cinci, mă duc la tenis. Ne întîlnim la cantină.
LAURA *(ciudat de voluntară)*: Aş vrea să te văd înainte.
BILL: Nu pot.
LAURA: Insist, Bill.
BILL *(uimit de strania hotărîre a Laurei, lui Herbert)*: Mergi înainte la decan, Herbert. Vin şi eu.
HERBERT *(luîndu-şi rămas bun)*: La revedere, Laura. Pe curînd, sper.
BILL: O s-o vezi din nou, peste cîteva zile, la împărţirea diplomelor.
HERBERT: O, nu ştiu dacă am să mai vin, acuma . . . Da, poate . . . Nu mai ştiu . . . Spune-i te rog lui Tom că am încercat să-l văd. Mulţumesc, Laura.
BILL: Ce s-a întîmplat? Decanul mă aşteaptă ca să discutăm despre toată afacerea asta.
LAURA: Despre acelaşi lucru vreau să discut şi eu, să ştiu cine l-a împins pe Tom să procedeze astfel.
BILL: Nimeni nu l-a împins.
LAURA: Dacă ar fi izbutit să se omoare la Ellie Basket, nu te-ai fi simţit oarecum răspunzător?
BILL: Eu?
LAURA: Da, tu.
BILL: Laura, mi-ar place să te văd mai puţin emotivă şi să te menţii la fapte.
LAURA: La fapte? Ce fapte? Un băiat de optsprezece ani se duce să facă baie în tovărăşia unuia din profesorii lui, singurul om din colegiu cu care se înţelege, pentru că e muzician ca şi el, şi gusturile lor comune au creat un climat de prietenie, de încredere. Dar voi aveţi îndoieli asupra moralităţii acestui profesor şi numaidecît vă gîndiţi la rău, prea fericiţi de a-i băga într-o oală şi de a persecuta un elev pe care nu-l iubiţi.

BILL: Şi vizita lui la Ellie?
LAURA: De ce s-a dus la ea?
BILL: Ştii tu poate?
LAURA: Pentru că, rănit de atacurile voastre, a vrut să arate că e bărbat, după legile voastre.
BILL *(aproape triumfător)*: Şi n-a putut să dovedească nimic!
LAURA: Pentru că e incapabil să simtă vreo plăcere de pe urma unui joc respingător, pentru că totul îl îndepărta de purtările acestei femei, pentru că, pentru el, dragostea...
BILL: Dragostea!
LAURA: Nu blestema, Bill. Da. Dragostea. Căci la el, în capul şi în inima lui de copil, dragostea este însoţită de ideal. Pentru că e prea sensibil ca să-şi trădeze visurile, iar visurile lui nu sînt ca ale altora. Şi voi toţi îl copleşiţi şi vă înverşunaţi împotriva lui. Distincţia lui vă supără! Dacă acelaşi lucru s-ar fi întîmplat cu Allan, sau dacă Allan s-ar fi dus pe plajă cu Harris, aţi fi tras aceleaşi concluzii? Răspunde-mi!
BILL: Cu Allan era altceva, într-adevăr.
LAURA: Ceea ce la Allan n-are nici o semnificaţie, are la Tom?
BILL: Dar bineînţeles.
LAURA: A, da?
BILL: Într-o întîmplare ca asta, Laura, ceea ce contează sînt martorii, reputaţia, aparenţele, ceea ce spune şi raportează fiecare, părerea pe care şi-o face lumea, mai ştiu şi eu?
LAURA *(tare)*: Nimic. Nu ştii *nimic*. Nici tu, nici altcineva. Astea sînt prejudecăţi. Vă spuneţi pur şi simplu: « Băiatul ăsta nu ne seamănă, deci e în stare de orice! »
BILL: Ascultă, Laura. Tu eşti sensibilă.. Nutreşti o mare prietenie pentru Tom, ştiu. Admit că, din instinct i-ai luat apărarea. Şocul şi decepţia au fost dureroase pentru tine. De unde revolta şi această înverşunare să-l salvezi?
LAURA: Nu vreau să-l salvez pe el. Ci adevărul.
BILL: Ai făcut tot ce-ai putut pentru el. Mai mult chiar. Răspunderea ta nu trece dincolo.
LAURA: Dincolo de o ceaşcă de ceai şi puţină simpatie.... nu-i aşa? Am să-ţi mărturisesc ceva, Bill, ceva care o să te mire.
BILL: E tîrziu, Laura...
LAURA: Aseară, am ştiut ce are de gînd să facă Tom. Am ştiut că se duce la Ellie Basket.
BILL: Cum ai ştiut?
LAURA: Am auzit la telefon.
BILL: Şi n-ai făcut nimic ca să-l împiedici? Atunci, tu eşti răspunzătoare.
LAURA: Da, eu sînt răspunzătoare, dar nu aşa cum crezi tu. Am încercat să-l opresc. O, nu încuind uşile sau chemînd pedagogii. Am încercat să-l opresc dovedindu-i afecţiune, tandreţe, arătîndu-i că poate fi iubit... Dar deoarece trebuia cu orice preţ să vă arate că e bărbat şi Ellie Basket îi oferea acest prilej, l-am lăsat să plece. În ciuda dezgustului pe care-l aveam faţă de gestul lui. Şi cu toate că...
BILL: Cu toate că?
LAURA *(cinstită)*: Aş fi preferat să facă această dovadă cu mine.
BILL: Doamne Dumnezeule... Doamne sfinte, ai auzit ce-ai spus?
LAURA: Sinceritatea mea te şochează? Mă miră şi pe mine. Dar de data asta ai dreptate, eu sînt răspunzătoare. Ştiu bine ce-ar fi trebuit să fac. Am ştiut

de la început. Inima mea sîngera văzîndu-l pe acest tînăr atît de nefericit, atît de amărît din cauza ta, din cauza voastră a tuturor. Şi aş fi vrut să-l ajut . . . Numai că iată, în ultimul moment . . .

BILL: Să spunem că ai putut în cele din urmă să treci peste o milă ridicolă.

LAURA: A, nu era numai milă. Mă simt foarte singură, Bill. De luni întregi. Îngrozitor de singură. Şi toată ființa mea era învăluită de tandrețe în fața acestui băiat, pentru căldura pe care mi-o aducea.

BILL: Nu mai ştii ce vorbeşti.

LAURA: Şi totuşi, sînt o femeie cinstită ! O femeie cinstită ! . . . Dar ce înseamnă asta? Şi de ce? De ce?

BILL: Laura, vom discuta în altă zi, dacă vrei.

LAURA: Nu va mai fi altă zi, Bill. Te părăsesc.

BILL: Din cauza asta?

LAURA: Din cauza asta şi pentru multe alte lucruri care s-au petrecut de la căsătoria noastră.

BILL: Pentru Dumnezeu, Laura, explică-te !

LAURA: Ți-am vorbit despre atîtea şi tu n-ai înțeles nimic.

BILL: În fine, Laura, nu poți să pleci aşa, în urma unui capriciu. Ştii ce înseamnă asta?

LAURA: M-am gîndit la toate. Fii fără grijă. Cînd voi fi părăsit acest colegiu, toată lumea te va felicita. Se va decreta că şi eu eram o oaie rîioasă, nedemnă de comunitate . . . că e mai bine c-am plecat . . .

BILL *(furios)*: Şi mă părăseşti din cauza puştiului ăstuia. . .

LAURA *(rece)*: Puştiul ăsta e mai bărbat decît tine.

BILL: Într-adevăr, a şi dovedit-o cu Ellie Basket !

LAURA *(stăruind)*: Tom e mai *bărbat* decît tine.

BILL: Va să zică aici am ajuns !

LAURA: Ca să fii bărbat, nu ajunge să fii atlet, să practici sporturi, să conduci excursii pe munte, să te împăunezi. . . Trebuie să fii în stare şi de afecțiune, de blîndețe, de înțelegere. . .

BILL: Ca şi cum ai cunoaşte bărbații ! Grozav de bine îți şade să vorbeşti aşa ! Primul tău bărbat era un copil, un copil pe care l-ai răsfățat ! Dar pesemne că asta îți trebuie. Nu vrei să iubeşti un bărbat, simți nevoia să fii maternă. De aceea nici n-ai iubit niciodată.

LAURA: Te înşeli, Bill. Te-am iubit. Dar nu numai din cauza acestei virilități de care eşti atît de mîndru. Ci pentru o clipă de uitare cînd m-ai lăsat să înțeleg că aveai nevoie de mine. Şi, de un an, aştept. Trăiesc cu amintirea acelei clipe pe care n-am regăsit-o niciodată. De ce te-ai însurat cu mine, Bill? De ce?

BILL: Pentru că te-am iubit ! Dar pentru ce crezi?. . .

LAURA: Nu, Bill, nu m-ai iubit. Întotdeauna mi-ai purtat pică. Din ziua căsătoriei noastre. . . De altfel, n-ai dorit niciodată să te însori. Dar un director de colegiu trebuie să fie căsătorit. Asta e, nu-i aşa? Ai simțit tot timpul o oarecare jenă față de mine. . . Aproape teama unei apropieri fizice. Ai fost mult mai fericit continuînd să trăieşti ca înainte, liber, printre elevii tăi.

BILL: Asta face parte din meseria mea.

LAURA: Găseşti că e firesc să tragi mereu după tine doi-trei tineri cînd plecăm împreună în week-end sau în vacanță?

BILL: Elevii ăştia n-au părinți şi . .

LAURA: Iar eu n-am soț.

BILL: N-ai soț ! N-ai fost niciodată o soție.

LAURA: Dar nu m-ai lăsat, Bill . . Nu mi-ai dat voie . . .

BILL *(o ia de umeri)*: Ce înseamnă asta . . . ? Nu ţi-am dat voie?

LAURA *(speriată aproape de ceea ce are de gînd să spună)*: Nu te-ai gîndit niciodată, Bill . . . că persecuţi la Tom tocmai ceea ce te temi cel mai mult să nu găseşti în tine însuţi? *(El o măsoară cu ură, un timp, ca şi cum ar vrea s-o lovească. Apoi se dă înapoi continuînd s-o privească. şi, încet, se îndreaptă spre uşă.)*

BILL: Sper să nu te mai găsesc cînd mă întorc.

LAURA: Nu mă mai găseşti. O, Bill . . . Am fost crudă . . . Îmi pare rău . . . Dar de asta m-ai chemat, ca să te salvez, nu? . . . Şi am încercat . . . *(Bill a ieşit. Singură.)* Din toate puterile . . . am încercat. *(Apoi, încet, a strîns impermeabilul lui Tom. Şi mai încet încă, urcă scara. Ciocăneşte la uşa salonului.)* Tom ! *(Străbate salonul. La uşa lui Tom, cheamă din nou,)* Tom ! *(Tom se ridică pe pat.)* Pot să intru? *(El nu răspunde. Laura a intrat.)*

LAURA: Ţi-am adus pardesiul. L-ai uitat aseară.

TOM: Mulţumesc.

LAURA: E prima oară cînd mă aventurez aici. Ai o cameră drăguţă !

TOM: Credeam că nu mai vreţi să mă vedeţi.

LAURA: Dar de ce?

TOM: După cele ce s-au petrecut aseară la dumneavoastră. Îmi pare rău.

LAURA *(cu o privire mai directă)*: Mie nu.

TOM: Îmi închipui că aţi aflat urmarea?

LAURA: Da.

TOM: Tot?

LAURA: Tot.

TOM: Soţul dumneavoastră n-a pierdut vremea !

LAURA: Nu.

TOM: Atunci şi dumneavoastră v-aţi format părerea?

LAURA: Adică?

TOM: Ştiţi că ceea ce s-a spus despre mine e adevărat?

LAURA: Tom !

TOM: Acum, dovada există.

LAURA: Care dovadă?

TOM: Că nu sînt bărbat. Ellie o ştie. Toată lumea o ştie. Numai eu nu ştiam, dar acum am aflat.

LAURA: Tom . . . Tom . . . băiatule ! Nu e aşa de simplu . . .

TOM: Am strîns-o în braţe. N-am simţit nimic . . . Nimic . . .

LAURA: Pentru că nu erai îndrăgostit de ea.

TOM: Nici ceilalţi nu-s. Ce-are a face?

LAURA: Pentru tine poate că are. . .

TOM: De ce nu m-au lăsat să mă omor?

LAURA: Tom, uită-te la mine. . . *(Pauză)* Aseară, m-ai sărutat. *(Tom îşi lasă capul în jos)* De ce m-ai sărutat?

TOM: O amintire neplăcută pentru dumneavoastră, nu?

LAURA: De ce-mi spui asta?

TOM: M-aţi gonit.

LAURA *(care s-a apropiat de el)*: Tom, am să-ţi fac o mărturisire. . . *(Pauză)* Tom. . . Sărutarea asta a fost cea mai minunată din viaţa mea. *(Tom s-a întors încet şi o priveşte pe Laura cu uimire)* Am venit să-ţi spun la revedere, Tom. Am să plec. Sigur că n-o să te mai văd. . . Îl părăsesc pe Bill. *(Tom o cercetează uimit şi plin de teamă)* Îl părăsesc din mai multe motive. Unul dintre ele este răul pe care ţi l-a făcut. . . *(Pauză)* Dar înainte de-a pleca, voiam să-ţi spun ceva. . . Ascultă-mă cu atenţie, Tom: tu eşti mai bărbat decît el. *(Tom face un*

gest neîncrezător). Poţi să mă crezi..... *(Pauză)* Într-o zi, ai să întîlneşti o fată simţitoare, care să-ţi semene... Şi ai să fii fericit. Trebuie să mă crezi.

TOM: Aş vrea să vă cred. Dar după cele petrecute aseară? *(Trist)* Oricum, mulţumesc.

(Laura l-a privit pe Tom îndelung. Pe chipul ei se vede tandreţea şi regretul că trebuie să plece. Totuşi, s-a ridicat şi se îndepărtează. Şovăie, iese, dispărînd pentru o clipă. Auzind uşa închizîndu-se, Tom crede că a plecat pentru totdeauna. Disperat, se îndreaptă spre pat să se lungească. Şi atunci, Laura deschide uşa fără nici un zgomot. Îl priveşte pe Tom, pe urmă închide uşa cu grijă. Tom se-ntoarce brusc. Şi, surprins, o priveşte pe Laura care încuie uşa. Ea se apropie de Tom, strecurîndu-şi încet mîna pe sub capul lui. Pe urmă i-o întinde lui Tom, în vreme ce cu mîna cealaltă îşi strînge bluza pe lîngă ea. Încet, Tom intră în joc. Laura-i strînge tare mîna, aşezîndu-se pe pat, lipită de el. Îi urmăreşte privirea. Tom ridică la buze mîna Laurei, sărutîndu-i-o îndelung.

LAURA *(în şoaptă)*: Mai tîrziu, cînd ai să povesteşti întîmplarea asta — fiindcă ai s-o povesteşti — să fii îngăduitor... vrei?

(În clipa în care ea e gata să se dăruie, lumina slăbeşte şi cortina se lasă peste ultimul act al piesei CEAI ŞI SIMPATIE).

În româneşte de SANDA RÂPEANU

---

* Textul prezentei traduceri urmează versiunea franceză semnată de Roger-Ferdinand şi publicată în *L'Avant-Scène* nr. 152

VALERIU RÂPEANU

CEAI și SIMPATIE
sau drama aspirației spre puritate

Ceai și simpatie este ceea ce (în limbaj de teatru) se numește o piesă de succes. Și este o piesă de succes în asemenea măsură încît numele ei a căpătat o stare civilă autonomă, fiind mai cunoscut chiar decît numele autorului. E o piesă de succes care la premieră (New York — 1953), s-a bucurat de interpretarea unei artiste ca Deborah Kerr și de regia lui Elia Kazan, iar la reluarea ei pariziană din 1957, protagonista a fost Ingrid Bergman. Selectată de celebrul regizor și îndrumător american Lee Strasberg printre piesele cele mai reprezentative ale deceniului 1950-1960, ea figurează în antologia alcătuită de acesta alături de *Camino Real* a lui Tennessee Williams, sau *The Zoo Story* a lui Edward Albee [1].

Sînt suficiente și aceste sumare date pentru a trasa destinul fericit al piesei de față. La toate considerentele amintite să adăugăm și « succesul de casă » care a fost, după cîte ne încredințează un critic și animator precum Harold Clurman [2], superior acelula realizat cu spectacolul *Moartea unui comis voiajor* de Miller, jucat tot în înscenarea lui Elia Kazan, patru ani mai înainte. Fără îndoială, toate aceste elemente nu sînt suficiente pentru a demonstra și cealaltă coordonată a adevăratului succes — valoarea artistică. Care e deci locul piesei lui Robert Anderson în structura dramaturgiei americane contemporane? Contribuie ea la definirea unor direcții fundamentale ale teatrului de peste ocean? Deceniul apariției piesei este deceniul afirmării plenare a lui Arthur Miller și Tennessee Williams. Cel dintîi, după *Toți fiii mei* (1947), *Moartea unui comis voiajor* (1949), își va defini personalitatea prin *Vrăjitoarele din Salem* (1953), *Vedere de pe pod* (1955) și *Amintirea a două dimineți de luni* (1955). Un ritm susținut marcat de piese ce s-au impus ca și cele ale confratelui său, în circuitul universal, va avea și Tennessee Williams care după ce dăduse *Menajeria de sticlă*, *Un tramvai numit dorință*, *Vară și fum*, își va împlini universul prin *Trandafirul tatuat* (1951), *Camino Real* (1953), *Pisica pe acoperișul fierbinte* (1955), *Dulcea pasăre a tinereții* (1959).

Dacă cei doi confrați atît de deosebiți ca structură artistică au dus pînă la ultimele consecințe lucida disecție a zonelor normale și patologice atît ale unui sistem social, dar și ale ființei umane, — deceniul este caracterizat și prin apariția unor alte tendințe. Criticii sînt de acord că William Inge, autorul unor comedii

---

[1] *Famous American Plazs* of the 1950, Selected and introduced by Lee Strasberg. The Laurel Drama Series

[2] Harold Clurman: *Lies like truth* Grave Paress, Inc. 1960 p. 9

amabile, cu eroi a căror linişte rezultă din « incapacitatea de a-şi făuri un destin şi o viaţă diferită de cea cunoscută [1], marchează o direcţie ce se situează în descendenţa unei anume viziuni sociale şi etice ce îşi află sorgintea în *Oraşul nostru*, piesa lui Thornton Wilder şi creează o atmosferă diferită de cea cunoscută din opera marilor contemporani amintiţi mai sus.

În acest context, *Ceai şi simpatie* apare drept o piesă singulară, mai cu seamă că autorul ei — aşa cum observa şi Lee Strasberg — nu şi-a ţinut făgăduinţa oferită de succesul acestei prime piese. Şi totuşi, o privire mai atentă ne arată că *Ceai şi simpatie* se înscrie în contextul dramaturgiei americane, aş spune la confluenţa dintre cele două tendinţe amintite mai sus. Descinde din Thornton Wilder, Elmer Rice şi se integrează în direcţia creată de Inge pentru că, aşa cum o defineşte Lee Strasberg, este « o operă dramatică frumoasă, directă, sensibilă şi onestă ». Atmosfera de « caldă umanitate », « sensul participării » şi « compasiunea faţă de personaje » [2] pe care acelaşi om de teatru nu le mai afla în piesele următoare ale lui Robert Anderson, ne fac să includem *Ceai şi simpatie* în familia *Oraşului nostru* sau a *Scenelor de stradă*. Şi aceasta pentrucă în fond e vorba de o lume obişnuită care duce o viaţă aparent liniştită, într-un obişnuit colegiu american unde se pregăteşte o tradiţională serbare de sîmbătă seara. Dar în momentul cînd piesa pare să intre pe făgaşul micilor bucurii cotidiene, se plasează tot mai mult în universul ce formează sursa pieselor lui Miller şi Tennessee Williams: o ferocitate a neînţelegerii, o ură deslănţuită fără cruţare, prezentă şi în *Vedere de pe pod*, şi în *Orfeu în infern*, şi în drama *Un tramvai numit dorinţă*. În fond, adolescentul Tom Lee trăieşte drama lui Val, Blanche du Bois sau a tînărului din *Vedere de pe pod*. Şi lui i se impută de către cei din jur moravuri altele decît cele fireşti, şi lui îi va fi stabilită o altă identitate morală şi asupra lui va apăsa stigmatul unei infirmităţi. Şi Tom devine un om din ce în ce mai izolat, un damnat suportînd povara unor vini imaginare. Sau, cum se spune la un moment dat în piesă, trăieşte drama omului onest, şi, ca de obicei, lipsit de apărare împotriva calomniei. Aici stă de fapt sensul piesei, aşa cum a fost subliniat şi de criticii americani: valul de minciuni şi suspiciuni ce se ţes în jurul lui Tom porneşte de la faptul că în sufletul lui fraged dragostea reprezenta un ideal. Tom şi Laura trăiesc pe tărîmul sentimentelor pure, al unei prietenii ce trece dincolo de impulsul sexual. Dar unii cum ar fi Bill, soţul Laurei, nu văd în atitudinea lui Tom decît proiecţia propriilor defecte; alţii, colegi nesăbuiţi sau invidioşi, se lasă pradă cruzimii adolescentine, dispusă să-şi exercite răutatea asupra celui sensibil şi lipsit de apărare. Aşa cum spune şi Jean Mercure — directorul de scenă al spectacolului parizian — Tom e tipul adolescentului în permanenţă pradă persecuţiilor colegilor mai puţin sensibili decît el. Este Tom un orgolios? Are un sindrom de superioritate? Nici-

---

[1] Leonie Villard, Panorama du théâtre américain, Ed. Seghers 1964
[2] Lee Strasberg, introducere la ediţia citată p. 20

decum ! E, un tînăr obişnuit, dar discret şi delicat şi în acelaşi timp lipsit de afecţiune maternă. Tatăl — cum mărturiseşte el însuşi — l-a sustras cu bună ştiinţă influenţei mamei sale, pe care Tom n-a mai văzut-o din copilărie. Tîrziu, părintele îşi dă seama că, de fapt, n-a stat cu adevărat de vorbă cu fiul său decît o singură dată. De aceea aş avansa supoziţiia că, prin Laura, Tom caută să-şi compenseze copilăria frustată de dragostea maternă. Astfel Tom regăseşte afecţiunea ce i-a lipsit. Iar Laura revede în Tom pe primul ei soţ, şi el sensibil, şi el deosebit de cei din jur, mort în timpul războiului pentru a dovedi celor ce îl umileau că e un adevărat bărbat.

Piesa e construită pe un joc subtil de nuanţe. De la sentimentul de compensaţie pe care Tom şi Laura îl trăiesc unul alături de celălalt, pînă la încrederea în sine pe care Laura i-o restituie lui Tom, fiecare moment este supus unui delicat joc al stărilor sufleteşti. Tom nu-i un om de duzină, dar nu-i nici un anormal. E un adolescent timid, aflat într-un moment de răscruce, încercuit de răutatea, dusă pînă la sadism, a colegilor şi profesorului (aici piesa îşi află punctul de impact cu creaţia lui Tennessee Williams).

Un tînăr care caută dragostea adevărată, înnobilată de fiorul afecţiunii şi al purităţii, ferită de indiscreţie şi indecenţă, un tînăr curat sufleteşte asupra căruia se abate urgia unei cumplite calomnii. Iar finalul piesei tocmai către o asemenea concluzie ne duce. Gestul Laurei simbolizează împlinirea şi triumful dragostei care îl va ajuta să biruie gravul impas prin care trece, impunîndu-şi adevărata-i identitate sufletească.

VALENTINA HODASEVICI

TATLIN

Vladimir Egrafovici Tatlin este incontestabil un fenomen aparte ! Nici ca prezență fizică, nici ca prezență spirituală nu aduce cu nimeni altul.

Înfățișarea sa nu ne-ar îngădui să-l numim frumos. E foarte înalt și slab. O față prelungă, îngustă, piele incoloră fără picătură de sînge. Nici o trăsătură frumoasă pe chipul lui: niște ochișori mici, gene albicioase, sprîncene incolore și fără expresie, de la distanță nici nu se zăresc. Nas mare, inform, buze incolore, un păr în șuvițe drepte ce-i cad pe frunte...

Dar primele cuvinte pe care le rostește, totdeauna neașteptate, îți captivează atenția și începi să-l asculți plin de interes. ... Își dă seama de aceasta, de aceea pe acest teren dă bătălia și curînd te simți stăpînit de puterea lui, îl admiri și înțelegi că este un om cu totul deosebit.

Cînd l-am văzut prima oară mi-am zis: e imposibil să te îndrăgostești de el, dar e tot atît de imposibil să nu-l îndrăgești ca prieten.

...Tatlin era individualitatea artistică cea mai cristalizată dintre noi. El nu mai făcea studii după modele, ci dădea opere finite, pînze monumentale, convingătoare, frumoase, de un colorit interesant. El nu făcea teorii, nu declara nimic, lucra cu asiduitate, căuta să pătrundă natura pentru a găsi confirmarea căutărilor sale, dar nu i se supunea ca un sclav și nici nu o copia.

Puțin cărbune, puțin ocru, siena sau umbria, culorile lui preferate pe care le folosea cu atîta iscusință, și privindu-i lucrarea ziceai că este o minune, poate chiar o jonglerie. Cu cîtă precizie știa să tragă o linie subțire ca un fir de păr sau lată de doi centimetri, apăsînd din ce în ce mai tare spre capăt. Era un artist iscusit și sever. Ca să ajungă la această iscusință era foarte exigent față de el însuși.

Ce desene de mare finețe pe hîrtie de calc a făcut el pregătind decorurile pentru opera sa preferată « Vasul fantomă » de Wagner! Prin finețea și desăvîrșirea lor aminteau pe cele ale lui Holbein... În cu totul altă manieră au fost cele pentru opera « Ivan Susanin ». În cîteva trăsături și tușe bine alese ce se confundau parcă cu suprafața hîrtiei, a realizat pădurea, fundalul pe care își va cînta aria tragică Susanin.

Cel mai închis în sine și mai serios dintre noi toți era Falk. Se vede că se născuse cu dragostea pentru culorile închise, amare, apăsătoare pe care talentul lui știa să le îmbine și să le însuflețească dîndu-le o frumusețe nouă. Tot ceea ce picta Falk avea spațiu, exista în trei dimensiuni, și aceasta se datora nu unui volum iluzoriu sau a perspectivei obiectelor, ci faptului că era înconjurat de un spațiu aerian.

La început mă întrebam de ce în pînzele lui carnația alb-trandafirie a unei fete tinere devine neagră, violetă, maron, verzuie? Dar era atît de frumos, încît pînă la urmă îmi spuneam că nu mai are vreo importanță că fata care ne pozează nu are acest colorit. Nimeni nu o cunoaște, ea are să moară într-o bună zi, iar pînza frumoasă a lui Falk va rămîne. Fiecare dintre noi, cei ce lucram în atelierul lui Tatlin, gîndeam, cercetam, învățam.

. . .În 1915 se discuta cu înflăcărare printre artiști, printre pictori, despre noul în arta plastică, despre individualitatea omului de artă. Ne pasionam după volume, combinări de forme contrastante de materiale și culori, de facturi noi. Unii se îndreptau tot mai mult spre renunțarea definitivă la pictura figurativă. Apăruseră fanatici ai noilor doctrine.

Unii pictori își găsiseră drumul lor, un limbaj propriu, așa erau Kandinski, Tatlin, Malevici, Martiros Sarian, Iakulov, Altman, Lenkulov, Koncealovskki, Falk, Larionov, Natalia Goncearova. La el se întîmpla și cu unii scriitori, futuriștii: David Burliuk, Vladimir Maiakovski, Vasili Kamenski.

Apăreau tot felul de expoziții de grup: Uniunea tineretului, Coadă de măgar, Valetul de caro, Tramvaiul C, expoziții ale curentelor de stînga la Leningrad și Moscova. În cataloagele expozițiilor începură să apară termeni noi:

V. C. Kandiski — improvizație și compoziție sub numărul . . .
S. C. Malevici — suprematism
V.E. Tatlin — contrareliefuri, reliefuri plastice și reliefuri de unghiuri.
M. F. Larionov — iradieri plastice
D.D. Burliuc— suprafață plană cu ghimpi

În 1915 Tatlin veni la Petrograd unde peste cîteva zile urma să se inaugureze expoziția « Tramvaiul C », la care și el participa cu cîteva din « Contrareliefurile » sale. După ce le predă la expoziție își făcu apariția în casa noastră.

Curînd urma să se deschidă și o expoziție la Moscova, la care Tatlin ar fi vrut să ia parte. Și eu aveam intenția să expun cîteva din pînzele mele. Din discuție reieși că Tatlin nu avea ce expune la Moscova. Mi-o mărturisi cu un aer sumbru și mă rugă să-l primesc pentru cîteva zile în atelierul nostru, ca în timpul ăsta, cu ajutorul meu, să poată face ceva pentru expoziție . . . Seara tîrziu intră în atelier și începu să umble cu un aer ciudat în jurul unui pian mare care se afla acolo. Nu știu de ce îl mîngîia, îl ciocănea, ba se băga și dedesubtul lui, examinîndu-l. În chip deosebit îi atraseră atenția picioarele pianului. Picioare masive, negre, lustruite . . .

Era tîrziu. Pe neașteptate Volodia parcă se trezi din transă și spuse: « Nu pleca Valia, mi-a venit o idee grozavă. Pentru început dă-mi un fierăstrău . . . Am să tai piciorul din spate al pianului . . . În locul lui o să punem deocamdată ceva să-l susțină, piciorul am să-l tai în două, de fapt nu am nevoie decît de jumătate. Restul o să-l fixez la loc mîine . . . Grozavă chestie o să fie ! Nimeni n-o să aibă ceva asemănător ! Colosal ! Presimțeam eu că dumneata ai să mă ajuți.»

Luată prin surprindere, fiind și ora înaintată, sub impresia numeroaselor discuții din seara aceea, am rămas cu gura căscată și nici n-am știut ce să-i răspund pe loc, mai ales că Tatlin era un om care se supăra ușor. Pînă la urmă am spus:

 VLADIMIR TATLIN, Monumentul celei de a III-a Internaționale, 1919—1920 ▶

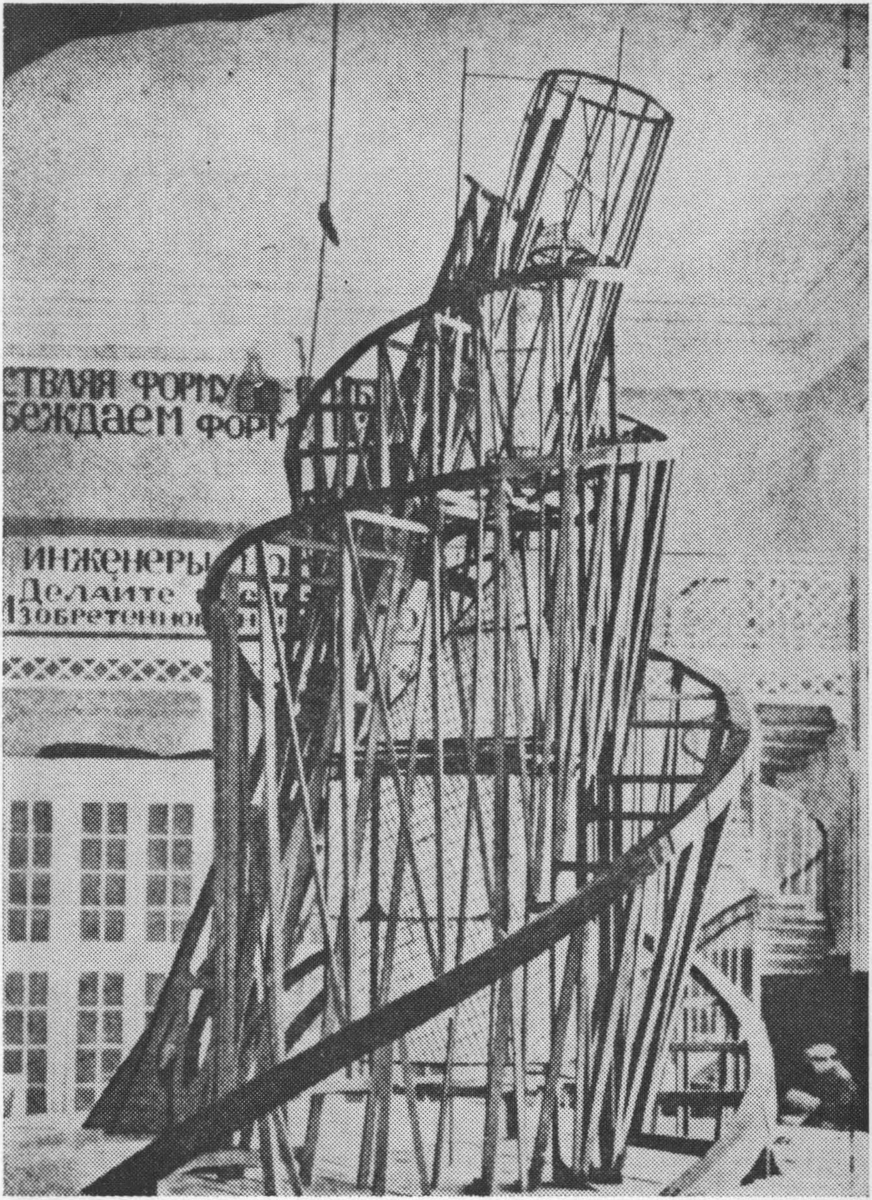
ИНЖЕНЕРЫ
Делайте

« Nu-ţi pot îngădui să tai piciorul pianului, pianul aparţine cumnatului meu şi stă la noi numai pentru cîteva zile (aşa şi era în realitate). Mai bine du-te şi te culcă. Găsim noi mîine o soluţie . . . »

Tatlin era palid, nefericit, tremura tot de supărare. pe neaşteptate în atelier intră soţul meu Andrei Romanovici, trezit de discuţia noastră zgomotoasă şi asta îl făcu pe Tatlin să se potolească.

A doua zi se simţea jenat, era foarte blînd şi politicos. Ne descusu în amănunt cînd a fost construită casa în care locuiam, — o casă veche de lemn, — dacă avem pivniţă şi în cele din urmă prinse curaj şi spuse: « Mă interesează pivniţa, aş dori s-o examinez şi totodată să-mi îngăduiţi să iau de acolo lucruri vechi şi inutile. De pildă: bucăţi de sticlă, de lemn, de fier, de aramă sau altceva ce mi-ar place ca să mai fac cîteva compoziţii pentru expoziţia « Tramvaiul C ». În ce priveşte piciorul pianului vă rog să mă iertaţi, îmi dau seama că a fost un lucru deplasat . . .

I-am propus să coborîm de îndată în pivniţă căci şi pe mine mă pasionau săpăturile arheologice ce le puteam întreprinde acolo . . .

Am ieşit murdari, plini de fire de păianjen în cap, dar cu o pradă bogată. Ceea ce visase Tatlin, găsi acolo din plin. Totul fu adus în atelier.

După masă ne-am odihnit, iar apoi ne-am apucat de lucru. Eu mai aveam de terminat o schiţă pentru Moscova. Întrucît atelierul era mare mi-am zis că Tatlin n-are să mă deranjeze. Cînd colo el avea alte planuri. Se odihnise şi avea atîta energie şi sete de lucru încît abia reuşeam să fac faţă: îmi cerea mereu alte lucruri pe care le inventa fantezia lui dezlănţuită: ba un ferăstrău, ba un topor, sîrmă şi cuie, hîrtie colorată, pulverizatoare, lampă cu gaz, pensule, culori . . . Într-un cuvînt era într-o febră de creaţie atît de mare, încît eram gata să-l ajut cu ce puteam, fără a înţelege prea bine ce avea de gînd să facă şi la ce rezultat o să ajungă. Atelierul nostru semăna a depozit de lucruri vechi, iar Tatlin repeta: « Am ştiut eu, Valia, că aveţi casă înstărită, casă de oameni cu dare de mînă. Aşa şi este. Îţi mulţumesc ! »

Tăie, dădu la rindea, sparse bucăţi de sticlă, desfăcu cleiul, admiră îndelung o foaie de tinichea, găuri cîteva pînze pregătite de mine pentru nişte portrete, introduse nişte sîrmă cu care prinse cîteva bucăţi de lemn, cocoloaşe de hîrtie etc . .

A doua zi dimineaţă, Tatlin îşi duse reliefurile la expoziţia care se inaugura seara . . . Ca acum ţin minte cîteva săli, cîteva încăperi. Semiîntuneric. Ici colo becurile (albe, roşii şi galbene) luminează nişte obiecte ciudate, reflectîndu-se în sticlă, metal, suprafeţe lustruite. Totul trezeşte angoase . . . Pe neaşteptate în întuneric cineva izbucneşte în rîs . . . Ai senzaţia că te afli într-un laborator misterios. « Reliefurile » lui Tatlin atrăgeau cel mai mult atenţia prin logica compoziţiei şi se deosebeau de celelalte opere prin frumuseţea lor originală. Volodia era mulţumit, îmi spuse: « La expoziţia din Moscova am să duc pictură, acolo « Reliefurile » mele sînt cunoscute . . .

Seara Tatlin se plimba tăcut, măsurînd în lung şi-n lat atelierul, pentru ca brusc să deschidă biblioteca plină de monografii despre pictorii din diferite ţări şi epoci . . . Scoase în cele din urmă o carte (era o monografie despre Lucas Cranach) şi cîteva clipe nu-şi putu lua ochii de pe o pagină. Pe neaşteptate spuse: « Am să le dovedesc că pentru un artist adevărat este indiferent ce înfăţişează, o Madonă sau o femeie de stradă; el are de rezolvat problemele sale proprii, chipul pe care-l alege îi este indiferent. La vremea aceea se cereau madone . . . Uită-te, Valia, « Madona cu pruncul », dar pentru mine e limpede planul lui Cranach, el avea nevoie să facă o compoziţie din triunghiuri şi a rezolvat-o splendid. Iar ca să fie mai înţeles (sau poate că era o comandă) a desenat în triunhgi o femele cu copilul — ce temă

Tăietură de ziar cu inscripţia «Noul fel de viaţă al lui Tatlin». Reproducerea îl arată pe artist în haina de lucru «funcţională» (şi modelul), elaborată de el însuşi. Soba a fost inventată de Tatlin în anii grei 1918—1919 şi cu ajutorul ei a procurat căldura necesară printr-un consum redus de combustibil.

duioasă ! să verşi lacrimi, nu alta. Am înţeles totul, am să dezvălui tot şiretlicul lui şi o să vezi ce lucru neobişnuit o să iasă ! O să mă invidieze multă vreme ! » — « Cine o să te invidieze? » — D-alde Maiakovski, Kamenski şi Malevici o să cadă pe gînduri . . . Să nu crezi, că şi ei nu se întreabă acum la Moscova ce-am să expun . . . Fii bună şi dă-mi un carton alb, nişte tempera şi acuarelă. Pot să iau şi o pensulă bună? Ai să dai faliment cu mine . . . »

Madona din triunghiuri era splendidă, ai fi zis că Volodia lucrase la ea un an întreg.

La Moscova am sosit amîndoi veseli. Tatlin s-a dus direct la salon să-şi aleagă şi să-şi rezerve un loc pentru tabloul lui, urmînd să-l expună a doua zi dimineaţă cu cîteva ore înainte de vernisaj . . . ca nu care cumva . . . « Vreau să-i uimesc pe toţi », spunea Volodea cu o mutră misterioasă . . .

Într-una din săli m-am întîlnit cu Vladimir Maiakovski care mi-a declarat că ia parte la expoziţie şi m-a rugat să-l ajut să controleze funcţionarea elementului de bază al operei sale. Deşi mă obişnuisem cu excentricităţile prietenilor mei futurişti, totuşi n-am prea înţeles ce mi-a spus Vladimir Maiakovski. Pe unul din pereţii sălii nr. 3 era prinsă o policioară de sticlă pe două suporturi metalice, iar deasupra ei aproape de tavan, o gaură pentru ventilaţie. Tocmai aceasta eu nu o băgasem în seamă. Maiakovski îmi spuse: « Dumneata stai aici, iar eu să mă duc să controlez dacă funcţionează. . . » Am fost luată prin surprindere: a răsunat un urlet violent ca de sirenă, aducînd în acelaşi timp cu mugetul unui leu şi concomitent a năvălit un curent foarte puternic de aer rece. Speriată, am sărit în partea cealaltă a sălii. În aceeaşi clipă apăru Maiakovski foarte mulţumit şi mă întrebă: « Ei, ce zici, e grozav? O să atragă publicul nu glumă ! » « Nici vorbă, dar de expus, ce expui? » «Dacă nu spui nimănui, nici chiar prietenului dumitale Tatlin, atunci uite, şi scoase din buzunar o sticlă goală de votcă şi din nişte hîrtii doi pantofi rupţi, legaţi printr-o sfoară. « Mîine înainte de vernisaj pun sticla pe policioară, pantofii îi atîrn, iar dedesubt scriu VLADIMIR MAIAKOVSKI ». Mi-am zis în sinea mea: « Da, bietului Tatlin o să-i vină cam greu să concureze cu asemenea invenţie (el totuşi nu face decît să picteze). . . Dar m-am înşelat.

Se apropia ora vernisajului. Am venit cam cu o oră înainte de inaugurare. L-am văzut pe Tatlin tîrîndu-se pe podea şi bătînd în cuie un obiect de la care pornea o linie de vreo trei centimetri lăţime în diagonală spre locul unde urma să fie aşezată Madona. « Sînt istovit », mi-a spus Tatlin. De-abia l-am putut recunoaşte, şi mai cenuşiu decît de obicei, cu o expresie de suferinţă în ochi; de pe frunte, din părul lipit şi din vîrful nasului îi curgeau broboane de sudoare. Mi-am dat seama că această expoziţie se va alege cu scandal. . . Tatlin reuşi să prindă de podea un ceas de nisip, apoi puse madona pe perete lăsînd partea de jos a tabloului la distanţă de 50 cm de perete. Tatlin era foarte mulţumit; « Grozav. Nimeni n-o să poată ocoli madona mea. De vor sau nu, tot vor trebui s-o privească şi mai e şi linia albă care le-o indică ». . .

Prima intră în sală Nosova, o bine cunoscută doamnă bătrînă protectoare a artelor. Ea se opri, privi în jur şi întrebă: « Dar ce atîrnă acolo atît de ciudat pe perete? » Făcu cîţiva paşi şi se opri înfuriată. Coada rochiei se prinsese de ceas. «Cine este administrator aici?» întreabă ea furioasă. Bietul Kandaurov, se înfiinţă palid în faţa doamnei Nosova, ca un şcolar care făcuse o poznă. Nosova vroi să plece, dar Kandaurov o convise să rămînă şi să trecă în sala următoare.

Apăru o femeie cu şurubelniţă şi cîrpă udă, deşurubă ceasul şi şterse linia albă. Kandaurov îl ajută pe Tatlin, supărat, să-şi mute Madona în alt loc. . .

Într-o zi, era în primii ani după revoluţie, Tatlin trecu pe la noi rugîndu-ne să ne ducem la vernisajul unei expoziţii care se deschidea a doua zi în sălile

Academiei de pictură. Ne rugă să nu întîrziem, să venim chiar la deschidere. Întrucît soțul meu era plecat la slujbă m-am dus singură. La intrare mă aştepta Tatlin într-o stare de evidentă enervare; îmi spuse să trec repede în ultima sală unde erau expuse lucrările lui. Trecînd prin cea de-a doua sală am văzut lucrările suprematiste ale lui Malevici şi ale elevilor săi. Tatlin expusese desene, pictură, contra-unghiuri şi opere de factură constructivistă. Îmi spuse repede că o să-i admir lucrările mai tîrziu, iar acuma mă roagă să stau la intrare şi de va veni Malevici sau cineva din « şleahta lui » să nu-i las cu nici un chip să intre. « Eu fug la intrare, îmi spuse el, să-i prind şi dacă vreunul va îndrăzni să pătrundă îi rup nasul şi urechile.» Eram îngrozită, căci îmi dădeam seama că-şi poate aduce ameninţarea la îndeplinire. Am stat ca o caraghioasă la intrarea în sală pînă cînd m-am plictisit şi am început să-i privesc lucrările, care erau într-adevăr admirabile. Tatlin mă surprinse asupra faptului, mîrîi ceva şi-mi spuse că nu sînt un om de încredere, că pot să mă duc unde vreau « chiar şi în sala lui Malevici » ! «Rămîn eu aici şi nimeni dintre ei nu va intra ! » . . . Am ieşit repede, zicîndu-mi că mai viu altă dată, în alte împrejurări. Coborînd scara l-am întîlnit pe Malevici, care m-a salutat politicos şi liniştit.

Tatlin era mereu obsedat de ideea că unii pictori ar putea să-i fure ideile şi să i-o ia înainte. De cîte ori n-am încercat să-i explic că se subapreciază, că nu e chiar atît de uşor să gîndeşti şi să munceşti ca Tatlin ! « A da, da, aşa e, şi totuşi. . . » spunea el cu mină tragică. Îngrijorată că nu-i mai văzusem de mult soţia şi copilul, micuţul Volodea, am trecut într-o zi pe la ei. Am găsit un tablou sumbru. Întuneric beznă. Tatlin şezînd pe vine termina de refăcut soba. Era frig şi umezeală. Întreb unde e Molecula? (aşa îi poreclisem noi nevasta) « La bucătărie. Copilul doarme. Pregăteşte masa. Rămîi şi dumneata cu noi ». L-am întrebat de ce e întuneric, de ce ferestrele sînt acoperite de două placaje mari cînd afară e zi şi soare. Tatlin sări în sus murdar de lut : « Vis-à-vis este o casă, la acelaşi etaj, chiar în faţa ferestrelor noastre locuieşte ticălosul de Malevici care mereu urmăreşte ce fac eu. Nu e în stare să invente nimic singur. De aceea mi-am făcut acest zid de apărare. . . »

Revenind peste cîteva zile nu l-am găsit pe Tatlin acasă. Soţia lui, o femeie vitează care ştia să se stăpînească, şedea şi plîngea. Mi-a povestit că s-a întîmplat un lucru îngrozitor pe care ea nu l-a putut preîntîmpina. Ieşise cu băiatul să se plimbe niţel în stradă la soare şi lumină, şi cînd s-a întors a găsit soba arzînd cu o flacără uriaşă. Înspăimîntată a crezut că-i un incendiu. Nu. Tatlin şi cîţiva elevi de-ai lui ardeau minunatele sale desene şi pînze. Femeia a încercat să stingă focul, dar el a împiedicat-o. Era ca-ntr-o stare de nebunie. Striga într-una : « Acum n-au decît să se uite. Deschideţi ferestrele. . . »

În primăvara anului 1924 am plecat cu soţul meu în străinătate, cu o bursă. Molecula şi băieţelul au rămas să locuiască în apartamentul nostru situat pe Cîmpul lui Marte. Toamna a avut loc o inundaţie uriaşă la Leningrad. . . În momentul culminant al catastrofei, Tatlin a trecut din Piaţa Isakii prin Piaţa Palatului de Iarnă mergînd pînă la brîu în apă. Vroia să-şi vadă familia. Din strada Milionaia pînă în cîmpul lui Marte a trebuit să înoate luptînd cu valurile şi curentul puternic. A ajuns cu bine la ţintă.

E neîndoielnic că lucrînd la contra-reliefuri şi mai apoi la contra-reliefurile în unghi, Tatlin şi-a pus probleme de construcţie, probleme de inginerie, dar problemele pur estetice continuau să existe pentru el în aceeaşi măsură (acea legătură între artă şi ştiinţă care de abia în ultimii ani şi-o pun pictorii din Apus). De aceea era atît de frumos şi de măreţ monumentul închinat celei de-a Treia Internaţionale conceput de el, exprimînd în logica construcţiei metalice, avîntul

imperios al spiralei spre înălţimi şi totodată idealul umanist al năzuinţei omenirii spre viitorul măreţ al comunismului.

Modelul acestui monument la scara 1—20 din mărime naturală, Tatlin l-a construit împreună cu elevii săi în atelierul uriaş al Academiei de arte plastice din Petrograd. L-a ajutat să-şi realizeze planul Anatolii Vasilievici Lunacearski, comisar al poporului pentru învăţămînt, fire de artist şi el, care, înţelegînd şi apreciind talentul lui Tatlin, a căutat să-i vină şi ulterior în ajutor.

I s-a îngăduit să construiască într-un turn al mînăstirii Novodevicie din Moscova (pe atunci părăsită) aparatul de zburat care-l preocupase de mult, « Aviatatlin ». Nu ştiu de ce cu timpul acesta a fost dat uitării, dar am auzit că unele din soluţiile la care ajunsese Tatlin au trezit interes printre constructorii de avioane şi au şi fost folosite în construirea tipurilor ultramoderne de aparate, fapt pentru care Tatlin a primit chiar o recompensă în bani.

Anii treceau, Tatlin locuia la Moscova, ne vedeam rar, întîmplător. În 1943 trecînd din evacuare prin Moscova am aflat că Tatlin a făcut decorurile pentru spectacolul « Incursiune în spatele frontului » care se juca la Teatrul Academic de Artă. M-am dus să-l văd; şi de astă dată Tatlin se dovedi acelaşi maestru iscusit.

În artă Tatlin n-a mers niciodată pe drumul compromisurilor. De aceea a avut destui adversari printre oamenii mărginiţi şi adesea a dus-o greu. A murit la 31 mai 1953 la Moscova, dar operele lui continuă să trăiască şi să fie preţuite în lumea întreagă.

În româneşte de TATIANA NICOLESCU

ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA

corespondență de la New York

Expoziţia Brâncuşi

Pe drumul spiralat al melcului uriaş care e Muzeul Guggenheim ne-am întîlnit din nou cu Brâncuşi, după ce l-am văzut luna trecută la Philadelphia. Acolo se strîngeau laolaltă foarte multe piese într-un spaţiu destul de mic, cu lumina nu întotdeauna suficientă, pe un fond alb tern. Privitorul stătea pe acelaşi plan cu piesele, se putea învîrti în jurul lor, se adunau în cîte o încăpere mai toate variantele la îndemînă, pe o temă dată, din acelea grav, dureros, infinit repetate de sculptorul însetat de esenţe. Mai toate păsările la un loc, mai toate ouăle împreună, mai toat emuzele înşiruite, în bronz, marmoră, lemn.

Impresia era copleşitoare, plecai de acolo strivit, cu o înţelegere globală a enormului travaliu desfăşurat de marele artist al secolului XX. Specialistul putea urmări istoria operei, istoria temelor fundamentale, unitarea stilistică dinăuntrul unei perioade de creaţie, dar mai puţin înlănţuirea interioară a relaţiilor din viziunea artistului. Te găseai în universul lui Brâncuşi, simţeai însă nevoia să te uiţi la date, să citeşti detaliile indicaţiilor. Adică, estetic vorbind, imaginea cu care rămîneai, nu era suficientă.

Aci, la New York, lucrurile s-au schimbat și, după părerea mea, intervenția directorului Thomas Messer și mai cu seamă a criticului de artă Sidney Geist, în materialul care avea să fie expus, a fost de o calitate remarcabilă.

Mai întîi s-a operat o selecție esențială. Apoi toate operele au fost așezate în funcție de structura specială a muzeului. De jos nu vezi nimic (mai cu seamă din furnicarul acela elegant al muzeului). Începi însă, suișul lent, pe nesimțite, al serpentinei unice care alcătuiește de fapt Muzeul. Un timp, încă nu pricepi nimic, ceea ce, evident, îți sporește curiozitatea, îți crește puterile interioare, le pregătește, le ascute.

Și deodată, o firidă, strălucitoare, ca o peșteră tainică, de alburi elementare, originare, imaculate. În ea, Regele de lemn, ca de basm Lapon (în extrema stîngă) și care nu mai e chiar Regele Regilor *(cum se plîngea un critic american, neînțelegînd că pierderea în perspectivă dimensională a fost înlocuită cu poezie), și* Vrăjitoarea *în extrema dreaptă, cu tichie conică, așa cum o visam în vremea copilăriei noastre, cu două forme ținînd loc de aripi ori mîini asimetrice, făcînd-o șuie și hîdă, semn al magiei negre. Printre ele, zigzaghează întins, chemat de zenit,* Cocoșul, *de bronz lustruit, pe piedestal de piatră și lemn vechi, și scînteie străfulgerarea de sabie a păsării metalice în spațiu. Și toate stau sau svîcnesc în jurul unei forme de marmoră, ca o focă ce iese, centru calm, din ape.*

Aceasta e zona revelației celei mai puternice a diversității brâncușiene, aci apar chemările către toate punctele cosmosului, contradicțiile de pe toate coordonatele materiei și rezolvările lor de spirit. Albul galeriei neîntrerupte, al unicei galerii, are însușirea unică de a face să joace pe el toate volumele, formele și toate umbrele lor. Rugăciunea, *într-o altă firidă, își schimbă necontenit liniile și unghiurile, luînd o înfățișare de perpetuă mișcare, contrastînd cu două exemplare românești ale* Torturii, *cu formele închise și statice ale unei perioade mai vechi, rodiniene, de creație brâncușiană. Două piese, aci, din tema mereu reluată a copilului chinuit în perioada încă figurativă. Două capete de negresă, mai departe. Apoi două torsuri gemene, două păsări. În marmoră, în metal, în lemn, în piatră, în alb, și cenușiu.*

Perechea a fost aleasă ca expresie predilectă a selecției și e un simbol care, estetic vorbind, ne place, fiindcă reduce la ultima expresie diversitatea, atingînd totuși limitele unității, ca o concentrare a extremelor. Stau alături două păsări și e destul pentru toate păsările de marmoră. Una e albă, cealaltă palid-cenușie. În cea albă este pondere și incertitudine, în mișcarea imperceptibil sfioasă a gîtului mîndru. În cea gri, Musée d'Art Moderne — Paris — 1915) aflată pe un piedestal mic cu trei moduluri de coloană, e un amestec de zbor și oprire. Rotunjimile de pe aripile polisate fără exces par a se învîrti în ele înșile, tăcut și nemișcat. Imobilitatea păsării e nobilă, solemnă și ușoară, lipsită de pondere, ca punctul fix al unei osii aflată în mișcare. Capătul de co-

Coperta catalogului «Brâncuşi» de la expoziția din Now York ▶

BRANCUSI

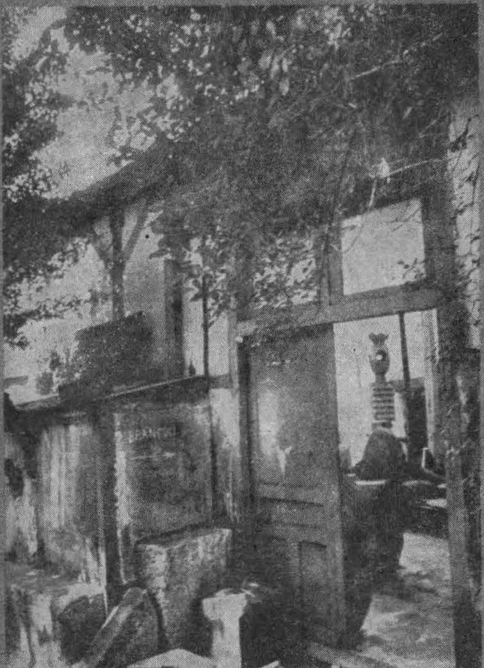

loană pe care pasărea e pusă, şi el « capăt al osiei lumii », îi dă valenţele magice ale aspiraţiei spre absolut, legate de folclor şi filosofie. Şi cîte nu s-ar putea spune (fiindcă întîia oară parcă le-am văzut) despre piedestalurile lui Brâncuşi care ascund atîtea semnificaţii de simboluri şi mit, dublînd sau întregind chiar opera ce se sprijină pe ele, cu forma, cu materialul, cu culoarea lor, pusă fără pereche în valoare de albul explosiv al pereţilor de la Guggenheim.

Pe drumul lent sînt presărate desene ale sculptorului printre care şi Păsări în spaţiu, triunghiuri albe pe fond albăstrui, oprite pete pe largul apei mişcător. Sau un portret al lui James Joyce, prieten cu Brâncuşi. Iar la o cotitură, din nou, brusc, o altă valoare se descoperă, un ou, o broască ţestoasă zburînd.

În expoziţia de la New York s-a lucrat pe elementul de surpriză fascinantă, pe dezvăluirile treptate, aproape misterioase, pe filarea plăcerii estetice, pe integrarea obiectului de artă în mediul dat, pe tot ceea ce face din Brâncuşi artistul genial, magul creator de forme primordiale. De aceea, la New York nu mai simţi nevoia să priveşti datele şi inscripţiile, ci te plimbi şi te adînceşti în meditaţie asupra sensurilor celor mai închise ale ideii, delectîndu-te cu formele clasice ale creaţiei brâncuşiene care te înconjură, într-adevăr ca un univers, permeîndu-te tăcut şi esenţial. S-a creat astfel aci, în chip desăvîrşit, impresia rafinată a unei opere create parcă pentru un muzeu, sau mai degrabă a unui muzeu făcut pentru a primi harul creaţiei lui Brâncuşi.

Şi în aceasta constă poate, superioritatea expoziţiei de la New York asupra celei de la Philadelphia.

TEODOR VÂRGOLICI

Despre originalitatea liricii româneşti în limba franceză

În volumul *Imagini şi cărţi din Franţa*, apărut în 1921, B. Fundoianu suferea un straniu accident de opacitate intelectuală, hazardîndu-se în a afirma că « literatura noastră a fost un simplu parazitism » pe trunchiul literaturii franceze. Ba mai mult, încerca să acrediteze ideea inexistenţei unui specific naţional, emiţînd părerea, falsă, evident, că « n-avem suflet — un suflet diferit şi personal — de vreme ce nu putem crea o literatură care să stea în picioare, fără nici o atîrnare din afară ». În aceeaşi perioadă, criticul N. Davidescu afirma, iarăşi în mod eronat, în volumul II din *Aspecte şi direcţii literare*, că înainte de simbolism nu a existat nici un fel de literatură română, care să merite a fi luată în consideraţie.

Împotriva acestor opinii, denigratoare în fond, s-a manifestat cu o pilduitoare demnitate E. Lovinescu. Într-un admirabil articol, intitulat *Există o literatură română?*, publicat în *Sburătorul* din 1922 şi reprodus apoi în volumul IX din *Critice* *(Poezia*

nouă), cu titlul *Caracterele esenţiale ale literaturii române*, E. Lovinescu a demonstrat convingător inconsistenţa acestor opinii, relevînd pregnant specificitatea naţională a literaturii române şi aportul ei particular în sfera literaturii europene: « Departe de a păşi în pragul Europei cu mîinile goale, păşim nu numai cu posibilităţile unui suflet original, şi ca fond şi ca formă, ci şi cu afirmaţii categorice, solidare între ele, dar diferenţiate în cromatica literaturii universale ».

Adevărul exprimat de E. Lovinescu se verifică pe întreaga întindere a evoluţiei literaturii române, sub numeroase şi variate aspecte. De la începutul secolului al XIX-lea şi pînă în perioada contemporană, contactele atît de strînse şi interferenţele adesea structurale dintre literatura română şi literatura franceză au fertilizat, printre altele, şi o lirică românească în limba franceză. Nu trebuie însă să vedem în aceasta o detaşare sau o negare a culturii naţionale, un exerciţiu redus la pastişă sau imitaţie sterilă. Bazată pe afinităţi spirituale, lirica românească în limba franceză era determinată de nobila dorinţă a poeţilor noştri de a se situa la un nivel european, de a face mai uşor accesibile valorile autohtone, răspunzînd astfel eforturilor de afirmare naţională, atît de entuziast şi rodnic depuse la mijlocul secolului al XIX-lea.

Penetraţia liricii româneşti în Franţa s-a realizat pe două căi, una a traducerilor, iar alta a operelor scrise direct în limba franceză. Primul moment important l-a înscris traducerea *Doinelor* lui Vasile Alecsandri, de către I.E. Voinescu, în volumul *Poésie roumaine — Les Doïnas, poésies moldaves*, apărut la Paris, în 1853. După doi ani, în 1855, apare o a doua ediţie, din această culegere, menită să atragă şi mai mult atenţia şi simpatia asupra poporului român, într-un moment de acută importanţă istorică a luptei sale pentru libertate şi unitate naţională. Ştiut este faptul că, atît prima cît şi cea de-a doua ediţie s-au bucurat de un viu interes în Franţa. În *Revue de l'Orient*, tom. XV, sem. I, 1854, p. 384, A. Grün comentează elogios poeziile lui V. Alecsandri. Iar Jules Michelet, în *Légendes démocratiques du Nord* (Paris, 1854), le consacră un capitol aparte, îndemnînd publicul francez să le citească. La acestea se adaugă încă un comentariu, necunoscut pînă acum, semnat de Paulin Lymayrac în ziarul *La Presse* din 7 martie 1855, p. 1—2, în care se relevă sensul profund naţional al poeziilor lui V. Alecsandri, nota originală distinctă introdusă de poet în lirica românească a epocii, insistîndu-se mai ales asupra posibilităţii pe care aceste poezii o oferă străinătăţii spre a cunoaşte trăsăturile specifice poporului român, situaţia sa în cadrul împrejurărilor istorice europene din acel timp: « Poetul Alecsandri este primul care, hrănit de cronicile române şi de vechile poezii, a descoperit adevărata vînă a poeziei naţionale. Înaintea lui, poeţii români se lăsau pradă imitaţiilor străine şi nu trăiau din viaţa lor proprie. . . Alecsandri este deci un adevărat poet român, şi eu îndemn la citirea Doinelor pe toţi cei cărora le place să pătrundă în inima naţionalităţilor necunoscute şi să respire mireasma acestor flori originale care cresc în colţuri neexplorate. »[1]

Cel de al doilea moment important al afirmării liricii româneşti prin intermediul limbii franceze, moment asupra căruia ne vom opri mai pe larg în rîndurile ce urmează, îl constituie volumul lui D. Bolintineanu, *Brises d'Orient*, apărut la Paris în 1866. Între aceste două momente există însă o diferenţiere, care le conferă semnificaţii aparte. În timp ce poeziile lui V. Alecsandri au fost traduse în limba franceză de I. E. Voinescu, poeziile lui D. Bolintineanu au fost tran-

---

[1] « Le poète Alecsandri est le premier qui, nourri des chroniques roumaines et des poésies anciennes, a découvert la véritable veine de la poésie nationale. Avant lui, les poétes roumains se livraient aux imitations étrangères et ne vivaient pas de leur vie propre . . Alecsandri est donc un véritable poète roumain, et je conseille la lecture des Doïnas à tous ceux qui aiment à pénétrer au cœur de nationalités inconnues, et à respirer le parfum de ces fleurs originales qui croissent dans des coins inexplorés. ».

spuse de el însuşi, şi nu numai atît, au fost re-create, în limba franceză, au fost re-gîndite şi re-scrise în limba lui Lamartine, putînd fi considerate, din acest punct de vedere, ca producţii lirice româneşti în limba franceză.

Datorită acestui fapt, încă de la apariţie, volumul *Brises d'Orient* al lui D. Bolintineanu a fost apreciat de scriitorii şi criticii literari din Franţa ca aparţinînd şi sferei literaturii franceze, însă niciunul dintre aceştia nu l-a metamorfozat pe poetul român în poet francez. Dimpotrivă, toţi comentatorii francezi au văzut în versurile lui D. Bolintineanu o expresie elocventă a specificităţii literaturii române care ncepea să se afirme cu plenitudine, o manifestare demnă de luat în seamă a particularităţilor naţionale, precum şi o mărturie indubitabilă a originalităţii poetului nostru. În prefaţa care însoţea volumul, Philarète Chasles, profesor la Collège de France şi personalitate proeminentă a literaturii franceze din acea epocă, sublinia că versurile lui D. Bolintineanu aduc « un accent nouveau », o notă nouă, adăugînd : « Îmi place această notă nouă, amestecîndu-se cu o gingăşie nebănuită în vasta armonie, în marele concert al inteligenţei europene. Ea ne arată ce este sufletul acestui tînăr popor, care n-a avut o literatură propriu-zisă pînă în secolul al XVIII-lea, ci numai poezii populare ». [1]

Apreciind, pe bună dreptate, că transpunerea în limba franceză a versurilor lui D. Bolintineanu de către el însuşi depăşeşte cadrul unei simple traduceri, Philarète Chasles argumenta că această transpunere prezintă un viu interes datorită tocmai faptului că versiunea franceză oferă imaginea geniului particular al românilor : « Încercarea n-ar avea nimic extraordinar dacă geniul specific al României, în naivitatea sa, n-ar fi rămas întipărit pe această traducere cu adevărat originală, dacă geniul noului popor nu era atît de viu în opera artistului român, devenit poet francez ». [2]

La apariţie, în 1866, volumul *Brises d'Orient* al lui D. Bolintineanu, care însuma o mare parte din ansamblul creaţiei sale poetice, s-a bucurat de o primire favorabilă, elogioasă din partea scriitorilor şi criticilor literari francezi, toţi fiind unanimi în a revela trăsăturile proprii ale poetului român, nota nouă pe care o introducea în lirica vremii. De pildă, în articolul *Les poètes nouveaux*, publicat în *Revue du XIX*-éme *siècle*, tom. III, octombrie 1866, p. 138, Théodore de Banville îl discuta pe D. Bolintineanu alături de François Coppée, Jose Maria de Heredia, Valéry Vernier, Albert Mérat, Charles Diguet, mărturisind : « Pentru mine, ceea ce admir înainte de toate, ceea ce mă uimeşte dincolo de orice expresie, este că un străin, cît ar fi de poet, a ştiut astfel să surprindă secretele cele mai intime ale versificaţiei noastre ». [3] De asemenea, un prestigios critic al timpului, Henri Lavoix, comentează în termeni superlativi volumul lui D. Bolintineanu, într-o cronică literară publicată în *Le Moniteur Universel*, nr. 128, 8 mai 1866, p. 551, în care spunea : « Bolintineanu mînuieşte cu abilitate limba noastră poetică. El are energie şi gingăşie. . . Farmecul specific al volumului se află în savoarea poetică ce se degajă din aceste poeme; seva este în idee, şi atît de abundentă, încît atunci cînd lipseşte cuvîntul pentru a o reda complet, cititorul desăvîrşeşte gîndirea autorului ». [1] Mai putem cita, în acelaşi sens, recenzia

---

[1] « J'aime cette nouvelle note, se mêlant avec une grâce imprévue à la vaste harmonie, au grand concert de l'intelligence européene. Elle nous apprend ce qu'est l'âme de ce jeune peuple, qui n'a pas eu de littérature proprement dite jusqu'au dix-huitième siècle, mais seulement des poèsies populaires. »

[2] « La tentative n'aurait rient d'étonnant si le génie particulier de la Roumanie, dans sa naïvité, n'était pas resté empreint sur cette traduction vraiment originale, si le génie du nouveau peuple n'était pas tout vivant dans l'œuvre de l'artiste roumain, devenu poète français. »

[3] « Pour moi, ce que j'admire avant toute chose, ce qui m'étonne au-délà de toute expression, c'est qu'un étranger, tout poète qu'il est, ait su ainsi surprendre les secrets les plus intimes de notre versification ».

lui André Lefèvre, în *L'Illustration*, an. XXIV, vol. XLVII, nr. 1212, 19 mai 1866, p. 314, precum şi cea semnată cu iniţialele A.G. în *Athénaeum Français. Bulletin bibliographique de la Revue Contemporaine*, seria II-a, nr. 2, 15 mai 1866, p. 16, în aceasta din urmă scriindu-se: «Traducîndu-se pe sine însuşi, ne oferă în întregime un bogat şi suav sipet de poezii impregnate de miresmele Orientului, luminate de pătrunzătoarele lumini ale civilizaţiei occidentale. Din această uniune a celor două lumi ale gîndirii umane, aici contemplativă şi acolo militantă, rezultă o operă savuroasă, în care se adună altceva decît reverii şi melopee; filozoful, soldatul, patriotul trăiesc şi cîntă cu o voce sonoră şi profundă în aceste versuri bine cizelate, unde ritmul este ca un ecou al cîmpurilor de bătălie, şi unde strofa, în întregime impregnată de legendă, se avîntă cu o robustă ardoare către luminoasele speranţe ale lumii moderne.»[2]

În pragul secolului al XX-lea, ecourile pe care poeziile lui D. Bolintineanu le-au avut în Franţa nu se stinseseră încă. În 1895, în ampla sa lucrare *Histoire de la littérature Française hors de France*, Virgil Rossel îi consacră poetului nostru un capitol aparte, relevîndu-i particularităţile liricii sale. Nu vom mai insista asupra acestui lucru, nemenţionat pînă acum în niciuna din exegezele consacrate la noi lui D. Bolintineanu, deoarece l-am comentat într-un articol publicat în *România literară* din 5 iunie 1969. Ceea ce vrem să subliniem este faptul că, peste trei ani, în 1898, Virgil Rossel publică un nou studiu consacrat liricii româneşti în limba franceză, *La poésie française en Roumanie*, în *Revue d'Histoire littéraire de la France*, an. V, nr. 1, 15 ianuarie 1898, p. 125, studiu de asemenea nemenţionat pînă acum la noi, în care supune opera lui D. Bolintineanu unei analize mai adîncite, făcînd totodată judicioase referinţe şi la producţia lirică în limba franceză a Iuliei Haşdeu, Elena Văcărescu, Al. Macedonski şi Alexandru A. Sturdza. Încă din preambulul studiului său, Virgil Rossel atrage atenţia că aceşti poeţi nu sînt imitatori palizi ai liricii franceze, ci izbutesc să aducă prin versurile lor în limba franceză un suflu nou, particular, un viu ecou al sensibilităţii, spiritualităţii şi realităţii româneşti: «Dacă întîlnim aici influenţe foarte directe sau imitaţii de-abia disimulate, vom vedea curînd că această poezie are cîteodată un accent propriu, pe care adierele Orientului o însufleţesc şi o leagănă; se simte aici vibrînd un suflet care, orice s-ar spune, nu este al nostru. Ea are culori şi imagini, melancolii şi gingăşii, mîngîieri şi elanuri care aparţin însăşi ţării şi rasei.»[3]

Oprindu-se din nou, mai pe larg, asupra volumului lui D. Bolintineanu *Brises d'Orient*, Virgil Rossel depune o frumoasă mărturie despre personalitatea poetului român, care a sublimat într-o viziune originală tot ceea ce spiritul şi

---

[1] Bolintineano manie habilement notre langue poétique. Il en a l'énergie et la grâce . . . Le charme particulier de ce volume est dans la saveur poétique qui se dégage de ces poémes; la sève est dans l'idée, et si abondante, que lorsque le mot manque pour le rendre complétement, le lecteur achève la pensée de l'auteur. »

[2] « Se traduisant lui-mème, il nous livre tout un riche et suave écrin de poésies imprégnées des parfums de l'Orient, éclairées par les pénétrantes lumières de la civilisation occidentale. Il résulte de cette union des deux mondes de la pensée humaine, ici contemplative et là militante, une œuvre savoureuse, où l'on recueille autre chose que des rêveries et des mélopées; le philosophe, le soldat, le patriote vivent et chantent d'une voix sonore et profonde dans ces vers bien frappés, où le rhythme est comme un écho des champs de batailles, et où la strophe tout impregnée de la légende, s'élance avec une ardeur puissante vers les lumineuses espérances du monde moderne. »

« Si nous y rencontrons des influences très directes, ou des imitations à peine dissimulées, nous verrons bientôt que cette poésie a parfois un accent à elle, que les souffles d'Orient l'animent et la bercent; on y sent tresaillir une âme qui, malgré tout, n'est pas la nôtre. Elle a des couleurs et des images, des mélancolies et des grâces, des tendresses et des elans qui viennent du pays même et de la race. »

afectivitatea sa dobîndiseră prin contactul cu romantismul francez: « El a citit romanticii noştri, i-a pătruns. Nota sa este în acelaşi timp personală. Nu e vorba aici de reminiscenţe sau de adaptări banale. Este un adevărat Lamartine, sau, accidental, un Victor Hugo român, dar cu originalitatea sa proprie. »[1] Pornind în primul rînd de la titlul volumului, Virgil Rossel încadrează poezia lui D. Bolintineanu în lirica europeană, dar mai ales franceză, consacrată zonelor inedite ale Orientului, spre care începuse să se îndrepte în perioada romantismului, îndeosebi după *Les Orientales* ale lui Victor Hugo, însă accentuează cu claritate că versurile poetului român excelează prin autenticitate, evocînd Orientul din interior, îndeosebi în ciclul *Florile Bosforului*, prin însuşi specificul său: « Versurile lui Bolintineanu nu ne arată de loc Orientul tradiţional, poezia artificială şi în întregime exterioară a acestei lumi, pe care cea mai mare parte din poeţii noştri au cîntat-o de la distanţă şi fără să o cunoască. . . Cu Bolintineanu, noi regăsim nu numai cerul şi peisajele minunate, ci şi însuşi sufletul Orientului. »[2]

Pentru a ilustra afirmaţiile sale, Virgil Rossel se referă în detaliu la primul ciclu *Les Fleurs du Bosphore*, precizînd: « Cei care n-au vizitat Orientul pot să-l admire în întregime în *Florile Bosforului*. O monotonie de un farmec învăluitor e răspîndită în această primă parte a operei. În faţă un orizont de o incomparabilă seninătate, de o splendoare somnolentă şi voluptuoasă, într-o vastă radiere de culori calde şi limpezi, totdeauna asemănătoare. Este viaţa şi visul, o prelungire a vieţii în vis. Dar Bolintineanu nu s-a mărginit de loc la a descrie tulburătoarea şi delicioasa melancolie a naturii orientale. El a ştiut să picteze obiceiurile şi să vadă existenţa acestei societăţi. . .»[3]

Virgil Rossel s-a dedicat cercetării poeziei româneşti în limba franceză nu din circumstanţă, ca un gest de confraternitate spirituală ,ci cu obiectivitatea istoricului literar, apreciind pozitiv, elogios, ceea ce merita într-adevăr şi exprimîndu-şi rezervele faţă de ceea ce nu considera desăvîrşit. Despre *Legende* scrie, mai întîi: Aceste poeme: « semi-legendare sînt închinate gloriei patriei. Ele au aproape simplitatea robustă şi sobrietatea energică a artei noastre.»[4] De asemenea, despre *Basme* arată că poartă amprenta sufletului poporului român: « Dacă în *Legende* predomină inspiraţia epică şi războinică, vocea poetului se tempereazǎ în *Basme*, aceste povestiri de şezătoare de o atît de originală savoare. Fibrele cele mai intime ale sufletului popular vibrează sub vălul transparent al ficţiunii lirice. »[5] Satisfacţia prilejuită de calităţile liricii lui D. Bolintineanu nu-l împiedică să dezvăluie şi unele puncte nevralgice: « Pentru a versifica poveştile româneşti, pentru a restitui « rap-

---

[1] « Il a lu nos romantiques, il s'en pénetré. Sa note cependant est personelle. Il ne s'agit point ici de réminiscences ou d'adaptations banales. C'est bien un Lamartine ou, par accident, un Victor Hugo roumain, mais avec son originalité propre. »

[2] « Les vers de Bolitineano ne nous montrent point l'Orient traditionel, poésie artificielle et tout extérieure de ce monde que la plupart de nos poètes ont chanté à distance et sans le connaître . . . . Avec Bolintineano, nous retrouvons non seulement le ciel merveilleux et les merveilleux paysages, mais l'âme elle-même de l'Orient.

[3] Ceux qui n'ont pas visité l'Orient peuvent l'admirer tout entier dans *Les Fleurs du Bosphore*. Une monotonie d'un charme enveloppant est répandue sur cette première partie de l'œuvre. Devant un horizon incomparablement serein, d'une majesté somnolente et voluptueuse, dans un large rayonnement de couleurs chaudes et claires, toujours pareilles. C'est la vie et c'est le rêve, un prolongement de la vie dans le rêve. Mais Bolintineano ne s'est point borné à décrire la troublante et délicieuse mélancolie de la nature orientale. Il a su peindre les moeurs et voir l'existence de cette société.»

[4] Aceste poeme « semi-légendaires sont consacrés à la gloire de la patrie. Ils ont presque la simplicité forte et la sobriété nerveuse de notre art. »

[5] « Si dans les *Légendes* prédomine l'inspiration épique et guerrière, la voix du poète s'adoucit dans les *Basmes*, ces contes de veillée d'une si originale saveur. Les fibres les plus intimes de l'âme populaire tressaillent sous le voile transparent de la fiction épique. »

sodia » inițială, trebuie o extremă finețe și mai ales înțelegerea exactă a fondului mitologic al acestei poezii. Or, autorul tratează subiectele sale, ca de obicei, în teme galante, în maniera lui Ovidiu, André Chénier sau a fraților Deschamps și transformă folclorul în mitologie hellenizantă și amoroasă. »[1]

În studiul *La poésie française en Roumanie*, trecînd la discutarea altor poeți români care au scris în limba franceză, Virgil Rossel aduce mai întîi un mișcător omagiu postum Iuliei Hașdeu, stinsă din viață atît de timpuriu, a cărei operă poetică o așează la o superioară treaptă valorică, în ciuda unor neîmpliniri datorate vîrstei de 17—18 ani, la care a fost scrisă, precum și suferinței fizice care a mistuit-o cu necruțare. Ideea centrală pe care criticul francez o urmărește și în analiza liricii Iuliei Hașdeu, ca de altfel și în celelalte analize, este aceea a descifrării timbrului propriu al fiecărui poet român care a scris în limba franceză, a revelării notelor de originalitate și de specificitate națională transmise prin intermediul limbii lui Victor Hugo: « Aceasta nu este eleva de pension care reface cu stîngăcie versurile altcuiva; este deja poetul care crează sau care se străduie să scuture jugul reminiscențelor. Putem să ne dăm seama de aceasta citind *Rose au vase*, care amintește, fără să parafrazeze, *Vase brisé* de Sully Prudhomme, și care este o emoționantă aluzie la mica romîncă dezrădăcinată din țara ei și bolnavă în marele Paris. »[2]

Aceeași preocupare o are și cînd aduce în obiectivul cercetării sale versurile Elenei Văcărescu din volumele *Chant d'aurore* premiat de Academia Franceză, și *Ame sereine*, remarcînd: « Ele celebrează tradițiile, amintirile, gloriile patriei; ne aduc un viu și încîntător ecou din cîntecele populare ale României, ne vorbesc despre presimțirile, visurile și bucuriile unei inimi de douăzeci de ani. Și adesea, în povestirile de război, ele au frumoasa sonoritate și îndrăzneala bărbătească; și întotdeauna, în paginile intime, ele au un fel de gingășie afectuoasă care este extrem de seducătoare. »[3]

Comentînd volumul *Les Facettes* al lui Alexandru A. Sturdza, Virgil Rossel descoperă în cuprinsul lui și numeroase poezii care se detașează de modelele maeștrilor francezi: « Dacă un număr de bucăți, pe care le-a ordonat în mod arbitrar sub aceste diverse titluri, sînt destul de dibace pastișe ale maeștrilor noștri contemporani, există numeroase altele de o factură foarte personală sau de o armonie foarte savantă. »[4]

De bună seamă, mărturiile despre originalitatea liricii românești în limba franceză nu se limitează la cele enumerate mai sus. Din multitudinea și varietatea lor am desprins doar cîteva, insistînd asupra studiului atît de semnificativ al lui Virgil Rossel *La poésie française en Roumanie* din *Revue d'Histoire littéraire de la France*, care nu s-a bucurat pînă acum de atenția cuvenită.

---

[1] « Il faut, pour versifier les contes roumains, pour restituer la « rapsodie » primitive, une extrème delicatesse de main et surtout la compréhension exacte du fond mythologique de cette poésie. Or, l'auteur traite à l'ordinaire ses sujets en thèmes galants, à la façon d'Ovide, d'André Chénier, ou des frères Deschamps, et transforme le folklore en mythologie hélléniste et amoureuse. »

[2] « Ce n'est pas la pensionaire qui refait maladroitement les vers d'autrui; c'est déjà le poète qui crée, ou s'efforce de secouer le joug des reminiscences. On peut s'en rendre compte en lisant sa *Rose au vase*, qui rappelle, sans le paraphraser, le *Vase brisé* de Sully Prudhomme, et qui est une touchante allusion à la petite Roumaine dépaysée et malade dans le grand Paris. »

[3] « Ils célebrent les traditions, les souvenirs, les gloires de la patrie; ils nous apportent un vif et charmant echo des chansons populaires de la Roumanie, ils disent les pressentiments, les rèves et les joies d'un coeur de vingt ans. Et souvent, dans les recits guerriers, ils ont la belle sonorité et la hardiesse virile; et toujours dans les pages intimes, ils ont une sorte de delicatesse chaleureuse qui est extrêmement séduisante. »

[4] « Si nombre des pièces qu'il a rangées arbitrairement sous ces divers titres sont d'assez adroits pastiches de nos maîtres contemporains, il en est plusieurs d'une note très personnelle ou d'une harmonie très savante. »

COTIDIAN ŞI SPECTACOL TEATRAL LA BUDAPESTA

Budapesta e frumoasă chiar cînd pîclele iernii şi funinginea foarte fină a cărbunelui folosit pentru încălzit îi dau o vagă tentă ternă în contrast cu ivoriul zăpezii. Dunărea îşi continuă drumul majestuos străjuită de muntele Gellert încununat de ruinele Citadelei şi înaripatul monument al Eliberării, iar în apropiere, Colina Castelului, împestriţată de uriaşa îngrămădire de pitoreşti clădiri ce alcătuiesc Buda, culminează cu dantelăria goticului flamboiant al catedralei lui Mateiaş Corvinul şi cu mai recentul Bastion al Pescarilor, impozantă construcţie de marmoră albă. De aici podurile caligrafiază liniar Dunărea şi acolo mişcarea febrilă a autobuzelor, a maşinilor şi tramvaielor — pare că se încetineşte şi se împotmoleşte în ceaţa ce stăruie îndelung în orele dimineţii. Un pictor impresionist ar fi aici suprasolicitat. Peisajul, cu toată amploarea lui, capătă aspecte aproape miniaturale. Te stăpîneşte o senzaţie de fixitate, de basm încremenit. Departe, deabea dacă mai zăreşti podul Arpad, şi insula Margareta somnolează în apele molcome ale Dunării, cu mîndrul ei hotel, cu modernele construcţii sportive, cu plajele şi aleele abandonate, cu pomii şi vegetaţia germinînd în aşteptarea exploziei primăverii. Mai aproape podul Kossuth, podul cu Lanţuri sau podul Elisabeta filigranează Dunărea cu delicatele lor suprastructuri, iar de pe celălalt mal îşi unduieşte umbrele masiva clădire în stil neogotic a Parlamentului din Pesta.

Cu toată vremea mohorîtă pe străzile sinuoase în pantă ale Budei eşti invitat permanent la hoinăreală. Mai că-ţi vine să intri în fiecare casă pe ale cărei ziduri e încrustată o inscripţie de marmoră amintind cine ştie ce eveniment. Zăboveşti într-o curte unde bătrîne arcade şi coloane fac bună vecinătate cu locuinţe construite de curînd — cu un remarcabil bun gust fără să dăuneze arhaicului pitoresc. Întîrzii ore îndelungate în interminabilul muzeu deschis recent în străvechile palate de pe Colina Castelului, restaurate cu minuţiozitate şi migală; şi nu poţi să-ţi închei plimbarea în Buda fără să iei o cafea şi o delicioasă prăjitură cu castane la micuţa cofetărie Ruswarm cu mobila de un graţios stil Bidermayer.

Dar dacă în Buda te încîntă pitorescul, în Pesta eşti captivat de o anumită fervoare a cotidianului. E un optimism tonic în forfota oamenilor, mereu preocupaţi şi binevoitori, în autobuzele cu remorcă unde taxatoare simpatice anunţă politicos prin difuzoare fiecare staţie, sau în tramvaiele parcă miniaturale, mai totdeauna supraaglomerate. Şi nu te plictiseşti nicicînd privind în centrul Pestei şuvoiul de oameni prin somptuoasele geamuri ale cochetei cafenele Hungaria — cu o veche tradiţie a boemei literare — degajînd şi acum nu ştiu ce iz desuet, cu mobilierul ei masiv, cu garderobiera şi chelnerii gravi şi înţelegători, cu vesela voit arhaizantă.

*

Viaţa teatrală la Budapesta ţine şi ea pasul cu ritmul avîntat al oraşului. Teatrul şi cinematograful sînt iubite, şi la spectacolele bune eşti asaltat ca şi la noi cu solicitarea stăruitoare: « aveţi un bilet în plus? » ; iar spectacole bune poţi vedea şi la acest sfîrşit de an.

La Operă sau Teatrul Erkel repertoriul e mai ales, clasic: Mozart,

Wagner, Verdi, Puccini, Bizet, Gounot, Rimski-Korsakov; de o bună reputaţie se bucură baletele clasice — Ceaikovski, — sau mai moderne, — Stravinski, Bartok, Haciaturian. Am văzut cu interes « Flautul fermecat » de Mozart într-o montare şi interpretare îngrijită, dar muzica aş fi dorit-o mai alertă, mai îmbibată de acel spirit sprinţar ce constituie tot farmecul mozartian.

Teatrul de Operetă îşi are ca şi la noi publicul lui constant ce umple sala pînă la refuz fie că se joacă operetele lui Johan Strauss sau Imre Kalman sau o operetă cu pretenţii mai intelectuale ca « My Fair Lady », adaptată de Frederich Loewe după piesa lui Bernard Shaw. De un frumos succes se bucură şi opereta americană « West Side Story » de Leonard Bernstein, cu o coreografie modernă bine pusă la punct, care mi-a amintit de frumoasa evoluţie şi în Bucureşti a înzestratului ansamblu de balet de la Pecs.

Repertoriul teatral caută o cumpănă, un anumit eclectism între clasici şi moderni. Alături de « Comedia erorilor », « Richard al III-lea » sau « Timon Atenianul » de Shakespeare, « Maria Stuart » de Schiller, « Tragedia omului », de Imre Madach sau « Diligenţa roşie » de Krudy Gyula şi altele, se joacă piese moderne: « După cădere » şi « Prinţul » de Arthur Miller, « Pisica pe acoperişul fierbinte » de Tennessee Williams, « Jocul cu autobiografiile » de Max Frisch, « Melodia varşoviană » de L. Zorin sau « Comedie pe întuneric » de Peter Schafer (reprezentată şi la noi acum doi ani pe scena teatrului Bulandra). Adaptările sînt la loc de cinste: « Divina Comedie » şi « Kalevala », « Idiotul » după Dostoievski şi « Cui îi bate ceasul » după Hemingway.

Asişti cu plăcere la spectacole. Actorii sînt totdeauna buni, cu o atenţie riguroasă pentru interpretarea rolurilor; costumele de o aleasă acurateţe, permanent selectate cu deosebit bun gust; regia îngrijită. Efortul spre exigenţă e vizibil, respectul pentru spectator evident.

ALEXANDRU BACIU

LITERATURĂ ŞI ÎNVĂŢĂMÎNT

Necesitatea revizuirii metodelor de predare a literaturii în şcoli constituie, nu numai la noi, o preocupare la ordinea zilei, indisolubil legată de efervescenţa pe care o cunosc în ultimii ani disciplinele umaniste. Simptomatic este faptul că pretutindeni dezbaterea acestei probleme angajează în cele din urmă însăşi situaţia literaturii şi perspectivele prospectării sale, implicit deci, orientarea, tehnica şi stadiul actual al criticii şi istoriei literare. O dovadă a furnizat-o decada de discuţii sub auspiciile Centrului Cultural Internaţional organizată la sediul său din Cerisy-la-Salle cu participarea unor cadre didactice, studenţi şi cercetători literari din mai multe ţări europene şi de peste ocean. Conduse de doi reputaţi exponenţi ai noilor direcţii ce se impun în domeniul teoriei literare, Tzvetan Todorov şi Serge Doubrovsky, lucrările decadei s-au desfăşurat în spiritul exigenţei ştiinţifice cerute de însuşi nivelul civilizaţiei actuale, marcată de înaltă tehnicitate. Mulţi participanţi au subliniat incompatibilitatea dintre spiritul inovator, riguros al epocii noastre şi rutina metodelor de predare a literaturii pe temeiul rezultatelor istoriei literare « tradiţionale », în cuprinsul căreia cunoaşterea reală apare adesea înlocuită de mituri şi grevată de prejudecăţi, încurajînd improvizaţia şi impresionismul. În vederea înlăturării ambiguităţilor şi aproximaţiilor, unii vorbitori au căutat sugestii pentru abor-

darea literaturii cu mijloace precise, exacte, în practica dinaintea și din vremea Renașterii cînd învățămîntul era dominat de vigoarea gramaticală. Diversele relatări asupra decadei lasă să se înțeleagă limpede cît de greșit ar fi să se vadă în tendințele exprimate către « formalizarea » studiului literaturii o resurecție anti-istoristă, negarea radicală a perspectivei istorice. Ca și Roland Barthes care vorbeste numai de o « contra-istorie », participanții la decadă au denunțat doar acea istorie preocupată strict de descrierea circumstanțelor exterioare și a ideilor, dezinteresîndu-se de însăși transformarea formelor literare. Numeroși vorbitori au avertizat împotriva sărăcirii creației prin reducerea ei la un strict ansamblu de forme verbale și au insistat asupra capitalului de afect investit în orice cercetare literară eficientă. Intervențiile criticului Bernard Pingaud și poetului Michel Deguy au accentuat preponderența aspectelor de specialitate literară la această decadă rezervată totuși pedagogiei predării literaturii, dar în același timp au avut darul să facă mai evidentă nevoia atragerii corpului profesoral în tentativa literaturii moderne de a recîștiga publicul și a-l face aliatul său în elucidarea condiției omului de astăzi.

COMPLETĂRI LA ANTOLOGIA BAUDELAIRE

Salutată ca un eveniment, antologia Baudelaire întocmită de Geo Dumitrescu, secondat voluntar de un apreciabil număr de confrați, n-a format totuși — cum era de presupus — obiectul unei discuții aplicate, pe măsura interesului pe care îl prezintă un efort editorial de asemenea amploare. Ce prilej mai potrivit se putea găsi pentru verificarea posibilităților și limitelor actului traducerii decît aceste serii de succesive versiuni ale unor poeme celebre, o confruntare vastă de soluții mai izbutite sau mai fanteziste, putînd oricum să ducă la constatări și la concluzii de natură a stimula activitatea în domeniul respectiv ! Ce prolifică recoltă, apoi, culeasă de pe întinderea unui veac aproape de evoluție literară, pusă la dispoziția celor dornici să urmărească procesul adaptării limbii noastre la exigențele lirismului modern ! Desigur timpul nu este trecut, ocazia n-ar trebui socotită ratată, dacă n-am cunoaște cît de îngustă și exclusivistă este, adesea, noțiunea noastră despre actualitate și ce repede sînt scoase din conul de lumină al acesteia lucrări abia recepționate numai pentru că s-au scurs cîteva luni de la apariția lor.

Date fiind puținătatea și imperfecțiunea mijloacelor noastre de orientare bibliografică, realizarea volumului ca atare, constituie o reală performanță, datorată în bună măsură aportului colectiv, indicațiilor primite din foarte multe direcții și care nu pot fi considerate epuizate prin tipărirea antologiei. Abia existența acesteia așa cum se înfățișează atrage atenția asupra eventualelor omisiuni sau piste neinvestigate. Nu mai departe decît nota editorului (de la pag. XXXV), dezolat de a nu fi identificat cîteva referințe la alți traducători prezumtivi ai lui Baudelaire, atrage luarea aminte. Măcar unul dintre cei pomeniți, și anume Mihu Dragomir, este sigur că a participat la vasta competiție baudelaire-iană. El a publicat, încă în anii săi de început, o versiune a *Albastrosului* în revista brăileană « Flamura » (an III, nr. 9, mai 1939), meritînd a fi redată circuitului cu titlu documentar: *Arare, mateloții, copii ai bucuriei, / prind albatroși ce sboară, în urma lor, pe mare / și țin tovărășie, trîndavi, călătoriei, / în lunecarea navii pe hăurile-amare. // Dar abia pus să îmble, de cruzii marinari, / acest rege-al tăriei se pierde-n sfiiciune / și lasă să atîrne aripile lui mari, / ca niște vîsle,-n*

lături, nimicului azi bune. // Colindător de-azururi,-nainte-aşa frumos, / cît de urît e-acuma, tîrîndu-se-n aripă ! / Unu-l schimonoseşte, — olog neputincios, — /şi altul, să-l aţîţe, îi vîră-n cioc o pipă. // Poetul e asemeni cu prinţul înălţimei, / care dă piept furtunei şi rîde de arcaş ! / Dar doborît din slavă în mijlocul mulţimei/ l'împiedică în umblet aripa-i de uriaş.

Din categoria omisiunilor ar mai putea fi citată versiunea poeziei *Peisaj* semnată de E.H. Ghermani şi inserată în « Tribuna poporului » din 18 sept. 1944 sau o versiune a poemei *Reculegere*, din seria « adăugatelor », încercată de Aurel Tita (« în Curentul literar », 14 iulie 1940), tălmăcitor din care se reproduc numai lucrări mai recente.

Din păcate, studiul eficient, atent al antologiei este mult îngreunat din cauza absenţei oricărui indice. Un indice de nume şi titluri ar fi făcut evidentă imediat frecvenţa anumitor piese şi anumitor traducători şi scutea de obligaţia foiletării întregului op pentru a verifica o prezenţă sau alta. De asemeni un indice cronologic ar fi sugerat curba de creştere şi descreştere a interesului faţă de diversele sectoare ale creaţiei poetului francez. În cadrul aparatului tehnic absolut obligatoriu pentru o astfel de ediţie şi-ar fi găsit locul încă cel puţin două tabele bibliografice. Acolo unde se încearcă epuizarea traducerilor de versuri, se cuvenea să figureze sub forma unei liste de evidenţă şi tentativele de transpunere în româneşte a « poemelor în proză ». Utilitatea unei asemenea evidenţe se confirmă chiar în raport cu ediţia de faţă. În timp ce sînt reproduse atîtea tentative ocazionale ale cîte unui tălmăcitor de versuri, un traducător asiduu din Baudelaire, care a evoluat şi ca scriitor original sub influenţa lui, cum a fost Al.T. Stamatiad, nu este nici măcar consemnat, din cauză că tentativa lui s-a aplicat exclusiv asupra paginilor de proză şi eseistică. Indiferent de calitatea acestor traduceri, ele există şi comportă o serie de implicaţii de ordin istoric-literar imposibil de ignorat. Pot fi aspru criticate, cum procedează Vladimir Streinu în introducerea sa, dar nu se poate omite faptul că ele au apărut iniţial în revista « Vieaţa Nouă », incriminată absolut gratuit de acelaşi critic pentrucă n-ar fi arătat antene sensibile faţă de posteritatea lui Baudelaire. Că afirmaţia este inexactă se certifică, de altminteri, chiar în cuprinsul volumului, la paginile 620 şi 661 unde figurează piese extrase din paginile revistei lui Ovid Densuşianu. O asemenea bibliografie lărgea cadrul de înţelegere şi apreciere chiar al prezenţei unora dintre traducătorii incluşi în antologie. Pentru a da un singur exemplu, B. Fundoianu, traducător al unei singure poeme *Don Juan în Infern*, a manifestat o înclinaţie mai susţinută spre baudelaire-ianism, el fiind şi traducătorul cîtorva poeme în proză şi autorul unor articole, dintre care trebuie menţionat măcar acela despre « ediţiile Baudelaire » din « Adevărul Literar » (30 oct. 1921). Cea de a doua bibliografie extrem de folositoare ar fi fost tocmai rezervată articolelor şi studiilor dedicate poetului francez pentru a avea tabloul complet al receptării sale la noi.

Este de dorit ca succesul şi mai ales experienţa editorială implicată în antologia Baudelaire să dea loc altor iniţiative similare. Tot atît de interesant ar fi de pus faţă în faţă, între coperţile unui singur volum, multiplele versiuni existente în româneşte ale unor creaţii fundamentale din patrimoniul liricii universale, cum ar fi *Corbul* lui Poe sau *Cimitirul marin* al lui Valéry.

GEO ŞERBAN

Corectura: LIDA IGIROŞIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică « Arta Grafică »

PREZENTAREA TEHNICĂ
I. BROD

Secolul 20

REDACŢIA: CALEA VICTORIEI. 115. TEL. 16.79.22
ADMINISTRAŢIA; ŞOSEAUA KISELEFF, 10—TEL. 18.33.99
BUCUREŞTI

Lei 10

43 804